

UČEBNICE

NÁBOŽENSTVÍ KATOLICKÉHO

PRO VYŠŠÍ TŘÍDY GYMNASIJNÍ.

NA ZÁKLADĚ VELIKÉHO KATECHISMU, SCHVÁLENÉHO NA VALNÉ
SCHŮZI BISKUPŮ RAKOUSKÝCH VE VÍDNI DNE 9. DUBNA 1894.

NAPSAL

ŠIMON POKOJ,

C. K. PROFESSOR ČESKÉ VYŠŠÍ REÁLKY V ČES. BUDEJOVICÍCH.

I.

VĚROUKA.

SCHVÁLENA NEJDŮST. KNÍŽ. ARCIB. ORDINARIÁTEM V PRAZE DNE 6. ŘÍJNA 1911
ČÍS. 12.267 A C. K. MINISTERSTVEM KULTU A VYUČOVÁNÍ DNE 31. ŘÍJNA 1912
ČÍS. 45.954 (VĚST. MINIST. Z R. 1912, STR. 582).

Cena výtisku vázaného 1 K 50 h, neváz. 1 K 30 h.

V PRAZE.

V CÍSAŘSKÉM KRÁLOVSKÉM ŠKOLNÍM KNIHOŠKLADĚ.
1913.

Školní knihy, v některém c. k. školním knihoskladě vydané,
nesmějí se prodávati dražší nežli za cenu na titulním jich
listě udanou.

Všecka práva vyhrazena.

ÚVOD.

§ 1. Co obsahuje a jak se dělí učení náboženství katolickému.

Učení náboženství katolickému učí nás Boha znáti a ctíti.

Náboženství katolické, pokud učí nás Boha znáti, jmenuje se **věrouka** (disciplina dogmatica), pokud učí nás Boha ctíti a poslouchati ho, jmenuje se **mravouka** (disciplina moralis, ethica). Věrouka jest základ mravouky.

P o z n á m k a. Dogmatica pochází z řeckého *τὸ δόγμα*, od *δοκεῖν* = 1. mínění, 2. rozhodnutí, nařízení; moralis z latinského *mos* = mrav; ethica z řeckého *το ἠθος* = mrav.

§ 2. Co jest věrouka katolická.

Věrouka katolická jest nauka, která soustavně vy- Věrouka.
pisuje a vysvětluje články víry katolické (dogmata fidei).

Článek víry katolické (dogma) jest pravda nebo udá- Dogma.
lost obsažená v Písmě svatém nebo v tradici, kterou učitelský
úřad církve katolické hlásá jako pravdu nebo událost od Boha
zjevenou a věřiti jí velí. Proto Písmo svaté a tradice jsou
p r a m e n y víry katolické (fontes fidei čili principium religionis
christianae materiale seu constitutivum) a učitelský úřad církve
katolické čili slovo boží od učitelského úřadu církve hlásané
jest pravidlo víry katolické (regula fidei čili principium reli-
gionis christianae formale).

Sněm vatikánský (sess. 3, c. 3) stanoví pravidlo víry katolické takto :

„Fide divina et catholica ea omnia credenda sunt, quae in verbo Dei scripto vel tradito continentur et ab Ecclesia sive solemni iudicio sive ordinario et universali magisterio tamquam divinitus revelata credenda proponuntur.“

„Věrou božskou a katolickou jest věřiti všemu, co jest obsaženo ve slově božím psaném nebo ústně podaném a co se od církve předkládá k věření jako od Boha zjevené buď slavnostním rozhodnutím nebo obyčejným a všeobecným úřadem učitelským.“

Na základě toho katechismus náboženství katolického praví:

Co Bůh zjevil a skrze církve k věření předkládá, obsaženo jest dílem v Písmě svatém čili bibli, dílem v ústním podání čili tradici (Ot. 12).

Činnost úřadu učitelského v církvi katolické jest buď obyčejná a všeobecná nebo mimořádná.

Obyčejnou a všeobecnou činnost učitelskou (ordinarium et universale magisterium) církve koná takto: 1. Káže neustále víru katolickou sluhy svými; 2. zachovává neporušené a vykládá Písmo svaté; 3. potírá bludy odporující pravdě křesťanské; 4. vede lidi k tomu, aby žili podle víry; 5. pečuje o vzdělání kazatelův a katechetů.

Mimořádná činnost učitelská církve (solemne iudicium) záleží v tom, že církve rozhoduje ve věcech víry slavnými výroky papežů (definitiones ex cathedra) nebo všeobecných sněmů.

Učitelský úřad Ježíše Krista vykonává církve tím, že učení Ježíše Krista stále čisto a neporušeno zachovává, hlásá a vykládá (Ot. 217).

Písmo svaté není Reformátoři 16. století prohlásili Písmo svaté za jediný pramen a za jediné pravidlo víry křesťanské. Avšak Písmo svaté není ani jediný pramen ani jediné pravidlo víry křesťanské.

jediný pramen, Písmo svaté není jediný pramen víry křesťanské, protože a) neobsahuje celého zjevení božího a b) protože přímo odkazuje ještě na jiný pramen víry, totiž na slovo živé.

a) Evangelista Matouš napsal na třech místech (4, 23; 9, 35; 11, 1), že Pán Ježíš učil, ale čemu učil, nenapsal. Sv. Jan poznamenal na konci evangelia svého: „Mnohé zajisté i jiné divy činil Ježíš před

obličejem učedníků svých, které nejsou psány ve knize této . . .“ (20, 30). Že Písmo svaté neobsahuje celého zjevení božího, vysvětluje také z té okolnosti, že všichni apoštolé nepsali, nýbrž jenom někteří, ale kázali všichni.

b) Sv. Pavel píše: „Protož, bratři, stůjte a zachovávejte ustanovení, kterým jste se naučili buďto skrze řeč naši nebo skrze list náš“ (II. Thessal. 2, 14).

Písmo svaté není jediné pravidlo víry křesťanské, protože a) Kristus ustanovil jedním pravidlem víry křesťanské učitelský úřad v církvi a nikoli Písmo svaté. b) Písmo svaté není podle toho, aby bylo jediné pravidlo víry křesťanské. Kdyby Písmo svaté bylo jediné pravidlo víry křesťanské, musilo by býti sepsáno ve formě zcela jiné a musilo by býti ve všem úplně jasné. c) Písmo svaté bez učitelského úřadu církve není ve všem spolehlivý pramen víry.

a) Kristus sám ničeho nepsal ani nenařídil apoštolům psáti. Ale nařídil jim kázati. Řekl jim: „Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření“ (Mar. 15, 16). Apoštolé také nepsali hned s počátku, nýbrž až později a ještě ne všichni, nýbrž pouze někteří z nich a jenom za zvláštních podnětů.

b) Kdyby Písmo svaté bylo jediné pravidlo víry, musilo by býti psáno ve formě učebnice, v níž stojí v popředí stránka poučná, v níž jsou přesné definice jednotlivých článků víry, v níž přihlíží se ke všem možným případům a v níž dbá se při všem soustavě a přehledu. Avšak Písmo svaté ve formě učebnice psáno není. Potom Písmo svaté musilo by býti ve všem úplně jasné. Avšak Písmo svaté ve všem úplně jasné není. Pádny doklad toho podávají Skutky apoštolské, vypravující o komorníku královny Kandace (8, 26—35). Také sv. Petr upozorňuje, že Písmo svaté, zvláště listy Pavlovy jsou na některých místech nejasné. Práví: „V nich jsou některé věci nesnadné ke srozumění, jež lidé neumějí a neutvrzejí převracejí jakož i jiná Písma k vlastnímu zahynutí svému“ (II. Petr 3, 16).

c) Písmo svaté bez učitelského úřadu církve není ve všem spolehlivý pramen víry. Učitelský úřad v církvi jest základ Písma svatého, α) protože jest starší nežli Písmo svaté a β) protože jest spolehlivý svědek Písma svatého.

α) Jest dokázáno historicky, že církev Kristova učením, ústavou a kázání v sobě i v lidu dávno již byla pevně zakořeněna, nežli posvátní spisovatelé sáhli po peru, aby psali spisy novozákonné. Církev se nezrodila z Písma svatého, nýbrž Písmo svaté se zrodilo z církve.

β) Učitelský úřad v církvi jest spolehlivý svědek Písma svatého, protože ručí za to, že jsou knihy sepsané působením Ducha svatého a které to jsou. Proto sv. Augustin († 430, Contra epistolam Manichaei 5) praví: „Já aspoň nevěřil bych evangeliu, kdyby mne k tomu nepohnula vážnost církve katolické.“

§ 3. Jak se dělí věrouka katolická.

Věřouka katolická se rozděluje na dvě části.

Část první jedná o Bohu, totiž

1. že jest, čili o jsoucnosti boží (de existentia Dei),
2. kdo jest a jaké má vlastnosti, čili o podstatě a vlastnostech božích (de essentia et proprietatibus Dei),
3. že jest jeden ve třech osobách, čili o jedinosti a troj-osobnosti boží (de unitate et Trinitate Dei).

Část druhá seznamuje nás se skutky božími na venek (ad extra), totiž

A) se stvořením světa čili s Bohem Stvořitelem, Zachovatelem a Ředitelem (de Deo Creatore, Conservatore et Gubernatore),

B) s vykoupením světa čili s Bohem Vykupitelem (de Deo Redemptore),

C) s posvěcením světa čili s Bohem Posvětitelem (de Deo Sanctificatore),

D) s dokonáním světa čili s Bohem Dokonatelem (de consummatione mundi).

ČÁST PRVNÍ.

O Bohu.

„Věřím v Boha . . .“

§ 4. Jsoucnost boží.

Že Bůh jest, člověk může poznati z přirozeného zjevení Odkud po-
božího. znáváme, že Bůh jest.

Avšak toto poznání jest nesnadné a zdlouhavé. Mimo to není záslužné, protože nevychází z víry. Proto Bůh zjevil se lidem také nadpřirozeně, aby jim poznání to usnadnil a urychlil a dal příležitost věriti. Skutečně většina lidí ví, že jest Bůh, jenom ze zjevení nadpřirozeného.

Že Bůh jest a jaké vlastnosti má, poznáváme: 1. z viditelného světa, 2. z hlasu svého svědomí, 3. zvláště pak z nadpřirozeného zjevení (Ot. 58).

Že lze poznati Boha a vlastnosti jeho ze zjevení přirozeného, tomu učí církev katolická. Boha lze poznati ze zjevení přirozeného.

Sněm vatikánský (Sess. 3, Cap. II.) stanoví:

„Eadem Sancta Mater Ecclesia tenet et docet, Deum, rerum omnium principium et finem, naturali humanae rationis lumine e rebus creatis certo cognosci posse; invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur.“

„Táž svatá matka církev věří a učí, že Boha, všech věcí původ a cíl, s jistotou lze poznati přirozeným světlem rozumu lidského z věcí stvořených; neboť neviditelné vlastnosti jeho od stvoření světa skrze ty věci, které jsou učiněny, bývají spatřeny jako poznatelné.“

Toto učení zakládá se:

1. na výročí Písma svatého:

„Pošetilí zajisté jsou všichni lidé, při nichž není známosti Boha a kteří z těch věcí dobrých, které se vidí, nemohli se domysleti toho, jenž jest, aniž skutky jeho pozorující vyrozuměli, kdo by byl jejich umělým činitelem . . . neboť z veliké krásy tvorů náležitě Stvořitel jejich spatřen býti může“ (Moudr. 13, 1. 5).

Dle sv. Pavla ani pohané nemohou míti výmluvy.

„Co známého jest o Bohu, zjevné jest jim; Bůh zajisté jim to zjevil. Neboť neviditelné vlastnosti jeho od stvoření světa skrze ty věci, které jsou učiněny, bývají spatřeny jako poznatelné, totiž věčná moc jeho a božství, takže nemohou míti výmluvy“ (Řím. 1, 19—20).

2. Rozum lidský jest nucen uznati jsoucnost boží, pozoruje-li

a) svět (důkaz aitiologický, kosmologický, kynésiologický, biologický, teleologický),

b) vlastní nitro (důkaz psychotheologický, anthropologický),

c) dějiny lidstva (důkaz historický).*)

Všeobecné a stálé poznání Boha jest tedy podstatná součástka lidské přirozenosti stálé a neklamné. Správně praví Cicero († 43 př. Kr. De natura deorum I, 17):

„De quo natura omnium consentit, id verum esse necesse est.“ „V čem souhlasí přirozenost všech, to jest jistě pravda.“

Nauka Poznámka. Učení, že Bůh přirozeným světlem samého rozumu lidského z věcí stvořených může býti poznán, odporuje nauka agnostická. Nauka agnostická pokládá přirozené poznání Boha za nemožné.

„Není nezajímavé, co o tom píše Locke, pokládáný od některých za otce moderního empirismu a materialismu, v první a čtvrté knize svého díla o lidském rozumu (Essay concerning human understanding). Mnozí prý nemají známosti o Bohu, jelikož myšlení svého v tom směru nepěstují. V pravdě však lze pomysl o Bohu odvoditi takofka z každého bodu našeho poznání: viditelné známky zvláštní moudrosti a moci se ve všem tvorstvu tak zřetelně objevují, že rozumný tvor, kterému se chce o nich vážně přemýšleti, nemůže z nich Boha nenajíti. Není nám proto pomysl o Bohu vrozen, nýbrž je každý k němu veden, kdo rozumu svého dobře užívá, o příčinách věcí přemýšlí a je až k původu jejich sleduje. Kdo jej tak našel, stává se učitelem jiných. Kolonie nevyučených dětí neměla by prý pojmu o Bohu dotud, dokud by se některé z nich neodhodlalo pátrati po složení a příčinách věcí. Kdyby pak výsledek svého přemýšlení jiným oznámilo, chopí se ho též ostatní zcela ochotně z přirozené náklonnosti rozumu k této pravdě“ (Dr. P. Vychodil, Apologie křesťanství I, 78).

Boha poznáváme zvláště ze zjevení nadpřirozeného.

Že Bůh jest a jaké vlastnosti má, poznáváme zvláště ze zjevení nadpřirozeného. Bůh oznámil o sobě lidem sám přímo, zvláště pak skrze patriarchy a proroky a naposled skrze Syna svého Ježíše Krista a apoštoly.

„Mnohokrát a mnohými způsoby mluvíval někdy Bůh otcům skrze proroky a nejposléze v těchto dnech mluvil nám skrze Syna“ (Žid. 1, 1—2).

Poučení. Jsoucnost boží jest první a základní pravda každého náboženství.

*) Podrobně o důkazech rozumových bylo pojednáno v apologetice.

§ 5. Podstata boží.

Podstata boží jest nepochopitelná a nevýslovná. Tomu učí: Podstata

1. Písmo sv.: „Bůh veliký jest, převyšující umění naše“ (Job. 36, 26). „Bůh přebývá ve světle nepřístupném“ (I. Tim. 6, 16). boží jest nepochopitelná a nevýslovná.

2. Církevní otcové. Sv. Augustin († 430, Enar. in psal. 85, n. 12). praví:

„Facilius dicimus, quid non sit, quam quid sit.“ „Snáze můžeme říci, co Bůh není, než co jest“.

3. Církevní sněmy. Sněm vatikánský (Sess. 3, cap. I.) nazývá Boha „nepochopitelným“ (incomprehensibilis).

4. Rozum lidský. Protože Bůh jest bytost nekonečně dokonalá, žádný rozum konečný (stvořený) nedovede Boha ani náležitě pochopiti ani přiměřeným slovem pojmenovati. Rozum konečný chápe pouze věci konečné (obmezené). Jenom Bůh může pochopiti sebe samého. Proto také sv. Pavel praví: „Těch věcí, které jsou boží, nikdo nepoznal leč Duch boží“ (I. Kor. 2, 11).

5. Řecký básník Simonides († 469 př. Kr.), žijící při dvoře vladaře syrakuského Hierona (478—467 př. Kr.), snaže se odpověděti na otázku: „Kdo Bůh jest?“ odpověděl: „Čím více o Bohu přemýšlím, tím méně ho chápu“.

Ač Bůh jest bytost nepochopitelná a nevýslovná, přece můžeme si o něm učiniti jakousi představu cestou kladu a záporu. Naše poznání Boha jest analogické či nepřímé, neúplné a nedokonalé, ale

Cestou kladu přikládáme Bohu dokonalosti vzaté ze světa a zvláště z lidí ve stupni nejvyšším.

Cestou záporu vylučujeme z Boha všelikou nedokonalost a obmezenost bytostí konečných.

Toto naše poznání Boha jest obdobné (analogické) čili nepřímé. pravdivé.

Mimo to Bůh zjevil se nám a určil si jména, jimiž bychom jej nazývali. Avšak ani na základě zjevení božího nepoznáváme Boha úplně a dokonale. Také jména, jež si Bůh dal, nevystihují celé podstaty boží. Ponejvíce vyjadřují pouze nějakou vlastnost nebo činnost boží. Jest tudíž naše poznání Boha neúplné a nedokonalé. Sv. Pavel praví: „Boha poznáváme z částky“ (I. Kor. 13, 9).

Na základě zjevení božího pravíme o Bohu:

Bůh jest bytost, která jest sama od sebe a nekonečně dokonalá (Ot. 42).

Bůh jest sám od sebe znamená: Bůh nepovstal a nedostal svých dokonalostí od žádné jiné bytosti (Ot. 43).

Bůh jest nekonečně dokonalý, protože má všechny dobré vlastnosti v míře největší (Ot. 44).

Že Bůh jest sám od sebe, zjevil Mojžíšovi v hořícím kři. Řekl: „Já jsem, který jsem“ = Jehova (II. Mojž. 3, 14), t. j. Já mám bytí a život sám v sobě, kdežto vše ostatní má bytí a život ode mne.

Že Bůh jest nekonečně dokonalý, víme z těchto výroků Písma sv.: „Není podobného tobě, Hospodine; veliký jsi ty a veliké jest jméno tvé v síle“ (Jer. 10, 6).

„Jediný dobrý jest Bůh“ (Mat. 19, 17).

Protože Bůh oznámil Mojžíšovi jméno své Jehova = Jsoucí, Israelité ve Starém zákoně říkali Bohu Jehova nebo Jahve.

V Novém zákoně Pán Ježíš nařídil, abychom Bohu říkali Otče (Luk. 11, 2).

Ač naše poznání Boha jest neúplné a nedokonalé, jest přece pravdivé.

Poučení. Pravdy obsažené v tomto odstavci pobádají nás,
a) abychom měli v uctivosti jméno boží (2. přikázání boží);
b) abychom se Bohu klaněli (Mat. 4, 10); c) abychom Boha kladli nade všechny bytosti (Mat. 22, 37).

§ 6. Vlastnosti boží.

Co jsou
vlastnosti
boží a jak
je dělíme.

Vlastnosti boží (attributa Dei) jsou dokonalosti podstaty boží. Dokonalosti podstaty boží poznáváme rozumově cestou kladu a cestou záporu (viz § předcházející).

Odtud rozeznáváme vlastnosti boží kladné a záporné.

Vlastností božích nelze oddělit od podstaty boží, protože jsou podstata boží sama.

Vlastností božích nelze dělit od sebe, protože všechny jsou v sobě nerozdílný celek. Kde jest jedna, tam jsou všechny.

Avšak pro obmezenost rozumu svého dělíme vlastnosti boží na několik skupin, abychom si učinili o Bohu představu co nejdokonalejší. Rozeznáváme a) vlastnosti božského bytí, b) vlastnosti božského poznání a c) vlastnosti božského chtění.

a) Vlastnosti božského bytí.

Jedno-
duchost.

Vlastnosti božského bytí jsou: jednoduchost, věčnost, nezměnitelnost, nesmírnost.

1. Bůh jest jednoduchý znamená: Bůh jest bytost, netělesná, nehmotná. V Bohu není složení ani z částí ani z podstaty a vlastností. Bůh jest pouhý duch.

Bůh jest pouhý duch znamená: Bůh jest bytost, která má nejdokonalejší rozum a nejdokonalejší vůli, ale těla nemá (Ot. 46).

„Bůh jest duch“ (Jan 4, 24). „Nesmíme se domnívati, že by zlatu nebo stříbru nebo kameni, rytině umění a důvtipu lidského, božství bylo podobno“ (Skut. 17, 29).

Poznámka. Písmo sv. mluví o Bohu jako o člověku. Připisuje mu tělo lidské, údy lidské a výkony lidské. Činí tak za tím účelem, abychom si Boha a činnost jeho snáze představili. Bůh jest bytost nekonečná a neviditelná. Takovou bytost nedovedeme si představit, ale člověka představíme si snadno. Toto názorné představování podstaty boží jmenuje se anthropomorfismus symbolický čili formální.

Poučení. Protože Bůh jest duch, uctívejme jej nejen tělem (klekající, bijíce se v prsa atd.), nýbrž i duchem, vzbuzující v srdci myšlenky a city srovnávající se s těmi úkony vnějšími.

2. Bůh jest věčný znamená: Bůh byl vždy, jest a bude vždy (Ot. 47). Věčnost.

Boha nelze měřiti měřítkem časovým, protože jest „král věků“ (I. Tim. 1, 17).

V Bohu není postupu časového: minulosti, přítomnosti a budoucnosti, nýbrž samá přítomnost.

„Prve než učiněny byly hory a než jest způsobena země a okršlek zemský, od věkův až na věky jsí ty Bůh“ (Žalm 89, 2).

„Nebe a země pominou, ty pak, Hospodine, zůstaneš a léta tvá nikdy nepřestanou“ (Žalm 101, 26—28).

„Jediný den u Pána jest jako tisíc let a tisíc let jako den jediný“ (II. Petr 3, 8).

I pohané nazývali bohy své nesmrtelnými. Cicero († 43 př. Kr. De natura deorum) praví: „Dii semper fuerunt, nati nunquam sunt, aeterni futuri“.

Poučení. Bůh jest věčný, ale všechno pozemské jest dočasné.

„Marnost nad marnost a všecko marnost“ (Kaz. 1, 2).

3. Bůh jest nezměnitelný znamená: Bůh jest od věčnosti do věčnosti sám v sobě vždy týž (Ot. 48). Nezměnitelnost.

Bůh jest nezměnitelný v podstatě své i v rozhodnutích svých.

Bůh jest nezměnitelný v podstatě své znamená: Bůh má všechny dokonalosti od věčnosti a nemůže žádné dokonalosti pozbyti ani nové dokonalosti nabyti. Každá změna má za

následek přírůstek nebo úbytek dokonalosti. Kdyby Bůh podléhal změně, nebyl by bytost nekonečně dokonalá.

Bůh jest nezměnitelný v rozhodnutích svých znaená: Na čem se Bůh ustanovil od věčnosti, to jistě vykoná v čase.

„U Boha není proměny ani stínu proměny“ (Jak. 1, 17).

„Rada má státi bude a všeliká vůle má stane se“ (Isai. 46, 10).

Pohané věřili v osud (fatum) nezměnitelný (str. 37). Bohové pohanští jedli ambrosii a pili nektar, aby si zachovali věčné mládí.

Poznámka. Dí-li Písmo sv. o Bohu: „Zželelo se mu, že učinil člověka“ (I. Mojž. 6, 6), jest to anthropomorfismus symbolický.

Poučení. Nezakládejme si na přízni lidské, protože přízeň lidská jest měnivá. Přízeň boží jest však neměnivá. „Neskládejme naděje v knížata ani v syny lidské . . . Blahoslavený ten, jehož naděje jest složena v Hospodinu“ (Žalm 145, 2–5).

Sv. Augustin († 430, De Trinit. 4, proëm.) píše: „Dei essentia, quae est, nihil omnino mutabile habet nec in aeternitate nec in veritate nec in voluntate“.

Nesmírnost.

4. Bůh jest nesmírný znaená: Boha nelze měřiti měřítkem prostorovým. Bůh není obmezen ani ohraničen prostorem. Bůh není pouze ve světě a se světem, nýbrž i mimo svět a nad světem.

Šalomoun, zasvěcuje chrám, modlil se: „Nemohou-li tebe obsáhnouti nebe ani nebesa nebes, čím méně dům tento?“ (III. Král. 8, 27).

Sv. Pavel před areopagem v Athenách mluvil o Bohu, že „nebydlí ve chrámech udělaných rukou“ (Skut. 17, 24).

Pohané znázorňovali nesmírnost bohů sochami ohromných rozměrů. Takové sochy jsou sfingy egyptské.

S nesmírností boží souvisí všudypřítomnost boží.

Všudypřítomnost.

Bůh jest všudypřítomný znaená: Bůh jest všudy, na nebi i na zemi (Ot. 49).

„Kam půjdu od ducha tvého? Kam před tváří tvou uteku? Vstoupím-li na nebe, tam jsi ty. Vstoupím-li do pekla (= říše mrtvých), přítomen jsi. Vezmu-li křídla svá na úsvitě a budu-li bydliti na konci moře, i tam doprovodí mne ruka tvá a držeti mne bude pravice tvá“ (Žalm 138, 7–10).

Sv. Pavel řečnil před areopagem: „Bůh není daleko od každého z nás; neboť v něm žijeme a pohybujeme se a jsme“ (Skut. 17, 27–28).

Dle podstaty své Bůh jest. všude stejně přítomen, dle činnosti své však na rozličných místech a v rozličných tvorech různě. Na zemi jest přítomen skrytě, na onom světě zjevně. „Nyní vidíme skrze zrcadlo v podobenství, ale tehda tváří v tvář“ (I. Kor. 13, 12).

Zde na zemi Bůh jest přítomen skrytě, protože jest předmětem víry. Na onom světě jest přítomen zjevně, protože jest předmětem blaženosti v nebi nebo předmětem hrůzy v pekle.

Přítomnost boží dotýká se tvorstva nestejně. Ve spravedlivých vyvolává radost, v nespravedlivých hrůzu.

Poučení. Vzpomínka na Boha všudypřítomného jest mocný prostředek proti hříchu.

b) Vlastnosti božského poznání.

Vlastnosti božského poznání jsou: vševědoucnost a moudrost.

1. Bůh jest vševědoucí znamená: Bůh ví všechno, minulé, přítomné i budoucí; ví i naše nejtajnější myšlenky (Ot. 50).

Vševědoucnost.

Předmětem poznání božího jest:

α) Bůh sám. „Duch boží zpytuje všechny věci, i hlubokosti boží“ (I. Kor. 2, 10).

β) všechny věci skutečné mimo Boha. „Oči Páně mnohem jasnější jsou nežli slunce. Spatřují všechny cesty lidské, i hlubokost propasti. I na srdce lidská hledí do skrytých stran. Pánu Bohu všechny věci, prve nežli byly stvořeny, jsou známy“ (Sir. 23, 28—29). „Vlasy vaše na hlavě všechny jsou sečteny“ (Mat. 10, 30).

γ) všechny věci možné. „Běda tobě, Korozaime, běda tobě, Betsaido! Kdyby v Tyru a Sidonu byli činění divové, kteří jsou činění ve vás, dávno v žini a v popelu byli by činili pokání“ (Mat. 11, 21).

I pohané připisovali bohům svým vševědoucnost. Cicero († 43 př. Kr.) praví: „Obscurum Deo nihil potest esse“ (De natura deorum). A jinde: „Ignorare Deus non potest, qua quis mente sit“ (De divin. 2).

Sv. Irenej († 202, Adv. haeres. 2, 26 n. 3) praví: „Nihil eorum, quae facta sunt et quae fiunt et fient, scientiam Dei fugit“.

Poznámka. Čteme-li v Písmě sv.: „Sestoupím a pohledím, zdali křik, který přišel ke mně, doplnili skutkem“ (I. Mojžíš 18, 20), jest to opět anthropomorfismus symbolický.

Poučení. Vzpomínka na vševědoucnost boží posvěcuje nejen činy, nýbrž i myšlenky naše. „Já Hospodin, který zpytuji srdce a zkouším ledví“ (Jerem. 17, 10).

2. Bůh jest nejvyšší moudrý znamená: Bůh pořádá všechno tak, že vždycky dosahuje svých nejsvětějších úmyslů (Ot. 51).

Moudrost.

Moudrost boží jest praktická vševědoucnost. Bůh totiž při všem, co činí, má nejdokonalejší účely a volí nejdokonalejší prostředky, aby účelů těch došel, proto co činí, činí tak, že to ani lépe nemůže býti.

Bůh dal a dává na jevo moudrost skutky svými stvořením, zachováváním, vykoupením a posvěcováním světa. Proto Písmo sv. dovolává se těchto skutků.

„Jak velicí jsou skutkové tvoji, Hospodine! Všecky věci moudře jsi učinil“ (Žalm 103, 24).

„Ó hlubokosti bohatství moudrosti a vědomosti boží! Jak nevyzpytatelní jsou soudové jeho a nevystižitelné cesty jeho!“ (Řím. 11. 33). Příklady biblické: Mojžíš, Josef Egyptský, Aman.

Pohané odvozovali všelikou moudrost od bohův (Apollo a Minerva).

Poučení. Co Bůh činí, dobře činí. Proto buďme vždy spokojeni řízením božím a odevzdávejme se do rukou božích. — „Všelikou péči uvrhněme na něho, neboť on má péči o nás“ (I. Petr 5, 7).

c) Vlastnosti božského chtění.

Vlastnosti božského chtění jsou: svoboda, všemohoucnost, svatost, spravedlnost, dobrotivost a pravdomluvnost.

Svoboda.

1. Bůh jest svoboděn znamená: Bůh jest prost vší nutnosti, pokud působí na venek (ad extra), pokud totiž stvořil a vykoupil svět, pokud svět zachovává, řídí a posvěcuje a pokud svět bude souditi. Není však svoboděn v činnosti vniterné (ad intra). Musí totiž sebe poznávati a milovati.

„Všecko, cokoli chce Hospodin, to činí na nebi, na zemi, v moři i ve všech propastech“ (Žalm 134, 6).

„Bůh působí všecko podle rady vůle své“ (Efes. 1, 11).

Poznámka. Hřešiti Bůh nemůže. Hřešiti mohou bytosti rozumné pouze ve stavu zkoušky. Bůh však jest ve stavu dokonalosti.

Že Bůh nemůže hřešiti, proto svoboda jeho není menší. Hřešiti jest zneužívat svobody. Svoboda jest dána tvorům rozumným, aby se rozhodovali pro dobro, a ne pro zlo. Kdo tudíž nemůže se již rozhodnouti pro zlo, dostoupil nejvyššího stupně svobody.

Již pohan Cicero († 43 př. Kr.) praví: „Liber est aestimandus, qui nulli turpitudini servit“.

Poučení. Užívejme dobře svobodné vůle! Svobodnou vůli máme, abychom se rozhodovali pro dobro, nikoli pro zlo.

Všemohoucnost.

2. Bůh jest všemohoucí znamená: Bůh stvořil nebe i zemi i všecko, co jest; může všecko, cokoli chce (Ot. 52).

„On řekl a stalo se (vše). on rozkázal a bylo stvořeno (vše)“ (Žalm 32, 9).

Abrahamovi ukázal se Hospodin a řekl: „Já jsem Hospodin. Bůh všemohoucí“ (I. Mojž. 17, 1).

Panně Marii řekl anděl: „U Boha není nic nemožného“ (Luk. 1, 37).

Bůh dokázal, že jest všemohoucí, stvořením světa a četnými zázraky v zákoně Starém i Novém.

Také pohané přisuzovali bohům svým všemohoucnost. Cicero († 43 př. Kr. De natura deorum 3) praví: „Nihil est, quod Deus efficere non possit, et quidem sine labore ullo“.

Poučení. Vzpomínka na všemohoucnost boží drží nás, abychom nezbujněli ve štěstí a nezoufali v neštěstí. „Sesadil mocné se stolice a povýšil ponížených“ (Lukáš 1, 52).

3. Bůh jest nejvyšší svatý znamená: Bůh chce a miluje jenom dobré a zlého nenávidí (Ot. 53). Svatost.

Úplně dobrý jest pouze Bůh (Mat. 19, 17). Proto Bůh miluje sebe samého nade všecko a vše ostatní jen pro sebe.

Bůh není svatý pouze sám o sobě. Bůh jest zdroj a vzor svatosti také pro ostatní tvorstvo rozumné.

Bůh jest zdroj svatosti pro tvory rozumné, protože jim svatost dává. Tomu daru říkáme milost posvěcující.

„Láska boží rozlita jest v srdcích našich skrze Ducha svatého, který jest nám dán“ (Řím. 5, 5).

Bůh jest vzor svatosti lidem, protože svatost svou zjevil, aby jí následovali.

Bůh zjevil svatost svou lidem tím, že jim dával pravidla života (zákon) a že jim posílal proroky, aby vedli lidi ke ctnosti. Nejdokonaleji zjevil nám Bůh svatost svou skrze Syna svého. Pán Ježíš nabízí se nám za vzor slovy: „Příklad zajisté dal jsem vám“ (Jan 13, 15). „Já jsem cesta, pravda a život.“ (Jan 14, 6).

Svatost boží oslavují nebešťané a my při mši sv. slovy: „Svatý, svatý, svatý Pán, Bůh zástupů, plna jest všechna země slávy jeho“ (Isai 6, 3; Zjev. 4, 8).

I pohané představovali si bohy své svaté. Proto měli oběti smírné a lustrace.

Poučení. Připomínejme si často vůli boží: „Svatí buďte, neboť já svatý jsem“ (III. Mojž. 11, 44).

Spravedl-
nost.

4. Bůh jest nejvýš spravedlivý, znamená: Bůh dobré odměňuje a zlé tresce, jak kdo zasluhuje (Ot. 54).

„Bez přijímání osob soudí každého podle skutku“ (I. Petr 1, 17).

„Syn člověka přijde ve slávě Otce svého s anděly svými a tehda odplatí každému podle skutků jeho“ (Mat. 16, 27).

Spravedlnost boží neprojevuje se cele a dokonale již zde na zemi, nýbrž teprve na onom světě.

Zde na zemi odměňuje Bůh dobro přízní svou, dobrým svědomím a požehnáním na statcích vezdejších (Noe, Abraham, Ruth).

Zlo trestá Bůh zde na zemi tím, že zadržuje hříšníku milosti své, že jej stíhá výčitkami svědomí a že dopouští na něho rozličná utrpení tělesná (První rodiče, Kain, Sodomité, Absolon).

Pohané také věřili ve spravedlnost bohů. Dle mythologie Řekův a Římanů konají v podsvětí soud soudcové Aiakos, Minos a Rhadamanthys.

Poučení. Vzpomínka na spravedlnost boží pobádá člověka, aby konal dobré skutky, i když se mu za to nedostává odplaty pozemské, a aby se varoval zlého.

Dobrotivost.

5. Bůh jest nejvýš dobrotivý znamená: Bůh jest pln lásky ke svým tvorům; všecko dobré máme od něho (Ot. 55).

Bůh jest dobrotivý ke všem tvorům, ale zvláště ke člověku. Láska boží jeví se ve přírodě tím, že Bůh svět stvořil, zachovává a řídí a že uděluje tvorům svým všeho dobrého, jehož účastni státi se mohou.

„Oči všech doufají v tebe, Hospodine, a ty dáváš jim pokrm v čas příhodný, otvíráš ruku svou a naplňuješ všelikého živočicha požehnáním“ (Žalm 144, 15—16).

„Pohleďte na ptactvo nebeské . . . Patřte na kvítí polní . . .“ (Mat. 6, 26—30).

Člověku dokázal Bůh nejlépe, jak jej miluje, tím že seslal na zemi Syna svého.

„Bůh jest láska. V tom ukázala se láska boží k nám, že Syna svého jednorozeného poslal Bůh na svět, abychom živi byli skrze něho“ (I. Jan 4, 8—9).

Pohané také přisuzovali bohům svým dobrotivost. Nejvyššímu bohu říkali: „Juppiter optumus, maxumus“.

Dobrotivost boží ke hříšníkům bere na sebe podobu milosrdenství a shovívavosti.

Bůh jest nejvýš milosrdný znamená: Bůh rád Milosrdnost.
hříchy odpouští a zlé od nás odvrací (Ot. 56).

„Živť jsem já, praví Pán Bůh; nechci smrti bezbožníkovy, ale aby se obrátil bezbožník od cesty své a byl živ“ (Ezech. 33, 11).

Příklady biblické: Ninive (Jon. 3), marnotratný syn (Luk. 15, 11 a násl.).

Poučení. Kdykoli hřešíme, snažme se smířiti opět s Bohem. „Vstanu a půjdu k Otci svému . . .“ (Luk. 15, 18).

Bůh jest nejvýš shovívavý znamená: Bůh netrestá Shovívavost.
hříšníka hned, nýbrž dopřává mu času k pokání.

„Lítostivý a milosrdný jest Hospodin, dlouho shovívající a velmi milosrdný“ (Žalm 102, 8). Církev ve svých modlitbách nazývá Boha Otcem slitování a v litaniích ke všem svatým modlí se: „Bože, jehož vlastnost jest smilovávati se vždycky a odpouštěti“ . . . (Deus, cui proprium est misereri semper et parcere).

Příklady: Potopa (I. Mojž. 6, 3), Jerusalema (Mat. 23, 39), podobnoství o neúrodném fíku (Luk. 13, 6—9).

Poučení. Neodkládejme pokáním. Bůh jest sice shovívavý, ale také spravedlivý. Mohlo by se nám státi, jako se stalo nekajícím lidem před potopou. „I milosrdenství i hněv rychle přichází od něho“ (Sir. 5, 7).

6. Bůh jest nejvýš pravdomluvný a věrný znamená: Vše, co Bůh mluví, jest pravda, a co přislubuje Pravdomluvnost
nebo čím hrozí, splní (Ot. 57). a věrnost.

„Není Bůh jako člověk, aby klamal; ani jako syn člověka, aby se měnil. Řekl tedy, a neučiní? Mluvil, a nenaplní?“ (IV. Mojžíš 23, 19).

Jak Bůh jest pravdomluvný a věrný, dokazují příklady biblické. Ani jedna přípověď, ani jeden trest boží nezůstaly nesplněny, jakmile se dostavila podmínka stanovená. (Zaslíbení boží Abrahamovi; zaslíbení Vykupitele; tresty předpověděné prvním rodičům, lidem před potopou, Jerusalemu nekajcímu.)

Také bohové pohanští přísahají při řece Stygu, že dostojí slovu svému.

Poučení. Protože všechna zaslíbení i všechny tresty boží dosud se splnily, splní se, i co nám bylo předpověděno o věčné odměně a věčném trestu. „Držme nepohnuté vyznání naděje své, neboť věrný jest ten, který zaslíbil“ (Žid. 10, 23).

§ 7. Bůh jest jeden.

Jedinost
boží.

Jest-li více než jeden Bůh? Jeden toliko jest Bůh (Ot. 59).

Pravda, že jest toliko jeden Bůh, jest základní pravda zjevení božího a požadavek zdravého rozumu.

Na Sinaji mluvil Bůh k národu israelskému: „Já jsem Hospodin, Bůh tvůj . . . Nebudeš mítí bohů cizích přede mnou“ (II. Mojž. 20, 2—3).

Tu pravdu připomínal národu israelskému Mojžiš s důrazem, když se s ním loučil. Pravit: „Slyš, Israeli! Hospodin, Bůh náš, Hospodin jeden jest“ (V. Mojž. 6, 4).

„Tento jest život věčný, aby poznali tebe, jediného Boha pravého“ (Jan 17, 3).

„Víme, že modla ve světě nic není a že není žádného Boha než jeden“ (I. Kor. 8, 4).

Že jest toliko jeden Bůh, poznává již zdravý rozum. Bůh jest bytost nejdokonalejší. Nejdokonalejší bytost může býti toliko jedna.

Tento důkaz uvádí Tertullian († 240. Proti Marcionovi I., 3).

Proto sněm vatikánský stanovil, že jednoho a pravého Boha lze s jistotou poznati přirozeným rozumem z věcí stvořených (Sess. 3, can. II, 1). Pravit: „Si quis dixerit, Deum unum et verum, Creatorem et Dominum, per ea, quae facta sunt, naturali rationis humanae lumine certo cognosci non posse, anathema sit“.

Protivy
jedinosti
boží.

Učení, že jest jeden Bůh (monotheismu), odporuje polytheismus (mnohobožství) a dualismus theologický (dvojbožství).

Poly-
theismus.

Polytheismus (mnohobožství) jest víra ve mnoho bohů. Vznik polytheismu sv. Pavel vysvětluje takto: „Lidé, poznavše Boha, neoslavovali ho jako Boha ani mu neděkovali, nýbrž marní jsou učinění v myšleních svých a zatměno jest nemoudré srdce jejich. Ačkoli pravili se býti moudrými, pošetilci jsou učinění. Změnili slávu neporušitelného Boha v podobenství obrazu porušitelného člověka i ptactva i čtvernožcův i plazů . . . sloužili raději stvoření nežli Stvořiteli“ (Řím. 1, 21—25).

Základ k polytheismu byl položen prvním hříchem. Z prvního hříchu vzešla zatemnělost rozumu a převaha smyslnosti nad duchem. Tato převaha smyslnosti rostla v lidstvu stále, až lidstvo pozbylo smyslu pro bytosti a věci duchovní. „Tělesný člověk nechápe těch věcí, které jsou Ducha božího“ (I. Kor. 2, 14). I Bůh byl stržen do světa smyslného, do přírody. Tím pozbyl nekonečnosti a zároveň jednosti.

Jednotlivé zjevy přírodní, užitečné nebo škodlivé, hrozné nebo velebné, byly člověku zprvu symboly (zjevy) bohů, později bohy samými. Tak vstoupila na místo úcty boží svrchovaná úcta tvorstva. Této svrchované úctě tvorstva říkáme modlářství (idololatria).

Avšak ani mezi modláři nevymizela víra v jediného Boha úplně.

a) Všichni národové uznávali jednoho Boha za prvního a nejvyššího a ostatní bohy za podřízené jemu nebo Osudu, vládnoucímu nade všemi bohy (*Zεύς*, Juppiter; *Fatum* = *Μοῖρα* = Osud).

b) Lid modlářský, ač věřil ve mnoho bohů, přece nejednou vzýval Boha jednoho.

Slyšme svědectví Tertullianovo († 240, *Apologeticus* c. 17):

Vultis ex animae ipsius testimonio Deum unum comprobemus? Quae, licet institutionibus pravis circumscripta, licet libidinibus ac concupiscentiis evigorata, licet falsis deis exancillata, cum tamen resipiscit, Deum nominat, hoc solo nomine proprio Dei veri: „Deus magnus“, „Deus bonus“, et: „quod Deus dederit“ omnium vox est; indicem quoque contestatur illum: „Deus videt“, „Deo commendo“, „Deus mihi reddet“. O testimonium animae naturaliter christianae!

Chcete, abychom dokázali, že jest jeden Bůh, ze svědectví samé duše? Duše lidská, ačkoli jest obklíčena nepravými zřízeními, ačkoli jest zeslabena vášněmi a žádostmi, ačkoli jest oddána bohům nepravým, přece, když se opět vzpamatuje, jmenuje Boha pouze tímto jménem, vlastním Bohu pravému: „Bůh veliký“, „Bůh dobrý“ a „Dá-li Bůh“, hlas jest všech. Také za soudce jej volá: „Bůh to vidí“, „Bohu to poroučím“, „Bůh mi odpalí“. Ó svědectví duše křesťanské od přírody!

Někteří filosofové pohanští, ačkoli byli vychováni v modlářství a se všech stran obklopeni modlářstvím, přece poznávali a hlásali jednoho Boha.

Cyprian († 258 *De idol. vanit.*) praví: „Plato unum Deum servans ceteros angelos seu daemones dixit“.

Dualismus theologický (dvojbožství) uznává dva bohy, jednoho dobrého a druhého zlého. Bůh dobrý jest původce všeho dobrého ve světě, bůh zlý původce zla.

V této formě dualismus vyvinul se v Persii (Ormuzd = bůh světla, Ahriman = bůh tmy). Perský dualismus přešel do křesťanství pode jménem gnosticismus a manicheismus a udržel se až do středověku u albigenkých.

Víra v boha zlého odporuje rozumu. Zlo jest nedostatek dokonalosti. Bytost nekonečně zlá neměla by tudíž docela žádné dokonalosti. Avšak Bůh jest bytost nekonečně dokonalá. Proto bůh zlý byl by bytost nekonečně dokonalá a nedokonalá zároveň.

Poučení. Učení křesťanské o Bohu jednom jest velice důležité v životě praktickém. Pohané, uctívající mnoho bohů, nikdy nevěděli

s jistotou, uctívají-li všechny. Proto stavěli oltáře také bohu neznámému (Skut. 17, 23). Takového strachu my jsme zbaveni. Mimo to národové pohanští, uctívající rozličné bohy a odvozující původ svůj od rozličných bohů, byli si cizí. Učení křesťanské však učí, že všichni lidé jsou dítky jediného Otce nebeského a že tudíž mají se navzájem milovati.

§ 8. O třech osobách božských.

„Věřím v Boha, Otce všemohoucího.“

Říkáme „Věřím v Boha Otce“,

1. protože Bůh jest náš Otec neviditelný v nebesích,
2. potom proto, že v Bohu jest několik osob, z nichž první sluje Otec.

„Zdali není jeden Otec nás všech? Zdali Bůh jeden nestvořil nás?“ (Mal. 2, 10).

„Pohledte, jakou lásku prokázal nám Otec, abychom synové boží sluli a byli“ (I. Jan 3, 1).

1. V Bohu jsou tři osoby.

V Bohu jsou tři osoby. **V Bohu jsou tři osoby (Ot. 60). Tři božské osoby se jmenují: první Otec, druhá Syn, třetí Duch svatý (Ot. 61). Tři božské osoby dohromady jmenují se nejsvětější Trojice (Ot. 66).**

Že jsou v Bohu tři osoby, dovídáme se pouze z nadpřirozeného zjevení božího. Pouhým rozumem nedopátrali bychom se toho. Ale ani na základě nadpřirozeného zjevení božího nelze rozumu lidskému vniknouti dokonale v toto učení. Proto učení o nejsvětější Trojici jest tajemství nadpřirozené a nepochopitelné.

Důkazy z Písma sv. Starý zákon hlásá všude s důrazem, že jest jeden Bůh, aby národ israelský uchránil pohanského mnohobožství. Avšak přece na mnohých místech prozrazuje, že v Bohu jest několik osob.

a) Líčí Boha mluvícího v čísle množném: „Učiňme člověka k obrazu a podobnosti mému“ (I. Mojž. 1, 26). „Pojďte, sestupme a zmaťme tam jazyk jejich“ (I. Mojž. 11, 7).

b) Seznamuje nás s viděním Isaiášovým: „Svatý, svatý, svatý jest Pán, Bůh zástupů“ (Is. 6, 3).

c) Také o Synu božím a Duchu svatém zmiňuje se Starý zákon. „Hospodin řekl ke mně (= messiáši): Syn můj jsi ty, já dnes (= od věčnosti) zplodil jsem tebe“ (Žalm 2, 7).

„Vyleji Ducha svého na všeliké tělo a prorokovati budou synové vaši i dcery vaše“ (Joel 2, 28).

Nový zákon mluví o třech osobách zcela určitě.

Anděl Gabriel řekl k Panně Marii: „Duch svatý sestoupí v tebe a moc Nejvyššího zastíní tebe. Proto, co se z tebe svatého narodí, slouti bude Syn boží“ (Luk. 1, 35).

Ježíš, byv pokřtěn, vystoupil ihned z vody. A aj, otevřena jsou mu nebesa a viděl Ducha božího sestupujícího jako holubici a přicházejícího na něho. A aj, hlas s nebe řkoucí: „Tento jest syn můj milý, v němž jsem si zalíbil“ (Mat. 3, 16—17).

„Jdouce, učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“ (Mat. 28, 19).

Víru ve tři osoby v Bohu církev vždy hlásala a obřady svými na jevo dávala. Důkazy z tradice.

a) Víru ve tři osoby božské vyznávají všechna symbola.

b) Církev křtila vždy ve jménu Otce i Syna i Ducha sv. a zakončovala modlitby své vzpomínkou na nejsvětější Trojici:

„Per Dominum nostrum Jesum Christum, Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia saecula saeculorum.“

„Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto, sicut erat in principio et nunc et semper et in saecula saeculorum“.

„Skrze Pána našeho Ježíše Krista, Syna tvého, který s tebou žije a kraluje v jednotě Ducha sv. Bůh po všechny věky věků.“

„Sláva Bohu Otci i Synu i Duchu svatému, jako bylo na počátku, tak buď nyní i vždycky až na věky věků.“

c) Církev hájila učení o nejsvětější Trojici proti antitrinitářům (protitrojičníkům).

II. Otec, Syn a Duch sv. jsou osoby skutečné, od sebe rozdílné, ale jedné bytnosti a přirozenosti.

Otec, Syn a Duch sv. nejsou pouhá jména ani pouhé zjevy jedné a téže osoby božské, jak učili bludaři 2. a 3. století křesťanského, zvaní antitrinitáři (protitrojičníci), nýbrž osoby skutečné. Otec, Syn a Duch sv. jsou osoby skutečné.

Osoba (*ὁποσας*, persona) jest bytost rozumná, jsoucí sama pro sebe, s jinou bytostí nezaměnitelná.

„Já (Syn) budu prositi Otce a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstal na věky, Ducha pravdy“ (Jan 14, 16—17).

„Utěšitel pak Duch svatý, kterého pošle Otec ve jménu mém, ten vás naučí všem věcem a připomene vám všechno, cokoli jsem mluvil vám“ (Jan 14, 26).

Syn prosí Otce, Otec posílá Ducha sv., Duch sv. učí apoštoly.

Otec není Syn a Otec ani Syn není Duch svatý.

Tři osoby
božské jsou
jeden toliko
Bůh.

Tři osoby božské jsou jeden toliko Bůh, protože mají všechny tři jednu a touž nedílnou bytnost a přirozenost a tudíž i tytéž božské vlastnosti (Ot. 63).

Podstata (*οὐσία*, *essentia*) čili přirozenost (*φύσις*, *natura*) jest souhrn vlastností, jež mají bytosti jednoho druhu.

Tak na př. lidé mají přirozenost lidskou, andělé přirozenost andělskou.

Podobně osoby božské mají přirozenost božskou, ale nikoli podobnou ani shodnou, nýbrž početně jednu a touž.

„Tři jsou, kteří svědectví vydávají na nebi: Otec, Slovo a Duch svatý a ti tři jedno jsou“ (I. Jan 5, 7).

„Já a Otec jedno jsme“ (I. Jan 10, 30).

„Křtíte ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“ (Mat. 28. 19).

Tři osoby božské neliší se od sebe podstatou (attributy absolutními), nýbrž příznaky osobními (attributy relativními), jež udávají vztahy vzájemné mezi jednotlivými osobami.

Osoby
božské jsou
od sebe
rozdílné.

Tři božské osoby se takto od sebe rozeznávají: Otec jest od věčnosti sám od sebe; Syn jest od věčnosti od Otce zplozen; Duch svatý od věčnosti od Otce i Syna zároveň vychází (Ot. 64).

Jak Syn jest zplozen od Otce od věčnosti a jak Duch svatý vychází od Otce a Syna, vysvětluje sv. Anselm, arcibiskup kanterburský († 1109), ve svém Monologiu (= Samomluvě) takto:

Bůh věčný, poznává sebe samého •od věčnosti, plodí v mysli své od věčnosti obraz sebe. Tento obraz boží není obraz mrtvý, rozdílný od pravzoru svého, nýbrž osoba živá, pravzoru co do podstaty rovná. V Bohu totiž každá činnost, pokud nejde na venek, jest Bůh. Tento obraz sv. Pavel nazývá odleskem slávy a obrazem podstaty boží (Žid. 1, 3). Sv. Jan evangelista jmenuje jej: „Slovo“ (Jan 1, 1) jakožto výraz myšlenky boží, sebepoznání božího.

Bůh nejen poznává sebe od věčnosti, nýbrž i miluje sebe od věčnosti. Bůh Otec poznává se v Synu, proto miluje se v Synu. Syn poznává se v Otci, proto miluje se v Otci. Tato vzájemná láska Otce a Syna není rozdílná od Otce a Syna, nýbrž jest to osoba živá, stejné podstaty s Otcem i Synem. Tato zosobněná láska jest Duch svatý.

Stručně a jadrně obsahuje toto vysvětlení hymnus církevní
O increata Trinitas (O nestvořená Trojice):

„Ut comprehendit se Pater,	„Otec, poznáváje sebe samého,
Gignit coaevum Filium,	plodí Syna stejně věčného
Amorque, dum se diligunt,	a Láska, pokud se milují,
Utroque procedit Deus.“	z obou vychází jako Bůh.“

Nesjednocení Řekové vyznávají, že Duch svatý vychází pouze z Otce, nikoli ze Syna. Proto nepřijali do vyznání nicejsko-cařihradského pozdějšího přídavku „Filioque“ = „a ze Syna“. Proti nim mluví Písmo sv. a tradice jejich vlastních Otců před Fotiem († 891), původcem rozkolu.

V Písmě sv. Duch svatý nazývá se brzy Duch Otcův (Mat. 10, 20), brzy Duch Ježíšův (Skut. 16, 7) a jest poslán od Otce i od Syna. (Jan 14, 26; 15, 26).

Poučení. V tajemství tomto hloubati Katechismus římský (P. I, c. 2, qu. 10) nedoporučí a upozorňuje na slova Písma sv.: „Kdo jest zkoumatel velebnosti, bude zachvácen od slávy“ (Přisl. 25, 27).

III. Které skutky (na venek) připisují se jednotlivým osobám božským?

Skutky nejsvětější Trojice na venek (ad extra) jsou společné třem osobám, protože tři osoby božské jsou spojeny v jeden nerozlučný spolek jednotou podstaty.

Skutky společné třem osobám.

„Zdali nevěříte, že já v Otci a Otec ve mně jest?“ (Jan 14, 10).

„Vše, cokoli má Otec, mé jest“ (Jan 16, 15).

„Cokoli činí Otec, to činí podobně i Syn“ (Jan 5, 19).

Proto Písmo sv. připisuje skutky boží na venek brzy jednomu Bohu (Is. 44, 24), brzy jednotlivým osobám božským (Mat. 11, 25; Žid. 1, 8. 10; Moudr. 1, 7), brzy třem osobám společně (I. Kor. 8, 6; Žid. 1, 2).

Ačkoli tři osoby božské jsou jedné podstaty a přirozenosti a působí na venek společně, přece připisuje se Otci zvláště stvoření, Synu vykoupení, Duchu svatému posvěcení.

Skutky zvláštní jednotlivých osob.

Jednotlivým božským osobám připisují se zvláště tyto skutky: Otci stvoření, Synu vykoupení, Duchu svatému posvěcení (Ot. 65).

Otci připisuje se zvláště stvoření jakožto skutek všemohoucnosti, protože Otec jest počátek bez počátku a věčný původce Syna i Ducha svatého.

Synu připisuje se zvláště vykoupení jakožto dílo moudrosti, protože Syn jest obraz podstaty boží, Slovo (Logos) boží, výraz myšlenky boží. „Kristus ukřižovaný jest Židům pohoršení a národům pošetlost, ale povoláním moc boží a moudrost boží“ (I. Kor. 1, 23—24).

Duchu svatému připisuje se zvláště posvěcení jakožto dílo lásky a milosti, protože Duch svatý jest zosobněná láska Boha Otce a Syna.

Poučení. Učení o nejsvětější Trojici není pouze jednotlivý článek víry křesťanské, nýbrž podstatný obsah celého evangelia a charakteristický odznak křesťanství naproti náboženství israelskému, pohan-skému a mohamedánskému. Proto církev vyznává a žádá víru v toto tajemství při nejdůležitějších úkonech (mši sv., svátostech, svátostinách a rozličných pobožnostech).

ČÁST DRUHÁ.

O působení božím na venek čili o skutcích božích.

A) **O stvoření světa čili o Bohu Stvořiteli, Zachovateli a Řediteli.**

§ 9. **O stvoření světa.**

„Stvořitele nebe i země . . .“

Bůh se jmenuje Stvořitel nebe i země, protože celý svět: nebe i zemi i všechno, co jest, stvořil (Ot. 67).

Slovo „stvořiti“ znamená: z ničeho něco učiniti (Ot. 68).

„Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi“ (I. Mojž. 1, 1).

Slovem „nebe“ Písmo sv. vyjadřuje trojí věc: *a)* zdánlivou klenbu nad hlavou naší, vrstvu vzduchu obklopující zemi (atmosféru zemskou); *b)* nebe hvězdné, prostor světový; *c)* sídlo Boha, andělův a svatých (II. Kor. 12, 2).

I. **Stvoření světa.**

Že Bůh svět stvořil, jest článek víry opírající se o zjevení boží nadpřirozené i přirozené. Stvoření světa.

Písmo sv. Starého i Nového zákona prohlašuje svět za dílo boží.

„Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi“ (I. Mojž. 1, 1).

„Hoden jsi, Pane Bože náš, přijmouti slávu a čest i moc, neboť ty jsi stvořil všechny věci a z vůle tvé byly a stvořeny jsou“ (Zjev. 4, 11).

Jak jest rozuměti slovu „stvořiti“ (hebrejsky *bará*), vysvětluje samo Písmo sv. Matka makkabejská domlouvá nejmladšímu synu svému: „Prosím, synu, abys pohleděl na nebe i na zemi i ke všem věcem, které jsou na nich, a poznal, že Bůh učinil je z ničeho i pokolení lidské“ (II. Makk. 1, 28).

Aby svět byl dílo všemohoucí vůle boží, jest požadavek zdravého rozumu. — Kdyby svět neměl Boha za původce, musil by mítí příčinu svého bytí sám v sobě. Bytost, která má příčinu svého bytí sama v sobě, jest bytost nezávislá a nekonečně dokonalá. Avšak svět není ani nezávislý ani nekonečně dokonalý, proto má příčinu svého bytí mimo sebe, závisí na bytosti nezávislé. Bytost nezávislá jest pouze Bůh, proto svět jest dílo boží.

Učení, že Bůh stvořil svět, církve vždy vyznávala a hájila proti bludařům.

Účel stvoření. **K čemu Bůh stvořil svět? Bůh stvořil svět a) ke své cti a slávě, b) ke blahu tvorů (Ot. 69).**

Účel prvotný. **Že Bůh stvořil svět, k tomu nepohnula ho ani nijaká nutnost ani potřeba vlastního zdokonalení ani touha po rozmnožení blaženosti své, nýbrž láska k sobě, t. j. záliba v sobě.**

Sněm vatikánský (Constit.: De Deo, rerum omnium Creatore, cap. 1) praví:

„Hic solus verus Deus bonitate sua et omnipotenti virtute non ad augendam suam beatitudinem, nec ad acquirendam, sed manifestandam perfectionem suam per bona, quae creaturis impertitur, liberrimo consilio simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam.“

„Tento jediný pravý Bůh stvořil obojí tvorstvo dobrotou svou a všemohoucí mocí z rozhodnutí zcela svobodného najednou od počátku času, nikoli aby rozmnožil blaženost svou ani aby došel dokonalosti, nýbrž aby zjevil dokonalost svou skrze dary, jež udílí tvorům.“

Boha nepohnula ke stvoření světa žádná nutnost, protože Bůh jest bytost naprosto svobodná.

Boha nepřiměla ke stvoření světa potřeba vlastního zdokonalení, protože Bůh jest bytost nekonečně dokonalá.

Boha nevedla ke stvoření světa touha po rozmnožení blaženosti své, protože Bůh jest bytost nejblaženější. Bůh jest si vědom dokonalostí svých a má sám v sobě nesmírné zalíbení. Tuto radost nikdo nemůže Bohu zvýšiti ani zmenšiti. Proto Písmo sv. praví: „Hřešil-li bys, co mu uškodíš . . . , pakli budeš jednati spravedlivě, co mu daruješ?“ (Job 35, 6—7).

Bůh stvořil svět z lásky k sobě, pro sebe, znamená: Bůh, poznáváje a miluje sebe jako dobro nejvyšší, byl láskou tou pohnut, aby z dobra toho udělil tvorům.

Boha přiměla ke stvoření světa láska k sobě, protože Bůh jest nejvyšší svatý. Bůh nejvyšší svatý může milovati jenom bytost nejvyšší svatou, tudíž sebe samého a vše ostatní jenom pro sebe. Protože Bůh stvořil svět, stvořil jej jenom z lásky k sobě.

„Hospodin všecko učinil pro sebe samého“ (Přisl. 16, 4).

Sláva boží zářící ve přírodě neměla by však žádného rozumného účelu, kdyby nebylo bytostí rozumných, které by slávu tu poznávaly a Boha pro ni chválily a velebily. Proto Bůh ve věčném úradku, jímž ustanovil stvořiti tento svět, musil pojmouti také bytosti rozumné, především člověka. Jinak by Bůh v tomto světě hlásal slávu svou, a nebylo by posluchače, jenž by naslouchal hlasu jeho; byl by napsal knihu ke cti a slávě své, a nebylo by čtenáře, jenž by ji četl.

Vnější sláva boží záleží tudíž v tom, že Bůh projevil na venek (ad extra) vnitřní dokonalosti své a tvorové rozumní tyto dokonalosti poznávají a uznávají. Tato vnější sláva boží jest prvotný účel stvoření (finis primarius).

Tomuto účelu jest podřízen druhotný účel stvoření (finis secundarius), blaho tvorů rozumných. Blaho to plyne z poznání a milování Boha. Toho blaha docházejí tvorové rozumní, poznávají-li Boha, ctí-li jej, milují-li jej a slouží-li mu. Účel druhotný.

Bůh stvořil lidi, aby ho poznávali a ctili, jej milovali a jemu sloužili (Ot. 92).

Nechtěl-li tvorové rozumní Boha poznati a oslavovati, nedocházejí blaha v Bohu, ale ani u nich Bůh nepřijde o čest svou. Ukáže se na nich spravedlnost, svatost a všemohoucnost boží, tak jako se už na nich ukázala shovívavost boží. Proto hlavního účelu dochází Bůh vždy, podřízeného jenom tehdy, oslavují-li ho rozumní tvorové vědomě a dobrovolně.

Nerozumní tvorové oslavují Boha nevědomky a nuceně podstatou svou, t. j. pěknými vlastnostmi svými.

„Nebesa vypravují slávu boží a dílo rukou jeho zvěstuje obloha“ (Žalm 18, 2).

Nerozumní tvorové nedocházejí blaha v Bohu, protože toho blaha nejsou schopni. Nerozumní tvorové jsou pouze po-

můcka člověku, aby Boha poznal a miloval a tak došel blaha v Bohu.

Poučení. Protože účel, k němuž jsme stvořeni, jest oslava boží, dbejme napomenutí sv. Pavla: „Buďte že jíte nebo pijete nebo cokoli jiného činíte, činite vše ke slávě boží“ (I. Kor. 10, 31).

II. Materialismus a pantheismus.

Materia-
lismus.

Materialismus jest system filosofický, který vysvětluje vznik světa a člověka výhradně ze hmoty (materia) a popírá všelikou bytost duchovní.

Rozeznáváme materialismus řecký, římský, francouzský a německý.

a) Řecký materialismus jest vyvinut nejdokonaleji u filosofa školy jonské Demokrita (nar. kolem r. 460 př. Kr.). Demokrit vysvětluje vznik světa takto:

Nekonečný prostor světový jest od věčnosti naplněn atomy, t. j. tělisky nedělitelnými. Tyto atomy jsou od věčnosti v pohybu. Těžké padají, lehké stoupají. Tím povstává vír (*δίωρη*). Tento vír jest začátek světa. Nesčíslné světy vznikají a zanikají vedle sebe a po sobě. Atomy nejsou rozdílné kvalitativně (co do jakosti), nýbrž liší se od sebe pouze tvarem geometrickým a polohou. Odtud rozdíl věcí ve světě. Kulaté atomy tvoří oheň a duši. Tyto atomy jsou velice pohyblivé, takže víří celým tělem. Z tohoto pohybu vzniká život živočišný a rozumový. Aristipp Kyrenejský (400—365 př. Kr.) přenesl zásady materialistické do života praktického. Učil, že jediné dobro a jediný účel života jest rozkoš (*ἡδονή*). Tomuto učení říká se hedonismus (rozkošnictví).

b) Základ materialismu římského položil Epikur (nar. kolem r. 342 př. Kr.). Epikur sloučil theoretický materialismus Demokritův s praktickým materialismem Aristippovým. Stoupenci jeho slují epikurovci. Veršem šířil názory epikurejské T. Lucretius Carus (99—55 př. Kr.) a Horatius Flaccus (65—8 př. Kr.).

c) Přívrženci materialismu francouzského jsou: La Mettrie (1709—1751), Helvetius (1715—1771) a baron Holbach (1723 až 1789).

d) V Německu hlásali zásady materialistické: Ludvík Feuerbach (1804—72), Karel Vogt (nar. 1817), Jakub Moleschott (nar. 1822), Ludvík Büchner (nar. r. 1824), Arnošt Häckel (nar. r. 1834) a j.

Zásady materialismu lze shrnouti v tyto tři skupiny:

1. Mimo hmotu pochopitelnou smysly není vůbec ničeho, tudíž není bytostí duchovních (ani Boha ani andělův ani duší lidských).

2. Hmota nepovstala, jest tudíž věčná a záleží z nekonečného počtu atomů.

3. Ze hmoty vyvinulo se samo sebou všechno (země, vzduch, voda, rostliny, zvířata, člověk).

Tyto zásady jsou nedokázány, odporují zdravému rozumu, neodpovídají na mnohé otázky důležité a odstraňují mravnost a náboženství.

1. První věta materialistů jest nedokázána. Z té okolnosti, že bytostí duchovních nevidíme, nelze ještě souditi, že jich není. Bytostí duchovní jsou vůbec neviditelné. Také síly přírodní (elektřina, síla magnetická atd.) jsou neviditelné, a přece nemůžeme z toho souditi, že těch sil není. Síly ty poznáváme z účinků. Týmž právem soudíme z účinků bytostí duchovních, že jsou (existují).

2. Druhá věta materialistův odporuje zdravému rozumu. Kdyby hmota byla nepovstala, věčná, musila by býti nezávislá a nekonečně dokonalá. Avšak hmota není nezávislá ani nekonečně dokonalá. Jest závislá na svých atómech a podléhá změnám. To odporuje nezávislosti a naprosté dokonalosti.

3. Co se týče třetí věty, materialisté nedovedou uspokojivě vysvětliti, jak hmota uvedla v pohyb sebe samu, a jak ze hmoty vyvinul se život organický a duševní. Sám materialista Karel Robert Darwin (1809—1882) přiznává se: „Máme jistotu nějakou nebo jen stín jistoty, že anorganické prvky bez jakýchsi bytostí organických za pouhého vlivu známých sil mohou zploditi živočicha? Přiznejme se, my (přírodopytci) o původu života víme tak málo jako o původu síly a hmoty“ (Athenaeum 25. dubna 1863).

Materialismus odstraňuje náboženství a mravnost, protože popírá Boha a člověka snižuje na zvíře. Sv. Pavel praví o materialistech, že jsou nepřátelé kříže Kristova, že Bůh jejich jest břicho a že konec jejich jest zahynutí (Fil. 3, 18—19).

Úpadek starého Řecka, zánik světové říše římské a veliká revoluce francouzská jsou dílo materialismu. Také moderní materialismus snaží se podvrátiti všecken řád společenský.

Pantheismus (všebožství) ztotožňuje Boha se světem. Tvrdí, že Bůh a svět jsou jedna a táž bytost (*πᾶν θεός ἐστιν*).

Pan-
theismus.

Pantheismus jeví se jako pantheismus emanační, faenomenální a idealistický.

a) Pantheismus emanační učí, že všechny věci ve světě vznikly výronem (emanací) z Boha asi tak, jako paprsek světelný vyzařuje z ohně (indičtí brahmáni, gnostikové, novoplatonikové, Arabové atd.).

b) Pantheismus faenomenální míní, že Bůh se vtělil ve svět. Svět jest prý součástka (*φανόμενον* = zjev) bytosti boží, jako tělo lidské jest součástka člověka (Pythagorovci, Stoikové).

c) Pantheismus idealistický tvrdí, že Bůh jest pojem abstraktní, bezpodstatný (ideální), který se uvádí ve skutek teprve ve světě a přichází k sebevědomí ve člověku, asi jako běžení uvádí se ve skutek v běžícím, mluvení v mluvícím atd. (Fichte † 1814, Hegel † 1831, Schelling † 1854, Schopenhauer † 1860, Hartmann, nar. 1842).

Pantheismus jest pln vnitřních odporův, odporuje zkušenosti a podkopává náboženství i mravnost.

1. Pantheismus jest pln vnitřních odporů. — Pantheismus tvrdí, že Bůh a svět jsou jedna podstata. Avšak Bůh jest bytost nekonečná, věčná, nezměnitelná. Svět jest konečný, časný a měnivý. Obojí tvrzení pantheisté připouštějí. Nuže, jedna a táž bytost jest nekonečná a konečná, věčná a časná, nezměnitelná a měnivá.

To jest nemožné! Bytost nekonečná vylučuje pojem konečnosti.

2. Pantheismus odporuje zkušenosti. — Pantheisté prohlašují bytosti pozemské za rozličné způsoby (modi) podstaty boží dle příznakův (attributů) myšlení a rozsáhlosti. Na stranu příznaku myšlení kladou ideje (duše), na stranu příznaku rozsáhlosti tělesa. Jsou tudíž všechna tělesa a rovněž všechny duše co do podstaty stejné. Avšak zkušenost dokazuje, že tělesa mají vlastnosti fyzikální a chemické rozličné, sobě odporné. Rovněž duševní vlastnosti, duševní činnosti a duševní stavy lidí jsou rozličné, sobě odporné. Ani mezi dvěma lidmi nenajdeme úplné shody v životě duševním. Jest to možné, aby jedna podstata obsahovala tolik neshod a protiv?

3. Pantheismus podkopává náboženství a mravnost. — Náboženství žádá, aby duch lidský podrobil se duchu božímu. Pantheismus však prohlašuje ducha lidského za stejného s duchem božím co do podstaty. Proto pantheismus vede ke zbožňování sebe samého.

Pantheismus podkopává mravnost, protože ruší svobodu lidskou a odstraňuje podstatný rozdíl mezi dobrem a zlem.

Pantheismus ruší svobodu lidskou, protože hlásá jednu podstatu a tudíž i jednu činnost božskou. Proto člověk nejedná dle vůle své, nýbrž jest pouhý nástroj činnosti boží.

Pantheismus odstraňuje podstatný rozdíl mezi dobrem a zlem, protože veškerá činnost vychází z Boha.

Pantheismus byl zavržen na sněmě vatikánském (sess. 3, c. I. can. 3 et 4).

III. Uspořádání světa.

Když Bůh svět stvořil, svět neměl ještě podoby nynější. Stvoření první.
Písmo sv. popisuje jej takto: „Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. Země pak byla pustá a prázdná a tma byla nad propastí a Duch boží vznášel se nad vodami“ (I. Mojž 1, 1—2). Tomuto stvoření theologové (bohoslovci) říkají stvoření první (creatio prima) a míní tím, že Bůh učinil z ničeho všechny bytosti neviditelné (anděly) a veškeru hmotu. Slovy „nebe a zemi“ Mojžíš míní pouze svět viditelný. Že však se stvořením světa viditelného jest spojeno také stvoření světa neviditelného (andělův), učí sv. Pavel slovy: „Skrze něho jsou stvořeny všechny věci na nebi i na zemi, viditelné i neviditelné“ (Kol. 1, 16).

Jak Bůh stvořenou látku uspořádal a oživil, aby vzala na sebe podobu nynější, té činnosti boží říká se stvoření druhé Stvoření druhé.
(creatio secunda). Stvoření druhé popisuje Mojžíš (I. 1, 3—31; 2, 1—3).

Vypravování Mojžíšovo o stvoření světa nemá za účel vylíčiti vývoj světa vědecky, nýbrž poučiti lidi,

a) že Bůh svět a všechny věci v něm učinil z ničeho, že tudíž svět není věčný;

b) že úcta tvorstva není úcta boží, nýbrž modlářství.

c) že světiti den sobotní (= den odpočinku) jest ustanovení boží.

Zkoumati, jak svět od Boha stvořený vzal na sebe podobu nynější podle sil a zákonův od Boha daných, jest ponecháno vědě. Proto Písmo sv. praví: „Svět vydal hádání jejich“ (Kaz. 3, 11). Písmo sv. není totiž učebnice věd světských. Písmo sv. učí pravdám věroučným a mravoučným.

Kardinál Baronius († 1607) praví: „Úmysl Písma sv. jest ukázati nám, jak se jde do nebe, a nikoli, jak jde nebe.“

Theorie
Laplaceova. Vědecky líčí vývoj světa Pierre Simon Laplace (1749—1827), slavný matematik a astronom francouzský, v díle „*Mécanique céleste*“ (Nauka o pohybu těles nebeských) takto:

Prostor světový byl původně vyplněn látkou ve stavu plynném. Tento plyn houstl na některých místech. Zhuštěná jádra měla větší přitažlivost, proto přitáhla k sobě všechny atomy z okolí. Tak vznikly veliké koule plynové, oddělené od sebe prázdňným prostorem. Houstnutím hmoty vyvinulo se teplo a dopadáním částic na povrch koulí vznikl pohyb otáčivý. Ohnivé koule plynové, otáčejíce se v prostoru světovém velikou rychlostí, zploštěly na pólech a nabubřely na rovníku. Když v částicích na rovníku síla odstředivá (centrifugální) byla větší nežli síla dostředivá (centripetální), oddělil se od koule prsten a obíhal samostatně kolem koule, od níž se byl odtrhl. Takový prsten má dosud oběžnice Saturn. Jindy obíhající prsteny praskly a svinuly se v nové koule, protože na vnější ploše měly větší sílu odstředivou nežli na ploše vnitřní. Tyto nové koule mají již dvojitý pohyb: kolem své osy a kolem původní koule. Odtrhl-li se od této druhé koule pás a svinul-li se v novou kouli, vznikla koule třetí, jež měla již trojitý pohyb: kolem své osy, kolem koule, od níž se oddělila, a s touto kolem koule původní. Tak povstaly stálice, oběžnice a měsíce.

Podle theorie Laplace-ovy i naše země byla původně ohnivá koule plynová. Tato ohnivá koule vyzařovala teplo do prostoru světového a chladla na povrchu. Chladnoucí povrch srážel se v kůru zemskou. Nad korou zemskou vznášely se husté mlhy. Čím byla silnější kůra zemská, tím byla chladnější, proto páry vodní začaly se na povrchu jejím srážeti ve vodu. Kůra zemská tvrdnouc pukala. Do těchto puklin vnikala voda ve velikém množství a proměňovala se ihned v páru, jakmile vnikla do žhavého jádra zemského. Tato pára měla veliké napětí, proto zprohýbala kůru zemskou nebo ji na jednotlivých místech prorývala. Vrcholy vypuklin vyčnívaly z vody. To jest souše, ostatní jest moře. Na souši i v moři rodil se život organický cestou chemickou a fysikální.

Tento názor geologický hájí vulkanisté, stoupenci Angličana Jamesa Huttona (1726—97). Proti nim neptunisté, stoupenci Bohumila Wernera († 1817), tvrdí, že naše země nebyla původně ve stavu plynném, nýbrž tekutém a že jádro zemské není žhavé.

Theorie Laplace-ova jest důmyslná, ale přece nevysvětluje všechny záhady. Poznámky ke teoriím vědeckým.

Theorie Laplace-ova nevysvětluje, 1. jak vznikla hmota a 2. jak vznikl pohyb hmoty.

O původu hmoty Laplace vůbec nemluví a vznik pohybu vysvětluje ze zákona tíže (gravitace). Avšak gravitace působí směrem přímky spojující těžiště obou těles. Má-li tedy v tělese přitahujícím vzniknouti pohyb otáčivý (rotační), musí naň působiti síla pod úhlem odchylným od přímky té.

Vznik života cestou fysikální a chemickou jmenuje se plození bezrodičné, samovolné (*generatio aequivoca* či *spontanea*). Tohoto plození zastávali se anglický přírodopyslec Thomas Henry Huxley (nar. r. 1825), němečtí fyziologové Emil du Bois-Reymond (nar. r. 1818), Adolf Fick (nar. r. 1829), Karel Bedřich Vilém Ludwig (nar. r. 1816) a j. Vznik života.

Huxley našel r. 1868 hmotu, kterou prohlásil za prvek rodící se sám z látky neústrojné na dně mořském. Toto mořské bahno bylo pojmenováno *Bathybius Hackelii*. Avšak po 11 letech (r. 1879) sám Huxley prohlásil na schůzi přírodopyscův anglických, že *Bathybius* není organismus. Louis Pasteur (1822—95), professor chemie na Sorbonně v Paříži, dokázal, že i nejnižší organismy musí míti živý zárodek. Proto platí všeobecně: „Každý živočich musí míti živý zárodek.“

Zdali Bůh stvořil všechny druhy rostlin a zvířat či jenom několik prarodů, z nichž ostatní druhy se vyvinuly, o tom Písmo sv. se nezmiňuje a věda dosud nenabyla jistoty.

Anglický přírodopyslec Karel Robert Darwin (1809—82) vyslovil domněnku, že Bůh stvořil jenom několik prarodův a z těch že se vyvinuly nenáhlým postupem druhy ostatní. Na vznik nových druhů měly prý vliv způsob života, dědičnost úchylek a boj o život. Tato theorie jmenuje se theorie *descendenční*, také *transformismus* nebo *darwinismus*.

Myšlenka Darwinova překvapuje jednoduchostí svou, ale přece nezamlouvá se z těchto důvodů:

1. Dosud nebylo pozorováno, že jeden druh přešel ve druhý. Za to jest známá stálost druhů.

2. Kdyby theorie Darwinova byla pravdivá, nebylo by na světě tvarů nedokonalých, protože v boji o život tvary nedokonalé byly by vesměs přešly ve tvary dokonalé.

3. Dosud nebyl nalezen ve zkamenělinách ani jeden tvar přechodní.

Poučení. Vědy přírodní, jsouce vědy empirické, t. j. založené na zkušenosti, mohou zkoumati hmotu, síly její a život bytostí oživených. Ale jak vznikla hmota, síla a život, na to vědy empirické odpověděti nedovedou. Na tyto otázky odpovídá zjevení boží.

IV. Jak se vykládala a jak se vykládá zpráva Mojžíšova o stvoření světa.

Nemáme
spolehli-
vého vý-
kladu.

Zpráva o stvoření světa jest v prvních dvou hlavách první knihy Mojžíšovy. V ostatních knihách Starého zákona předpokládá a opakuje se, že Bůh vše z ničeho stvořil, ale nikde nepodává se obšírnější výklad, jakým postupem se to stalo. Nemáme tudíž výkladu vnuknutého (inspirovaného), jak jest rozuměti Mojžíšově zprávě o stvoření světa.

Než, nevyložili Kristus pán a sv. apoštolé, jakým pořadem a za jakou dobu Bůh tento svět upravil? Není o tom božského podání čili božské tradice? Není.

Svědkové božské tradice jsou sv. otcové a církevní spisovatelé. Kde běží o tradici božskou, nalézáme u nich skoro naprostý souhlas. Kde tohoto souhlasu není, kde každý sv. otec jest skoro jiného mínění a kde církev ničeho neprohlásila, tam není tradice božské, tam běží o tradici lidskou, tam běží o otázku vědeckou, která v různých dobách od různých lidí různým způsobem se vykládá.

Výkladů zprávy biblické o stvoření světa jest mnoho, a kdo ví, jaké ještě přinese budoucnost.

Theorie
literární.

1. Theorie literární drží se slovného znění vypravování Mojžíšova, obzvláště slova „den“ a učí, že Bůh skutečně v 6 dnech o 24 hodinách nebe a zemi stvořil a v nynější pořádek uvedl. Theorie tato sluje také diluviální, protože potopě biblické (diluvium) připisuje vznik všech útvarů zemských a všech zkamenělin v nich obsažených. Theorie tato odporuje geologii a palaeontologii. Stoupenci této theorie jsou Keil, Veith, Laurent, Bosizio S. J.

Theorie
restituční.

2. Theorie restituční vychází z názoru, že Bůh na počátku stvořil nebe (= anděly) a zemi vykázal za příbytek andělům. Když však někteří andělé zhřešili, zničil prý ji a proměnil v massu beztvárnou, chaotickou. Z tohoto chaosu obnovil prý svět v 6 dnech o 24 hodinách a upravil jej za příbytek

lidský. Tuto obnovu (restituci) popisuje prý Mojžíš. Theorie tato jest se stanoviska náboženského neodůvodněna a se stanoviska přírodovědeckého nepřipustná. Této theorii učí anglický duchovní Buckland, kardinál Mikuláš Wiseman, v Němcích Kurtz, A. Wagner a j.

3. Theorie konkordistická snaží se uvésti ve shodu (concordia) bibli s vědami přírodními, tím že slovo den bere ve smyslu doby neurčité. Podle této theorie uspořádal Bůh svět v 6 periodách o mnoha tisících let. Tvůrčí dílo čtvrtého dne činí této theorii veliké obtíže. Této theorie drží se z přírodopytců Cuvier, Marcel de Serres, Fraas, Pfaff, z theologů Delitzsch, Lüken, Hettinger a j.

Theorie
konkor-
distická.

4. Theorie idealistická (logická) nevidí ve dnech mosaických ani dob jdoucích po sobě, ba ani dob vůbec, nýbrž ideální hlediska, se kterých Mojžíš pohlíží na utváření světa. Šesti dny Mojžíš neudává pořadu chronologického v historii stvoření, nýbrž označuje jen příčinný pořad a postup věcí, vyjadřuje jen příčinnou souvislost zjevů přírodních a jen za příčinou chápavosti lidské líčí tuto souvislost jako časovou posloupnost dnů. Pouze šesterý počet tvůrčích úkonů jest důležitý, poněvadž jest základem k našemu týdnu od Boha samého položeným. Za auktora této theorie jest pokládati Michelisa. Jeho následovali Baltzer, Zollmann, Wallworth, Reusch a j.

Theorie
idealistická.

5. Theorie ideální čili theorie prorockého vidění (theoria visionaria) pokládá 6 dní mosaických za 6 obrazů nebo vidění, v nichž Bůh Adamovi stvoření světa zjevil. Soulad jednotlivých zjevení nemusí se shodovati se skutečným postupem stvoření světa, neboť při viděních nejdůležitější jest obsah, účel, nikoli pořad jednotlivostí. Tuto theorii hlásají Güttler, Dawson, Hummelauer, Schäfer.

Theorie
ideální.

6. Theorie hymnologická prohlašuje první hlavu první knihy Mojžíšovy a první tři verše hlavy druhé za pouhý prolog poetický ke knihám Mojžíšovým čili za posvátný hymnus, v němž Mojžíš opěvuje všemohoucnost boží, tvůrčí činnost boží rozděluje podle týdnu lidského na 6 dní a každý den zasvěcuje některému dílu božímu, aby ukázal absurdnost modloslužby pohanské, zvláště egyptské, která jednotlivé dni v témdni zasvěcovala slunci, měsíci a hvězdám. Původce této theorie jest biskup anglický William Clifford. Výklad jeho

Theorie
hymno-
logická.

přijal za svůj také jesuita Cornely, professor exegese biblické na Gregoriánské universitě v Římě.

Theorie
allegorická.

7. Theorie allegorická drží se úplně litery dějepřavy mosaické, jenom že jí nevykládá ve znění doslovném, nýbrž podkládá jí smysl jinotajný (allegorický). Jako nemůžeme Bohu ve smyslu objektivním připisovati oči, nohou atd., podobně nemůžeme připouštěti v činnosti božské dny trvajících od rána do večera, vůbec žádných rozměrů časových ani prostorových. Bůh stvořil svět najednou, ale Mojžíš z rozkazu božího rozdělil činnost boží v 6 dní, aby činnost boží nevzdělanému lidu israelskému lépe znázornil. Jest to tudíž anthropomorfismus formální čili symbolický. Tuto theorii zavedl Stoppani, professor geologie v Pavii, později v Miláně a ve Flórencii.

Theorie
nejnovější.

8. Nejnovější výklad uvádí dr. Alois Musil ve knize: Od stvoření do potopy. V Praze 1907. Stvoření světa Mojžíš líčí v 6 dnech, protože Israelité každý den v týdnu připomínali si některý skutek tvorby boží. Dokud lidé měli týden pětidenní nebo desítidenní, dělili tvorbu boží dle 4 nebo 9 dní pracovních. Když však Bůh Israelitům nařídil světiti den sedmý (II. Mojž. 20, 8—11), Mojžíš z rozkazu božího upravil prastaré vypravování o stvoření světa dle týdne sedmidenního. Proto byl nucen na některé dny (3, 5 a 6tý) položit skutky dva.

Praktické
pravidlo.

Z načrtnutých výkladů církev žádného nezavrhla a sama žádného dogmatického výkladu šestidenní Mojžíšova neučinila, proto každý může se přidržeti toho výkladu, který se mu nejlépe zamlouvá.

§ 10. Péče boží o svět.

O prozřetelnosti
boží.

O svět, jejž stvořil, pečuje Bůh tím, že jej ustavičně zachovává a spravuje (Ot. 70). Péče, kterou Bůh všecko zachovává a spravuje, jmenuje se prozřetelnost boží (Ot. 75).

Bůh zachovává svět znamená: Bůh působí svou všemohoucností, že celý svět a každý jednotlivý tvor tak dlouho trvá, dokud Bůh chce (Ot. 71).

„Pohleďte na ptactvo nebeské, že neseje ani nežne ani neshromažďuje do stodol a Otec váš nebeský krmí je. Nejste-li vy mnohem dražší nežli ono? Patřte na kvítí polní, kterak roste a nepracuje ani nepředě. Právím pak vám, že ani Šalomoun ve vši slávě své nebyl tak oděn jako

jedno z nich. Poněvadž tedy trávu polní, která dnes jest a zítra do peci vhozena bývá, Bůh tak odívá, čím více vás, malověrní?“ (Mat. 6, 26—30).

Sv. Pavel řečnil v Athénách o Bohu: „V něm žijeme, pohybujeme se a jsme“ (Skut. 17, 28).

Bůh spravuje svět znamená: Bůh řídí a vede všecko k dobrému. Nic neděje se bez jeho vůle nebo bez jeho dopuštění (Ot. 72).

„Zdali neprodávají dvou vrabců za penízek? A jeden z nich nepadne na zemi bez Otce vašeho. I vaši vlasové na hlavě všickni sečtení jsou“ (Mat. 10, 29—30).

Příklady: Mojžiš, Josef Egypťský, zachránění národa israelského královnou Esther.

Prozřetelnost boží popírají deisté, fatalisté a kasu- Odpůrci
prozřetel-
nosti boží.
alisté.

Deisté slují filosofové, kteří uznávají sice Boha za tvůrce světa, ale popírají všelikou péči jeho o svět. Pravá vlast deistů jest Anglie a zakladatel jejich jest lord Edward Herbert Cherbury († 1648). Anglický deismus přešel do Francie, kde se ho drželi François Marie Arouet de Voltaire († 1778), Jean Baptiste Rousseau († 1778) a Denis Diderot († 1784), potom do Německa, kde Gotthold Efraim Lessing († 1781) a Emanuel Kant († 1804) upravili jej na „německou osvětu“.

Fatalisté věří v osud (fatum, *μοῖρα*), t. j. věčný, nezměnitelný úrdek boží, kterým již napřed neodvolatelně jest určeno všecko, co se ve světě děje, a co člověk koná. U pohanů fatum byla moc neodolatelná, jíž byli podrobeni nejen lidé, nýbrž i bohové.

Kasualisté kladou na místo prozřetelnosti boží pouhou náhodu (casus).

Srovnává se s prozřetelností boží zlo ve světě?

Zlo ve světě jest nedostatek nějaké vlastnosti, kterou by Jak srovnává se s
prozřetel-
ností boží
zlo ve světě.
člověk měl míti dle řádu stanoveného od Boha. Jest-li to nedostatek vlastnosti, stanovené řádem hmotným čili fysickým, jmenuje se to zlo hmotné čili fysické (nedostatek svobody, tělesné, zdraví, majetku, cti). Jest-li to nedostatek vlastnosti, stanovené řádem mravním čili morálním, říkáme tomu zlo mravní čili morální nebo krátce hřích (nedostatek stejného s Bohem smýšlení a jednání).

Co se týče zla fysického, to Bůh řídí a vede k dobrému.

Bůh řídí a vede k dobrému i nehody a utrpení. Chceť jimi hříšníky potrestati a napravití, spravedlivé pak zkoušeti a jejich zásluhy pro nebe rozmnožiti (Ot. 73).

Když Josef Egyptský ponechal u sebe za rukojmí bratra Simeona a přikazoval ostatním bratrům, aby mu přivedli ještě nejmladšího bratra Benjamína, zvolali: „Hodně toto trpíme, neboť jsme se provinili proti bratru svému“ (I. Mojž. 42, 21).

„V ohni bývá zkoušeno zlato a stříbro, lidé příjemní (Bohu) v peci ponížení“ (Sir. 2, 5).

„Blahoslavení jste, budou-li vám zlořečiti a protivenství činiti a mluvíti všecko zlé proti vám lhouce pro mne. Radujte se a veselte se, neboť odplata vaše hojná jest v nebesích“ (Mat. 5, 11—12).

Zla mravního (hříchu) Bůh nechce, ale dopouští je.

Bůh dopouští i hříchy, protože nechce zbaviti člověka svobodné vůle a protože i následky hříchův umí obracet v dobré (Ot. 74).

Josef Egyptský pravil k bratrům svým: „Vy jste myslili o mně zlé, ale Bůh obrátil to v dobré“ (I. Mojž. 50, 20).

Poučení. Kdo pevně věří v prozřetelnost boží, ten rád přijímá z ruky boží nejen požehnání, nýbrž i utrpení. „Těm, kteří milují Boha, všechny věci napomáhají k dobrému“ (Řím. 8, 28).

§ 11. O andělech.

I. Jsoucnost, podstata, počet a vlastnosti andělů:

Nejznamenitější tvorové boží jsou andělé (Ot. 76).

Jméno anděl (*ἄγγελος*, angelus) znamená tolik co posel, vyslanec. Jest to jméno úřadu jejich jakožto poslů, služebníků božích. Dle přirozenosti své jsou duchové (spiritus).

Jsoucnost
andělů.

Jsoucnost andělů popírali Sadduceové (Skut. 23, 8). K nim druží se všichni materialisté a pantheisté. Materialisté nevěří v anděly, protože neuznávají žádné bytosti duchovní vůbec, a pantheisté, protože popírají všelikou bytost stvořenou, od Boha rozdílnou.

Andělé (cherubíni) ostříhají cesty ke stromu života (I. Mojž. 3, 24); dva andělé doprovázejí Hospodina k Abrahamovi (I. Mojž. 18, 2); andělé vyvádějí Lota ze Sodomy (I. Mojž. 19, 17); andělé vystupují a sestupují na řebříku Jakubově (I. Mojž. 28, 12); anděl Rafael slibuje Tobiaši, že povede jeho syna (Tob. 5, 15); anděl Gabriel oznamuje Danielovi, kdy přijde Vykupitel (Dan. 9, 24—27); anděl Páně sestoupil s mládenci do peci ohnivé (Dan. 3, 49); anděl Gabriel ukázal se knězi Zachariáši (Luk. 1, 11) a byl poslán k Panně Marii (Luk. 1, 26); anděl Páně ukázal se Josefovi ve snách (Mat. 1, 20); anděl ukázal se pastýřům betlemským (Luk. 2, 9); anděl vyvedl Petra ze žaláře (Skut. 12, 9).

Z uvedených příkladů jest patrné, že nejde ani o plody neb emanace (výrony) z podstaty boží, jak se domýšleli pohané, ani o personifikace (zosobnění) dokonalostí a činností božských nebo ctností lidských, jak tvrdí racionalisté, nýbrž o bytosti samostatné, od Boha rozdílné, nad člověka vyvýšené, vzniklé stvořením.

Podstata andělů.

Andělé jsou pouzí duchové, t. j. tvorové, kteří mají rozum a svobodnou vůli, ale těla nemají (Ot. 77).

Církevní spisovatel Origenes († 254) a jiní připisovali andělům tělo etherické. Avšak Písmo sv. mluví o andělech jako o bytostech duchovních (Žid. 1, 14; Mat. 8, 16; Luk. 10, 20; Zjev. 1, 4).

Angelophanie (zjevy andělů), o nichž se zmiňuje Písmo sv., byly buď pouhá vidění vnitřní (vidění ve snách) nebo skutečné, smyslové zjevy duchů v tělech přijatých (etherických).

Že andělé vynikají nad člověka, vysvítá ze skutkův a vlastností jejich, nahoře uvedených. Mimo to Písmo sv. praví: „Učinils ho (= člověka) málo menšího andělů“ (Žalm 8, 6).

To platí, pokud máme na mysli dokonalost přirozenou. V řádu nadpřirozeném může člověk převýšiti anděla. Panna Maria jest „královna andělů“.

Počet andělů jest veliký. Písmo sv. mluví o tisících a millionech andělů (V. Mojž. 33, 2; Dan. 7, 10; Zjev. 5, 11) a nazývá proto Hospodina Bohem zástupů (Žalm 88, 9).

Počet andělů.

Dle různých pojmenování vyskytujících se v Písmě sv. počítá se 9 stupňů důstojností čili řádův andělských, na př. andělé, archandělé, knížetstva atd.

V čem záleží zvláštnost každého sboru, není nám zjeveno.

Když Bůh stvořil anděly, byli dobří a blažení; byli obdařeni posvěcující milostí a mnohými dokonalostmi (Ot. 79).

Jací byli andělé, když je Bůh stvořil.

Když Bůh stvořil anděly, všichni byli dobří, t. j. vyhovující záměrům božím. Také andělů týkají se slova Písma sv.: „Viděl Bůh vše, co byl učinil, a bylo velmi dobré“ (I. Mojž. 1, 31). Odporovalo by svatosti boží, aby Bůh byl stvořil anděly zlé. Bytostí podstatně zlých, o jakých bájili gnostikové a manicheové, vůbec není. Zlo jest nedostatek dobra, jež by měla mítí nějaká bytost. Zlo vzniklo teprve zneužitím svobodné vůle tvorů rozumných: andělův a lidí. Proto praví sněm late-ránský IV. c. 1:

„Diabolus enim et alii daemones natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo vero diaboli suggestionem peccavit.“

„Dábel a jiní daemoni byli stvořeni co do přirozenosti dobří, ale sami sebou stali se zlí. Člověk pak hřešil vnuknutím ďáblůvým.“

Andělé byli dobří také proto, že byli obdařeni milostí posvěcující a mnohými dokonalostmi. Milostí posvěcující byli povýšeni do stavu synů božích a obdrželi právo na dědictví boží záležející v přímém patření na Boha (Mat. 18, 10).

Andělé byli blažení, protože poznávali a milovali Boha jakožto bytost nejdokonalejší a v tomto poznání a milování cítili se šťastni. Mimo to byli určeni k blaženosti věčné.

Poučení. Pečujeme o tělo, pokud jsme živi, ale hlavní péči věnujme duchu. Čím dbaleji budeme vzdělávati ducha, tím více budeme se blížit andělům, tím větší cenu i důstojnost budeme mít u Boha i u lidí.

II. Účel andělů.

Bůh stvořil anděly, aby se mu klaněli, jej milovali, jemu sloužili a lidí ostržihali (Ot. 78).

Účel andělů jest dvojí, 1. aby uctívali Boha, 2. aby ostržihali lidí.

Andělé jsou 1. Protože andělé jsou bytosti obdařené rozumem a svou stvoření ke bodnou vůlí, mají uctívat Boha vědomě a dobrovolně. Věslužbě boží. domou a dobrovolnou poctu vzdají Bohu, uznají-li jej za nejvyššího pána svého a podrobí-li se vůli jeho. O tomto účelu mluví žalmista Páně: „Dobrořečte Hospodinu všickni andělé jeho; (vy) mocní v síle, kteří činíte slovo jeho“ (Žalm 102, 20).

Aby andělé měli čas a příležitost užití schopností svých, rozumu a svobodné vůle, Bůh podrobil je zkoušce. V této zkoušce všickni andělé neobstáli. Někteří andělé nechtěli uznati Boha za nejvyššího pána svého. Někteří andělé chtěli býti rovni Bohu. Tím dopustili se pýchy, připravili se o přízeň boží a uvalili na sebe hněv a trest boží.

Všickni andělé milosti boží nezachovali. Mnozí ji hříchem pýchy ztratili (Ot. 80).

„Hle, (ani ti), kteří slouží jemu, nejsou stáli. I na andělech svých našel nepravost“ (Job 4, 18).

„Dábel vražedník byl od počátku a v pravdě nestál“ (Jan 8, 44).

„Počátek všelikého hříchu jest pýcha“ (Sir. 10, 15).

Padlí andělé nejenom se připravili o přízeň boží, nýbrž i uvalili na sebe hněv a trest boží.

Bůh potrestal pyšné anděly tím, že je na věky zavrhl a do pekla odsoudil (Ot. 81).

Proč Bůh nedopřál padlým andělům času ani milosti k pokání, nelze udati s určitostí. „Nevyzpytatelní jsou soudové jeho a nevystižitelné cesty jeho“ (Řím. 11, 33).

Učení Origenovo († 254), že ďáblové budou vysvobozeni z pekla, bylo zavrženo na II. sněmě cařihradském r. 553.

Ačkoli ďáblové jsou odsouzeni do pekla, přece dosud nezdržují se stále v pekle.

„I prosili ho (ďáblové), aby jim nepřikazoval jíti do propasti“ (Luk. 8, 31).

Tím však trest jejich není podstatně změněn, protože peklo všude s sebou nosí. To peklo jest touha po blaženosti věčně neukojitelná, zoufalství, nenávisť, závist, zármutek a j.

Zavržené anděly nazýváme zlými duchy nebo ďábly (Ot. 82).

Ďábel pochází z řeckého slova *διάβολος* = utrhač.

Také mezi anděly zlými jsou stupně důstojnosti. Sv. Pavel praví: „Není bojování naše toliko proti tělu a krvi (= proti lidem), nýbrž proti knížatům a mocnostem, proti správcům světa této temnoty, proti duchům zloby v povětrí“ (Ef. 6, 12).

Hlava čili kníže duchů zlých sluje hebrejsky *satan* (nepřítel, odpůrce, latinsky *adversarius*; Job 1, 6. 9. 12; 2, 1—7), řecky po výtce *διάβολος* (Mat. 25, 41), také *δράκων*, lat. *draco* (= drak; Zjev. 12, 7); latinsky *lucifer* (= denice; Isai. 14, 12). Židé říkali knížeti zlých duchů také Beelzebub (Mat. 12, 24). Beelzebub byla modla, kterou Filištíni vzývali za pomoc proti mouchám, veliké trýzni v nížinných území jejich.

Anděly, kteří v dobrém setrvali, Bůh odměnil věčnou blažeností v nebi (Ot. 83).

„Viztež, abyste nepohrdali nikým z těchto maličkých, neboť pravím vám, že andělé jejich v nebesích vždycky hledí na tvář Otce mého, který jest v nebesích“ (Mat. 18, 10).

2. Druhý účel andělů jest, aby ostříhali lidí.

„Andělům svým přikázal o tobě, aby ostříhali tebe na všech cestách tvých“ (Žalm 90, 11).

Andělé jsou stvořeni ke službě lidí.

Příklady: Lot (I. Mojž. 19); Tobiaš (5, 15); tři mládenci v peci ohnivé (Dan. 3, 49); Petr ve vězení (Skut. 12, 9).

Andělé dobří chovají se k nám blahovonně: milují nás a ochraňují nás na těle i na duši; povzbuzují nás k dobrému a prosí za nás (Ot. 84).

Andělé dobří prokazují nám služby také po smrti.

„Stalo se pak, že umřel žebřák a nesen jest od andělů do lůna Abrahamova“ (Luk. 16, 22).

Anděly, které zvláště Bůh ustanovil k naší ochraně, jmenujeme anděly strážci (Ot. 85).

(Slavnost sv. andělů strážců — 1. neděle v září nebo 2. října.)

Nejen jednotliví lidé, nýbrž i celá církev a jednotliví národové mají své anděly strážce (Dan. 10, 12. 13. 20. 21).

Svým andělům strážcům jsme povinni tím, že je máme ctít a vzývat, jejich vnuknutí poslouchati a jim vděční býti (Ot. 86).

„Aj, já pošlu anděla svého, aby šel před tebou a ostříhal tě na cestě a uvedl tě na místo, které jsem připravil tobě. Měj pozor na něho. poslouchej hlasu jeho a nedomnívej se, že bys směl pohrdnouti jím“ (II. Mojž. 23, 20—21).

Působení
duchů
zlých.

Duchové zlí se k nám chovají nepřátelsky: nenávidí nás a závidí nám; pokoušejí nás ke hříchu; hledí nám škoditi na těle i na duši a nás učiniti nešťastnými na věky (Ot. 87).

Příklady: Eva (I. Mojž. 3); Job (2); Jidáš (Jan 13, 2); posedlí ďáblem (Mar. 1, 25; 3, 11—12; 5, 2—20; 9, 16—26).

Padlí andělé nepozbyli svých schopností přirozených, proto mají veliké poznání a velikou moc. Těchto schopností užívají na škodu lidstva.

Ačkoli ďáblové mají velikou moc, přece nemohou vůli naší ke zlému nutiti, nýbrž pouze lákati. Mimo to Bůh nedopouští zlým duchům pokoušeti nás nad to, co můžeme snést, a dává nám milost, abychom odolali každému pokušení.

„Věrný jest Bůh, který nedopustí pokoušeti vás nad to, co můžete, ale učiní s pokušením také prospěch, abyste mohli je snést“ (I. Kor. 10, 13).

Zlým duchům máme odpírat bděním a modlitbou a statečným přemáháním jejich pokušení (Ot. 88).

Zvláštnímu vlivu ďábelskému podléhají lidé posedlí (possessi, ἐνεργούμενοι).

U posedlých lidí zlý duch zvolí si tělo jejich za příbytek, ovládá jejich orgány tělesné a nižší síly duševní a trápí je rozličným způsobem.

Vyšší síly duševní (rozum a vůle) jsou ďáblu nepřístupné. Ďábel nemůže člověku odejmouti schopnost mysliti a schopnost svobodně jednati, ač poznání jeho mate a vůli ke zlému svádí.

Že jsou lidé posedlí zlým duchem, za to ručí nám historie.

Židé věřili v posedlost (Tob. 6, 8; Mat. 12, 24), Pán Ježíš vymítal zlého ducha z posedlých (Mat. 8, 28—32; Mar. 9, 16—26; Luk. 4, 33—35) a učedníci Ježíšovi měli moc nad zlými duchy (Skut. 8, 6—7). Posedlí jsou dosud. Proto církev má zvláštní řád (exorcistát, zaklínače) a zvláštní obřady (exorcismus) na vymítání zlých duchů.

Poučení. „Majíce takové opatrovníky (anděly strážce), čeho bychom se strachovali? Jsou věrní, prozřetelní a mocní. Čeho bychom se lekali? Jen jich následujme a pevně se jich držíme“ (Sv. Bernard † 1153, Sermo in psalmum: Qui habitat . . .).

§ 12. O lidech. Jak vznikl člověk a čím se liší od zvířete?

Po andělech jsou lidé nejznamenitější tvorové boží (Ot. 89).

Stvoření člověka Mojžíš uvádí jakožto poslední stvoření dne šestého.

Stvoření
člověka.

Stvoření člověka Písmo sv. líčí takto: „I učinil Bůh člověka z hlíny země a vdechl ve tvář jeho dech života a učiněn jest člověk v duši živou“ (I. Mojž. 2, 7). „Jméno jeho nazval Adam“ (I. Mojž. 5, 2).

„Adamovi však nenalézal se pomocník podobný jemu. Proto Bůh uvedl tvrdý sen na Adama, a když usnul, vyňal jedno ze žebér jeho a vyplnil tělem místo jeho. I vzdělal Bůh ze žebra, které vyňal z Adama, ženu a přivedl ji k Adamovi“ (I. Mojž. 2, 20—22).

„Adam nazval jméno ženy své Eva, protože byla matka všech živých“ (I. Mojž. 3, 20).

Člověk byl stvořen jinak než ostatní tvorové pozemští. Ostatní tvorové pozemští byli stvořeni od Boha nepřímo (stvořenými silami), ale člověk byl stvořen od Boha přímo (všemohoucností boží). Bůh všemohoucností svou spojil v celek látky země, z nichž se skládá tělo lidské, stvořil novou bytost

duchovní (duši) a spojil ji s tělem. Tím jest vytčen rozdíl mezi člověkem a ostatními bytostmi pozemskými a naznačena přednost lidská.

Tělo lidské skládá se z pěti prvků plyných (kyslíku, vodíku, dusíku, chlóru, fluoru) a sedmi pevných (uhlíku, sodíku, síry, kostíku, draslíku, vápníku, železa). Mimo tyto prvky našly se v těle lidském ještě: hořčík, křemík, molybdén, lithium a j.

Slova „učinil z hlíny“, „vdechl dech života“, „vyňal žebro“ jsou mluva obrazná (anthropomorfismy). Bůh představuje se jako umělec, který z nějaké látky tvoří sochu údy tělesnými. Ruka boží jest všemohoucnost boží, která tvoří i viditelná díla neviditelně (Sv. Augustin † 430, O městě božím XII, 23).

Eva byla učiněna ze žebra Adamova, 1. aby Adam byl praotcem všech lidí; 2. aby byla naznačena jednota a nerozlučnost manželství; 3. aby nastíněno bylo spojení Kristovo s církví. Jako totiž tělesná matka naše (Eva) zrodila se z boku Adamova, tak duchovní matka naše (církev) zrodila se z boku Kristova. Z boku Kristova vyšla krev a voda. Vodou (křtem sv.) církev se rodí a krví Páně (sv. přijímáním) církev se živí.

V Anglii Huxley (nar. 1825) a v Německu Vogt (nar. 1817), Büchner (nar. 1824) a zvláště Häckel (nar. 1834) rozšířili theorii descendenční také na člověka. Tvrdili, že člověk vyvinul se sám ze zvířete (snad z opice), že jest tudíž vyvinutější zvíře. Tuto domněnku přijal od nich později Darwin († 1882) sám.

Čím liší
se člověk
od zvířete.

Avšak mezi člověkem a zvířetem jest podstatný rozdíl po stránce tělesné i duševní.

Rozdíly tělesné jsou:

1. Kostra lidská jest přímá, kdežto kostra zvířecí jest zlomená. Zvíře dovede sice také postavit se na zadní končetiny, ale to postavení není mu přirozené.

2. Tvar lebky lidské jest jiný nežli tvar lebky zvířecí. U zvířete jest obličej veliký a dutina mozková malá, kdežto u člověka jest obličej malý a dutina mozková veliká.

Geolog Oskar Fraas (nar. 1824) praví: „Objem mozku novorozeného dítěte jest dvakrát větší nežli objem mozku dospělé gorilly.“*)

---

*) Professoru Arnoštu Häcklovi již před 30—40 lety zoologové a anatomové Rüttimeyer a His dokázali, že falšoval vyobrazení, aby překlenul propast mezi člověkem a opicí. Nejnověji dr. Arnold Brass z Godesbergu uveřejnil o Häcklovi v časopise Volk (Siegen, 25. dubna 1908) a Staatsbürgerzeitung (Berlín, 25. dubna 1908), že v přednášce o problému člověka (1907, tabule III.) opičímu embryu nasadil hlavu lidskou a embryu lidskému hlavu opičí (Nový Věk ze dne 7. srpna 1908).

Že duše lidská jest bytost duchovní, vysvětluje 1. ze zjevení božího a 2. z rozumu.

Důkazy 1. Zjevení boží rozeznává v člověku dvě části rozdílné „hlínu ze zjevení země“ a „dech života“ (I. Mojž. 2, 7). O smrti lidské pak praví: božího. „Navrátí se prach do země své, odkud byl, a duch navrátí se k Bohu, který jej dal“ (Kaz. 12, 7).

Důkazy 2. Také rozum poučuje nás, že duše lidská jest bytost duchovní, protože činnost její jest duchovní.

a) Myšlení jest činnost duchovní. — Poznání lidské není omezeno na věci hmotné, tělesné. Poznání lidské může se povznést k věcem, jež jsou za prahem zkušenosti a jež jsou nadmyslné, duchovní. Ano ani při věcech smyslných nespokojujeme se pouze dojmem smyslovým, nýbrž pátráme po podstatě, příčině a účelu věcí a dospíváme tak k pojmům všeobecným.

b) Chtění jest také činnost duchovní. — Vůle lidská netouží pouze po věcech smyslných, nýbrž i po věcech duchovních a ocitá se často v odporu se žádostmi tělesnými.

c) Zvolím-li si za předmět přemýšlení svou vlastní osobu, mám o sobě vědomí čili sebevědomí. Toto sebevědomí dosvědčuje mi, že duše má jest bytost duchovní. Neboť vzpomenu-li si na mládí své, poznávám, že jsem pořád táž osoba. Avšak tělo mé od té doby několikrát zaměnilo látky své za nové. Jest tudíž v těle mém něco, co se nemění, a to může býti pouze bytost netělesná, bytost duchovní.

Protože činnost duše lidské — myšlení a chtění — jest činnost duchovní, i zdroj této činnosti, schopnosti duševní, jsou schopnosti duchovní. Bytost, která má schopnosti duchovní, není tělo, nýbrž duch. Proto duše lidská jest duch.

Mínění Materialisté učí, že činnost duševní v člověku není nic jiného nežli pouze organická činnost mozku a soustavy nervové. Avšak neprávem. Mozek a nervy nejsou příčina myšlení a chtění, nýbrž pouze nástroj duše, tak jako umělecká hra na housle není produkt houslí, nýbrž produkt umělce, jemuž housle jsou pouze nástrojem. Nervy a mozek donášejí pouze duši dojmy světa vnějšího, jimž duše potom věnuje pozornost. Jsou-li nervy a mozek zdravý, donášejí duši zprávy spolehlivé; jsou-li porušeny, donášejí zprávy nespolehlivé nebo žádné. Podle toho činnost duše jest normální nebo abnormální.

II. Duše lidská jest nesmrtelná.

Duše lidská nejen neumírá s tělem, nýbrž i po smrti těla žije jako bytost sebevědomá, poznávající a chtějící: duše lidská jest nesmrtelná.

Že duše lidská jest nesmrtelná, lze dokázat a) ze zjevení božího, b) z rozumu, c) z přesvědčení národů.

a) O nesmrtelnosti duše lidské mluví Písmo sv. Starého i Nového zákona.

Důkazy
ze zjevení
božího.

„Prach navrátí se do země, odkud byl, a duch navrátí se k Bohu, který jej dal“ (Kaz. 12, 7).

„Nebojte se těch, kteří zabíjejí tělo, ale duše zabíti nemohou. Více bojte se toho, který může i duši i tělo zatratiti do pekelného ohně“ (Mat. 10, 28).

„Dnes budeš se mnou v ráji“ (Luk. 23, 43).

Duše zvířecí jest vázána na smysly a ústrojí tělesné tak, že smrtí tělesnou hyne. Duše zvířecí nemá ani příčiny, proč by měla žít po smrti tělesné. Duše zvířecí nemůže Boha ani poznati ani milovati, proto nemůže v Bohu hledati blaha.

b) Rozum poznává, že duše lidská jest nesmrtelná, protože duše lidská jest bytost duchovní. Bytost duchovní jest nehmotná, netělesná, nesložená z částek, tudíž nemůže se rozpadnouti v částky. Důkazy z rozumu.

Jediný Bůh mohl by zničiti duši lidskou, ale to by odporovalo dobrotivosti, spravedlnosti, moudrosti a všemohoucnosti jeho.

Dobrotivost boží žádá, aby člověk došel blaha. Avšak na světě člověk blaha nedochází. Proto po životě pozemském musí býti ještě život jiný, kde by člověk došel blaha.

Spravedlnost boží žádá, aby dobrý člověk byl odměněn, zlý potrestán. Avšak na světě nebývá vždy dobro odměněno a zlo potrestáno. Proto musí býti ještě život jiný, kde vládne naprostá spravedlnost.

Moudrost boží žádá, aby žádný tvor nebyl stvořen nadarmo. Avšak u člověka zdálo by se, že jest stvořen nadarmo, kdyby nebylo ještě života jiného. Mnoho lidí umírá, dříve než mohou plniti to, k čemu jsou stvořeni. Ani největší učenci umírajíce nebývají spokojeni výsledky badání svého.

Všemohoucnost boží žádá, aby každý tvor byl v moci boží. Avšak člověk dovedl by ujíti soudu božímu, kdyby duše lidská byla smrtelná. Rouhal by se Bohu, a když by znamenal, že Bůh se ho chce zmocniti, unikl by mu sebevraždou.

c) Že duše lidská jest nesmrtelná, to přesvědčení mají všichni národové všech věkův a zemí. Římský filosof a státník Cicero († 43 př. Kr.) praví (Tusc. quaest. 1, 16):

„Ut deos esse natura opinamur,
sic permanere animos arbitramur
consensu nationum omnium“.

„Jako se domníváme z přírody,
že jsou bohové, tak máme za to
ze souhlasu všech národů, že ne-
hynou duše.“

Patriarchové národa israelského pokládali život pozemský za dobu putování (I. Mojž. 47, 9) a smrt za shromáždění k lidu svému (I. Mojž. 35, 29).

Starí Egypťané věřili ve stěhování duší.

Řekové a Římané měli své podsvětí Hades, Orcus o dvou odděleních: Elysium a Tartarus.

Nebe starých Germánův slulo Walhalla a peklo Hoelle.

Podle bájesloví pohanských Slovanů duše opouští tělo v podobě ptáka a poletuje kolem příbytku, dokud tělo není spáleno. Potom zalétá do země neznámé.

III. Duše lidská jest obdařena rozumem.

Rozum lidský jest schopnost mysliti, t. j. pátrati po podstatě, příčině a účelu věcí. Předmět myšlení lidského jest viditelný svět, potom člověk sám a konečně Bůh.

Intelligence zvířat. Z pozemských tvorů má rozum pouze člověk. Mluvíme sice také o rozumu (intelligenci) zvířat, máme-li na mysli jejich umělost (včela, pavouk, bobr), jejich lest (dravci), jejich vypočítavost na zimu (křeček, tažní ptáci), jejich opatrnost, aby se neotrávila, jejich dovednost v sebeobraně, jejich pořádek v životě pospolitém (mravenci) atd., ale neprávem. Zvířata nejednají na základě přemýšlení svého, nýbrž na základě pudu, jež jim vštípil Tvůrce. Zvířata jsou stroje, jež konají práce umělecké, ale nejsou si toho vědoma. Zvířata mají sice také schopnost poznávací, ale pouze nižší, jež jest obmezena na dojmy smyslové.

Důkazy, že zvířata nemají rozumu. Že zvířata skutečně nemají rozumu, poznáváme z těchto zjevů:

1. Zvíře spokojuje se dojmem smyslovým, ale nepátrá po podstatě, příčině a účelu věcí. Zvířete, jež by chápalo podstatu a účel věcí, nedovedlo by na jatky slabé dítě!

2. Zvíře nečiní pokroku, protože nepátrá po prostředcích, jak by snáze a dříve dostalo se k cíli. (Proč včelka nepřiměšuje do vosku prachu silničního?) Zvíře přichází na svět s hotovým, určitým pudem a není schopno povznést se přes meze jeho. Některá dovednost, vpravená do zvířete dressurou, zaniká s ním a nemá významu pro ostatní bytosti jeho druhu.

3. Zvíře nemluví, protože nemá, co by mluvilo. Kdyby zvíře mělo rozum, mělo by myšlenky a snažilo by se vyjadřovati myšlenky přiměřenými zvuky. Orgány mluvící zvíře má. Řeč zvířecí jsou pouhá citoslovce, t. j. projevy dojmů smyslových. Naučí-li se zvíře mluvě lidské, není to pak nic jiného nežli živý fonograf.

4. Zvíře nemá sebevědomí, protože nedovede posuzovati cenu činů svých. Zvíře nestydí se za nemravnost a není pyšné na čin hrdinský.

5. Zvíře nemá náboženství. Kdyby mělo rozum, pátralo by po příčinách věcí, až by došlo na poslední příčinu — Boha.

Rozum dodává člověku důstojnosti, protože jej vřazuje mezi bytosti duchovní (andělé, Bůh). Rozum jest mimo to člověku k užítku, protože jej činí pánem přírody. Čeho se člověku nedostává na síle fyzické a na bystrosti smyslů, to si nahrazuje přiměřeným strojem.

IV. Duše lidská jest obdařena svobodnou vůlí.

Veškerá činnost v přírodě nerozumné vychází z nutnosti vnitřní a vnější. V čem záleží svobodná vůle.

Z nutnosti vnější přiskakují železné piliny k magnetu; z nutnosti vnitřní nerosty krystalisují, rostliny a zvířata rostou, zvířata dýchají a tráví.

Takové nutnosti podléhá i člověk, pokud jest hmota, tělo. Avšak člověk má také duši, proto jest schopen ještě jiné činnosti samostatné. Této schopnosti říkáme svobodná vůle.

Svobodná vůle jest schopnost, kterou člověk může se rozhodnouti pro jednu ze dvou věcí nebo pro jeden ze dvou činů, i když není nucen ani nutností vnější ani nutností vnitřní.

Že člověk má svobodnou vůli, dokazuje a) Písmo sv., b) vlastní zkušenost. Člověk má svobodnou vůli.

a) Písmo sv. obsahuje přikázání, záповědi, rady, napomenutí, odměny a tresty. Všechna tato přikázání, všechny záповědi, všechny rady, všechna napomenutí, všechny odměny a všechny tresty byly by marné, kdyby člověk neměl svobodné vůle.

„Chceš-li vejít do života, ostříhej přikázání“ (Mat. 19, 17).

b) Také vlastní zkušenost přesvědčuje mne, že mám svobodnou vůli.

Nežli konám něco, uvažuji. Když jsem to vykonal, mám z toho radost nebo lituji toho a činím předsevzetí, že toho již neučiním. Kdybych neměl v moci činů svých, uvažování, lítost a předsevzetí bylo by zbytečné.

Zvíře nemá svobodné vůle, protože nemá rozumu. Svobodná vůle bez rozumu není možná. Má-li se člověk pro nějakou věc rozhodnouti, musí ji dříve poznati. Zvíře má pouze pud sebezachování. Tento pud je pohání k činnosti. Proto zvíře nerozvažuje před činem, nelituje činu svého, nestydí se za čin svůj ani nečiní předsevzetí pro budoucnost. Podáváme-li psu

Zvíře nemá svobodné vůle.

chléb a maso zároveň a vezme-li od nás vždy jen maso, nečiní tak na základě úvahy rozumové, nýbrž pouze na základě dojmu smyslového (čichu). Maso lahodí smyslům dravcovým více nežli chléb.

Poučení. Všimneme-li si všech předností lidských, zajisté uznáme důstojnost lidskou, jako ji uznal žalmista Páně, jenž volá: „Učinil jsi ho málo menšího andělů, slávou a ctí korunoval jsi jej a ustanovil jsi jej nad dílem rukou svých“ (Žalm 8, 6—7).

§ 14. Jednota a stáří pokolení lidského.

Učení katolické o jednotě pokolení lidského.

První lidé se jmenovali Adam a Eva; oni jsou prarodiče celého pokolení lidského (Ot. 94).

„Nebylo člověka, který by vzdělával zemi“ (I. Mojž. 2, 5).
Řekl Bůh: „Není dobré člověku býti samotnému. Učiňme mu pomoc podobnou jemu“ (I. Mojž. 2, 18).

Adam a Eva jsou prarodiče pokolení lidského pouze dle těla. Duši každého jednotlivého člověka tvoří Bůh (creatianismus).

Matka makkabejská takto mluvila k synům svým: „Já jsem vám nedala ani ducha ani duše ani života“ (II. Makk. 7, 22).

Učení, že všichni lidé pocházejí od jedněch rodičů, sluje učení o fyzické jednotě pokolení lidského.

Námítky Proti tomuto učení první vystoupil Isák de la Peyrère († 1676), proti učení s počátku kalvín, později konvertita, naukou o praeadamitech, že o jednotě totiž již před Adamem byli na zemi lidé.

pokolení lidského. Později (v 18. století) útočila na učení o fyzické jednotě pokolení lidského věda rationalistická, tvrdící, že pokolení lidské nemůže pocházeti z jedněch rodičů, protože prý jsou v něm 1. veliké odchylky tělesné a 2. veliká různost řeči. 3. Potom prý nelze odstraniti obtíží spojených se zalidněním země.

Odchylky tělesné. 1. Jisté jest, že v pokolení lidském jsou rozdíly anatomické a fyziologické, co se týče tvaru lebky, úhlu zorného, pleti a vlasu. Avšak tyto rozdíly nejsou podstatné, ani nejsou obmezeny na plémě jedno. Proto učenci, roztrhávající pokolení lidské, nevědí, dle čeho by je třídili. Cuvier († 1832) čítá 3 plemena, Retius († 1860) 4, Blumenbach († 1840) 5, Prichard († 1848) 7, Bory de Saint-Vincent († 1846) 15, Morton († 1851) 22 a Müller Jan († 1858) navrhuje vůbec třídění lidstva dle plemen.

Professor Weber († 1871) shledal všechny typy, dle nichž Blumenbach rozdělil pokolení lidské, v jediném městě Bonnu.

V podstatných věcech shodují se všechna plemena. Všechna plemena mohou vcházeť navzájem ve sňatek manželský a plodí míšence trvale plodné. Všechna plemena mají stejnou stavbu těla, přímou chůzi,

stejnou teplotu krve (průměrnou), stejné žilobití. Všechna plemena mají stejné vlastnosti duševní, stejné náklonnosti, stejné vášně. Všechna plemena mají rozum, svobodnou vůli, řeč, náboženství, svědomí. Všechna plemena činí rozdíl mezi dobrým a zlým.

Odchytky tělesné jednotlivých plemen lze vysvětliti vlivem podnebí, způsobem života, osudy utěšenými nebo neutěšenými, osvětou povšechnou, zvláště náboženskou, a mravy urovnanými nebo zpustlými.

2. Jisté jest, že pokolení lidské mluví různými jazyky. Italský geograf Adriano Balbi († 1848) a německý jazykozpytec August Bedřich Pott († 1887) čítají 860 různých jazyků na zemi. Avšak srovnávací jazykozpyt dokazuje, že jednotlivé jazyky jsou příbuzné mezi sebou.

Různost
řeči.

Základ srovnávacímu jazykozpytu položil španělský jesuita Lorenzo Hervás († 1809). Byl výtečný znalec jazykův amerických. Mimo to bratři řádu jeho, působící po celém světě jako missonáři, sestavili mu grammatiky různých národů.

Vědecký počal vzdělávati srovnávací jazykozpyt Fr. Bopp († 1867), professor na universitě berlínské.

O srovnávací jazykozpyt zjednal si veliké zásluhy Vilém z Humboldtů, státník a učenec německý († 1835). Jeho přidrželi se všichni badatelé na poli jednotlivých jazykův evropských, ve slavistice: Pavel Šafařík († 1861), Fr. Miklosich († 1891) a Vatroslav Jagić (narozen 1838).

3. Pochází-li pokolení lidské z jedné rodiny, jak se dostali lidé do Austrálie a do Ameriky?

Zalidnění
země.

Do Austrálie přechod není příliš těžký. Mezi Zadní Indií a Australií jsou skupiny ostrovů ne příliš od sebe vzdálených.

Amerika jest oddělena od Asie úžinou Behringovou, 70—90 km širokou.

Také z Evropy lidé mohli přijíti do Ameriky přes Island a Gronsko. Novější bádání zjistilo, že již r. 877 byly v Gronsku skandinávské kolonie, jichž křesťanští obyvatelé platili desátek do Říma. Tyto kolonie zanikly později válkami a vpády mořských loupežníků.

U národův amerických a australských zachovala se tradice, že předkové jejich přibyli do nynější vlasti přes moře. Proto také odtud očekávali spásu svou a věk zlatý.

Učení o fysické jednotě pokolení lidského jest velice důležité. Důležitost Na něm zakládají se dva články víry, totiž o hříchu dědičném a učení o jednotě pokolení všeobecném vykoupení lidstva Kristem pánem.

Učení o fysické jednotě lidstva má mimo to veliký význam sociální. Jest to magna charta svobody občanské, národní a politické lidského. Jsou-li všichni lidé děti jedné rodiny, mají se všichni navzájem milovati.

Kolik let uplynulo od Adama do Krista pána, z bible vypočítati nelze. Máme asi 150 různých letopočtův a všechny opírají se o bibli. Bible obsahuje sice různé číslice, z nichž lze sestaviti letopočet, na př. genealogie (rodokmeny) patriarchů

Stáří
pokolení
lidského.

před potopou (I. Mojž. 4, 17—24; 5, 3—31) i po potopě (I. Mojž. 11, 10—32) a dobu panování jednotlivých králů. V rodokmenech jest i udáno, kolik let bylo každému patriarchovi a v kolikátém roce věku svého měl kterého syna. Avšak tyto údaje pro chronologii spolehlivé nejsou. Někde jest vynechán jeden nebo několik členův a děd jest postaven vedle vnuka nebo pravnuka jako otec a syn. Některá jména nejsou jména osobní, nýbrž jména rodová. Potom nevíme, zdali léta patriarchů jsou léta sluneční či léta měsíční. Konečně údaje časové v rukopisech Písem svatých nesouhlasí. Podle textu hebrejského a Vulgaty uplynulo od Adama do Krista asi 4200 let, ale podle textu řeckého (Septuaginty) přes 6000 let. Tyto rozpory v údajích o stáří lidí vznikly nepochybně přepisy. Proto údaje časové Písem sv. v určování stáří lidského vodítka spolehlivého nepodávají.

Věda snaží se i tuto záhadu rozluštit na základě historických památek nejstarších národův (Egyptanův a Chaldeův) a na základě geologie.

Poučení. Kdykoli se modlíme Otčenáš, vzpomeňme si, že jsme všichni dítky jednoho Otce nebeského, že jsme navzájem bratři a že jest povinnost naše navzájem se ctíti, snášeti a milovati.

§ 15: Jací byli první lidé, když je Bůh stvořil?

Když Bůh stvořil první lidi, byli jiní, nežli jsme my. První lidé byli daleko dokonalejší. Vedle darů přirozených (těla a duše) měli ještě dary, jež nenáležely k podstatě přirozenosti jejich, nýbrž jež převyšovaly schopnosti i požadavky přirozenosti jejich. Tyto dary sluly nadpřirozené a činily prvního člověka nadpřirozeným obrazem božím. K darům nadpřirozeným družily se dary mimořádné.

Nadpřirozené dary. Nadpřirozené dary prvních lidí byly svatost a spravedlnost čili posvěcující milost a vlité ctnosti božské i mravní.

Posvěcující milostí první lidé byli povýšeni do stavu dítek božích a obdrželi právo na dědictví boží. Dědictví boží záleží ve přímém patření na Boha. Aby však mohli žítí život důstojný dítek božích, obdrželi ještě přiměřené k tomu schopnosti. Tyto schopnosti jsou vlité ctnosti božské a mravní.

„Učiňme člověka k obrazu a podobenství svému“ (I. Mojž. 1, 26). „Obrazem božím“ svatí otcové míní duši lidskou a schop-

nosti její; „podobnoství boží“ vykládají o svatosti a spravedlnosti čili o milosti posvěcující.

Mimořádné dary prvních lidí byly: a) dokonalé po- Mimořádné dary.
znání, b) dokonalá vláda nad tělem a nad celou přírodou, c) neporušitelnost a nesmrtelnost těla.

a) Dokonalé bylo poznání prvních lidí, protože nebylo namáhavé a že nepodléhalo bludu. První rodiče zvláště dobře poznávali Boha a svatou vůli jeho. Jak osvícený byl rozum prvního člověka, o tom svědčí také to, že pojmenoval přiměřeně všechna zvířata.

b) První rodiče měli dokonalou vládu nad tělem, protože tělo jejich úplně bylo podrobeno duchu, nežádajíc ničeho, co by se protivilo rozumu. Rozum pak prvních lidí ve všem podroboval se vůli boží.

Dokonalá vláda nad přírodou u prvních lidí jevila se tím, že všichni živočichové pozemští poslouchali bez odporu rozkazů jejich.

c) Neporušitelnost a nesmrtelnost těla prvních lidí záležela v tom, že Bůh zvláštní prozřetelností nedopouštěl, aby tělo jejich vzalo úraz a smrt uchvátila je. Prostředek, jímž tělo prvních lidí mělo býti zachováno při síle, svěžesti a dokonalosti prvotní, byl strom života.

První lidé nedostali darův od Boha jim propůjčených toliko pro sebe. I jejich potomci měli je po nich děditi (Ot. 96).

Katechismus vypočítává přednosti prvních lidí takto:

Když Bůh první lidi stvořil, byli dobří a blažení; neboť

1. měli posvěcující milost, byli svatí a spravedliví a tak i nadpřirozený obraz boží;

2. byli dítky boží a měli nároky na nadpřirozenou blaženost v nebi;

3. byli obdařeni velikými vědomostmi a vůlí nakloněnou k dobrému;

4. žili v ráji, byli prosti všeho utrpení a také dle těla nesmrtelní (Ot. 95).

Odpůrci učení kato- a protestanti. Odpůrci katolického učení o prastavu člověka jsou pelagiáni a protestanti. Pelagiáni jsou stoupenci mnicha Pelagia († 420) a protestanti stoupenci Martina Luthera († 1546).

prastavu
člověka.

Pelagiáni učili, že Adam byl stvořen od Boha v takovém stavu, v jakém dosud se rodí děti.

Protestanti, hlavně Luther, uznávají sice, že první člověk byl obdarován od Boha svatostí a spravedlností, ale tvrdí, že tyto dary nutně náležely k přirozenosti lidské, že tedy nebyly nadpřirozené, nýbrž přirozené. Proto ztrátou těchto darů přirozenost lidská porušila prý se do té míry, že rozum pozbyl schopnosti poznávat věci božské a vůle pozbyla schopnosti chtít věci božské.

§ 16. Zkouška a pád prvních lidí.

Zkouška
prvních lidí.

První lidé byli tvorové rozumní, proto byli povinni oslavovat Tvůrce svého vědomě a dobrovolně. K tomu dal jim Bůh příležitost. Dal Adamovi přikázání: „Se všelikého stromu rajského jez, se stromu však vědění dobrého a zlého nejez; neboť v kterýkoli den bys jedl s něho, umřeš smrtí“ (I. Mojž. 2, 16—17).

První rodiče ve zkoušce neobstáli.

Pád prvních
lidí.

První lidé těžce zhřešili tím, že ďáblem byvše svedeni, jedli ovoce se stromu, se kterého jim Bůh zapověděl (Ot. 98).

Písmo sv. líčí pád prvních lidí takto:

Had byl chytřejší nade všecky živočichy země, které byl učinil Hospodin Bůh. A ten řekl k ženě: „Proč přikázal vám Bůh, abyste nejedli s každého stromu rajského?“ Jemuž odpověděla žena: „Z ovoce všeho stromů, které jest v ráji, jíme, ale z ovoce stromu, který jest uprostřed ráje, přikázal nám Bůh, abychom nejedli a abychom se ho nedotýkali, bychom snad nezemřeli.“ Had řekl k ženě: „Nikoli, smrti nezemřete. Víť zajisté Bůh, že v kterýkoli den budete jísti z něho, otevrou se oči vaše a budete jako bohové vědouce dobré i zlé.“ Vidouc tedy žena, že by dobrý byl strom k jídlu a očím pěkný a na pohled rozkošný, vzala z ovoce jeho a jedla. Dala i muži svému, který také jedl. I otevřeny jsou oči jejich, a oni se styděli. Proto když zaslechli hlas Hospodina Boha procházejícího se v ráji při větěrku po poledni, skryl se Adam i žena jeho před tváří jeho uprostřed stromů rajského (I. Mojž. 3, 1—8).

Hřích
prvních
lidí byl
těžký.

Hřích prvních lidí byl těžký, ač předmět jeho (požívání ovoce) byl mravně nelišný (indifferentní). Hřích prvních lidí byl pýcha, nezřízená žádost po ovoci zapověděném, neposlušnost, nevděk, uchvácení cizího majetku, sebevražda a vražda. Eva mimo to hřešila nevěrou a ponou-

káním ke hříchu, Adam pak nezřízenou láskou k ženě, chtěje se více líbiti ženě nežli Bohu.

Přihlížíme-li k okolnostem, za kterých byl spáchán, první hřích byl nejtěžší ze všech hříchů, které kdy byly spáchány na zemi. Okolnosti ty jsou: První lidé měli jasné vědomí o tom, co jest hřích a jakou bídu uvalí hřichem na sebe i na potomstvo, byli prosti zlé žádostivosti a přikázání dané nežádalo od nich těžkých obětí.

Mimo to měli milost posvěcující, milost pomáhající a všechny ctnosti vlité (božské i mravní).

Následky pádu prvních rodičů byly velice smutné. První rodiče pozbyli milosti posvěcující, všech ctností a všech darů mimořádných. Zůstalo jim pouhé tělo a pouhá duše a ty ještě byly zraněny. Rozum jejich byl zatemněn a vůle zeslabena.

První rodiče stali se hodni zavržení věčného. Ale protože činili pokání, uznavše vinu svou (I. Mojž. 3, 8) a vyznavše se z ní (I. Mojž. 3, 12—13), Bůh přijal je na milost. Odpustil jim hřích a trest věčný, ale časných trestů jim neodpustil.

Trest Evin byl utrpení s dětmi a poddanství pod mocí mužovou. Trest Adamův byl neúroda země, lopotnost práce a smrt.

Kletba boží stihla pro člověka také zemi, protože země pro člověka byla stvořena a člověk byl jejím králem.

Kletba země záležela v tom, že celá příroda vzbouřila se proti člověku.

Kromě toho zlý duch nabyt větší moci nad přírodou, aby jí užíval ke škodě lidstva.

Tato kletba snímá se s přírody církevním zařikáním a svěcením.

Katechismus líčí škody prvních lidí těmito slovy:

První lidé nezůstali dobří a blažení. Zhřešili těžce a stali se tak nešťastni na duši i na těle (Ot. 97).

První lidé stali se hřichem svým nešťastni na duši a na těle takto:

1. ztratili milosti posvěcující a přestali býti nadpřirozeným obrazem božím;

2. přestali býti dítkami božími, pozbyli nároků na nadpřirozenou blaženost v nebi a stali se hodni věčného zavržení;

3. rozum jejich se zatemnil a vůle jejich naklonila se ke zlému;

4. byli vyhnáni z ráje a mnohým utrpením a smrti podrobeni (Ot. 99).

Poučení. Přesvědčení, že první lidé hřešili, jest tak všeobecné, že ani nevěrci toho nepopírají. François Marie Arouet de Voltaire († 1778) praví: „Pád člověka jest základ všech téměř theologií starobylých“ (Philosophie de l'histoire. Ch. 17).

§ 17. Hřích dědičný.

Následky
hříchu Adama
pro
pokolení
lidské.

Hřích Adamův neuškodil toliko prvním lidem, nýbrž přešel i se zlými následky svými také na nás, kteří od Adama pocházíme (Ot. 100).

Adam hřešil nejenom jako osoba jednotlivá, nýbrž také jako zástupce (repraesentant) pokolení lidského. Proto hřích jeho má dvojí povahu. Jest to hřích osobní, pokud Adam jednal ve jménu svém, a dědičný, pokud jednal ve jménu veškerého pokolení lidského.

Hřích, který od prvních lidí také na nás přešel, jmenuje se hřích dědičný, protože jsme se ho sami nedopustili, nýbrž jej jakoby zdědili (Ot. 101).

Až dosud děti dědí po rodičích slávu nebo hanu, jmění nebo dluhy.

Odpůrci
hříchu
dědičného.

Odpůrci hříchu dědičného jsou hlavně pelagiáni a reformátoři 16. století.

Pelagiáni učili, že není hříchu dědičného a že tudíž není třeba křtu sv. nemluvňatům, aby došla spása. Adam uškodil prý potomkům pouze tím, že jim dal špatný příklad.

Reformátoři 16. století nepopírali sice hřích dědičného, ale představovali si jinak podstatu jeho a zvětšovali účinky jeho.

Oldřich Zwingli († 1531) učil, že hřích dědičný není nic jiného nežli náklonnost naše ke hříchu.

Podle Luthera († 1546) a Kalvina († 1564) hřích dědičný porušil přirozenost lidskou do té míry, že rozum pozbyl schopnosti poznávati věci božské a vůle pozbyla schopnosti chtít věci božské.

Proti těmto odpůrcům hříchu dědičného církev katolická prohlásila na sněmu tridentském (Sess. V. Decretum de peccato originali): 1. že hřích dědičný uškodil nejen Adamovi, nýbrž i potomstvu; 2. že přecházejí na potomstvo nejen následky, nýbrž i hřích sám; 3. že hřích dědičný přechází na potomstvo

rodem a nikoli napodobením; 4. že křtu jest nevyhnutelně třeba; 5. že zlá žádostivost není hřích, nýbrž následek hříchu dědičného a troud hříchův osobních.

Že jest hřích dědičný, lze dokázati: 1. z Písma sv. Starého i Nového zákona, 2. z tradice, 3. z kletby lpící na veškerém lidstvu. Důkazy
hříchu
dědičného.

1. „Hle, v nepravostech počat jsem a v hříších počala mě matka má“ (Žalm 50, 7).

„Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého, nemůže vejíti do království božího“ (Jan 3, 5).

„Jako skrze jednoho člověka přišel na tento svět hřích a skrze hřích smrt, tak na všechny lidi přešla smrt, protože v něm (= Adamovi) všichni zhřešili“ (Řím. 5, 12).

2. Dle svědectví Origenova († 254) křest dítek jest původu apoštolského. Praví Origenes: „Církev od apoštolů podáním přijala udělovati křest i nemluvňatům“ (Comm. in Epist. ad Rom. V.). Týž spisovatel církevní praví o hříchu dědičném: „Nikdo není čist od poskvrnění, ani dítě, jehož život na zemi trvá jeden den“ (Hom. VIII. in Levit. In Cant. 1, 3).

Sv. Augustin († 430) volá proti pelagiánům: „Já jsem si nevymyslíl hříchu dědičného. Ve hřích dědičný církev věřila od starodávna“ (De nupt. et concup. 1. II., cap. 12).

3. Na veškerém lidstvu lpí kletba. „Trnácení veliké uloženo jest všem lidem a jeho těžké na syny Adamovy ode dne narození až ke dni pohřbu jejich“ (Sir. 40, 1). Tato všeobecná kletba předpokládá všeobecnou vinu.

Učení o hříchu dědičném jest důležité:

1. protože jest základ učení o vykoupení. „Jako skrze neposlušenství jednoho člověka hříšníky učiněni jsou mnozí, tak i skrze poslušnost jednoho spravedliví učiněni budou mnozí“ (Řím. 5, 19). Praktická
důležitost
hříchu dědičného.

2. Učení o hříchu dědičném jest důležité pro ty, kteří chtějí odstraniti ze světa zlo a založiti na zemi úplný blahobyt. Bude mu vždy na překážku hřích dědičný.

Poučení: Častá vzpomínka na hřích dědičný bude nás pobádati, abychom nespolehali na vlastní síly a vyhledávali milosti boží. „Dostateční nejsme mysliti něco (dobrého) sami ze sebe, nýbrž dostatečnost naše jest z Boha“ (II. Kor. 3, 5).

§ 18. Neposkvrněné početí Panny Marie.

Jediná blahoslavená Panna Maria zůstala zvláštní milostí, vzhledem k zásluhám Ježíše Krista, uchráněna hříchu dědičného (Ot. 102).

P. Maria
zůstala
uchráněna
hříchu
dědičného.

Blahoslavená Panna Maria zůstala uchráněna hříchu dědičného, protože byla vyvolena za matku boží (Ot. 103).

Toto učení jest článek víry ode dne 8. prosince 1854. Toho dne, v den Neposkvrněného početí Panny Marie, papež Pius IX. vydal dogmatickou bullu „Ineffabilis“, kterou prohlásil učení o neposkvrněném početí Panny Marie za článek víry.

Toto slavnostní prohlášení opírá se 1. o Písmo sv., 2. o tradici, 3. o důvody rozumové.

Důvody z Písma sv. 1. Již v prvním proroctví messiánském (protoevangelium) mluví se o ženě, která bude žít v témže nepřátelství s démonem jako messiáš a která dobude nad démonem téhož vítězství jako messiáš. Kdyby žena ta byla měla na sobě hřích dědičný, nebyla by bývala vždy nepřítelkyně hadova, ani by nebyla dokonalá vítězkyně nad ním, protože sama byla by bývala pod mocí jeho.

„Nepřátelství položím mezi tebou a ženou, mezi potomstvem tvým a potomstvem jejím, ona potře hlavu tvou a ty úklady budeš činiti patě její“ (I. Mojž. 3, 15).

Že tato žena jest matka messiášova, o tom první rodiče byli poučeni od Boha a to zjevení zanechali potomkům v dědictví. Proto Mojžíš položil před jméno ženy té člen určitý, jako by řekl: ta z tradice boží známá žena.

„Zdravas, milosti plná, Pán s tebou, požehnaná ty mezi ženami“ (Luk. 1, 28).

Podle slov andělových Panna Maria byla plná milosti, dříve než se stala matkou boží, již tehdy byla úzce spojena s Bohem a vynikala krásou duchovní nade všemi ženami minulosti i budoucnosti.

Důvody z tradice. 2. Že víra v neposkvrněné početí Panny Marie byla v církvi od dob nejstarších, dosvědčují svatí otcové a církevní spisovatelé. Zvláště důležitá jsou svědectví těch otcův a spisovatelův, kteří psali o hříchu dědičném.

Origenes († 254) praví: „Maria nebyla dotčena svůdným dechem hadovým“ (Hom. 3 in divers.).

Sv. Augustin († 430) napsal: „Jest-li řeč o hříších, vyjímám blahoslavenou Pannu Marii, protože o ní v této otázce za příčinou cti boží dokonce nechci mluvit“ (De nat. et grat. 36, 42).

Důležité svědectví je také to, že den početí Panny Marie byl slaven v jednotlivých církvích od dob nejstarších. Historické památky svátku toho (Conceptio Mariae nebo Conceptio sanctae Annae) máme

na východě již z 5., na západě z 11. století. Papež Klement XI. nařídil r. 1708, aby svátek Početí Panny Marie byl slaven po celém světě katolickém. Řehoř XVI. (1831—46) dovolil užívati při mši sv. v praefaci názvu „neposkvrněné početí“ (immaculata conceptio) a v litaních loretánských prosby: „Královno bez poskvrny hříchu prvotního počatá, oroduj za nás.“

Také rozkolná církev ruská světi svátek Neposkvrněného početí dne 9. prosince.

Za 4 léta potom, co učení o neposkvrněném početí bylo prohlášeno za článek víry, Panna Maria zjevila se 14leté dívce Bernadettě Soubirousové v Lurdech (na sev. svahu Pyrenejí) a představila se jí slovy: „Je suis l'immaculée conception“.

3. Dogmatická bulla Pia IX. uvádí také důvod z rozumu. Důvody z Práví: „Slušelo se, aby Syn boží měl na zemi svatou Matku, jako má na nebi svatého Otce.“ Žalmista Páně stanoví pravidlo: „Na dům boží přísluší svatost“ (Ž. 92, 5).

Poučení. Podobné výsady jako Panna Maria stali jsme se účastni i my. Zaslahami Kristovými byli jsme očištěni od hříchu dědičného na křtu svatém, tak jako Panna Maria byla toho hříchu uchráněna. Vážili jsme si však této výsady, jako si jí vážila Panna Maria? Nedopustili jsme se opět hříchův osobních?

§ 19. Bůh slíbil Vykupitele a připravoval lidstvo na něho.

Aby lidé po pádu zase mohli dojít spasení, smíloval Bůh slíbil se Bůh nad nimi a slíbil hned prvním lidem Vykupitele Vykupitele. (Ot. 104).

„Nepřátelství položím . . .“ (I. Mojž. 3, 15).

Člověk nemohl zvednouti se vlastními silami z pádu svého, protože člověk, bytost omezená, nemůže vykonati skutku nekonečného. Hřích prvních lidí byl urážka bytosti nekonečné, tedy urážka nekonečná. Urážka nekonečná vyžaduje dostiučení nekonečného. Dostiučení nekonečné může dáti jenom bytost nekonečná, Bůh.

Slíbený Vykupitel nepřišel hned, nýbrž za několik tisíce let po stvoření prvních lidí (Ot. 105).

Bůh neposlal Vykupitele hned, jak jej slíbil, protože chtěl, aby lidé bídu hříchu poznali, po Vykupiteli toužili a ochotně jej přijali (Ot. 106).

Bůh připravoval na Vykupitele

Židé i pohané uznávali skutečně bídu, do které je uvrhl hřích, a toužili po Vykupiteli.

Židy,

a) Židé měli sice zjevení boží Starého zákona, ale toto zjevení nedostačovalo jejich potřebám duchovním, protože bylo pouze „stín statků budoucích“ (Žid. 10, 1), t. j. pouhý obraz Vykupitele a těch statků, kterých dobude Vykupitel lidstvu. Mimo to politické poměry národa israelského nebyly utěšené. Zvenku ujařmovali Židy národové pohanští, uvnitř rojily se sekty (Sadduceové, Fariseové, Herodiáni, Esseni), řeč a mrav jejich podléhaly vlivu pohanskému (řecko-římskému) a konečně země židovská pozbyla samostatnosti úplně.

Tyto smutné zjevy politické pobádaly myslící Židy, aby obraceli zraky k budoucímu Vykupiteli.

„Když přišla plnost času“ (Gal. 4, 4), slíbený Vykupitel přišel.

pohany.

b) Pohané (Assyřané, Babyloňané, Egyptané, Řekové, Římané) dostoupili sice vysokého stupně blahobytu hmotného i vzdělanosti duchovní, ale proto přece byli nespokojeni. Nedostávalo se jim bezpečných vědomostí náboženských a jasných vzorů mravních. Šlechtnější pohané hledali útěchy ve filosofii (Plato, Aristoteles, Pythagoras a j.), ale nedodělali se úspěchů žádoucích. Sám Plato († 347 př. Kr.), největší myslitel starověku, vyznává: „Má-li v nynějších poměrech světových něco se zlepšiti, může se to státi jenom přispěním jakéhosi boha (*Λόγος τις θεῖος* = jakési slovo božské), který nám ukáže vzor pravé spravedlnosti“ (Phaed. p. 85). Pohané čekali skutečně Vykupitele, jak se dočítáme u historiků římských Tacita (nar. kolem r. 54 po Kr.) a Suetonia (nar. kolem r. 80 po Kr.), potom u básníka římského P. Vergilia Marona († 19 př. Kr.). Tacitus (Hist. V, 13) praví:

„Pluribus persuasio inerat, antiquis sacerdotum libris contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret Oriens profectique Judaea rerum potirentur.“

„Mnozí byli toho přesvědčení, že jest obsaženo ve starých knihách kněžských, kterak touže dobou zmůže se východ a pošlí z Judeje zmocní se vlády.“

Podobně praví Suetonius (Vita Vespas. c. 4): „Percrebruerat oriente toto vetus et constans opinio esse in fatis, ut eo tempore Judaea profecti rerum potirentur.“

P. Vergilia Marona IV. ekloga Zpěvů pastýřských, nadepsaná Pollio, předpovídá zlatý věk, který nastane v říši římské za císaře Oktaviana (30 př. Kr. až 14 po Kr.) narozením syna konsula Asinia Polliona. Avšak básník spojil líčení své s proroctvím sibyllinským (srov. Aen. III. 441 násl., VI, 10 násl.), které slibovalo blaženou dobu narozením dítěte milostiplného. Toto proroctví hodí se jenom na božského Vykupitele. Zvláštní při této básni jest, že se shoduje nápadně s výroky proroků starozákonních (Is. 9, 6—7; 11, 6—9; Aggeus 2, 7—8).

Slíbený Vykupitel jest Ježíš Kristus (Ot. 107).

B) O vykoupení světa čili o Bohu Vykupiteli.

„I v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho.“

§ 20. Jména Vykupitelova.

Jméno Ježíš znamená: Vykupitel nebo Spasitel Ježíš.
(Ot. 110).

Anděl řekl Josefovi: „Nazveš jméno jeho Ježíš; onť zajisté vysvobodí lid svůj od hříchů jejich“ (Mat. 1, 21).

Pastýřům pak řekl anděl: „Narodil se vám dnes Spasitel, jenž jest Kristus pán, v městě Davidově“ (Luk. 2, 11).

Ježíš jest řecký tvar *Ἰησοῦς* hebrejského Jehošua čili Josue, jež znamená: Bůh jest pomoc.

Jméno Josue dle Písma sv. měli ještě dva muži starozákonní: Josue, nástupce Mojžíšův, a Josue, velekněz, který vedl lid ze zajetí babylonského s knížetem Zorobabelem.

Pána Ježíše nazýváme Vykupitelem nebo Spasitelem, protože nás od hříchu a věčného zatracení vykoupil a Spasitel. a nám milost a spásu přinesl (Ot. 111).

Jméno řecké Kristus (*Χριστός*) znamená totéž, co jméno hebrejské Messiáš, totiž Pomazaný (Ot. 112).

Pán Ježíš jmenuje se Pomazaný, protože ve Starém zákoně nejvyšší důstojnost a moc mazáním (*χρίω, χρίσμα*) se udílela, Ježíš pak všelikou důstojnost a moc v sobě spojil, jsa náš nejvyšší učitel, kněz a král (Ot. 113). Kristus.

„Bůh pomazal Ježíše z Nazareta Duchem svatým a mocí“ (Skut. 10, 38).

Ježíš jest náš nejvyšší učitel, protože nám zjevil tajemství boží a naučil nás všemu, čemu máme věřit a co doufat a činit, abychom byli spaseni.

Ježíš jest náš nejvyšší kněz, protože se za nás obětoval na kříži a denně se obětuje na oltáři. Také v nebi jest náš prostředník a orodovník.

Ježíš jest náš král, protože založil říši duchovní, církev, a jest a bude na věky nejvyšší hlava její.

Pán Ježíš se jmenuje jednorozený Syn boží, protože jest jediný a pravý Syn boží (Ot. 114). Jedno-rozený Syn boží.

Také my slujeme a jsme synové boží, ale nikoli vlastní, nýbrž přijatí (adoptovaní).

„Všichni jste synové boží skrze víru, která jest v Krista Ježíše“ (Gal. 3, 26).

Pán náš.

Ježíš Kristus nazývá se náš Pán, protože jest Bůh a Vykupitel náš a my tedy jemu zcela náležíme (Ot. 119).

Při poslední večeři Pán Ježíš řekl k apoštolům: „Vy mne nazýváte Mistrem a Pánem a dobře pravíte; jsem zajisté“ (Jan 13, 13).

„Jste koupeni za velikou cenu“ (I. Kor. 6, 20).

Poučení. Protože Pán Ježíš jest náš Pán, uctívejme jej jako Pána svého a podrobujme se rozkazům jeho. Zbožní křesťané uctívají jméno Ježíš pozdravem: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!“ Církev ustanovila k úctě jména Ježíš svátek Nejsvětějšího jména Ježíš (II. neděli po Zjevení Páně).

§ 21. Osoba Vykupitelova.

Kdo jest Ježíš Kristus?

Ježíš Kristus jest Bůh a spolu člověk.

Říkáme: Ježíš Kristus jest Bůh a spolu člověk, protože, jsa Bůh od věčnosti, v čase vzal na sebe i lidskou přirozenost, tělo a duši, a tak se stal člověkem (Ot. 115).

I. Ježíš Kristus jest Syn boží a pravý Bůh.

Že Ježíš Kristus jest Syn boží a pravý Bůh, víme: 1. ze svědectví Otce nebeského; 2. z jeho vlastních výpovědí; 3. z učení apoštolů; 4. z ustavičného podání církve katolické (Ot. 120).

Svědectví
Otce nebes-
kého.

1. Při křtu Ježíšově v Jordáně a při proměnění Ježíšově na hoře Tábor Otec nebeský vydal svědectví Ježíši Kristu: „Tentoť jest syn můj milý, v němž jsem si zalíbil“ (Mat. 3, 17; 17, 5).

Výpovědi
Ježíšovy.

2. Ježíš Kristus vypovídal o sobě:

a) že jest s Bohem Otcem stejné podstaty, že jest věčný, všemohoucí, vševědoucí, nejvyšší svatý.

„Já a Otec jedno jsme“ (Jan 10, 30).

„Otče, oslav mne u sebe samého slávou, kterou jsem měl u tebe, prve než byl svět“ (Jan 17, 5).

„Cokoli činí Otec, to činí podobně i Syn“ (Jan 5, 19).

„Nikdo nezná Otce než Syn, a komu bude chtíti zjeviti“ (Mat. 11, 27).

„Kdo z vás bude mne trestati z hříchu?“ (Jan 8, 46).

b) že jest Syn boží.

Když nejvyšší kněz Kaitáš řekl k němu: „Zapřisahám tě skrze Boha živého, abys nám pověděl, jsi-li Kristus, Syn boží,“ odpověděl: „Ty jsi řekl“ (Mat. 26, 63—64).

3. Apoštolé, druhové a vyslanci Ježíšovi, viděli v Ježíši Kristu Syna božího, vyznávali to veřejně, konali ve jménu Ježíšově zázraky a zpečetili víru svou v božství Ježíšovo smrtí. Učení apoštolů.

Když se Pán Ježíš ptal apoštolů, za koho jej mají, Petr řekl ve jménu všech: „Ty jsi Kristus, Syn Boha živého“ (Mat. 16, 16).

Když se Pán Ježíš ukázal vzkříšený Tomášovi, Tomáš zvolal: „Pán můj a Bůh můj“ (Jan 20, 28).

Sv. Jan napsal křesťanům všech zemí a věků: „Víme, že Syn boží přišel . . . Ten jest pravý Bůh“ (I. Jan 5, 20).

4. Víra v božství Ježíšovo byla vždy v církvi katolické. Ustavičné Dokazují to: a) sv. mučedníci, b) církevní spisovatelé, podání cír- c) obřady bohoslužebné, d) výroky sněmů církevních. kve kato- lické.

a) Mučedníci mají ve mnohých jazycích odtud jméno, že byli svědkové božství Ježíšova (*μάρτυρες*, martyres = svědkové).

b) Nejstarší otcové a spisovatelé církevní píší o Ježíši Kristu jako Bohu.

Sv. Klement Římský († 100) napsal: „V Ježíši Kristu spatřujeme obličej boží jako v zrcadle“ (Ep. ad Corinth. c. 36).

Sv. Ignác Antiochenský († za Trajana) nazývá Krista přímo Bohem: „Velebím Boha Ježíše Krista, který vás tak moudrými učinil“ (Smyrn. 1).

Sv. Polykarp († 155), biskup smyrenský, nazývá Krista „věčným veleknězem a Synem božím“ (Filip. 12).

c) Pohané sami dosvědčují, že první křesťané uctívali Ježíše jako Boha.

Místodržitel v Bithynii, Plinius Mladší, píše císaři Trajanovi (98 až 117), že křesťané Kristu jako Bohu pějí chválu (*carmen Christo quasi Deo dicere soliti* — X, 96).

Proticírkevní spisovatelé II. století Lucián ze Samosaty, filosof Celsus a žid Tryfon vytykají křesťanům, že se klanějí ukřižovanému člověku jako Bohu.

d) Když egyptský kněz Arius († 336) zaváděl nové učení, že Kristus není pravý Bůh, celá církev pozdvihla se proti němu a sestavila na všeobecném sněmě nicejském (325) zvláštní vyznání víry, že Ježíš Kristus jest pravý Bůh a stejné podstaty (*ὁμοούσιος*, consubstantialis) s Otcem.

Poučení. Křesťansky spravedlivý život jest nejlepší ochrana proti pochybnostem o božství Ježíšově. Pán Ježíš praví: „Bude-li kdo chtíti vůli jeho činiti, pozná o tom učení, zdali jest z Boha“ (Jan 7, 17).

II. Ježíš Kristus jest pravý člověk.

Ježíš Kristus jest nejen pravý Bůh, nýbrž i pravý člověk, záležející z duše, rozumu a těla lidského. Tohoto učení církev hájila proti doketům a apollinaristům.

Bludaři. Docketi připisovali Pánu Ježíši tělo pouze etherické, zdánlivé (*δοκεῖν*).

Apollinaristé byli stoupenci Apollinarisa († 392), biskupa v Laodicei Syrské. Apollinaris přenesl trichotomii Platonovu, rozdělující člověka na 3 části: tělo (*σῶμα*), duši (*ψυχή*) a ducha (*πνεῦμα* nebo *νοῦς*), do učení o osobě Ježíšově a tvrdil: „Ježíš měl lidské tělo a lidskou duši, místo ducha však zastupovalo božství.“

Podle toho tvrzení nebyla by v Kristu přirozenost lidská celá, nemajíc své části rozumové. Blud Apollinarisův byl zavržen na I. synodě cařihradské r. 381.

Důkazy z Písma sv. Že Pán Ježíš jest pravý člověk, naznačuje Písmo sv. a) všeobecně, b) zvláště.

a) Všeobecně ukazuje Písmo sv. na člověčenství Ježíšovo, vypisujíc rodokmen jeho, nazývají jej synem Abrahamovým a Davidovým a líčí narození jeho z Panny Marie, život jeho, utrpení jeho a smrt jeho.

Sv. Pavel praví o Pánu Ježíši: „Sebe samého zmařil, přijav způsobu služebníka, k podobenství lidí učiněn a ve způsobu nalezen jako člověk“ (Fil. 2, 7).

Pán Ježíš nazýval se Synem člověka (Mat. 8, 20).

b) Zvláště mluví Písmo sv. o člověčenství Ježíšově, zmiňujíc se o Ježíšových potřebách tělesných, o Ježíšově vůli lidské a o Ježíšových citech lidských.

Písmo sv. vypravuje, jak Ježíš lačněl na poušti, jak žízněl, jak byl unaven u studnice Jakubovy, jak usnul v lodičce, jak trpěl, jak zemřel a jak byl pochován.

Lidskou vůli dává na jevo Ježíš v zahradě Getsemanské volaje: „Otče, chceš-li, přenes kalich tento ode mne, ale ne má, nýbrž tvá vůle buď“ (Luk. 22, 42).

Lidské city prozrazoval Ježíš, když plakal u hrobu Lazara a nad Jerusalemem, potom když volal: „Duše má jest smutná až ke smrti“ (Mat. 26, 38).

Člověčenství své má na mysli Ježíš, kdykoli mluví o podřízení svém Otci nebeskému.

„Otec větší mne jest“ (Jan 14, 28). „Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi“ (Mat. 28, 18). „O tom dni nebo hodině nikdo neví, ani andělé v nebi ani Syn, pouze Otec“ (Mar. 13, 32).

Proč Syn boží stal se člověkem. **Syn boží stal se člověkem, aby nás svou smrtí na kříži vykoupil a na věky spasil (Ot. 118).**

„Syn člověka přišel hledati a spasiti, co bylo zahynulo“ (Luk. 19, 10).

„Tak Bůh miloval svět, že dal Syna svého jednorozeného, aby nikdo, kdo věří v něho, nezahynul, ale měl život věčný“ (Jan 3, 16).

Poučení. Učení, že Pán Ježíš jest pravý člověk, jest velice důležité. Nebyl-li Pán Ježíš pravý člověk, nemohl nám dobytí zásluh utrpením svým, protože Bůh nemůže trpět. Nebyl-li Pán Ježíš pravý člověk, nemohl nám přivlastniti zásluh svých, protože není z rodu našeho. Nebyl-li Pán Ježíš pravý člověk, nemůže nám býti vzor ctnosti, protože pouhého Boha člověk nemůže napodobiti.

III. Jak jest v Ježíši Kristu spojeno božství s člověčenstvím.

V Ježíši Kristu jsou dvě přirozenosti: božská a lidská (Ot. 116), **ale jedna toliko osoba, a to osoba božská. Osoba božská spojuje v sobě přirozenost božskou i lidskou** (Ot. 117).

V Kristu, jsou dvě přirozenosti, ale jedna osoba.

Ježíš Kristus jest pravý Bůh a pravý člověk. Jako pravý Bůh má přirozenost božskou, jako pravý člověk přirozenost lidskou. Obojí přirozenost jest však v něm nerozlučně spojena v jednu osobu, a to osobu božskou. Božství Pána Ježíše spojilo se s duší a skrze duši i s tělem jeho, ale tak, že obojí přirozenost zůstala nesmíšená a v podstatě své i ve vlastnostech svých neporušena.

Přirozenost božskou Pán Ježíš má od věčnosti, přirozenost lidskou však teprve od té chvíle, kdy se počal z Ducha sv. To stalo se, když Panna Maria řekla andělu: „Ať, dívka Páně, staniž se mi podle slova tvého!“ (Luk. 1, 38.) V tom okamžiku Kristova přirozenost božská spojila se s přirozeností lidskou, Pán Ježíš stal se člověkem, ale nepřestal býti Bohem. Od té chvíle Pán Ježíš jest Bůh a člověk zároveň čili Bůh a spolu člověk.

Toto tajemné spojení druhé osoby božské s přirozeností lidskou v jedinou osobu Bohočlověka Ježíše Krista sluje vtělení (incarnatio) Syna božího.

„Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi“ (Jan 1, 14).

„Jeden jest a tentýž Syn boží, který naše přijal a vlastního nepozbyl“ (Lev Veliký † 461, Sermo VII. De Nativ. Dom. c. 1).

Proti tomuto učení povstali hned v prvních stoletích bludaři. Byli to: Nestorius, Eutyches a Sergius. Bludy.

Nestorius, patriarcha cařihradský, rozeznával v Kristu dvě osoby, jednu božskou a druhou lidskou. Učení Nestoriovo (nestorianismus) bylo zavrženo na všeobecném sněmě efesském r. 431.

Že v Ježíši Kristu jest jenom jedna osoba, a to osoba božská, vysvětluje ze slov sv. Jana: „Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi“ (Jan 1, 14).

Druhá osoba božská (Slovo) přijala ke své přirozenosti božské ještě přirozenost lidskou.

Eutyches, archimandrita (opat) cařihradský, učil, že v Kristu jest pouze jedna přirozenost (*μὴν φύσις*), odtud monofysité. Přirozenost lidská utonula prý v přirozenosti božské, jako kapka octa zmizí ve spoustě mořské.

Učení Eutychovo (monofysitismus) bylo zavrženo na všeobecném sněmě chalcedonském v Bithynii r. 451.

Že v Ježíši Kristu jsou dvě přirozenosti, vysvětluje ze slov Kristových: „Já a Otec jedno jsme“ (Jan 10, 30) a „Otec mne větší jest“ (Jan 14, 28).

Sergius, patriarcha cařihradský, obmezil splynutí přirozeností v Kristu pouze na vůli lidskou s vůlí božskou a tak stal se původcem nového bludu monothetického (*μόνον θέλημα* = jedna vůle). Učení Sergiovo (monothetismus) bylo zavrženo na III. sněmě cařihradském r. 680.

Že v Ježíši Kristu jsou dvě vůle, vysvětluje z těchto případů:

Když malomocný volal na Pána Ježíše: „Pane, chceš-li, můžeš mne očistiti“, Pán Ježíš vztáhl ruku, dotkl se ho a řekl: „Chci, buď čist.“ A hned očištěno jest malomocenství jeho (Mat. 8, 1—3).

V zahradě Getsemanské Pán Ježíš modlil se: „Otče, chceš-li, přenes kalich tento ode mne, ale ne má vůle, nýbrž tvá buď“ (Luk. 22, 42).

Že v Ježíši Kristu vůle lidská podrobuje se ve všem vůli boží, poznáváme ze slov Ježíšových: „Nehledám vůle své, nýbrž vůle toho, který mne poslal“ (Jan 5, 30).

Výsledky Z učení, že v Kristu jsou dvě přirozenosti podstatně spojené v jedné osobě božské, plynou tyto důsledky:

1. Kristu smíme připisovati vlastnosti božské i lidské (*communicatio idiomatum*).

To jest však dovoleno pouze tehdy, mluvíme-li o Kristu konkrétně, t. j. o druhé osobě božské, spojující v sobě přirozenost božskou a lidskou. Smíme tedy říci: „Kristus jest na věky“ i „Kristus zemřel“. Smíme říci i: „Kristus Bůh zemřel.“

Mluvíme-li však o Kristu abstraktně, totiž abstrahujeme-li (= oddělujeme-li) od Krista jednu nebo druhou přirozenost, božství nebo člověčenství jeho, nesmíme lidské přirozenosti Kristově připisovati vlastnosti přirozenosti božské a obráceně. Nesmíme tudíž říkati: „Člověčenství Kristovo jest od věků“ ani: „Kristus jako člověk jest od věků.“ Rovněž nesmíme říkati: „Božství Kristovo narodilo se v Betlemě“ ani: „Kristus jako Bůh narodil se v Betlemě.“

„Syn člověka přijde ve slávě Otce svého s anděly svými . .
Tehdáž odplatí každému podle skutků jeho“ (Mat. 16, 27).

„Vy jste původce života zabili“ (Skut. 3, 15).

2. Pán Ježíš i jako člověk jest pravý Syn boží, nikoli nevlastní (adoptovaný).

„Bůh vlastního syna svého neušetřil, ale vydal jej za nás všechny“ (Řím. 8, 32).

3. Panna Maria sluje právem Rodička boží (*θεοτόκος*).

Alžběta pravila: „Odkud mi to, aby matka Pána mého přišla ke mně?“ (Luk. 1, 43).

4. Kristus i jako člověk zasluhuje úcty božské (*cultus latraiae* = klanění).

Tato úcta nevztahuje se na Kristovu přirozenost lidskou, nýbrž na druhou osobu božskou, která jest nerozlučně spojena s přirozeností lidskou.

Církev uctívá zvláště nejsvětější srdce Páně, nejsvětější krev Páně, pět ran Krista pána.

„Bůh povýšil ho a dal mu jméno, které jest nad všelike jméno, aby ve jménu Ježíše Krista klekalo každé koleno“ (Fil. 2, 9—10).

5. Všechny činy a všechna utrpení Kristovy přirozenosti lidské mají cenu nekonečnou.

„Víte, že ne porušitelnými věcmi, zlatem nebo stříbrem, vykoupení jste, nýbrž drahou krví Kristovou“ (I. Petr 1, 18—19).

6. Pán Ježíš nemohl hřešiti.

„Takového velekněze bylo nám třeba míti: svatého, nevinného, neposkvrněného, odděleného od hříšníků“ (Žid. 7, 26).

„Kristus hříchu neučinil, aniž jest nalezena v ústech jeho lest“ (I. Petr. 2, 22).

Poučení. Učení o dvou přirozenostech a jedné osobě v Kristu jest velice důležité. Jsou-li v Kristu dvě osoby: lidská a božská, zásluhy jeho jsou jen zásluhy přirozenosti lidské, zásluhy konečné. Utonula-li přirozenost lidská v přirozenosti božské, Kristus není pravý člověk. nemohl tudíž za nás trpěti.

IV. Ježíš Kristus jest slíbený Vykupitel.

Že Ježíš Kristus jest slíbený Vykupitel, víme odtud, že se na něm vyplnilo všechno, co o Vykupiteli předpověděli proroci a co o něm naznačovaly obrazy čili nástiny (Ot. 121).

Předpovědi
proroků:

Proroci o Vykupiteli předpověděli: 1. čas jeho příchodu a místo jeho narození; 2. jeho zázraky, utrpení a smrt; 3. jeho zmrtvýchvstání a nanebevstoupení; 4. založení a ustavičné trvání církve jeho (Ot. 122).

o čase, 1. Čas příchodu Vykupitelova naznačil patriarcha Jakub a prorok Daniel.

Patriarcha Jakub prorokoval: „Nebude odňata berla od Judy a kníže s beder jeho, dokavad nepříjde, který má poslán býti, a on bude očekávání národů“ (I. Mojž. 49, 10).

Ježíš Kristus narodil se skutečně, když vládla v zemi židovské byla odňata knížatům z rodu domácího a přenesena na cizince. Bylo to za Heroda I. Idumejského, jenž byl ustanoven králem židovským od Římanů.

Danielovo proroctví zní: „Od vyjití řeči, aby zase byl vzdělán Jerusalelem až do Krista vévody téhodnů sedm a téhodny šedesáte dva budou. Potom zabít bude Kristus a nebude lid jeho, který ho zapře“ (Dan. 9, 25—26).

Rozkaz, aby vystavěny byly zdi jerusalemské, vyšel od krále perského Artaxerxa Longimana (Dlouhorukého) dvacátého roku panování jeho.

Artaxerxes vládl od r. 465—425 př. Kr. Dvacátý rok panování jeho jest tedy 445 př. Kr. Mnozí však kladou počátek vlády Artaxerxovy do r. 473, protože prý vládl 8 let společně s Xerxem (485—465). Podle tohoto počtu dvacátý rok vlády Artaxerxovy byl by r. 453 př. Kr. Od tohoto roku počítají se obyčejně týdny Danielovy.

Týdnem míníme dobu 7 let. Proto $7 + 62 = 69$ týdnů ročních čili 483 let. Po uplynulých 453 letech před Kristem zbývá ještě 30 let po Kristu a to jest rok ukřižování Ježíšova.

o místě,

2. O místě narození Vykupitelova prorokoval Micheáš:

„A ty Betleme Efrata, maličký jsi v tisících judských, ale z tebe vyjde mi, jenž bude panovníkem v Israeli, a východové jeho od počátku, ode dnů věčnosti“ (Mich. 5, 2).

o zázracích,

3. Že Vykupitel bude činiti zázraky, předpověděl Isaiáš.

„Bůh sám přijde a spasí vás. Tehdáž otevrou se uši hluchých i oči slepých otevřeny budou. Tehdáž poskočí kulhavý jako jelen a rozvázan bude jazyk němých“ (Is. 35, 4—6).

o utrpení

a smrti,

4. Utrpení a smrt Vykupitelovu líčí proroci: David, Isaiáš a Zachariáš.

„Zbodli ruce mé i nohy mé, sčeti všechny kosti mé . . . Rozdělili si roucha má a o oděv můj metali los“ (Žalm 21, 17—19).

„Zraněn jest pro nepravosti naše, potřen jest pro hříchy naše; kázeň pokoje našeho na něm a zsinlosti jeho uzdravení jsme“ (Is. 53, 5).

„Obětován jest, protože sám chtěl, a neotevřel úst svých. Jako ovce k zabítí veden bude a jako beránek před stříhajícím jej oněmí a neotevře úst svých“ (Is. 53, 7).

„Odvážili mzdu mou třiceti stříbrných“ (Zach. 11, 12).

5. O zmrtvýchvstání a nanebevstoupení Vykupitelově čteme o zmrtvých-
vstání a na-
v žalmech Davidových, u Isaiáše a Oseáše. nebevstoup.,

„Nezanecháš duše mé v hrobě, aniž dáš svatému svému viděti
porušení“ (Žalm 15, 10).

„Hrob jeho bude slavný“ (Is. 11, 10).

„Budu smrt tvá, ó smrti; uhryzení tvé budu, říše mrtvých!“
(Os. 13, 14).

„Vstupuješ na výsost, játe vedeš vězně“ (Žalm 67, 19).

6. Že Vykupitel založí církev, která bude trvati o založe-
u stavičně, prorokoval Isaiáš. ní a trvání

„Vstaň, osvěť se, Jerusaleme, neboť přišlo světlo tvé a sláva
Hospodinova nad tebou vzešla . . . Choditi budou národové ve světle
tvém a králové v blesku vycházejícího slunce tvého“ (Is. 60, 1—3).
círky.

Že všechna proroctví splnila se na Vykupiteli, dokazují
evangelia. Hlavně evangelista Matouš obral si za úkol doká-
zati, že Ježíš jest zaslíbený messiáš. V tomto evangeliu často
se opakují věty: „aby se naplnilo, co bylo povéděno od Pána
skrze proroka“ (Mat. 1, 22; 2, 15. 23 atd.).

Hlavní obrazy čili nástiny (typy) Vykupitelovy Obrazy čili
jsou: Abel, Melchisedech, Isák, Josef Egyptský, Jonáš, nástiny.
beránek velikonoční, měděný had a j. (Ot. 123.)

Obrazem čili nástinem (typem) Vykupitelovým rozumíme osobu, věc
neb událost, jež zobrazují něco důležitého ze života Vykupitelova nebo
z činnosti Vykupitelovy.

Poučení. Seznavše, že na Kristu a církvi jeho splnilo se vše,
co bylo předpověděno a nastíněno s určitostí několik set nebo několik
tisíc let, koříme se vševědounosti boží a utvrzujeme se u víře v Je-
žíše Krista jakožto Vykupitele Bohem zaslíbeného a v plnosti času
seslaného.

§ 22. Jak Syn boží stal se člověkem.

„Jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny.“ Jak Syn
Syn boží se stal člověkem tak, že zázračným způso- boží stal se
bem, mocí Ducha svatého, vzal na sebe přirozenost lidskou člověkem.
(Ot. 126).

Anděl řekl Panně Marii: „Duch svatý sestoupí v tebe a moc
Nejvyššího zastíní tebe“ (Luk. 1, 35).

Slavnost Zvěstování Panny Marie 25. března. Pozdravení anděl-
ské. Anděl Páně.

Vtělení Syna božího jest sice společné dílo tří osob bož-
ských, protože skutky boží na venek jsou společné třem oso-

bám. Vtělení boží připisuje se však zvláště Duchu svatému, protože jest to největší dílo lásky boží. Duch svatý způsobil, že Syn boží z Marie Panny přijal tělo lidské a duši lidskou.

Matka Ježíšova. **Ježíš Kristus má jako člověk za matku Marii, nejblahoslavenější Pannu (Ot. 127).**

Maria se nazývá nejblahoslavenější Panna, protože vždycky pannou zůstala a my ji blahoslaviti máme nade všechny panny (Ot. 129).

„Aj, panna počne a porodí syna“ (Is. 7, 14).

„Od této chvíle blahoslavenou mne nazývati budou všichni národové“ (Luk. 1, 48).

Panna Maria zůstala pannou, i když porodila Syna božího, protože se stala matkou způsobem nadpřirozeným.

Děje-li se v Písmě sv. zmínka o bratřích a sestrách Páně (na př. Mat. 13, 55—56), nejsou to vlastní bratři a sestry Ježíšovy, nýbrž příbuzní. V Písmě sv. předkové nazývají se otci (Žid. 1, 1), potomkové syny (Žid. 7, 5) a příbuzní bratřími (I. Mojž. 13, 8; 29, 15).

„Řekl tedy Abram k Lotovi: Necht, prosím, není sváru mezi mnou a tebou a mezi pastýři mými a pastýři tvými, neboť bratři jsme“ (I. Mojž. 13, 8).

„(Laban) řekl mu (= Jakubovi): Zdali proto, že jsi bratr můj, darmo mi sloužiti budeš?“ (I. Mojž. 29, 15).

Jako bratři Páně uvádějí se v Písmě svatém Jakub, Josef, Šimon a Juda (Mat. 13, 55). Jakub a Juda byli apoštolé a Šimon byl druhý biskup jerusalemský.

Matka těchto bratří jest Maria (Mat. 13, 55), ale nikoli Panna Maria, nýbrž sestra (= příbuzná) její, provdaná za Kleofáše čili Alfea (Jan 19, 25). Tato Marie nazývá se v Písmě sv. výslovně matkou Jakubovou a Josefovou (Mar. 15, 40).

Pán Ježíš nazývá se „prvorozený“ syn Panny Marie (Mat. 1. 25) nikoli proto, že po něm následoval ještě jiný syn, nýbrž proto, že prvorození měli zvláštní práva a výsady.

Maria se nazývá matkou boží, protože porodila Ježíše Krista, jenž jest Bůh a spolu člověk (Ot. 128).

Pěstoun Ježíšův. **Ježíš Kristus jako člověk nemá otce. Josef, snoubenec Panny Marie, byl jen pěstounem Ježíše Krista (Ot. 130).**

Panna Maria byla zasnoubena sv. Josefu, aby se o ni staral.

Papež Pius IX. vyvolil sv. Josefa za patrona církve katolické (7. července 1871).

Stavové čeští prohlásili sv. Josefa za spolupatrona království českého r. 1654. Od té doby svátek sv. Josefa (19. března) jest svátek církevní, zemský a císařský.

Poučení. Vtělení Syna božího připomínáme si, kdykoli se modlíme modlitbu Zdravas Maria a Anděl Páně. Modleme se tyto modlitby pravidelně, jak nás k tomu pobádá zvon ráno, v poledne a večer.

§ 23. Pozemský život Ježíšův.

Pozemský život Ježíšův byl nejprve skrytý, potom veřejný.

Veřejný život Ježíšův záležel v činnosti učitelské, kněžské a královské.

Veřejné vystoupení Ježíšovo předcházela příprava.

Veřejně vystoupil Pán Ježíš, když mu bylo 30 let.

Pán Ježíš začal konati svůj úřad učitelský, když mu bylo třicet let (Ot. 135).

Pán Ježíš konal svůj úřad učitelský takto:

Úřad uči-
telský.

1. chodil ve své vlasti s místa na místo a všude dobře činil (Skut. 10, 38);

2. přijímal učedníky a vyvolil z nich dvanáct apoštolův;

3. učil pravdám, kterým věřiti, a etnostem, které konati máme (Ot. 137).

Pán Ježíš zastával úřad kněžský tím, že se obětoval v těle Otci nebeskému za veškeré pokolení lidské, jednak aby učinil zadost spravedlnosti boží za hříchy světa, jednak aby zbavil pokolení lidské hříchu i trestu a zjednal mu opět přístup do blaženosti nebeské. Úřad kněž-
ský.

Pán Ježíš obětoval se v těle za pokolení lidské po celý život pozemský, ale zvláště na kříži.

Pán Ježíš zastával úřad královský tím, že založil na zemi viditelnou říši milosti (církev), dobyv jí krví svou (Skut. 20, 28), že dal jí zákony a že ustanovil apoštoly správci jejími. Úřad krá-
lovský.

Královská činnost Ježíšova jest dovršení veškerého díla jeho. Začíná se oslavou jeho.

Pozemský život Ježíšův líčí nám evangelisté.

Poučení. Úřadu učitelského bylo třeba, aby lidé poznali pravého Boha a sloužili mu, jak náleží. — Úřadu kněžského bylo třeba, aby bylo učiněno zadost spravedlnosti boží a aby lidstvu byla zjednána milost potřebná ke spasení. — Úřadu královského bylo třeba, aby na zemi byla společnost, která by vedla lidi ke spasení věčnému.

§ 24. Utrpení Ježíšovo.

„Trpěl pod Pontským Pilátem, ukřižován, umřel i pohřben jest.“

Jak trpěl. **Ježíš Kristus trpěl pouze jako člověk, neboť jako Bůh nemohl trpěti (Ot. 145).**

Co trpěl. **Ježíš Kristus trpěl nevýslovně veliké bolesti na duši i na těle (Ot. 146).**

Na duši trpěl Ježíš Kristus velikou úzkost a zármutek, posměch a pohrdání, pomluvy a jiné křivdy (Ot. 147).

„Smutná jest duše má až k smrti“ (Mat. 26, 28).

Ti pak, kteří tudy chodili, rouhali se Ježíšovi potřásajíce hlavami svými a říkajíce: „Haha! Který rušíš chrám boží a vzděláváš jej zase ve třech dnech, pomозиž sám sobě. Jsi-li Syn boží, sestup s kříže“ (Mat. 27, 39—40).

Na těle trpěl Pán Ježíš mnoho trýznění, bití a ran. Byl bičován, trním korunován a ukřižován (Ot. 148).

Kdy trpěl. **Pilát Pontský, vladař judský, z bázně židovské odsoudil Pána Ježíše na kříž (Ot. 149).**

Ve „Věřím v Boha“ připomíná se výslovně jméno vladaře judského Piláta Pontského, aby se naznačil čas, kdy se to stalo. Jméno vladaře judského ručí však také za to, že skutečně stala se ta událost světová.

Nejvyšší kněží a zákoníci z nenávisti a závisti křivě obžalovali Pána Ježíše u Piláta řkouce, že prý se rouhal Bohu a chtěl býti králem židovským (Ot. 150).

Kde trpěl. **Pán Ježíš byl ukřižován na hoře Kalvarii (Golgotě, Hoře lebek) u města Jerusalema a tam na kříži umřel, když se duše jeho od těla odloučila (Ot. 151).**

Ježíš, zvolav hlasem velikým, řekl: „Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého“ (Luk. 23, 46). To pověděv naklonil hlavy a vypustil duši (Jan 19, 30). Veliký pátek.

Při smrti Pána Ježíše neodloučilo se božství od jeho člověčenství, nýbrž zůstalo s tělem i s duší spojeno (Ot. 152).

Zázraky při smrti Ježíšově. **Při smrti Ježíšově staly se tyto zázraky: slunce se zatmělo, opona chrámová se roztrhla, země se trásla, skály se pukaly, hrobové se otvírali a mnozí zemřelí vstali z mrtvých (Ot. 153).**

Josef z Arimatheje a Nikodem pochovali tělo Ježíšovo. Položili je do nového, ve skále vytesaného hrobu, do něhož ještě nikdo položen nebyl (Ot. 154).

Pohřeb
Ježíšův.

Pašijový čili Svatý týden. — Památka smrtelných úzkostí Páně. — Památka smrti Páně na kříži. — Boží hrob. — Úcta Bolestné Matky boží. — Křížová cesta. — Svátek Nalezení (3. května) a Povýšení (14. září) sv. kříže.

Poučení. Utrpení Ježíšovo na kříži přesvědčilo nás, jak nás Bůh miluje. „Většího milování nad to nemá nikdo, by duši svou položil kdo za přátele své“ (Jan 15, 13).

§ 25. Účel utrpení Ježíšova.

Ježíš Kristus chtěl trpěti a umříti:

- 1. aby za nás spravedlnosti boží dokonale dostiučinil;**
- 2. aby nás od hříchu, otroctví ďáblova a věčného zatracení vysvobodil;**
- 3. aby nám hojnou milost a věčnou blaženost zasloužil (Ot. 155).**

1. Říkáme, že Ježíš Kristus trpěl „za nás“, protože Bůh ustanovil od věčnosti vykoupiti člověka způsobem náměstným (satisfactio vicaria), totiž vtělením a utrpením Syna svého.

Dostiučinění.

„Když přišla plnost času, Bůh poslal Syna svého, učiněného ze ženy“ (Gal. 4, 4).

Sv. Pavel nazývá úradek boží vykoupiti lidstvo „tajemstvím skrytým v Bohu od věků“ (Ef. 3, 9).

Bůh mohl ovšem zvoliti také jiný způsob vykoupení, nám neznámý.

Pán Ježíš mohl za nás „dokonale“ dosti učiniti, protože jest netoliko člověk, nýbrž i Bůh. Utrpení a smrt jeho mají tudíž cenu nekonečnou (Ot. 156).

Aby Kristus dokonale dosti učinil, k tomu nebylo třeba trpěti tolik. Nejmenší utrpení Boha-člověka bylo by k tomu dostačilo. Avšak Pán Ježíš chtěl trpěti tolik, abychom my snáze poznali, jak nás miluje, jak spravedlivý jest Bůh, jakého trestu zasluhuje hřích a jakou cenu má duše lidská.

2. Ježíš Kristus trpěl za nás, aby nás vysvobodil od Vykoupení. hříchu, od otroctví ďáblova a od zavržení věčného.

„Miloval nás a umyl nás krví svou od hříchů našich“ (Zjev. 1, 5).

„Kristus vzal na sebe člověčenství, aby skrze smrt zkazil toho, který měl vládu smrti, to jest ďábla“ (Žid. 2, 14).

„Nepostavil nás Bůh k hněvu (k zavržení), nýbrž k nabytí spasení skrze Pána našeho Ježíše Krista, který umřel za nás“ (I. Thess. 5, 9—10).

Spasení. 3. Ježíš Kristus trpěl za nás, aby nám zasloužil hojnou milost a blaženost věčnou.

„Z plnosti jeho my všichni jsme vzali, a to milost nad milost“ (Jan 1, 16).

„Bratři, máme naději, že vejdemo do svatyně (nebe) skrze krev Kristovu“ (Žid. 10, 19).

Pravíme, že Ježíš Kristus „chtěl trpěti a umřít“, protože trpěl a umřel dobrovolně.

„Obětován jest, protože sám chtěl“ (Is. 53, 7).

Kdo má užitek z vykoupení Kristova. **Všichni lidé mohou pro zásluhy Ježíše Krista dojíti spasení, konají-li, čeho jest třeba, aby se stali jich účastni (Ot. 157).**

„Ježíš Kristus dal sebe samého na vykoupení za všechny“ (I. Tim. 2, 6).

„On jest obět slitování za hříchy naše, a netoliko naše, nýbrž i za hříchy všeho světa“ (I. Jan 2, 2).

Nedocházejí-li všichni lidé spasení, jsou tím vinni sami, protože si nepřivlastňují zásluh Kristových. Zásluhy Kristovy přivlastňují si lidé, věříce v Krista a konající, čeho Kristus žádá.

Spravedliví Starého zákona stávali se účastni zásluh Kristových, věříce v messiáše zaslíbeného a žijíce podle víry té.

Spravedliví Nového zákona stávají se účastni zásluh Kristových, věříce v messiáše již seslaného a žijíce podle víry té.

Učení, že Kristus umřel za všechny lidi, církev hájila proti praedestinatiánům, hlavně Janu Kalvinovi († 1564) a jansenistům, stoupencům Kornelia Jansenia († 1638).

Praedestinatiáni (praedestinatio = předurčení) tvrdili, že Kristus zemřel jenom za předurčené. Viz § 30, III.

Poučení. „Činí-li toto na zeleném dřevě, co stane se na suchém?“ (Luk. 23, 31). Trpěl-li nevinný tolik za hříchy cizí, co teprve bude trpěti vinný za hříchy vlastní?

§ 26. Dvojitý stav v životě Vykupitelově.

„Sestoupil do pekel, třetího dne vstal z mrtvých.“

„Vstoupil na nebesa, sedí na pravici Boha, Otce všemohoucího.“

V životě Vykupitelově rozeznáváme dvojitý stav: stav ponížení (status exinanitionis) a stav povýšení (status

exaltationis). Přejít ke stavu povýšení jest stav prostřední (status medius).

1. Stav ponížení v životě Ježíšově trval od vtělení jeho až do smrti jeho.

Stav
ponížení.

„Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo“ (Phil. 2, 7).

„Sebe samého zapřel, přijav způsobu služebníka, k podobnosti lidí učiněn a ve způsobu nalezen jako člověk“ (Fil. 2, 7).

2. Stav prostřední jest sestoupení Ježíšovo do pekel.

Stav
prostřední.

Slova: „Sestoupil do pekel“ znamenají, že duše Pána Ježíše, když se od těla odloučila, sestoupila do předpekli (Ot. 159).

„Christus . . . . mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu, in quo et his, qui in carcere erant, spiritibus veniens praedicavit“ (I. Petr. 3, 18—19).

„Kristus . . . umrtven jsa sice podle těla, ale obživen podle ducha, ve kterémž přišel kázal i těm duchům, kteří byli v žaláři“ (I. Petr. 3, 18—19).

„Et dixit illi Jesus: Amen, dico tibi: Hodie mecum eris in carcere“ (Luc. 23, 43).

„I řekl mu Ježíš: Zajisté, pravím tobě: Dnes budeš se mnou v ráji“ (Luk. 23, 43).

Předpekli rozumíme místo, na kterém duše spravedlivých, před Kristem zemřelých, pokojně a bez bolesti očekávaly Vykupitele (Ot. 160).

Peklo (*ᾠδης*, infernus) říkalo se před Kristem vůbec říši mrtvých bez rozdílu osudu jejich. Teprve na základě učení a vykoupení Kristova rozeznáváme: 1. vlastní peklo, 2. předpekli (lůno Abrahamovo) a 3. očištec.

Pán Ježíš sestoupil do předpekli, aby zvěstoval duším spravedlivých, že jsou vykoupeny (Ot. 161)

3. Stav povýšení Ježíšova obsahuje tyto momenty: zmrtvýchvstání Páně, nanebevstoupení Páně a sedění Ježíšovo na pravici Boha Otce. Stav povýšení jest ovoce vykupitelského díla Ježíšova.

Stav
povýšení.

„Propter quod et Deus exaltavit illum et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris“ (Phil. 2, 9—11).

„Proto Bůh povýšil ho a dal jemu jméno, které jest nad všeliké jméno, aby ve jménu Ježíše Krista každé koleno klekalo nebeských, zemských i pekelných a každý jazyk vyznával, že Pán Ježíš Kristus jest ve slávě Boha Otce“ (Filip. 2, 9—11).

Slova: „Vstal z mrtvých“ znamenají, že Ježíš Kristus vlastní mocí spojil duši svou opět s tělem a ze zavřeného hrobu vyšel slavný a nesmrtelný (Ot. 162).

Ježíš Kristus vstoupil na nebesa čtyřicátého dne po svém zmrtvýchvstání (Ot. 166).

Ježíš Kristus vstoupil na nebesa s hory Olivetské svou vlastní mocí, s tělem i s duší, před očima svých učedníků (Ot. 167).

Ježíš Kristus vstoupil na nebesa:

1. aby také jako člověk vešel do slávy, které si zasloužil;

2. aby církvi své seslal Ducha svatého;

3. aby v nebesích byl náš prostředník a přímuvce u Boha;

4. aby nám otevřel nebe a připravil nám tam místo (Ot. 168).

Ježíš „sedí na pravici Boha, Otce všemohoucího“, znamená: Ježíš má i jako člověk největší slávu a moc nade vším na nebi i na zemi (Ot. 169).

Rčení to jest vzato z Písma sv.: „Pán Ježíš, když jim domluvil, vzat jest na nebe a sedí na pravici boží“ (Mar. 16, 19).

Katechismus římský (P. I, c. 7, q. 3) praví: „Seděti na tomto místě neznamená polohu ani podobu tělesnou, nýbrž vyjadřuje pevné a trvalé držení královské a nejvyšší moci a slávy.“

Kristus král a hlava církve. Ve stavu povýšení Kristus jest král a hlava církve, protože si jí dobyl krví svou (Skut. 20, 28).

„Suscitans illum a mortuis et constituens ad dexteram suam in caelestibus, supra omnem principatum et potestatem . . . Et omnia subiecit sub pedibus eius et ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam, quae est corpus ipsius et plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur“ (Eph. 1, 20—23).

„Vzkřísiv jej z mrtvých, posadil jej na pravici své na nebesích nade všechno knížetstvo a mocnost . . . A všechny věci poddal pod nohy jeho a jej ustanovil hlavou nade vši církví, která jest tělo jeho a plnost toho, který všechno ve všem naplňuje“ (Efes. 1, 20—23).

Kristus jako král a hlava církve ve stavu povýšení svého

a) zachovává a řídí církev.

„Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia, quaecunque mandavi vobis. Et ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi“ (Mat. 28, 18—20).

„Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. Proto jdouce učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, učíce je zachovávatí všechno, cokoli jsem přikázal vám. A aj, já s vámi jsem po všechny dni až do skonání světa“ (Mat. 28, 18—20).

b) V církvi a skrze církev vede lidi k svatosti, uděluje jim všelikou milost skrze Ducha svatého.

„Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum“ (Joan. 15, 5).

„Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me“ (Joan. 15, 26).

„Ille me clarificabit, quia de meo accipiet et annuntiabit vobis“ (Joan. 16, 14).

„Já jsem vinný kmen, vy ratolesti. Kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese ovoce mnohé“ (Jan 15, 5).

„Když pak přijde Utěšitel, kterého já pošlu vám od Otce, Ducha pravdy, který od Otce pochází, ten bude o mně svědectví vydávati“ (Jan 15, 26).

„On mne oslaví, neboť z mého vezme a zvěstuje vám“ (Jan 16, 14).

Poučení. Vzpomínka na povýšení Ježíšovo pobádá nás, abychom nepečovali pouze o věci pozemské, nýbrž i o věci nebeské. „Těch věcí, které jsou nahoře, hledejte, kde jest Kristus, sedě na pravici boží. O věci, které jsou nahoře, pečujte, ne o ty, které jsou na zemi“ (Kol. 3, 1—2).

C) O posvěcení světa čili o Bohu Posvětiteli.

§ 27. Kdo jest Duch svatý.

„Věřím v Ducha svatého.“

Duch svatý jest: 1. třetí božská osoba, 2. pravý Bůh, 3. Utěšitel, kterého Ježíš Kristus církvi své poslati slíbil (Ot. 178).

1. Duch svatý jest třetí božská osoba. — Duch svatý není pouhá vlastnost ani moc ani činnost boží na venek ani pouhé jméno, nýbrž osoba skutečná, rozdílná od Otce i Syna.

a) Při křtu Ježíšově ukázal se Duch svatý jako osoba rozdílná od Otce i Syna.

„Duch svatý sestoupil ve způsobě tělesné jako holubice na něho a hlas s nebe stal se: Ty jsi Syn můj milý“ (Luk. 3, 22).

b) Ježíš Kristus mluvil o Duchu svatém jako o osobě skutečné, rozdílné od něho i od Otce.

„Já budu prositi Otce a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstával na věky, Ducha pravdy . . . Utěšitel pak Duch svatý, kterého pošle Otec ve jménu mém, ten vás naučí všem věcem a připomene vám všecko, cokoli jsem mluvil vám“ (Jan 14, 16—17. 26).

Těmito slovy Kristus činí rozdíl mezi třemi: „Já“, „Otec“, „Utěšitel“ a přisuzuje Utěšiteli úkony samostatné osoby: zůstávati, učiti, připomínati.

Pravý Bůh.

2. Duch svatý jest pravý Bůh. Písmo svaté přisuzuje Duchu svatému a) vlastnosti božské, b) skutky božské, c) jméno božské, d) důstojnost božskou.

a) Písmo svaté přikládá Duchu svatému vlastnosti božské, na př. vševědoucnost.

„Duch zpytuje všechny věci, i hlubokosti božství“ (I. Kor. 2, 10).

„Těch věcí, které jsou boží, nikdo nepoznal leč Duch boží“ (I. Kor. 2, 11).

b) Písmo svaté připisuje Duchu svatému skutky božské: stvoření, znovuzrození, udílení různých milostí.

„Vysíláš Ducha svého a bývají stvoření a tak obnovuješ tvář země“ (Žalm 103, 30).

„Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého, nemůže vjíti do království božího“ (Jan 3, 5).

c) Písmo sv. nazývá Ducha svatého Bohem.

„Proč pokoušel ďábel srdce tvé, abys lhal Duchu svatému? . . . Neselhal jsi lidem, ale Bohu“ (Skut. 5, 3—4).

„Nevíte-li, že chrám boží jste a Duch boží že přebývá ve vás?“ (I. Kor. 3, 16).

d) Písmo sv. vzdává Duchu svatému čest božskou, neboť klade jej na roveň Otci a Synu.

„Křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“ (Mat. 28, 19).

Také církev vzdávala odjakživa Duchu svatému stejnou poctu s Otcem a Synem, říkájíc: „Sláva Otci i Synu i Duchu svatému.“

Božství upírali Duchu svatému macedoniáni, stoupenci patriarchy cařihradského Macedonia ve IV. století. Macedoniáni viděli v Duchu svatém pouhého tvora, podobného andělům, služebníka Otce a Syna. Byli zavrženi na II. všeobecném sněmě v Cařihradě r. 381. Na tomto sněmě byl rozšířen článek víry: „Věřím v Ducha svatého“ tak, aby božství Ducha svatého a stejná podstata s Otcem a Synem byla patrná. Symbolum Nicaeno-Constantinopolitanum.

3. Duch svatý jest Utěšitel, kterého Ježíš Kristus slíbil Utěšitel. poslati církvi své.

„Já budu prositi Otce . . .“ (Jan 14. 16—17. 26).

Pán Ježíš nazývá Ducha svatého Utěšitelem, protože Duch svatý rozdává milosti a dary, jež jsou útěchou lidem v potřebách jejich.

Třetí osoba božská jmenuje se „Duch“ (*πνεῦμα*, Spiritus), protože vychází z Otce a Syna vzájemnou láskou (*spiratio* = dýchání). Láska unáší vůli milujícího k osobě milované. Dechem představujeme si také pohyb vycházející z osoby dýchající.

Třetí osoba božská jmenuje se Duch „svatý“, protože nás posvěcuje a protože všechna svatost pochází od ní.

O posvěcení naše má zásluhu také Pán Ježíš, pokud nám milosti posvěcující vydobyl. Duch svatý nám milost posvěcující rozdává.

Ježíš Kristus poslal církvi své Ducha svatého desátého dne po svém nanebevstoupení, o slavnosti letnic, když se ukázali ohniví jazykové nad hlavami apoštolů (Ot. 180).

Kdy Ježíš poslal Ducha svatého.

Hod boží svatodušní.

Poučení. „Nevíte-li, že chrám boží jste a Duch boží že přebývá ve vás?“ (I. Kor. 3, 16). Jako se bojíme znesvětit chrám boží z kamene, právě tak bojme se znesvětit chrám těla svého!

§ 28. Kterak působí Duch svatý.

1. V apoštolích působil Duch svatý takto: a) posvětil je; b) osvětil a posilnil je; c) dal jim dar rozličnými jazyky mluvit, zázraky činit a evangelium neomylně hlásati (Ot. 181).

V apoštolích.

„Když se naplnilo dní padesát, všichni byli spolu na jednom místě. I stal se náhle zvuk s nebe jako přicházejícího větru prudkého a naplnil všechn dům, kde byli sedíce. I ukázali se jim rozdělení jazykové jako ohně a posadil se na každém z nich. I naplnění jsou všichni Duchem svatým a počali mluvit rozličnými jazyky, jak Duch svatý dával jim mluvit“ (Skut. 2, 1—4).

2. V církvi působí Duch svatý takto:

V církvi.

a) učí a řídí ji; b) rozdává skrze ni své milosti (Ot. 182).

„Já budu prositi Otce a jiného Utěšitele dá vám . . .“ (Jan 14, 16—17. 26).

Viz § předcházející.

„Vidělo se Duchu svatému a nám nevzkládati na vás žádného břemene více . . .“ (Skut. 15, 28).

V nás.

3. V nás působí Duch svatý takto:

a) posvěcuje nás milostí posvěcující; b) pomáhá nám milostí pomáhající; c) uděluje nám darů svých (Ot. 183).

„Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého, nemůže vejíti do království božího“ (Jan 3, 5).

„Rozdílné jsou milosti, ale týž Duch“ (I. Kor. 12, 4).

Dary Ducha svatého jmenujeme zvláště dary, kterými nás Duch svatý nakloňuje, abychom jeho osvětlení ochotně přijímali, jeho vnuknutí poslouchali a tak ve ctnosti dokonaleji prospívali (Ot. 184).

Darové Ducha svatého jsou: dar moudrosti, dar rozumu, dar rady, dar síly, dar umění, dar pobožnosti, dar bázně boží (Ot. 185).

Jména sedmi darů Ducha svatého jsou vzata z proroctví Isaiášova. Isaiáš prorokoval o messiáši: „Odpočine na něm Duch Hospodinův, duch moudrosti a rozumu, duch rady a síly, duch umění a pobožnosti a naplní jej duch bázně Hospodinovy“ (Is. 11, 2—3).

V míře svrchované měl tyto dary messiáš, ale „z plnosti jeho vzali jsme všichni“ (Jan 1, 16).

Biskup birmuje svolává tyto dary na birmovance.

Poučení. Jak četné a jak potřebné jsou dary Ducha svatého! Proto vzývejme Ducha svatého v každé důležité době a dbejme vnuknutí jeho.

§ 29. O milosti boží.

„Odpuštění hříchů.“

Abychom byli spaseni, musíme věřiti všemu, co předkládá k věření církev římsko-katolická, a žiti podle víry té. Ale ani věřiti ani žiti podle víry nemůžeme bez milosti boží.

„Beze mne ničehož nemůžete činiti“ (Jan 15, 5).

„Položím ducha svého uprostřed vás a učiním, abyste chodili v přikázáních mých“ (Ezech. 36, 27).

Co jest
milost boží.

Milost boží (gratia, χάρις) jest vnitřní, nadpřirozený dar, ježž nám Bůh pro zásluhy Ježíše Krista uděluje, abychom mohli dojíti spasení (Ot. 508).

Milost boží nazývá se darem, protože si ji nemůžeme zasloužiti, nýbrž protože nám jenom pro zásluhy Ježíše Krista dána bývá (Ot. 509.)

Čeho jsme pozbyli v prvním Adamu, toho nabýváme opět ve druhém Adamu — Kristu.

„Mojžíšovi řekl Bůh: Smiluji se, nad kým se smiluji, a prokáži milosrdenství, nad kým se slituji. Proto není na tom, kdo chce, ani na tom, kdo běží, ale na Bohu, jenž se smilovává“ (Řím. 9, 15—16).

„Co máš, čeho jsi nepřijal? Pakli jsi přijal, proč se chlubíš, jako bys byl nepřijal?“ (I. Kor. 4, 7).

Milost boží nazývá se darem vnitřním, protože se uděluje přímo duši a tudíž něco vnitřního jest (Ot. 510).

Bůh poskytuje nám k věčné spáse také vnějších pomůcek, jako jest hlásání evangelia, příklad Kristův, příklad svatých a světic božích a pod. Tyto pomůcky jsou také milosti boží, ale ve smyslu širším. My však zde mluvíme o milosti boží ve smyslu užším.

Milost boží nazývá se darem nadpřirozeným, protože jí člověk od přirozenosti ani nemá ani nabýti nemůže ani vůbec na ni nemá práva, nýbrž protože mu od Boha nad jeho přirozenost udílena bývá (Ot. 511).

Bůh uděluje nám ke spáse věčné také darů přirozených, jako jest rozum, svobodná vůle, zdraví a pod. Takové dary jsou také milosti boží, ale ve smyslu širším. My však zde máme na mysli milost boží ve smyslu užším.

Nadpřirozená milost boží uděluje se člověku, aby byl povýšen k nadpřirozené důstojnosti dítky božího a aby se stal schopen zasloužiti si nebe (Ot. 512).

Proč se uděluje.

Naproti tomu učili pelagiáni, že člověk přirozenými silami, i bez milosti boží, může se dodělati spáasy. Proti nim hájil učení katolického zvláště sv. Augustin († 430).

Mírnější pelagiáni slují semipelagiáni. Semipelagiáni učili, že aspoň začátek víry a setrvání v dobrém jest výhradně zásluha lidská.

Nadpřirozená milost boží jest dvojí: 1. pomáhající (gratia actualis), 2. posvěcující (gratia habitualis čili sanctificans) (Ot. 513).

Kolikerá jest milost boží.

Poučení. Sv. Pavel praví o sobě: „Milostí boží jsem, co jsem, a milost jeho ve mně nebyla marná“ (I. Kor. 15, 10). Kéž i my tak můžeme zvolati!

§ 30. O milosti pomáhající.

I. Co jest milost pomáhající a jak působí.

Milost pomáhající jest nadpřirozená, duši na čas propůjčená milost, která nám pomáhá konati skutky dobré, t. j. k věčnému spasení prospěšné (Ot. 514).

Co jest milost pomáhající.

Milost pomáhající jest milost propůjčená duši na čas, protože působí v duši na způsob úkonu pomíjejícího, kdežto milost posvěcující zůstává v duši a zdobí duši. Odtud latinské pojmenování milosti pomáhající *gratia actualis* a milosti posvěcující *gratia habitualis*. Actus = úkon; habitus = stav.

Jak působí.

Milost pomáhající pomáhá nám konati dobré takto:

1. osvětluje náš rozum, pobádá a posiluje naši vůli, abychom tyto skutky konati počali, dále konali a dokonali;

2. dodává jim ceny nadpřirozené (Ot. 515).

Pokud milost pomáhající působí na rozum, sluje milost osvěcující (*gratia illuminans*), pokud na vůli, milost pobádající a posilující (*gratia movens*).

Co do času působení svého milost pomáhající dělí se na milost předcházející čili povzbuzující (*gratia praeveniens* s. *excitans*), milost doprovázející čili spolupůsobící (*gratia concomitans* s. *cooperans*) a milost následující čili dokonávající (*gratia subsequens* s. *perficiens*).

„Nejsme dostateční mysliti něco (spasitelného) sami ze sebe, ale dostatečnost naše jest z Boha“ (II. Kor. 3, 5).

„Bůh jest, který působí ve vás i chtění i vykonání podle dobré vůle své“ (Fil. 2, 13).

Působí
milost boží
spasení
sama?

Milost boží sama nepůsobí spasení našeho, poněvadž nás nenutí, nýbrž jenom podporuje. Proto nesmíme milosti boží odpírati, nýbrž musíme ji ochotně přijímati a s ní věrně spolupůsobiti (Ot. 518).

Milost boží neruší svobody naší, nýbrž podporuje nás pouze.

„Milostí boží jsem, co jsem, a milost jeho ve mně nebyla marná. Více než všickni pracoval jsem, ale ne já, nýbrž milost boží se mnou“ (I. Kor. 15, 10). Podobenství o hřivnách (Mat. 25, 15—23).

Člověk může milosti boží odpírati.

„Jerusaleme, Jerusaleme! . . . Kolikrát chtěl jsem shromáždit syny tvé, jako slepice shromažďuje pod křídla kuřátka svá, a ty jsi nechtěl“ (Mat. 23, 37). Podobenství o služebníkovi, který zakopal hřivnu svěřenou (Mat. 25, 24—30).

Abychom s milostí boží věrně spolupůsobili, napomíná nás Písmo sv.:

„Napomínám vás, abyste nepřijímali milosti boží nadarmo“ (II. Kor. 6, 1). „Nezanedbávej milosti, která jest v tobě“ (I. Tim. 4, 14).

Abychom tím spíše spolupůsobili s milostí pomáhající, Bůh spojuje ji často s událostmi vnějšími, na př. s náhlým úmrtím přátel našich, s nemocmi, se štěstím a neštěstím.

Podle učení protestantského milost boží působí ve člověku sama a člověk nemůže jí odporovati. Učení to dusí veškeru snahu po životě bohumilém. Bylo zavrženo na sněmě trident-ském (Sess. 6, can. 4).

II. Jest třeba milosti pomáhající?

Milosti pomáhající jest člověku ke každému dobrému skutku třeba: hříšníku, aby se k Bohu obrátil; spravedlivému, aby v milosti posvěcující setrval a skutky záslužné konal (Ot. 516).

Jest třeba milosti pomáhající?

„Nikdo nemůže přijíti ke mně, leč Otec, který mne poslal, přitáhne jej“ (Jan 6, 44).

Podobenství o marnotratném synu (Luk. 15, 11—32). Otec vychází synu vstříc. — Podobenství o vinném kmeni a ratolestech (Jan 15, 1—5): „Kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese ovoce mnohé, neboť beze mne ničehož nemůžete činiti.“

Z učení, že milosti pomáhající jest člověku třeba, nevyplývá, že člověk bez milosti pomáhající nemůže konati skutků dobrých řádu přirozeného.

Církev zavrhlá učení Bajovo († 1589), podle kterého svobodná vůle bez pomoci boží není schopna leč hříchu a všechny skutky nevěřících jsou hříchy a etnosti filosofů lesklé nepravosti.

Bůh uděluje každému člověku milost pomáhající, které potřebuje, aby byl spasen; neboť „Bůh chce, aby všichni lidé spaseni byli a k poznání pravdy přišli“ (I. Tim. 2, 4). (Ot. 517).

Uděluje Bůh každému člověku milost

a) Spravedlivým Bůh dává tolik milosti, aby setrvali pomáhaní v milosti posvěcující a konali všechna přikázání boží.

„Věrný jest Bůh, který nedopustí vás pokoušeti nad to, co můžete, ale učiní s pokusem také prospěch, abyste je mohli snést“ (I. Kor. 10, 13).

„Abychom žili vždycky zbožně a spravedlivě, Bůh nás neopustí, neopustíme-li ho my“ (Sv. Augustin † 430, De natura et gratia 1, 26).

b) Hříšníkům Bůh uděluje dostatek milosti, aby již nehřešili a povstali ze hříchů spáchaných.

„Živt jsem já, praví Pán Bůh. Nechci smrti bezbožníkovy, nýbrž aby bezbožník obrátil se od cesty své a byl živ“ (Ezech. 33, 11).

c) I nevěřícím dobré vůle Bůh dopřává milosti své, aby poznali pravdu a byli spaseni.

Nevěřící dobré vůle jsou tací lidé, kteří neznají pravdu křesťanských bez vlastní viny, ale upřímně hledají pravdy a konají svědomitě vůli boží, jak ji poznávají. Vzpomeňme si na setníka Kornelia (Skut. 10).

Nevěřící zlé vůle jsou tací lidé, kteří zavrhuji pravdu křesťanskou nebo se jí vyhýbají. Tací nevěřící stali se nehodni milosti boží již udělené.

III. Co jest předurčení.

Předurčení. Bůh chce, aby všichni lidé spasení byli a k poznání pravdy přišli (I. Tim. 2, 4). Proto Kristus dal sebe samého na vykoupení za všechny (I. Tim. 2, 6) a Bůh pro zásluhy Kristovy dává každému člověku tolik milostí, aby mohl spasení dojít.

Milost boží však nepůsobí spasení sama. Bůh chce, aby člověk došel spasení způsobem, který jest přiměřený přirozenosti jeho, obdařené svobodnou vůlí. Jest tedy se strany lidské třeba, aby člověk s milostí boží spolupůsobil čili aby si života věčného zasloužil. „Chceš-li vejít do života, ostříhej přikázání“ (Mat. 19, 17).

Bůh však vševědoucností svou předvídá od věčnosti, kdo milosti jeho uposlechne a kdo se jí zprotiví čili kdo si zaslouží života věčného a kdo zavržení věčného. Onomu chce dáti a dá život věčný, tomuto trest věčný.

Co Bůh chce, chce od věčnosti, proto od věčnosti chce spasení jednoho, ne že by ho byl už předem ke spasení určil, nýbrž že ví od věčnosti, že si spasení zaslouží. A chce zavržení druhého zase ne proto, že by ho byl předem již k zavržení určil, ani proto, že by ho byl předem ke spasení neurčil, nýbrž proto, že ví od věčnosti, že vlastní vinou zavržení si zaslouží. Tomuto věčnému úradku božímu spasiti lidi, kteří poslechnou milosti boží, a zavrhnouti lidi, kteří se zprotiví milosti boží, theologové říkají předurčení (praedestinatio).

Kalvin († 1564) učil reprobaci absolutní, naprosté, že totiž Bůh od věčnosti určil zavrhnouti některé lidi, nepřihlížeje k vině jejich.

Učení jeho bylo zavrženo na sněmě tridentském (Sess. 6, can. 17), protože odporuje svatosti a spravedlnosti boží.

Poučení. „Aj, stojím u dveří a tluku. Uslyší-li kdo hlas můj a otevře mi dveře, vejdu k němu“ (Zjev. 3, 20). „Dnes uslyšíte-li hlas jeho, nezatvrzujte srdcí svých“ (Zalm 94, 8). Výstrahou budiž nám Jerusalem (Luk. 19, 41—44).

§ 31. O milosti posvěcující.

Milost posvěcující jest nadpřirozená, duši trvale propůjčená milost, která nám nový, nadpřirozený život uděluje (Ot. 519).

Co jest
milost
posvěcující.

Milost posvěcující uděluje nám nový, nadpřirozený život tím, že nás ospravedlňuje, t. j. že nás

1. ode všech těžkých hříchů očišťuje, posvěcuje a Bohu milými činí;

2. ze stavu otroctví k nadpřirozené důstojnosti dítek božích a dědiců království nebeského povznáší;

3. schopnými činí pro nebe záslužné skutky konati (Ot. 520).

Účinek milosti posvěcující jest ospravedlnění (iustificatio), t. j. přenesení člověka ze stavu hříchu do stavu svatosti a spravedlnosti. Ospravedlnění zavírá v sobě: 1. očištění ode všech hříchů těžkých; 2. posvěcení a obnovení vnitřního člověka; 3. uzpůsobení člověka ke skutkům záslužným pro nebe.

Martin Luther († 1546) představoval si ospravedlnění jako vnější zakrytí hříchů lidských zásluhami Kristovými. Podle něho dojde spásy každý, kdo má pevnou důvěru (víru) v Boha, že mu nepřičítá hříchů pro zásluhy Kristovy. Zásluhy Kristovy pouze zakrývají hříchy hříšníkovy, takže hříšník zůstává pořád hříšníkem.

Učení to bylo zavrženo na sněmě tridentském (Sess. VI, can. 12).

S takovou představou ospravedlnění padá nutně kult svatých.

1. Že ospravedlněný člověk jest úplně očištěn od hříchů těžkých a vnitřně obnoven, t. j. opět uveden do stavu svatosti a spravedlnosti, nikoli však pouze zevně zastřen spravedlností Kristovou, dosvědčuje Písmo sv. na mnohých místech.

Milost po-
svěcující
očišťuje a
posvěcuje,

„Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého, nemůže vjíti do království božího“ (Jan 3, 5).

„Byli jste někdy temnost, nyní pak jste světlo v Pánu“ (Ef. 5, 8).

činí dítkami
božími, 2. Milost posvěcující povznáší nás ze stavu otroctví k nad-
přirozené důstojnosti dítek božích a dědiců království nebes-
kého.

„Kdo činí hřích, jest služebník hříchu“ (Jan 8, 34).

„Duch (svatý) vydává svědectví duchu našemu, že jsme synové
boží. Jsme-li synové boží, jsme dědicové boží a spoludědicové Kristovi“
(Řím. 8, 16—17).

dává schop- 3. Milost posvěcující činí nás schopnými konati skutky
nost konati
skutky
záslužné. záslužné pro nebe.

„Každý strom dobrý nese ovoce dobré“ (Mat. 7, 17).

„Já jsem vinný kmen, vy ratolesti. Kdo zůstává ve mně a já
v něm, ten nese ovoce mnohé, neboť beze mne ničeho nemůžete činiti“
(Jan 15, 5).

Protestanti nepřipouštějí, že by člověk ospravedlněný byl schopen
činiti skutky záslužné pro nebe. Člověk ospravedlněný jest prý schopen
a povinen pouze věriti, že jest ospravedlněn, a nic více. Tvrzení jejich
bylo zavrženo na sněmě tridentském (Sess. VI, can. 18, 19, 20).

Že člověk ospravedlněný jest schopen a povinen konati
skutky záslužné pro nebe, vysvítá odtud, že Bůh skutků tako-
vých žádá. A Bůh nežádá nic nemožného.

„Chceš-li vjiti do života, ostříhej přikázání“ (Mat. 19, 17).

„Co prospěje, bratři moji, praví-li kdo o sobě, že má víru, ne-
má-li skutků? Zdali víra bude moci jej spasiti?“ (Jak. 2, 14).

Jak dlouho 2. Milost posvěcující zůstává v duši člověka tak dlouho,
zůstává
v duši. dokud se smrtelného hříchu nedopustí (Ot. 521).

Luther († 1546) učil, že člověk ospravedlněný nemůže pozbyti
ospravedlnění svého leč nevěrou.

Kalvin († 1564) byl toho rozumu, že ospravedlnění docházejí
pouze ti, kteří jsou předurčeni k blaženosti věčné, a že nemohou vůbec
pozbyti ospravedlnění svého.

Učení jejich bylo zavrženo na sněmě tridentském (Sess. VI, can.
27 a 23).

Že člověk ospravedlněný může pozbyti ospravedlnění
svého, vysvítá z napomenutí sv. Pavla:

„Kdo se domnívá, že stojí, hleď, aby nepadl“ (I. Kor. 10, 12).

„S bázní a třesením konejte spasení své“ (Fil. 2, 12).

Že člověk ospravedlněný pozbývá ospravedlnění svého
každým hříchem těžkým, a netoliko nevěrou, dočítáme se
v Písmě sv.

Sv. Pavel vylučuje z království božího nejen nevěrce, nýbrž
i smilníky, zloděje, lakomce, opilce a j. (I. Kor. 6, 9—10).

David, Šalomoun, Petr pozbyli ospravedlnění, a přece nepozbyli víry.

Poučení. Není vyšší urozenosti, není vyšší důstojnosti nad urozenost a důstojnost křesťana, který má milost posvěcující. Proto řekl Kristus o Janu Křtiteli, který se narodil ještě dříve, nežli byl založen Nový zákon milosti: „Nepovstal mezi syny lidskými větší nad Jana Křtitele, ale kdo menší jest v království nebeském (v Novém zákoně), větší jest nežli on“ (Mat. 11, 11).

§ 32. Čím milost posvěcující se uděluje a rozmnožuje.

Milost posvěcující uděluje a rozmnožuje se hlavně Čím se uděluje milost posvěcující.
svátostmi (Ot. 522).

Mimořádně uděluje Bůh milost posvěcující také bez svátostí. Jest to při křtu žádosti a krve, potom při dokonalé lítosti a lásce.

Bůh neuděluje každému milosti posvěcující stejně. Míra milosti posvěcující závisí na vůli boží a na přípravě lidské.

„Duch svatý rozděljuje každému, jak chce“ (I. Kor. 12, 11).

Podobenství o hřivnách (Mat. 25, 14—30).

Milost posvěcující již přijatá může býti rozmnožena.

„Rosťte v milosti a v poznání Pána našeho a Spasitele Ježíše Krista“ (II. Petr. 3, 18).

„Dej nám, Pane, vzrůst víry, naděje a lásky“ (Modlitba ze 13. neděle po sv. Duchu).

Milost posvěcující bývá v nás rozmnožena, přijímáme-li často svátosti, zvláště svátost oltářní, obcujeme-li často mši sv. a konáme-li dobré skutky.

Protestanti jsou toho rozumu, že ospravedlnění u všech lidí jest stejné a že není schopno vzrůstu. Tvrzení jejich zavrhl sněm tridentský (Sess. VI, cap. 7 a can. 24).

Beze zvláštního zjevení nikdo neví s jistotou prázdnou vši pochybnosti, zdali jest ve stavu milosti boží.

„Ničeho nejsem si vědom, ale tím ještě nejsem ospravedlněn, neboť kdo mne soudí, Pán jest“ (I. Kor. 4, 4).

„S bázní a třesením konejte spasení své“ (Fil. 2, 12).

Protestanti učí, že ospravedlnění dochází jenom ten, kdo věří s jistotou prázdnou vši pochybnosti, že jest ospravedlněn. Taková jistota vlastního ospravedlnění jest prý neomylná a božská. Naproti nim rozhodl sněm tridentský (Sess. VI, can. 13), že takové víry člověku třeba není.

Ovšem uspokojivou jistotu ospravedlnění svého můžeme mít, praví-li nám svědomí, že jsme všechno věrně vykonali, čeho se žádá k ospravedlnění.

Za jakých podmínek. Nemluvňata docházejí milosti posvěcující bez vlastního přičinění, ale dospělým jest třeba přípravy.

„Deus, qui te fecit sine te, non te iustificat sine te; fecit nescientem, iustificat volentem.“

„Bůh stvořil tě bez tebe, ale neospravedlňuje tebe bez tebe. Stvořil tě, že jsi o tom ani nevěděl, ale ospravedlňuje tě, jenom chceš-li“ (Sv. Augustin † 430, Sermo 169, 11, 13).

V čem záleží příprava na ospravedlnění, sněm tridentský vylíčil v sedění VI., cap. 6. Podle sněmu tridentského jednotlivé úkony přípravy na ospravedlnění jsou 1. víra, 2. bázeň boží, 3. naděje, 4. počáteční láska spojená s nenávistí hříchu, 5. úmysl přijmouti křest svatý nebo svátost pokání. Všechny tyto úkony člověk koná za přispění milosti boží.

Sněm tridentský, vypočítáváje jednotlivé úkony ospravedlnění, dovolává se těchto textů Písma sv.:

„Kdo přistupuje k Bohu, musí věřit, že Bůh jest a že jest odplatitelem těm, kteří ho hledají“ (Žid. 11, 6).

„Bázeň Páně zapuzuje hřích“ (Sir. 1, 27).

„Doufej, synu, odpouštějí se ti hříchové tvoji“ (Mat. 9, 2).

„Čiňte pokání a každý z vás buď pokřtěn ve jménu Ježíše Krista na odpuštěnou hříchů svých a přijmete dar Ducha svatého“ (Skut. 2, 38).

„Jdouce učte všechny národy, křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat všechno, cokoli jsem přikázal vám“ (Mat. 28, 19--20).

„Připravte srdce svá Hospodinu“ (I. Král. 7, 3).

Toto zevrubné vylíčení přípravy na ospravedlnění jest namířeno proti protestantům tvrdícím, že mimo víru ničeho jiného není třeba k ospravedlnění. Tvrzení jejich bylo zavrženo na sněmě tridentském (Sess. VI, can. 9).

Podle vylíčeného postupu jednotlivých úkonů přípravy na ospravedlnění bývají upravena kázání missionářská.

Poučení. Víra, která vede k ospravedlnění, není pouhá důvěra v Boha, že nám nepřičítá hříchů pro zásluhy Kristovy, nýbrž víra ve vše, co Bůh zjevil a čeho od nás žádá. Takovou víru má na mysli sv. Pavel, když praví: „Člověk bývá ospravedlněn skrze víru“ (Řím. 3, 28).

§ 33. O svátostech vůbec.

I. Co jsou svátosti.

Svátost (*sacramentum*, *μυστήριον*) jest viditelné a působivé znamení neviditelné milosti, které od Ježíše Krista k našemu posvěcení ustanoveno jest (Ot. 523). Co jsou svátosti.

Ke každé svátosti náleží tři části: 1. viditelné a působivé znamení, 2. neviditelná čili vnitřní milost, 3. ustanovení od Ježíše Krista (Ot. 524).

1. Znamením vůbec rozumíme věc nebo úkon, jež nejenom lze postřehnouti některým smyslem, nýbrž jež vedou ještě k poznání věcí jiných. U svátosti viditelné znamení jest vše, co spadá pod smysly (nikoli pouze pod zrak) a co naznačuje vnitřní, neviditelnou milost. Viditelné znamení.

Svátost jmenuje se „viditelné“ znamení, protože vnitřní milost zevně naznačuje (Ot. 525).

K viditelnému znamení svátostí náleží tři věci: *a*) látka (na př. voda, olej), *b*) úkon (polévání vodou, mazání olejem) a *c*) slovo doprovázející úkon. Slovo musí býti mluveno současně s úkonem.

„Detrahe verbum. et quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum.“

„Odejmi slovo od vody, a co jest voda než voda? Přidej slovo k vodě a máš svátost“ (Sv. Augustin † 430, In Joannem tr. 80, 3).

Viditelná znamení svátostí jsou způsobilá naznačiti vnitřní milost, protože mají podobnost s tím, co se děje v duši. Tak na př. při křtu vnější obmývání vodou jest způsobilé naznačiti vnitřní obmytí duše. Že však obmývání vodou při křtu svatém skutečně naznačuje obmytí duše, jest vůle Kristova.

Viditelná znamení svátostí nenaznačují pouze neviditelnou milost, nýbrž i působí, proto svátosti slují také znamení „působivá“.

Svátost jmenuje se „působivé“ znamení, protože vnitřní milost nejen naznačuje, nýbrž i působí (Ot. 526).

„Čiňte pokání a každý z vás buď pokřtěn ve jménu Ježíše Krista na odpuštění hříchů svých“ (Skut. 2, 38).

„Napomínám tě, abys opět vzbudil milost boží, která jest v tobě skrze vzkládání rukou mých“ (II. Tim. 1, 6).

Kristus sám užíval často viditelných znamení, když udílel lidem milosti duchovní nebo tělesné. Tak na př. vdechl na apoštoly (Jan 20, 22), pomazal oči slepého od narození blátem (Jan 9, 6), dotkl se uší a jazyka člověka hluchoněmého (Mar. 7, 33) a j.

K viditelným znamením zavedeným od Krista pána církev přidala ještě jiné obřady, aby a) svátosti oslavila a b) věřícím zevrubněji naznačila všechny milosti, jichž se stávají účastni v každé svátosti. Tyto obřady nenáleží k podstatě svátostí, proto mohou někdy odpadnouti, na př. při křtu z nevyhnutelné potřeby. Viditelná znamení svátostí nesmí však odpadnouti nikdy, má-li svátost býti udělena platně.

Neviditelná milost. 2. Všecky svátosti působí neviditelnou čili vnitřní milost k posvěcení našemu.

Svátosti nás posvěcují tím, a) že nám posvěcující milost buď udělují nebo ji v nás rozmnožují; b) že nám každá svátost uděluje ještě milosti zvláštní (Ot. 528).

Podle Zwingliho († 1531) svátosti jsou pouhá vyznání víry v Krista a přijímání svátostí rozlišný odznak věřících.

Podle Kalvina († 1564) svátosti jsou záruky přízně boží a posily víry, ale jenom u předurčených.

U luteránů svátosti jsou znamení a záruky zaslíbení božských a mají za účel budit a oživovat víru u těch, kteří je přijímají.

Proti nim církev na sněmě tridentském (Sess. VII, can. 6) stanovila: „Bude-li kdo tvrditi, že svátosti Nového zákona neobsahují milosti, kterou naznačují; nebo že neudělují milosti těm, kteří nekladou jí překážek, jako by byly pouze vnější znamení milosti nebo spravedlnosti přijaté věrou a jakési odznaky náboženství křesťanského, jimiž u lidí rozeznávají se věřící od nevěřících, buď vyloučen.“

Svátosti v nás působí milost vždycky, nečiníme-li jim sami překážky (Ot. 539).

Aby v nás svátosti působily milost, musíme je přijímati hodně, t. j. musíme se k nim náležitě připravit (Ot. 540).

Tato příprava má za účel odstraniti překážky stojící v cestě milosti boží. Takové překážky jsou rozdílné, proto i příprava na svátosti jest rozdílná. Při svátostech, které milost posvěcující teprv udělují, překážka jest nekajícnost, proto příprava potřebná jest kajícnost.

„Čiňte pokání a každý z vás buď pokřtěn ve jménu Ježíše Krista“ (Sk. 2, 38).

Svátosti, které milost posvěcující rozmnožují, předpokládají již stav milosti. Proto u takových svátostí překážka jest vědomý stav hříchu těžkého. Potřebnou přípravu má ten, kdo není si vědom žádného hříchu těžkého.

Kdo některou svátost vědomě nehodně přijímá, prohřešuje se velmi těžce, dopouští se svatokrádeže (Ot. 541).

Svatokrádce (*sacrilegus*) jmenuje se tak, protože si přivlastňuje svatou věc, která mu nenáleží.

Moc působiti milost svátosti mají od Ježíše Krista, který je ustanovil (Ot. 527).

Jenom Bůh může spojit s věcmi přirozenými síly a milosti nadpřirozené.

3. Ježíš Kristus ustanovil sedmero svátostí. (Ot. 529). Ustanovení Sedmero svátostí se jmenuje: křest, biřmování, svátost oltářní, pokání, poslední pomázání, svěcení kněžstva, stav manželský (Ot. 530). od Ježíše Krista.

Reformátoři 16. století tvrdili, že církev katolická má svátostí příliš mnoho. Proto zavrhnuli některé a podrželi pouze tři nebo jen dvě. Zwingli a Kalvin podrželi dvě svátosti (křest a večeři Páně), Luther tři (křest, pokání, večeři Páně). Později však i luteráni upírali pokání povahu svátostní.

II. Kolik jest svátostí.

Že Ježíš Kristus ustanovil sedm svátostí, dovídáme se:

a) z Písma sv. — Písmo sv. zmiňuje se o sedmi svátostech, ač ne o všech stejně jasně;

b) z dějin církevních. —

Že církev katolická měla sedm svátostí hned od počátku, za to ručí nám rozkolní Řekové a ostatní sekty odpadlé od církve katolické již v V. století (koptové, jakobité, Armeni a j.). Všechny tyto sekty mají sedm svátostí. To jest důkaz, že tehdy, kdy tyto sekty se odštěpily, církev katolická měla sedm svátostí. Co církev měla v V. století, měla také ve IV., III., II., I. století, neboť v těch dobách církev novot nezaváděla, nýbrž chránila svěřeného pokladu víry proti novotám. Známý jest výrok papeže Štěpána († 257) ke sv. Cyprianovi:

„Nihil innovetur, nisi quod traditum est“.

„Nezavádějme novot, kterých jsme nezdědili“ (Cyprian † 258, Epist. 74, 1);

c) z rozumu. —

Od středověku theologové katoličtí snažili se rozumově odůvodniti sedmero svátostí. Sv. Tomáš Aquinský († 1274) bere důkaz z podobnosti života duchovního se životem tělesným. Podle něho člověk v životě tělesném má tyto potřeby: 1. aby se narodil, 2. aby rostl a sílil, 3. aby jedl a pil, 4. aby měl lék v nemoci, 5. aby se mohl zbýti ostatků nemoci, 6. aby byl členem společnosti náboženské a 7. státní.

V životě duchovním člověk má podobné potřeby. Těmto potřebám vyhověl Pán Ježíš, ustanoviv sedmero svátostí: 1. Na křtu svatém rodí se člověk k životu duchovnímu; 2. ve svatém biřmování roste a sílí v životě duchovním; 3. ve svátosti oltářní má duchovní pokrm a nápoj; 4. ve svátosti pokání duchovní lék; 5. v posledním pomazání zbavuje se zbytků hříchů; 6. svěcením kněžstva klade se základ společnosti náboženské a 7. stavem manželským základ společnosti státní (Summa theol. 3, q. 65 a Summa contra gentiles lib. 4, c. 58). Podobně Katechismus římský (P. II, c. I, 15).

III. Kdo přisluhuje svátostmi.

Moc rozdávatí svátostí Kristus odevzdal církvi.

„Tak o nás smýšlej člověk jako o služebnících Kristových a rozdávacích tajemství božích“ (I. Kor. 4, 1).

Protože svátosti jsou svěřeny od Krista církvi, ale působnost svou mají ze zásluh Kristových, vyplývá z toho: 1. že rozdavači jejich musí mítí úmysl činiti, co činí církve; 2. že působnost svátostí nezávisí na osobní hodnosti nebo nehodnosti rozdavačů.

Že působnost svátostí závisí na Kristu pánu a nikoli na rozdavači, vysvětluje

a) ze slov sv. Pavla:

„Zdali Pavel jest ukřižován za vás? Anebo zdali jste pokřtěni ve jménu Pavlově?“ (I. Kor. 1, 13).

b) ze slov sv. Augustina († 430, Epist. 105 [al. 166], 3. 12):

„Vždycky boží jest ona milost i svátost, lidská pak pouze přísluha. Jest-li člověk spravedlivý, jest spojen s Bohem a působí s Bohem. Jest-li však hříšný, Bůh působí viditelné znamení svátosti skrze něho a neviditelnou milost uděluje sám.“

Rozdavač svátostí jest pouze nástroj Kristův, proto rozdává milost Kristovu, nikoli milost svou. Peníz má také stejnou cenu, ať jsme jej obdrželi z ruky čisté nebo nečisté.

Již mezi apoštoly byli nehodní rozdavači svátostí (Jidáš) a nejlepší apoštolé měli své chyby. Křest udělený Jidášem měl touž platnost jako křest udělený Petrem nebo Pavlem.

Kdyby účinek svátostí závisel na hodnosti rozdavačů, lidé neměli by nikdy jistoty, zdali platně byla jim udělena některá svátost.

Církve pokládala za platný křest udělený kacířem, jen když bylo zjištěno, že byl udělen tak, jak jej udílí církve, a zavrhl tvrzení, jako by účinek svátostí závisel na osobní hodnosti rozdavačově (Trid. Sess. 7, De Sacramentis in genere, can. 12). Tak tvrdili donatisté (ve 4. stol.), Jan Viklif († 1384) a Jan Hus († 1415).

IV. Jak se rozdělují svátosti.

Svátosti se obyčejně rozdělují: 1. na svátosti mrtvých a svátosti živých; 2. na takové, jež lze přijmouti toliko jednou za celý život, a na takové, jež lze přijímati častěji (Ot. 531).

Svátosti mrtvých jsou křest a pokání (Ot. 532).

Křest a pokání jmenují se svátosti mrtvých, protože mají moc duchovně mrtvé, t. j. hříšníky vzkřísiti k nadpřirozenému životu milosti (Ot. 533).

Svátosti
mrtvých a
živých.

Svátosti živých jsou: bířmování, svátost oltářní, poslední pomazání, svěcení kněžstva a stav manželský (Ot. 534).

Všecky svátosti kromě křtu a pokání jmenují se svátosti živých, protože kdo je přijímají, nadpřirozený život milosti boží už míti musí (Ot. 535).

Toliko jednou za celý život lze přijmouti křest, bířmování a svěcení kněžstva (Ot. 536).

Křest, bířmování a svěcení kněžstva lze toliko jednou za celý život přijmouti, protože tyto svátosti vtiskují duši nezrušitelné znamení (Ot. 537).

Svátosti, jež
lze při-
jmouti pouze
jednou.

Nezrušitelné znamení (character indelebilis), jež některé svátosti duši vtiskují, jest duchovní znak, který duši uděluje zvláštní stavové posvěcení a důstojenství a zůstává v ní věčně na větší oslavu nebo na větší zahanbení (Ot. 538).

„Ten pak, jenž potvrzuje nás s vámi v Kristu a jenž pomazal nás, jest Bůh; který i poznamenal nás a dal závdavek Ducha v srdce naše“ (II. Kor. 2, 21—22).

„Nezarmucujte svatého Ducha božího, kterým jste znamenáni ke dni vykoupení“ (Ef. 4, 30).

Svatí otcové srovnávají nezrušitelné znamení svátostné s nezrušitelným znamením, jež se vypalovalo odvedeným (nota militaris), nebo s obrazem zeměpánovým na kovových penězích.

Že by některé svátosti vtiskovaly nezrušitelné znamení, popírali Viklif († 1384), Luther († 1546), Kalvin († 1564) a stoupenci jejich.

Nezrušitelné znamení uděluje člověku zvláštní posvěcení a důstojenství stavovské. Na křtu sv. stáváme se křesťany, ve svátosti bířmování bojovníky Kristovými a ve svátosti svěcení kněžstva kněžími Kristovými.

Poučení. „Jako vojínům vpaluje se znamení, tak věřícímu vtiskuje se Duch svatý. Staneš-li se sběhem, všichni tě poznají jako sběha“ (Sv. Jan Zlatoústý † 407. In II. Cor. hom. 4, 7).

§ 34. O svátosti křtu.

Obrazy
křtu sv.

Obrazy křtu svatého byly:

potopa (I Mojž. 7, 17—24), přechod mořem Rudým (II. Mojž. 14, 21—31), křest Jana Křtitele (Mat. 3, 6), rybník Bravný (Jan 5, 2—4) a j.

Co jest
křest.

Křest (baptismus) jest nejprvnější a nejpotřebnější svátost, ve které člověk skrze vodu a slovo boží bývá od hříchu dědičného i ode všech přede křtem spáchaných hříchův očištěn a v Kristu Ježíši k životu věčnému znovu zrozen a posvěcen (Ot. 542).

Křest se jmenuje „nejprvnější“ svátost, protože dříve musíme býti pokřtěni, než kterou jinou svátost přijmouti můžeme (Ot. 543).

Křest se jmenuje „nejpotřebnější“ svátost, protože beze křtu nikdo, ani dítě, spasení dojíti nemůže (Ot. 544).

„Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého, nemůže vjíti do království božího“ (Jan 3, 5).

„Jdouce učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha sv.“ (Mat. 28, 19).

Pelagiáni tvrdili, že křest nemluvňatům není potřebný; albigenští, valdenští a novokřtění učili, že křest u nemluvňat nepůsobí.

Proti nim církev hájila učení, že křest jest potřebný nemluvňatům a že u nich působí (Trid. Sess. V, Decretum de peccato originali; Sessio VII, De Baptismo can. 13). Mimo to vždy udílela křest nemluvňatům.

„Ecclesia ab Apostolis traditionem suscepit etiam parvulis baptismum dare.“

„Církev přijala podání od apoštolův udělovati křest i nemluvňatům“ (Origenes † 254, In epist. ad Rom. 5, 9).

Kterými
slovy Ježíš
nařídil
křtiti.

Ježíš Kristus nařídil apoštolům křtiti slovy: „Jdouce učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha sv.“ (Mat. 28, 19). (Ot. 545).

Ježíš Kristus a apoštolé křtili již před umučením a vzkříšením Páně (Jan 3, 22), avšak rozkaz křtiti všechny lidi byl dán apoštolům teprv po vzkříšení Páně (Mat. 28, 19).

Křest působí:

Co působí
křest sv.

1. odpuštění hříchu dědičného i všech přede křtem spáchaných hříchů jakož i všech věčných a časných trestův;

2. uděluje milost posvěcující, kterou býváme duchovně znovuzrozeni, syny božími a dědici věčného spasení učinění;

3. činí pokřtěného údem církve katolické;

4. vtiskuje pokřtěnému nezrušitelné znamení křesťana (Ot. 546).

1. „Každý z vás buď pokřtěn ve jménu Ježíše Krista na odpouštění hříchů svých“ (Sk. 2, 38).

„Zdali nevíte, že kteříkoli jsme pokřtěni v Kristu Ježíši, jsme pokřtěni ve smrti jeho . . . Nyní tedy není žádného zavržení těm, kteří jsou v Kristu Ježíši“ (Řím. 6, 3; 8, 1).

Protože ve křtu odpouštějí se všechny tresty, věčné i časné, pokřtěným neukládá se pokání.

„Pokřtěným nesmí se ukládati pokání za hříchy minulé“ (Con. Florent. z r. 1439. Decretum pro Armenis).

Ačkoli pokřtěným odpouštějí se všechny hříchy a všechny tresty, přece jim zůstávají některé škody hříchu dědičného. Jest to smrt tělesná se všemi strastmi a bolestmi života pozemského a potom zlá žádostivost.

Utrpení pozemské a smrt tělesná zůstává pokřtěným, aby mohli následovati Krista pána. Kristus utrpením a smrtí vešel do slávy věčné.

Zlá žádostivost zůstává v pokřtěných, aby měli příležitost významenati se v boji duchovním a dojítí koruny života. Zlá žádostivost nemůže uškoditi pokřtěným, dokud jí nepovolí, nýbrž s milostí boží proti ní bojují (Trid. Sess. V, Decretum de peccato originali).

2. „Obmyti jste, posvěceni jste, ospravedlněni jste ve jménu Pána našeho Ježíše Krista a v Duchu Boha našeho“ (I. Kor. 6, 11).

3. „Kteří přijali řeč jeho, byli pokřtěni. I připojilo se v ten den okolo tří tisíc duší“ (Sk. 2, 41).

„Nevíte-li, že těla vaše jsou údové Kristovi?“ (I. Kor. 6, 15).

Protože člověk na křtu svatém stává se členem církve, stává se způsobilý a nabývá práva k ostatním milostem církevním a k duchovním statkům obcování svatých.

4. Křest vtiskuje pokřtěnému nezrušitelné znamení křesťana, takže zůstává křesťanem i když sám z církve vystoupí nebo když jest z církve vyloučen.

Císař římský Julian Odpadlík (361—363) byl by rád smyl se sebe křest svatý. Proto vlezl do jámy přikryté provrtanými prkny. Na těch prknech byl obětován býk. Krev obětovaného zvířete stékala děrami na hlavu císařovu. Julian byl toho přesvědčení, že krví zvířete obětního bude s něho smyt křest a on že vyjde z jámy jako pohan. Vyšel skutečně jako pohan? Tento obřad slul taurobolium.

Účinky křtu sv. byly naznačeny při křtu Ježíšově v Jordáně (Mat. 3, 13—17). Tehdy otevřelo se nebe, Duch sv. sestoupil na Pána

Ježíše a Otec s nebe vydal hlas: „Tento jest syn můj milý.“ Podobně děje se dosud při křtu sv. Křtěnému otvírá se nebe, Duch sv. přináší mu dary nebeské a Bůh Otec přijímá jej za syna.

Kdo může
platně
křtiti.

Každý člověk může platně křtiti, ale kromě nevyhnutelné potřeby smějí toliko biskupové a faráři, s jejich pak dovolením i jiní kněží a jáhnové křtiti (Ot. 547).

Protože křest sv. má přijmouti každý člověk bez výjimky, může křest udíleti každý člověk bez výjimky (kněz, nekněz, kacíř, žid, pohan, mohamedán).

Musí však: 1. míti úmysl skutečně křtiti, t. j. činiti, co činí církev; 2. na osobu, kterou křtí, přirozenou vodu liti; 3. když lije vodu, říkati slova: „Já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“ (Ot. 548).

Křest, jež smí udělovati každý člověk, jmenuje se křest „jednoduchý“, protože při něm odpadají všechny obřady církevní.

Sluje také „křest z nevyhnutelné potřeby“, protože smí udělován býti jenom v nebezpečení života.

Žije-li ještě, kdo byl pokřtěn křtem z potřeby, doplňují se na něm církevní obřady křestní, ale křest se mu znova neuděluje. Jenom tehdy křtí se znova, ale s podmínkou: „N. N. Nejsi-li pokřtěn, já tě křtím . . .“, jest-li odůvodněná pochybnost, že křest z potřeby nebyl udělen platně.

Udíleti křest v první řadě jsou povoláni biskupové jakožto řádní nástupci apoštolů, potom faráři jakožto správcové osad farních. Pokřtěný stává se totiž členem nejenom církve Kristovy, nýbrž i členem jisté osady farní. S dovolením biskupův a farářů smějí křtiti i jiní kněží a jáhnové.

Křest udílený biskupem, knězem nebo jáhnem se všemi obřady církevními sluje křest „slavný“.

Co musí
činiti dospělý
člověk,
který chce
býti
pokřtěn.

Dospělý, který chce býti pokřtěn, musí: 1. dáti se ve svaté víře dostatečně vyučiti; 2. osobních hříchů svých upřímně litovati; 3. učiniti vyznání víry a křestní slib (Ot. 549).

Příprava dospělých na křest svatý jmenuje se katechumenát (*κατ-ηχέω* = vsťříc zvučím, ústně vyučuji; *κατ-ηχούμερος* = ústně vyučovaný; *κατ-ήχησις* = ústní vyučování; *κατ-ηγητής* = ústní učitel). Za prvních dob příprava na křest svatý trvala obvykle několik let. Čekatelé křtu sv. dělili se na dvě třídy: 1. slyšící (*audientes*, *κατηχούμενοι*), 2. přípustné (*competentes*, *φωτισόμενοι*).

Při křtu sv. slibujeme: 1. že se budeme odříkati ďábla, jeho služby a všech skutků jeho; 2. že pevně a stále věřiti budeme všemu, čemu učí církev katolická; 3. že podle této víry až do své smrti žiti budeme (Ot. 550).

Za nemluvnata činí vyznání víry a slib křestní kmotrové (Ot. 551).

Obyčej bráti si kmotry (patrini) při křtu sahá do dob apoštolských. Chtěl-li někdo za starých dob býti přijat do obce věřících, bylo mu hlásiti se u představených církve a přivésti rukojmě (fidei iussor), že jest křtu schopen a hoden. Tento rukojmě byl pak po dobu přípravy čekateli křtu sv. po ruce. Další úkol kmotrův byla pomoc při křtu, který se tehdy udílel ponořováním (susceptor, levans). U nemluvnat kmotr mimo to žádal za křest jménem křtěncovým, konal za něho vyznání víry a slib křestní a ručil za něho, že dostojí slibu křestnímu, až dospěje. Odtud název jeho sponsor. Povinnost kmotrů byla také péče o duchovní vzdělání a vychování křtěncův. Odtud si vysvětlíme, jaké povinnosti až dosud mají kmotrové.

Kmotrové jsou povinni se starati o křesťanské vychování dětí, jimž byli kmotry, zvláště když osiřely nebo když jejich rodiče svých povinností zanedbávají. Proto mají kmotrové býti sami dobří katolíci a věkem již dospělejší (Ot. 554).

Za kmotra nehodí se, kdo by nemohl dostáti povinnostem svým (vlastní rodiče, nevěřící, kacíři, blázni, neznalí základních pravd náboženských, řeholníci) nebo kdo jest nehoden toho úřadu (křesťan vyloučený z církve, veřejný hříšník).

Kmotrovství při křtu má za zvláštní následek, že se kmotrové stávají jako duchovními rodiči pokřtěného (patrinus, matrina) a že proto nemohou ani s ním ani s jeho rodiči vstoupiti v manželství (Ot. 555).

Aby se příbuzenství z kmotrovství příliš nemnožila, církev obmezila počet kmotrů na jednoho, nejvýše na dva, ale různého pohlaví (Trid. Sess. XXIV, c. 2. De refor. matrim.).

Slib, jejž za nás učinili kmotrové, jsme povinni plniti, poněvadž kmotrové slíbili jen to, čeho jest třeba ke spasení a co bychom sami byli musili slíbiti, kdybychom to byli mohli učiniti (Ot. 552).

Abychom se slibu křestnímu nezpronevěřili, máme jej častěji obnovovati, zvláště ve výroční den svého pokřtění, o svých jmeninách, při svatém biřmování, svaté zpovědi a svatém přijímání (Ot. 553).

Svätost křtu (baptismus fluminis) může, není-li jí Čím může možno přijmouti, nahrazena býti křtem žádosti a křtem krve (Ot. 556). býti nahrazena svátostí křtu.

Křest žádosti (baptismus flaminis) jest upřímná touha a opravdová vůle křest svatý přijmouti, nebo

nemá-li člověk o křtu žádné vědomosti, činiti všecko, co Bůh k našemu spasení nařídil. S touto touhou a vůlí musí však býti spojena dokonalá lítost anebo dokonalá láska k Bohu (Ot. 557).

„Každý, kdo miluje, zrodil se z Boha a zná Boha“ (I. Jan 4, 7).

Sv. Ambrož († 397) praví v pohřební řeči na císaře Valentiniana, který zemřel jako katechumen:

„Quem regeneraturus eram, amisi; verumtamen ille gratiam, quam poposcit, non amisit. Quodsi martyres suo abluuntur sanguine, et hunc sua pietas abluit et voluntas.“

„Toho, jejž jsem chtěl znovu zroditi, ztratil jsem, avšak on nepřišel o milost, po které toužil. Obmývaj-li se mučedníci krví svou, i tohoto obmyla zbožnost a dobrá vůle jeho.“

Biblický příklad křtu žádosti jest kající lotr na kříži (Luk. 23, 40—42).

Křest krve (baptismus sanguinis) jest mučednická smrt, kterou některý člověk pro Krista podstoupí (Ot. 558).

„Kdo pozbuďte života svého pro mne, nalezne jej“ (Mat. 10, 39).

„Činili bychom křivdu mučedníku, kdybychom se za něho modlili“ (sv. Augustin † 430. In Joannem tr. 84, 1).

Církev uctívala hned od počátku nekřtěné mučedníky, jako nemluvňata betlemská (Svátek Mladátek 28. prosince), sv. Emerencianu (23. ledna), sv. Elyceria a j.

Poučení. „Uznej, křesťane, důstojnost svou, jak jsi se stal dítětem božím skrze koupel znovuzrození! Proto nevracej se nikdy do kalu hříchu! Nezapomínej nikdy, jaké hlavě a jakému tělu náležíš jako úd čistý a posvěcený. Uvažuj často, jak jsi byl vysvobozen z vězení tmy a jak jsi byl uveden a přijat do říše svobody a světla věčného“ (Sv. Lev Veliký † 461, Sermo 1. de Nativitate).

§ 35. O svátosti biřmování.

Co jest
biřmování.

Biřmování jest svátost, ve které pokřtěný člověk skrze vzkládání ruky biskupovy, mazání svatým křížmem a slova biskupova od Ducha svatého bývá posílněn, aby víru svou statečně vyznával a podle ní živ byl (Ot. 559).

Jméno „biřmování“ (confirmatio) má základ svůj v Písmě sv.

„Ten pak, jenž potvrzuje (confirmat) nás s vámi v Kristu a jenž pomazal (unxit) nás, jest Bůh, kterýž i poznamenal nás a dal závdavek Ducha v srdce naše“ (II. Kor. 1, 21—22). Toto pojmenování jest v užívání církevním od 4. a 5. stol. Starší název jest „vzkládání rukou“ (manuum impositio). Toto pojmenování vyskytuje se rovněž v Písmě sv. (Sk. 8, 17; 19, 6). Vedle těchto jmen biřmování má

ještě názvy: pomazání (unctio, *χρίσμα, μύρον*), křížmo spásy (chrisma salutis), pečet (signaculum, *σφραγίς*), zdokonalení (perfectio, *τὸ τελειον*).

Že Ježíš Kristus svátost biřmování ustanovil, víme: Ježíš Kristus ustanovil svátost biřmování.
1. z Písma sv., které vypravuje, že apoštolé biřmovali;
2. z ustavičného podání církve (Ot. 560).

„Apoštolé, kteří byli v Jerusalemě, uslyševše, že Samaří přijala slovo boží, poslali k nim Petra a Jana. Petr a Jan přišedše modlili se za ně, aby přijali Ducha sv., protože ještě na nikoho z nich byl nepřišel, nýbrž toliko byli pokřtěni ve jménu Pána Ježíše. Tehdy vzkládali na ně ruce a oni přijímali Ducha sv.“ (Sk. 8, 14—17).

„To uslyševše (učedníci v Efesu), pokřtěni jsou ve jménu Pána Ježíše. A když Pavel vzkládal na ně ruce, přišel na ně Duch sv. a oni mluvili jazyky a prorokovali“ (Sk. 19, 5—6).

„Exinde egressi de lavacro perungimur benedicta unctione de pristina disciplina, qua ungi oleo de cornu in sacerdotium solebant ... Dehinc manus imponitur, per benedictionem advocans et invitans Spiritum sanctum.“

„Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptisantur, praepositis Ecclesiae offerantur et per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum sanctum consequantur et signaculo dominico consummentur.“

„Potom vystoupivše z koupele, býváme mazáni posvěceným olejem dle staré kázně, dle níž bývali mazáni olejem z rohu čekatelé stavu kněžského . . . Potom (biskup) vzkládá ruku a žehná, vzýváje a volaje Ducha svatého“ (Tertullian † 240, De Baptis. c. 7 a 8).

„To děje se u nás dosud, že ti, kteří v církvi byli pokřtěni, bývají uváděni k představeným církve a že modlitbou naší a vzkládáním rukou přijímají Ducha svatého a bývají zdokonaleni pečeti Páně“ (sv. Cyprian † 258, Ep. 73, 9).

Protestanti popírají, že by Kristus byl ustanovil svátost biřmování, proto svátost biřmování zavrhuji. Před nimi odpůrci této svátosti byli: novatiáni, kathaři, valdenští, Viklif († 1384) a Hus († 1415). Proti nim stanovil sněm tridentský (Ses. VII, De confir. can. 1), že biřmování jest pravá a skutečná svátost.

Biřmování 1. rozmnožuje milost posvěcující; 2. uděluje zvláštní milost, abychom víru statečně vyznávali a podle ní živi byli; 3. vtiskuje biřmovanci nezrušitelné znamení bojovníka Kristova (Ot. 561). Co působí biřmování.

„Ten pak, jenž potvrzuje nás s vámi v Kristu a jenž pomazal nás, jest Bůh, kterýž i poznamenal nás a dal závdavek Ducha v srdce naše“ (II. Kor. 1, 21—22).

V dobách apoštolských při sv. biřmování dostávalo se někdy některým biřmovancům vedle obyčejných milostí ještě

mimořádných darů Ducha svatého (daru řečí, daru zázraků, daru prorocství). Tyto dary mimořádné nebyly podstatné účinky svátosti biřmování. Tyto dary měly za účel hlavně upozorniti židy a pohany na křesťanství a přesvědčiti je, že křesťanství jest původu božského.

Ve svátosti biřmování Duch svatý působí podobně, jako působil v apoštolích.

„Zůstaňte v městě, dokud nebudete oblečeni mocí s výsosti“ (Luk. 24, 49).

„Přijmete moc Ducha svatého přicházejícího na vás a budete mi svědky v Jerusalemě a ve všem Judsku i Samařsku a až do končin země“ (Sk. 1, 8).

Jak se naplnila tato přípověď, čteme ve Skutcích apoštolských (2, 1—4).

Kdo uděluje
svátost
biřmování.

Svátost biřmování udělují řádným způsobem jenom biskupové, mimořádným způsobem také kněží, které papež k tomu zplnomocnil (Ot. 562).

V církvi řecké biřmují zpravidla kněží, protože tam svátost biřmování uděluje se ihned po křtu sv. U sjednocených Řeků papežové trpí tento obyčej, tudíž jej schvalují. V církvi římsko-katolické papež také někdy zplnomocňuje kněze, aby biřmovali (v území misijnářském). Musí však míti olej posvěcený od biskupa.

Kterak
biskup udě-
luje svátost
biřmování.

Biskup uděluje svátost biřmování takto:

1. vztahuje ruce nade všechny biřmovance a vyprošuje jim sedmero darů Ducha sv.;

2. klade pravici svou na hlavu každého biřmovance zvlášť a maže jej křížem na čele, děláje mu na něm kříž a říkáje slova: „Znamenám tě znamením kříže a posiluji tě křížem spasení ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“;

3. dává každému biřmovanci lehký políček;

4. modlí se na konec nade všemi biřmovanci, dává jim svaté požehnání a propouští je (Ot. 563).

Vzkládání ruky biskupovy znamená, že na biřmovance sestupuje Duch svatý a že biřmovanci zvláštním způsobem stávají se majetkem božím a bojovníky Kristovými (Ot. 564).

Křížmo (χρίσμα) jest smíšenina oleje olivového a balzámu, kterou biskup na Zelený čtvrtek s ostatními

svatými oleji (olejem křtěncův a olejem nemocných) slavně světívá (Ot. 565).

Olej znamená milost Ducha sv., kterou biřmovanec k boji proti nepřátelům spasení posilněn bývá (Ot. 566).

Balzám jest pryskyřice vytékající z kůry kmene rozličných rostlin buď přirozeně buď z otvorů uměle učiněných. Nejvzácnější jest balzám mecký čili egyptský, také zvaný gileadský nebo židovský, pocházející z keře Balsamodendron gileadense.

Balzám znamená, že se biřmovanci uděluje milost, aby se uchoval čistý od nákazy hříchu (= hniloby duševní) a nábožným životem šířil vůni ctnosti (Ot. 567).

Biskup dělá biřmovanci na čele kříž, aby naznačil, že se biřmovanec nikdy nemá styděti víru v Ježíše ukřižovaného před celým světem vyznávati (Ot. 568).

Poliček znamená, že biřmovanec má býti hotov pro jméno Ježíše Krista i potupu a pronásledování trpěti (Ot. 569).

K hodnému přijetí svátosti biřmování jest třeba: Čeho jest třeba k hodnému přijetí svátosti biřmování.
1. aby biřmovanec byl ve stavu posvěcující milosti; 2. aby, přišel-li už do rozumu, o víře, zvláště pak o svátosti biřmování, dostatečně byl poučen; 3. aby se vroucí modlitbou dobře připravil. Také má si umíniti, že den sv. biřmování stráví s myslí pobožně sebranou (Ot. 570).

Svátost biřmování může platně přijmouti každý člověk pokřtěný, tedy i nemluvně. V prvních dobách církve biřmování udělovalo se skutečně dospělým i nemluvnatům hned po křtu svatém. Tento obyčej jest dosud v církvi východní a v západní byl asi do 12. století. Za našich dob sv. biřmování u nás neuděluje se zpravidla před 7. rokem. Církev přeje si, aby lidé přijímali tuto svátost nejenom platně, nýbrž i hodně, to jest s užitkem. K hodnému přijetí svátosti jest však třeba přípravy.

Apoštolé připravovali se na seslání Ducha sv. modlitbou.

„Ti všickni byli trvajíce jednomyslně na modlitbě“ (Sk. 1, 14).

Biřmování není sice ke spasení nevyhnutelně třeba, ale hřešil by, kdo by ho z nedbalosti nebo z netečnosti nepřijal (Ot. 571). Jest biřmování třeba ke spasení?

Co Bůh ustanovil k posvěcení všech, toho skutečně všichni mají užívat k posvěcení svému. Kdo by se tedy vyhýbal svátosti biřmování, dával by na jevo nevďek k Bohu a nevážnost k ustanovením jeho.

Proč berou
se k biřmo-
vání
kmotrové.

K biřmování se berou kmotrové, aby biřmovanci v nebezpečnosti duchovního boje pomáhali a jej slovem i příkladem v křesťanském životě utvrzovali.

Na znamení, že tyto povinnosti na sebe berou, kladou kmotrové biřmovanci, když se biřmuje, pravou ruku na pravé rameno (Ot. 572).

O kmotrech při biřmování jest si pamatovati:

1. že mají býti katolíci, věkem dospělejší a sami už biřmováni;

2. že mají býti rozdílní od kmotrů křestních a stejného pohlaví s biřmovancem;

3. že povstává mezi nimi, biřmovancem a rodiči jeho duchovní příbuzenství, pro které nemohou kmotři s biřmovancovými rodiči vstoupiti v manželství (Ot. 573).

Poučení. Na každém biřmovaném křesťanu splňují se slova boží, promluvená o králi Davidu: „Nalezl jsem Davida, služebníka svého. Olejem svatým svým pomazal jsem ho. Ruka má spomáhati bude jemu a rámě mé posilovati ho bude. Nic neprovede nepřítel proti němu a syn nepravosti neuškodí mu“ (Žalm 88, 21—23).

§ 36. O nejsvětější svátosti oltářní.

Obrazy
svátosti
oltářní.

Obrazy svátosti oltářní ve Starém zákoně byly: oběť Melchisede-
chova (I. Mojž. 14, 17—19); manna na poušti (II. Mojž. 16, 15; Jan 6, 59); beránek velikonoční (II. Mojž. 12, 5—13).

Obrazy svátosti oltářní v Novém zákoně jsou: proměnění vody
ve víno v Káni Galilejské (Jan 2, 1—11) a dvojí rozmnožení chleba
na poušti (Jan 6, 7—15; Mar. 8, 1—9).

Co jest
svátost
oltářní.

Svátost oltářní jest nejsvětější svátost. Jest právě tělo a pravá krev Pána našeho Ježíše Krista pod způsoby chleba a vína (Ot. 574).

Jméno „svátost oltářní“ pochází odtud, že se tato svátost na oltáři koná a na něm ve svatostánku ukládá (Ot. 575).

Svátost oltářní jmenuje se „nejsvětější“ svátost, protože netoliko jako všechny ostatní svátosti člověka posvěcuje, nýbrž samého Ježíše Krista, původce veškeré svatosti, v sobě obsahuje (Ot. 576).

Svátost oltářní má rozličná jména. Jména ta poukazují buď k ustanovení svátosti oltářní (Coena Domini, *δείπνον κυριακόν*, večeře Páně; mensa Domini, *τράπεζα δεσποτική, τοῦ Χριστοῦ*, stůl Páně);

buď k látce svátosti oltářní (Fractio panis, lámání chleba — Skut. 2, 42. 46 — Panis caelestis, mysticus, dominicus, supersubstantialis, Angelorum, ἄρτος τοῦ θεοῦ, κυριακός, ἐπιούσιος, chléb s nebe, chléb andělský); buď k ritu konsekračnímu (εὐλογία = žehnání — I. Kor. 10, 16 — εὐχαριστία = díků činění — Mat. 26, 27); buď k účinkům svátosti oltářní (Communio, κοινωνία, společenství s Kristem a věřícími; viaticum, pokrm na cestu do věčnosti), nebo k obsahu svátosti oltářní (Corpus et sanguis Domini, σῶμα ἅγιον, αἷμα Χριστοῦ, tělo boží; sanctissimum, μυστήριον δεσποτικόν, nejsvětější).

Svátost oltářní jest položena v seznamu svátostí na místě třetím, protože za starých časů bývala udělována na místě třetím. Nejdříve býval člověk křtěn, potom biřmován, byl-li přítomen biskup, a konečně byl učiněn účasten stolu Páně. Ještě dosud jest nařízeno (Rit. Rom. II, 4, 56), aby dospělí novokřtenci byli biřmováni hned po křtu, jest-li přítomen biskup.

Ježíš Kristus ustanovil svátost oltářní večer před svým utrpením při poslední večeři, když se svými apoš- Kdy usta-
novil Ježíš
Kristus
svátost
oltářní.
toly jedl beránka velikonočního (Ot. 577).

(Zelený čtvrtek.)

Ježíš Kristus ustanovil svátost oltářní takto:

1. vzal chléb, požehnal jej a pravil nad ním: „Totof jest tělo mé“;

2. podobně vzal i kalich s vínem, požehnal jej a pravil nad ním: „Tatof jest krev má Nového zákona“;

3. obojí dal požívat apoštolům svým;

4. poručil: „To čiňte na mou památku“ (Ot. 578).

O ustanovení svátostí oltářní mluví evangelisté Matouš (26, 26—28), Marek (14, 22—24), Lukáš (22, 19—20) a apoštol sv. Pavel (I. Kor. 11, 23—26).

Slovy: „Totof jest tělo mé“, „Tatof jest krev má“ proměnil Pán Ježíš chléb ve své nejsvětější tělo a víno ve svou nejsvětější krev, ale tak, že způsoby chleba a vína zůstaly nezměněny (Ot. 579).

Toto zázračné proměnění chleba a vína v tělo a krev Páně církve nazývá přepodstatněním (transsubstantiatio). Trid. Sess. 13, can. 2.

Slova Kristova jsou slova boží, slova všemohoucí. Kristus pouhým slovem uzdravoval všelike nemoci. Že Kristus dovede změnit i podstatu věcí, dokázal při svatbě v Káni Galilejské (Jan 2, 1—11).

Proměnění chleba v tělo a vína v krev Páně popíral Martin Luther († 1546). M. Luther učil o svátosti oltářní takto: Chce-li kdo přijímati tělo a krev Páně, musí prý si vzpomenouti na Krista

pána při poslední večeři a představit si jej přítomného. Pak prý přijímá tělo a krev Páně v chlebě a s chlebem (impanatio = vchlebení). Kdo však nevzpomene si na Krista pána, přijímá prý pouhý chléb a pouhé víno.

Podle tohoto učení chléb a víno nemění se v tělo a krev Páně, nýbrž Kristus jest přítomen v chlebě a s chlebem a chléb i víno zůstávají netčeny.

Potom přítomnost Kristova nezávisí na slovech: „Totof jest tělo mé“, nýbrž na víře (představě) přijímajícího.

Způsobami chleba a vína rozumíme to, co na chlebě a víně smysly poznáváme, na př. zevnější podobu, barvu, chut, vůni chleba a vína (Ot. 580).

Rozkazem: „To čiňte na mou památku“ dal Ježíš Kristus svým apoštolům moc činiti zrovna to, co učinil sám, totiž proměňovati chléb v jeho nejsvětější tělo a víno v jeho nejsvětější krev (Ot. 581).

Moc proměňovati chléb a víno v tělo a krev Ježíše Krista přešla od apoštolů na biskupy a kněze (Ot. 582).

Biskupové a kněží proměňují chléb a víno v tělo a krev Ježíše Krista ve mši svaté, když nad chlebem a vínem říkají slova: „Totof jest tělo mé“, „Tentof jest kalich krve mé“. Nejsvětější tento okamžik jmenujeme proměňování nebo pozdvihování (Ot. 583).

Poznámka. Církev latinská bere k proměně chléb nekvašený, církev řecká chléb kvašený. Obojí chléb hodí se k proměně. Sněm florentský r. 1439 stanoví (Decretum unionis), že lze bráti obojí chléb ku proměně v tělo Páně, ale aby kněží církve latinské proměňovali chléb nekvašený a kněží církve řecké chléb kvašený.

Z té okolnosti, že katoličtí Armeni a některé sekty východní jako monofysité a maronité (monotheleti) až dosud berou k proměně chléb nekvašený, lze souditi s pravděpodobností, že i církev řecká proměňovala původně chléb nekvašený. Kdo v církvi řecké zavedl chléb kvašený, nelze udati s jistotou.

Víno musí býti přirozené, z révy (vinum de vite). Kristus pán měl v kalichu víno přirozené, neboť pravil: „Od této chvíle nebudu píti z tohoto plodu kořene vinného“ (Mat. 26, 29).

Do vína přiměšuje se několik kapek vody. Důvody obyčeje toho uvádí sněm tridentský takto (Sess. 22, c. 7):

„Svatá synoda připomíná, že jest nařízeno kněžím od církve přiměšovati vody do vína, kdykoli obětují kalich, předně protože věříme, že Kristus pán také tak činil; za druhé protože z boku Kristova vyšla zároveň s krví voda; toto tajemství uctívá se tímto přiměšením. Protože ve Zjevení sv. Jana (17, 15) národové nazývají se vodami znázorňuje se za třetí, spojení lidu věřícího s hlavou Kristem.“

Ježíš Kristus ustanovil svátost oltářní: 1. aby i jako člověk ustavičně s námi dlel; 2. aby se ve mši svaté svému nebeskému Otci ustavičně za nás obětoval; 3. aby ve svatém přijímání byl pokrm našich duší (Ot. 584).

Proč Ježíš
Kristus
ustanovil
svátost
oltářní.

Proto učení o svátosti oltářní má tři odstavce: 1. o přítomnosti Ježíše Krista v nejsvětější svátosti oltářní, 2. o oběti mše svaté, 3. o svatém přijímání.

Poučení: „Dovoluji si tvrditi, že Bůh nemohl více dáti, ač jest všemohoucí, nedovedl více dáti, ač jest nejvyšší moudrý; neměl již, co by dal, ač jest nejvyšší bohatý“ (Sv. Augustin † 430, Tract. in Joan. 84).

I. O přítomnosti Ježíše Krista v nejsvětější svátosti oltářní.

1. Zdali Ježíš Kristus jest přítomen ve svátosti oltářní.

Přítomnost Ježíše Krista v nejsvětější svátosti popírali Učení re-reformátoři 16. století (Oldřich Zwingli † 1531, Jan Kalvin formátorů. † 1564 a stoupenci jejich).

Zwinglimu chléb a víno jsou pouze symbol čili znamení těla a krve Páně. Proto slova Ježíšova: „Totof jest tělo mé“, „Tatof jest krev má“ vykládá obrazně: „Totof jest znamení těla mého“, „Totof jest znamení krve mé“ nebo „Totof znamená tělo mé“, „Totof znamená krev mou“.

Kalvin připouští přijímání těla a krve Páně, ale pouze duchovní. Tvrdí, že chléb a víno zůstávají chlebem a vínem a nestávají se tělem ani krví Páně. Tělo Kristovo jest prý pouze v nebesích. Přijímá-li však předurčený člověk chléb a víno a představí-li si věrou přítomného Krista, vniká prý do duše jeho jakási síla (milost) z těla Kristova s nebes. Kdo však není předurčen k blaženosti věčné, přijímá prý pouze chléb a víno.

Proti nim stanovil sněm tridentský (Sess. XIII, can. 1):

„Bude-li kdo tvrditi, že v nejsvětější svátosti oltářní nejsou obsaženy tělo a krev Pána našeho Ježíše Krista zároveň s duší a božstvím pravdivě, skutečně a podstatně, tudíž celý Kristus; nýbrž že jest ve svátosti oltářní pouze jako ve znamení nebo obraze nebo síle, buď vyloučen.“

Protivy učení protestantského a katolického jsou vyjádřeny třemi slovy: pravdivě (vere), 'skutečně (realiter) a podstatně (substantialiter).

Přítomnost Kristova ve svátosti oltářní jest pravdivá, nikoli pouze symbolická, obrazná, tak jako by byl přítomen Kristus v podobě nebo ve znamení.

Přítomnost Kristova ve svátosti oltářní jest **skutečná**, nikoli pouze ve víře, v představě, v obraznosti. Kristus jest věčný obsah této svátosti nezávisle na víře naší.

Přítomnost Kristova ve svátosti oltářní jest **podstatná**, protože ve svátosti oltářní jest přítomna podstata těla a krve Páně a nikoli pouze jakási síla (milost) vycházející z těla Ježíšova v nebesích.

Učení
katolické.

Že Ježíš Kristus jest ve svátosti oltářní skutečně přítomen, víme 1. ze slov, jimiž Ježíš Kristus tuto svátost přislíbil; 2. ze slov, jimiž tuto svátost ustanovil; 3. z učení apoštolů; 4. z ustavičného podání církve (Ot. 585).

Slova
zaslíbení.

1. Když Pán Ježíš nasytil na poušti 5000 lidí 5 chleby a dvěma rybami, vyhledali ho druhého dne v synagoze v Kafarnaum. Ježíš řekl jim: „Zajisté, zajisté, pravím vám, hledáte mne ne proto, že jste viděli divy, ale že jste jedli z chlebův a nasyceni jste. Snažte se ne o pokrm, který hyne, ale který zůstává k životu věčnému, jež Syn člověka dá vám.“ Řekli jemu: „Pane, dávej nám vždycky chléb ten.“ Ježíš vysvětlil jim:

„Já jsem chléb živý, jenž jsem sestoupil s nebe. Bude-li kdo jísti z chleba toho, živ bude na věky. Chléb, jež já dám, tělo mé jest, které dám za život světa.“

Židé hádali se vespolek řkouce: „Kterak tento může nám dáti tělo své za pokrm?“ Ježíš neodvolal, co byl řekl, ani nezměnil slov výkladem obrazným, nýbrž prohlásil ještě slavněji:

„Zajisté, zajisté, pravím vám: Nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti jeho krve, nebudete míti života v sobě; nebo tělo mé právě jest pokrm a krev má právě jest nápoj.“

Mnozí z učedníkův uslyševše to řekli: „Tvrdá jest řeč tato, kdo ji může slyšeti?“ A odešli. Nemohli si vysvětliti, jak lze jísti tělo lidské a píti krev lidskou.

Také ze sboru apoštolského někteří chtěli odejíti. Proto Ježíš řekl k nim: „Zdali i vy chcete odejíti?“ I odpověděl jemu Šimon Petr: „Pane, ke komu půjdeme? Slova života věčného ty máš. My jsme poznali a uvěřili, že jsi Kristus, Syn boží“ (Jan 6, 22—70).

Všechny okolnosti, za kterých byla mluvena tato slova zaslíbení, nasvědčují, že Ježíš Kristus měl na mysli skutečné požívání těla svého a krve své.

a) Ježíš praví: „Otcové vaši jedli mannu na poušti a zemřeli. Tentoeť jest chléb sestupující s nebe, aby, bude-li kdo jísti z něho, neumřel“ (Jan 6, 49—50).

b) Židé i učedníci berou řeč jeho do slova a Kristus neopravuje jich, ačkoli vždy jindy opravoval učedníky, kdykoli ho špatně pochopili.

c) Pro doslovné pochopení nechává odejít mnoho učedníkův a dává i apoštolům na vůli buď uvěřiti v doslovný význam slov jeho nebo odejít.

Slova „jísti tělo“ a „píti krev“ nemohou na tomto místě bráti se obrazně, metaforicky, jako by znamenala: věřiti v Krista, spojití se s Kristem. Slova „jísti někomu tělo“ a „píti krev“ znamenají ve smyslu přeneseném právě opak: pronásledovati někoho na smrt (Žalm 26, 2; Job 19, 22; Mich. 3, 3).

2. Slova, jimiž Kristus ustanovil svátost oltářní, jsou:

Slova
ustanovení.

„Totof jest tělo mé“, „Tatof jest krev má“.

Jako slova zaslíbení, tak i slova ustanovení svátosti oltářní jest bráti doslovně a nikoli přeneseně. Znamenají tudíž slova ta: „To, co mám v rukou a podávám vám, jest tělo mé, jest krev má.“

Protestanti, odvolávajíce se na jiná místa biblická, na př. „já jsem vinný kmen“ (Jan 15, 1), „já jsem dveře ovci“ (Jan 10, 7) a j., kde Kristus mluví v podobenstvích, tvrdí, že Kristus i při poslední večeři mluvil v podobenství. Avšak Kristus mluvě slova: „Totof jest tělo mé“, „Tatof jest krev má“, nemluvil v podobenství, nýbrž měl na mysli skutečné tělo své a skutečnou krev svou. To vysvítá z těchto okolností:

a) Kristus věděl, že apoštolé berou slova jeho ve smyslu vlastním, jako je brali, když jim svátost oltářní zasliboval. Zajisté nebyl by jich nechal na omylu ve věci tak důležité.

b) Kristus neměl v úmyslu slaviti toto tajemství jenom jednou, nýbrž nařídil, aby toto tajemství slavilo se v církvi neustále: „To čiňte na mou památku“ (Luk. 22, 19).

Mluvil-li Kristus obrazně a věří-li církev jeho po 1900 let ve skutečnou přítomnost těla a krve jeho, Kristus dal podnět k ohavné modloslužbě. Mysleti něco takového bylo by rouhání.

3. Že apoštolé věřili ve skutečnou přítomnost těla a krve Páně ve svátosti oltářní, dovídáme se z I. listu sv. Pavla Korintským. Tam čteme:

Učení
apoštolů.

„Kalich požehnání, jejž žehnáme, zdali není společenství krve Kristovy? A chléb, jejž lámeme, zdali není účastenství těla Páně? (I. Kor. 10, 16).

Proto kdokoli bude jísti chléb tento nebo píti kalich Páně nehodně, vinen bude tělem i krví Páně. Zkusíš pak sám sebe člověk a tak z chleba toho jez a z kalicha pij. Nebo kdo jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, protože nerozsuzuje těla Páně“ (I. Kor. 11, 27—29).

Ustavičné
podání
církvní.

4. Že po všechny časy byla v církvi víra ve skutečnou přítomnost Kristovu ve svátosti oltářní, dosvědčuje ustavičné podání církvní, jako jsou *a)* spisy sv. otců, *b)* nápisy a obrazy v katakombách, *c)* staré liturgie mešní, *d)* víra sekt východních.

Spisy sv.
otců.

a) „Vyučení jsme, že požehnaný pokrm tento jest tělo a krev vtěleného Syna božího“ (Sv. Justin † 166, Apol. I, 66).

„Co se zdá býti chlebem, není chléb, ačkoli chuti tak připadá, nýbrž tělo Kristovo; a co se zdá býti vínem, není víno, ačkoli chut tomu chce, nýbrž krev Kristova . . . Pravi-li o víně sám Kristus: Totoť jest krev má, kdo bude pochybovati a mysliti, že to není krev jeho? Dříve proměnil vodu ve víno a my bychom neměli věřiti, že proměňuje víno v krev?“ (Sv. Cyril Jerusalemský † 386, Cat. myst. 4, 6; 4, 1).

Obrazy v
katakombách.

b) V katakombách sv. Kalixta v Římě je zobrazena ryba plouvící na povrchu vody a nesoucí na zádech košíček s chlebem a vínem. Ryba naznačuje Krista, protože jednotlivá písmena slova *ἰχθύς* (= ryba) jsou začáteční písmena slov: *Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ Τιὸς Σωτήρ* = Ježíš Kristus boží Syn Spasitel.

Také jest tam znázorněn okamžik proměňování. Muž v plášti filosofově drží ruce nad třínohým stolem obětním. Na stole tom leží chléb a ryba. Vedle stojí žena modlící se (= symbol církve).

Liturgie
mešní.

c) Liturgie mešní vesměs mají modlitbu (epiklesis), aby Bůh učinil dary obětní tělem Kristovým. Modlitba liturgie římské zní:

„Quam oblationem tu Deus in omnibus, quaesumus, benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem acceptabilemque facere digneris, ut nobis corpus et sanguis fiat dilectissimi filii tui Domini nostri Jesu Christi.“

„Kterouž obět ty, Bože, rač učiniti ve všem požehnanou, přivlastněnou, platnou, rozumnou a příjemnou, aby se nám stala tělem a krví tvého nejmilejšího Syna, Pána našeho Ježíše Krista“ (Missale Romanum).

Víra sekt
východních.

d) Ve víře ve skutečnou přítomnost Kristovu ve svátosti oltářní shodují se s církví katolickou všechny sekty východní.

Důležitá jest také ta okolnost, že mluvíti o velebné svátosti před pohany v prvních dobách církve bylo přísně zakázáno (disciplina arcani). Kdyby církev nebyla tehdy věřila ve skutečnou přítomnost Kristovu ve svátosti oltářní, nebyla by měla příčiny skrývati tak úzkostlivě učení o svátosti oltářní.

Rovněž velikého významu jsou obžaloby pohanů proti křesťanům prvních století, že ve svých schůzích náboženských slaví hody thyestické, totiž že jedí maso a pijí krev zabitých dětí. (Thyestovi, synu Pelopa a Hippodamie, bratr Atreus předložil ze msty dva jeho vlastní syny za pokrm.) Tato pomluva vznikla zajisté jenom tím způsobem, že pohané zaslechli něco o požívání těla a krve Páně.

Poučení. „Protože Syn boží řekl: „Totoť jest tělo mé“, budme přesvědčení, že pravdivá jsou slova tato, věřme jim a pohlížejme na

svátost oltářní očima duchovníma. Ve svátosti oltářní Kristus nedal nám nic smyslného, nýbrž vše, co nám dal pod smyslnými předměty, jest povýšeno nad smysly' (Sv. Jan Zlatoústý † 407, In Math. hom. 82).

2. Kterak jest přítomen Ježíš Kristus ve svátosti oltářní.

Když Ježíš Kristus při poslední večeři řekl nad chlebem: Kterak jest „Totot jest tělo mé“, proměnil chléb v tělo své, které tehdy přítomen. měl, tedy v tělo živé. V těle živém jest i krev a duše. Rovněž když řekl nad vínem: „Totot jest krev má“, proměnil víno v krev svou, kterou tehdy měl, tedy krev živou. Krev živá jest jenom v těle živém, oživeném duší.

S lidskou přirozeností Ježíšovou jest nerozlučně spojeno božství Ježíšovo, proto při poslední večeři pod každou způsobou bylo přítomno nejen živé tělo, živá krev a duše jeho, nýbrž i božství jeho.

Co se dalo při poslední večeři, opakuje se dosud. Kdykoli kněz říká nad chlebem při mši svaté: „Totot jest tělo mé“, proměňuje chléb v tělo Ježíšovo, které Ježíš nyní má. Ježíš má nyní tělo oslavené. „Kristus vstav z mrtvých, již neumírá“ (Řím. 6, 9). Tělo oslavené jest nesmrtelné, tudíž nedělitelné. V těle oslaveném nelze oddělití těla od krve ani těla od duše. Jest tudíž nyní ve svátosti oltářní přítomno živé tělo a živá krev Ježíše Krista s duší a božstvím. Rozdíl jest pouze ten, že při poslední večeři pod způsobou chleba bylo přítomno živé tělo Ježíšovo smrtelné, kdežto nyní pod způsobou chleba jest přítomno živé tělo Ježíšovo oslavené. Totéž platí o krvi Páně.

Když Pán Ježíš proměnil chléb v tělo své a víno v krev svou, dal je požívat apoštolům: „Vezměte a jezte. Pijte z toho všichni“ (Mat 26, 26—27). Tehdy zajisté všichni apoštolé požívali Krista celého, ač každý požil pouze částky chleba proměněného a vína proměněného. Apoštolé byli by požili Krista celého také, kdyby ho byli požili pouze pod jednou způsobou, buďto pod způsobou chleba nebo pod způsobou vína. Neboť sv. Pavel praví: „Kdokoli bude jísti chléb tento nebo píti kalich Páně nehodně, bude vinen tělem a krví Páně“ (I. Kor. 11, 27). Jest tudíž Ježíš Kristus pod každou způsobou a v každé, i nejmenší částce každé způsoby přítomen celý.

Láme-li kněz svatou hostii, neláme těla Kristova, nýbrž pouze způsobu chleba.

Předeslavše toto vysvětlení, můžeme odpovědět na otázku: Kterak jest přítomen Ježíš Kristus ve svátosti oltářní.

Ježíš Kristus jest ve svátosti oltářní takto přítomen: 1. pod způsobou chleba jest přítomno živé tělo Ježíše Krista, tudíž i jeho krev a jeho duše; 2. pod způsobou vína jest přítomna živá krev Ježíše Krista, tudíž i jeho tělo a jeho duše; 3. Ježíš Kristus jest pod každou způsobou a v každé, i nejmenší částce každé způsoby přítomen celý, t. j. jako Bůh a člověk (Ot. 586).

Přítomnost Kristovu ve svátosti oltářní líčí hymnus církevní od sv. Tomáše Aquinského († 1274): *Lauda Sion* (Chval, Sione).

Ježíš Kristus ustanovil svátost oltářní pod dvojí způsobou, aby dvěma oddělenými způsoby představovala se ve mši svaté jeho krvavá obět na kříži, kde se krev od těla oddělila (Ot. 587).

Jak dlouho
zůstává přítomen Ježíš
Kristus.

Ježíš Kristus zůstává pod způsoby chleba a vína přítomen, dokud způsoby tyto trvají (Ot. 588).

Luther († 1546) připouštěl přítomnost Kristovu pouze v okamžiku přijímání. Proti němu stanovil sněm tridentský (Sess. 13, can. 4), že Kristus jest přítomen ve svátosti oltářní již před přijímáním po vykonané proměně.

Že Kristus jest přítomen ve svátosti oltářní již před přijímáním, dovidáme se ze slov, jimiž Kristus ustanovil svátost tu. O tom, co Kristus podával apoštolům, prohlásil: „*Totoť jest tělo mé*“ a nikoli: „*Totoť bude tělo mé*“ (až v okamžiku přijímání).

Také z tradice církevní, zachované ve spisech sv. Justina, mučedníka († 166), Tertulliana († 240), Cypriana († 258) a j. vysvítá, že vždy byl v církvi obyčej uschovávat svátost oltářní, klaněti se jí a donášeti ji nepřítomným, zvláště nemocným a uvězněným.

Ježíš Kristus přítomný ve svátosti oltářní proměňuje katolické chrámy Páně ve skutečné domy boží, v nichž přebývá Bůh.

„*Aj, stánek boží s lidmi a přebýváti budu s nimi*“ (Zjev. 21, 3).

Tím, že Ježíš Kristus zůstává přítomen ve svátosti oltářní, dokud trvají způsoby chleba a vína, splňuje se také slib jeho: „*Aj, já s vámi jsem po všechny dni až do skonání světa*“ (Mat. 28, 20).

Protože ve svátosti oltářní zůstává přítomen Ježíš Kristus, dokud trvají způsoby chleba a vína, náleží nejsvětější svátosti úcta nejvyšší, totiž klaněti se jí.

Nejsvětější svátosti oltářní náleží úcta nejvyšší, totiž klaněti se jí (Ot. 589).

„Klanějte se mu všichni andělé boží“ (Žid. 1, 6).

„Nikdo nepožívej těla Kristova, dokud se mu byl nepoklonil“ (Sv. Augustin † 430, In ps. 98 n. 8).

Slavnost Božího Těla. Vystavování nejsvětější svátosti. Slavnost Srdce Páně. Pobožnost čtyřicetihodinná.

Poučení. Kristus přítomný ve svátosti oltářní vybízí nás, abychom jej často ve chrámu Páně navštěvovali a jemu se klaněli. Jakožto odznak úcty a lásky naší hoří před svatostánkem, ve kterém se přechovává nejsvětější svátost, věčné světlo.

II. O oběti mše svaté.

1. O oběti vůbec.

**Obět jest viditelný dar, jejž přinášíme Bohu, aby-
chom jej zničením nebo změněním daru za nejvyššího pána uznali (Ot. 590).**

Dar obětní ničí člověk, spálí-li jej. Obětuje-li člověk zvíře, zabíjí je dříve.

Dar obětní mění člověk, stráví-li jej při hodech obětních.

Ničiti nebo měniti dar obětní má dvojí účel: 1. naznačiti, že Bůh jest neobmezený pán světa, který může nejenom všecko stvořiti, nýbrž i zničiti; 2. vyjádřiti, že člověk jest poddán Bohu i se svým majetkem.

Při mši svaté mění se podstata chleba a vína v tělo a krev Páně při proměně čili pozdvihování a ničí se způsoby chleba a vína při přijímání.

**Oběti byly vždy. Již Kain a Abel obětovali. Židům
ve Starém zákoně byly oběti výslovně od Boha přiká-
zány (Ot. 591).**

Jak staré
jsou oběti.

**Oběti Starého zákona přestaly, protože byly toliko
obrazy čili nástiny (typy) oběti Nového zákona (Ot. 592).**

„Starý zákon, maje toliko stín budoucích statků . . . , po každý rok týmiž oběťmi, které se oběťují bez přestání, nemůže nikdy přistupujícími učiniti dokonalými . . . . Neboť není možná, aby krev býkův a kozlů shladila hříchy. Proto (Kristus) vycházeje na svět dí: Obětí ani darů nechtěl jsi (Otče můj), ale tělo způsobil jsi mi (abych se obětoval v těle) . . . . Tehdy řekl jsem: Aj, jdu, abych činil, Bože, vůli tvou. Odnímá tedy (Kristus) první, aby ustanovil druhé“ (Žid. 10, 1—9).

**Obět Nového zákona jest sám Syn boží, Ježíš Kristus,
jenž se svou smrtí na kříži Otci nebeskému za nás obě-
toval (Ot. 593).**

„Jednou obětí učinil na věky dokonalými ty, kteří jsou posvěceni“ (Žid. 10, 14).

Poučení. Obět jest nejdokonalejší a nejslavnější projev vnitřní úcty boží. Proto obět u všech národů byla a jest střed a vrchol služeb božích.

2. O oběti mše svaté.

Co jest obět mše sv. Obětí Ježíšovou na kříži nepřestala obět. Pán Ježíš přál si, aby krvavá obět jeho na kříži ustavičně se obnovovala.

Obět Pána Ježíše na kříži se ustavičně obnovuje mší svatou (Ot. 594).

Mše svatá jest ustavičná obět Nového zákona, ve které se Ježíš Kristus pod způsoby chleba a vína Otci svému nebeskému nekrvavým způsobem obětuje (Ot. 595).

Mše vzniklo z latinského missa. Missa jest pozdější tvar slova missio = poslání, rozeslání, propuštění, tak jako remissa jest místo remissio, oblata místo oblatio, collecta místo collectio atd.

Obět mše svaté obdržela jméno missa = rozeslání, propuštění, protože při ní jáhen dvakrát volal: „Ite, missa est!“ „Jděte, jste propuštěni!“ Jednou volal na katechumeny, aby se vzdálili, když nastávala mše věřících, po druhé na věřící, když byla skončena mše věřících. Toto poslední volání zachovalo se dosud. První jmenuje obět novozákonní mší svatou sv. Ambrož († 397). V Písmě sv. čteme jiná pojmenování, jako lámání chleba (Skut. 2, 42), večeře Páně (I. Kor. 11, 20), žehnání (I. Kor. 10, 16).

Poměr oběti mše sv. k oběti na kříži. **Mezi obětí mše svaté a obětí na kříži není podstatného rozdílu; jenom způsob obětování jest rozdílný (Ot. 596).**

Mezi obětí mše svaté a obětí na kříži není podstatného rozdílu, protože jest v obojí týž obětující kněz a týž obětní dar, totiž Ježíš Kristus sám (Ot. 597).

Kněz, který koná mší svatou, zaujímá místo podržené. Jako při svátostech kněz koná úkon posvátný, s nímž Ježíš Kristus spojil určitou milost, tak při mši svaté kněz jako sluha a viditelný zástupce Kristův koná posvátné úkony, jež podle vůle Kristovy jsou obět. Proto vlastní obětník jest Kristus sám. Kristus jest kněz na věky (Žalm 109, 4), Kristus má věčné kněžství, protože zůstává na věky (Žid. 7, 24).

Že obět mše svaté co do podstaty jest stejná s obětí na kříži, Kristus dokázal tím, že zvolil dvě svátostní způsoby chleba a vína, aby naznačil oddělení krve od těla při oběti krvavé.

Co do způsobu obětování jest mezi obětí mše svaté a obětí na kříži rozdíl ten, že se Ježíš Kristus na kříži

obětoval způsobem krvavým, ve mši svaté však že se obětuje způsobem nekrvavým, totiž tak, že znova netrpí a neumírá (Ot. 598).

Obět na kříži a obět mše svaté nejsou dvě oběti, nýbrž obět jedna.

Mše svatá, kterou konal Pán Ježíš při poslední večeři, byla svátostná anticipace a mše svatá, která se koná dosud a bude konati až do skonání světa, jest svátostná repraesentace oběti na kříži.

Ježíš Kristus ustanovil obět mše svaté při poslední večeři (Ot. 599).

Ježíš Kristus ustanovil obět mše svaté takto: 1. proměnil chléb a víno v tělo své a v krev svou a nad to sebe sama pod způsoby chleba a vína svému Otci nebeskému obětoval; 2. přikázal apoštolům, aby tuto obět na jeho památku obnovovali (Ot. 600).

Kdy a jak ustanovil mši sv. Ježíš Kristus.

Protestanti upírají mši svaté povahu obětní. Protestanti tvrdí, že co Pán Ježíš konal při poslední večeři se svátostí oltářní, bylo jenom přijímání, nikoli obět. Proto mši svatou odstranili. Avšak církev katolická v tom jednání, jímž Pán Ježíš ustanovil svátost oltářní, vidí nejenom svaté přijímání, nýbrž i obět.

Obětní povaha mše sv.

Při poslední večeři Pán Ježíš proměnil chléb v tělo své a víno v krev svou, v této podobě obětoval sebe Otci nebeskému a pak teprv dal požití apoštolům z těchto darů obětních.

Toto přesvědčení církev dala na jevo na sněmě tridentském (Sess. 22, can. 1).

Obětní povaha mše svaté vysvítá 1. z messiánských obrazův a proroctví, jimiž mše svatá byla nastíněna a předpověděna; 2. ze slov a úkonů, jimiž byla ustanovena; 3. z přesvědčení sv. apoštolů; 4. z dokonalosti náboženství katolického.

1. Prorok David, srovnávaje budoucího messiáše s Melchisedechem, z obrazův králem salemským a knězem Boha nejvyššího (I. Mojžíš. 14, 18), volá a proroctví. o messiáši: „Ty jsi kněz na věky podle řádu Melchisedechova“ (Žalm 109, 4). Melchisedech obětoval Bohu chléb a víno. Má-li Kristus podobati se Melchisedechovi, musí také obětovati chléb a víno. Kristus s chlebem a vínem zároveň nikdy nic nečinil, jenom při poslední večeři. Proto co konal s chlebem a vínem při poslední večeři, byla obět.

Poslední z proroků, Malachiáš, volá ke kněžím židovským: „Nemám zalíbení ve vás, dí Hospodin zástupův, a daru nepřijmu z ruky vaší.

Neboť od východu slunce až na západ veliké jest jméno mé mezi národy a na každém místě posvěcuje a obětuje se jménu mému obět čistá“ (Mal. 1, 10—11).

Toto proroctví nevztahuje se na krvavou obět messiášovu, protože proroctví mluví o oběti nekrvavé (mincha). Potom obět Ježíšova krvavá neobětuje se na každém místě.

Není-li obět, co Kristus konal při poslední večeři s chlebem a vínem, zůstalo nesplněno i proroctví Davidovo i proroctví Malachiášovo.

Ze slov a
skutků při
poslední
večeři.

2. Co Kristus konal a mluvil při poslední večeři, když ustanovoval svátost oltářní, ukazuje na skutečnou obět.

Pán Ježíš praví o těle svém: „Totof jest tělo mé, které se za vás vydává“ a o krvi své: „kteráž bude vylita za vás“ (Luk. 22, 19—20). Kdyby byl měl na mysli pouhé přijímání, byl by řekl: „které se vám dává“, „která se vám vylévá“. Vydávati tělo své za někoho a vylévati krev za někoho jest tolik co obětovati tělo a krev svou.

Podle sv. Matouše Pán Ježíš řekl nad vínem: „Totof jest krev má Nového zákona, která za mnohé vylita bude na odpuštěnou hříchů“ (Mat. 26, 28).

Praví-li Pán Ježíš o krvi své při poslední večeři, že bude vylita na odpuštěnou hříchů, nemůže míti na mysli pouhé přijímání. Ani pohané ani židé neznali obyčeje jísti a píti na odpuštěnou hříchův. Ale pohanům i židům znám byl obyčej konati obět na odpuštěnou hříchů.

Konečně jest důležitá okolnost, že Pán Ježíš při poslední večeři zvolil dvě způsoby svátosti oltářní. Dvěma způsoby chleba a vína chtěl naznačiti, že při poslední večeři koná se předem totéž, co druhého dne bude se konati na Kalvarii, totiž oddělení krve od těla čili skutečná obět. Kdyby bylo šlo o pouhé přijímání, byla by stačila jedna způsob.

Z přesvěd-
čení apoš-
tolů.

3. Apoštolé byli přesvědčeni, že mše svatá jest obět.

Sv. Pavel praví: „Máme oltář, s něhož nemají moci jísti, kteří slouží stánku“ (Žid. 13, 10). Mluví-li sv. Pavel o oltáři, má na mysli také obět, protože kde oltář, tam obět.

Z dokona-
losti nábo-
ženství
katolického.

4. Aby mše svatá byla obět, toho žádá i dokonalost náboženství katolického. — Obět jest nejdokonalejší projev vnitřní úcty boží. Kdyby náboženství katolické nemělo oběti, nebylo by náboženství nejdokonalejší, protože by nemělo nejdokonalejšího projevu vnitřní úcty boží. Všechna ostatní náboženství předčila by nad ně v té příčině. Neboť nikdy a nikde nebylo náboženství bez oběti.

Poučení. „Kolik kapek má moře, kolik paprsků má slunce, kolik hvězd má nebe, kolik květin má země, tolik tajemství obsahuje v sobě obět mše svaté“ (Sv. Bonaventura † 1274, Lib. 6. de virt. theol.).

3. Pokračování.

Proč Ježíš
Kristus
ustanovil
obět mše sv.

Ježíš Kristus ustanovil obět mše svaté, 1. aby nám svou krvavou obět na kříži ustavičně připomínal; 2. aby nám ovoce oběti na kříži přivlastňoval (Ot. 601).

Obětí na kříži Ježíš Kristus učinil zadost spravedlnosti boží a dobyl nám zásluh; ve mši svaté přivlastňuje nám ono dostiučinění a ony zásluhy.

Obět mše svaté konala se v církvi katolické vždycky, od dob apoštolských počínaje (Ot. 602).

Obět mše sv.
konala se
vždy.

Za to ručí nám *a)* svědectví svatých otců, *b)* liturgie na východě i na západě, *c)* památky stavitelství a malířství církevního.

a) Sv. Justin mučedník († 166) popisuje obřady mše svaté (Apol. I, 65). Rovněž sv. Cyrill Jerusalemský († 386, Cat. myst. 5, 2).

„Denně obětuje se předrahé tělo Kristovo a krev Kristova na stole tajemném“ (Sv. Hippolyt † asi 235, in Prov. IX, 1).

b) Nejznamenitější liturgie (= obřady mešní) na východě jsou: liturgie sv. Jakuba, sv. Marka, sv. Jana Zlatoústého, sv. Basilia; na západě: liturgie římská, ambrosiánská a gotská čili mozarabická.

Liturgie sv. Jakuba (jerusalemská) má toto vyzvání: „Klanějme se Beránku božímu, který se obětuje na oltáři.“

Sekty východní, jež se odtrhly od církve římské v prvních stoletích, mají obět mše sv. Rusové mají také obět mše svaté.

c) Oltáře a obrazy nalezené v katakombách jsou důkazy, že první křesťané konali obět mše svaté.

Obět mše svaté konají biskupové a kněží, činíce totéž, co činil Ježíš Kristus při poslední večeři (Ot. 603).

Kdo koná
mši sv.

Mše svatá se obětuje toliko Bohu. I když se koná ke cti svatých, obětuje ji kněz toliko Bohu samému (Ot. 604).

Komu se
obětuje
mše sv.

„Proto kněz neříká: Obětuji ti obět, Petře nebo Pavle, nýbrž činí díky Bohu za vítězství jejich a vzývá je za přimluvu“ (Trid. Sess. 22, cap. 3).

Mše svatá se koná i ke cti svatých, 1. abychom děkovali Bohu za milosti, které svatým udělil; 2. abychom došli jejich přimluvy u Boha (Ot. 605).

Mše svatá se koná:

Na jaký
úmysl koná
se mše sv.

1. abychom Boha náležitě ctili a chválili (obět chvály, sacrificium latreuticum);

2. abychom Bohu za všechna dobrodiní děkovali (obět díků, sacrificium eucharisticum);

3. abychom spravedlnost boží usmířili a milosti pravé lítosti a kajícího jakož i odpuštění trestů za hříchy došli (obět smíření, sacrificium propitiatorium);

4. abychom všecko dobré pro tělo i pro duši sobě i jiným vyprosili (oběť prosebná, sacrificium impetratorium). (Ot. 606.)

Tento čtverý úmysl církev vyjadřuje chvalozpěvem Gloria.

Užitky
mše sv.

Milosti čili užitky mše svaté jsou dvojí: obecné a zvláštní (Ot. 607).

Obecných užitků (fructus generales) mše svaté dostává se veškerému lidstvu vůbec, zvláště však církvi bojující a trpící (Ot. 608).

Zvláštních užitků (fructus speciales) mše svaté dostává se: 1. knězi, který ji obětuje, 2. těm, za které ji kněz zvlášť obětuje, 3. těm, kdo jsou jí nábožně přítomni (Ot. 609).

Poučení. Mše svatá zachovává zemi. Beze mše svaté země dávno již byla by bývala zničena hříchy lidskými.

III. O svatém přijímání.

1. Co jest svaté přijímání.

Co jest sv.
přijímání.

Svaté přijímání (communio, κοινωνία) jest požívání těla a krve Ježíše Krista v nejsvětější svátosti oltářní (Ot. 616).

Oběti pokojné u národa israelského byly spojeny s hody posvátnými, jež se vystrojily z části masa obětního. Těmi hody Israelité dávali na jevo, že jsou s Bohem v poměru přátelském a že si přejí upevniti tento poměr.

Také pohané měli hody obětní. Těmito hody snažili se vejíti ve styk s bytostmi nadzemskými.

Podobně jest s obětí mše svaté. Oběť mše svaté zakončuje se posvátnými hody svatého přijímání. Proto církev na sněmu tridentském (Sess. 22, cap. 6) vyslovila přání, aby věřící při každé mši svaté přijímali zároveň s knězem. Na toto přání církve upozorňuje Svatý Otec Pius X. a stanoví pravidla každodenního přijímání (Decretum ze dne 20. prosince 1905).

Jak se děje.

Kněz přijímá svátost oltářní pod způsobami chleba a vína, kdykoli koná oběť mše svaté. Jinak přijímají i kněz i ostatní věřící toliko pod způsobou chleba (Ot. 616).

S počátku rozdávala se věřícím velebná svátost obyčejně pod způsobami chleba i vína, ale byly případy, že se jim podávala také jenom pod jednou způsobou, a to nejen mimo chrám Páně, nýbrž i v chrámu Páně. Zpravidla přijímali pod jednou způsobou: 1. ti, kteří

přijímali doma; 2. nemocní; 3. malé děti; 4. ti, kteří přijímali při mši svaté s chlebem dříve proměněným (missa praesanctificatorum). Taková mše svatá jest u nás na Veliký pátek.

Avšak podávání kalicha bylo spojeno s obtížemi: 1. svátost oltářní ve způsobě vína snadno se rozleje a těžko přechovává, zvláště v krajinách horkých a studených; 2. z příčin zdravotních není radno pít z kalicha, z kterého pili již jiní; 3. slabí lidé mnohdy vína nesnesou; 4. v mnohých krajinách jest nedostatek vína.

Pro tyto obtíže upouštělo se ponenáhlu od podávání kalicha v církvi západní, až podávání pod jednou způsobou stalo se obyčejem všeobecným. Tento všeobecný obyčej církev povýšila na zákon na sněmě kostnickém (Sess. 13) proti husitům a na sněmě tridentském (Sess. 21, cap. 1—3 a can. 1—3) proti protestantům. Dovolovala však ještě potom přijímati pod obojí způsobou v jednotlivých zemích, dostavily-li se vážné důvody. Tak Pius IV. r. 1564 dovolil v Čechách a na Moravě přijímati pod obojí způsobou. Toto dovolení bylo opět odvoláno r. 1622.

Přijímání pod obojí způsobou není potřebné k spasení (Trid. Sess. 21, can. 1), protože: 1. Ježíš Kristus jest přítomen pod každou způsobou a v každé, i nejmenší částce každé způsoby celý, t. j. jako Bůh a člověk. Proto Kristus slibuje život věčný také těm, kteří ho budou požívat pouze ve způsobě chleba: „Bude-li kdo jísti z chleba tohoto, živ bude na věky“ (Jan 6, 52). 2. Není přikázání božího, aby věřící přijímali pod obojí způsobou. Při poslední večeři přikázal sice Kristus jísti i pít: „Vezměte a jezte“! „Pijte z toho všickni“ (Mat. 26, 26—27). Ale tehdy Kristus měl na mysli obět, nikoli pouhé přijímání. Až dosud kněží přijímají pod obojí způsobou, kdykoli konají obět mše svaté.

Jsmo povinni svátost oltářní přijímati: 1. protože Ježíš Kristus nejsvětější svátost oltářní ustanovil, aby duše naše k životu věčnému živil; 2. protože výslovně přikázal, abychom ji přijímali (Ot. 617).

Povinnost
sv. přijí-
mání.

„Amen, amen, pravím vám: Nebudete-li jísti těla Syna člověka a pít jeho krve, nebudete mít v sobě života“ (Jan 6, 54).

„Vezměte a jezte“. „Pijte z toho všickni“ (Mat. 26, 26—27).

Svátost oltářní jsme pod hříchem těžkým povinni přijímati: 1. alespoň jednou za rok, a to v čas velikonoční; 2. v nebezpečení smrti jakožto pokrm na cestu do věčnosti (Ot. 618).

Aspoň jednou za rok, a to v čas velikonoční přijímati svátost oltářní nařizuje 4. přikázání církevní. Toto přikázání bylo vydáno na všeobecném sněmě lateránském IV. r. 1215.

Svaté přijímání působí v nás tyto milosti: 1. spojuje nás co nejúžeji s Kristem; 2. rozmnožuje milost posvěcující; 3. zeslabuje zlé náklonnosti a posiluje naši lásku

Účinky sv.
přijímání.

k Bohu; 4. očišťuje od hříchů všedních, chrání od hříchů smrtelných a shlazuje časné tresty za hříchy; 5. jest nám rukojemstvím slavného zmrtvýchvstání a věčné blaženosti (Ot. 619).

Jaké milosti bude v nás působiti svaté přijímání, Kristus naznačil slovy:

„Kdo jí mé tělo a pije mou krev, přebývá ve mně a já v něm“ (Jan 6. 57).

„Amen, amen, pravím vám: Nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti jeho krve, nebudete mít v sobě života; nebo tělo mé právě jest pokrm a krev má právě jest nápoj“ (Jan 6, 54—56).

„Pojďte ke mně všickni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím“ (Mat. 11, 28).

„Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v den nejposlednější“ (Jan 6, 55).

Přijímání
duchovní.

Vedle přijímání svátostného (*communio sacramentalis*) jest ještě přijímání duchovní (*communio spiritualis*).

Přijímání duchovní jest touha přijímati svátost oltářní. Přijímati duchovně můžeme každou dobu, třeba několikrát za den. Nejvhodnější čas k přijímání duchovnímu jest však, kdykoli navštívíme svátost oltářní a kdykoli jsme na mši svaté a nepřijímáme svátostně.

Přijímání duchovní jest Pánu Ježíši příjemné a člověku velice prospěšné. Přijímajíce duchovně, docházíme skoro týchž milostí, jako když přijímáme svátostně. Ovšem máme-li milost posvěcující.

Poučení. Svatí mučedníci přemáhali muka nejhroznější, protože se posilovali tělem Páně. I my přemůžeme tělo, svět a ďábla, budeme-li často a zbožně přijímati tělo Páně. „Jest-li Bůh s námi, kdo proti nám?“ (Řím. 8, 31).

2. Jak máme se připraviti na svaté přijímání.

Příprava
jest nutná.

Abychom se stali účastni milostí svatého přijímání, musíme se k němu dobře připraviti (Ot. 620).

„Zkusiž sám sebe člověk a tak z toho chleba jez a z kalicha pij. Nebo kdo jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, protože nerozsuzuje těla Páně“ (I. Kor. 11, 28—29).

Příprava k svatému přijímání jest dvojí: podle duše a podle těla (Ot. 621).

Příprava
podle duše.

a) Příprava k svatému přijímání podle duše záleží v péči o čisté svědomí a v pobožnosti srdce (Ot. 622).

Míti čisté svědomí jest býti alespoň beze všech těžkých hříchů čili býti ve stavu posvěcující milosti (Ot. 623).

Že křesťanu jest přistupovati ke stolu Páně s čistým svědomím, Pán Ježíš naznačil tím, že umýval apoštolům nohy před svatým přijímáním (Jan 13, 4—11).

Podobenství o svatbě královské (Mat. 22, 1—14) rovněž poučuje nás, že bez svatebního roucha milosti posvěcující nesmíme se účastniti stolu Páně.

V liturgii východní volá kněz, dříve než rozdává velebnou svátost: „Svaté svatým!“ „*Tὰ ἁγία τοῖς ἁγίοις.*“

Reformátoři 16. století učili, že odpuštění hříchů těžkých jest nejpřednější účinek svatého přijímání a víra jediná příprava na svaté přijímání.

Učení jejich zavrhl sněm tridentský (Sess. 13, can. 5 et 11).

Od hříchů všedních svaté přijímání nás očišťuje.

„Ničí hříchy všední a chrání hříchů smrtelných“ (Innocenc III. † 1216, De mysterio missae IV, 44).

Kdo jest si vědom těžkého hříchu a chce jíti k svatému přijímání, musí dříve svědomí své očistiti svatou zpovědí (Ot. 624).

Kdo jde k svatému přijímání, ač jest si vědom těžkého hříchu, hřeší velmi těžce a dle sv. Pavla (I. Kor. 11, 29) jí sobě odsouzení, protože nerozsuzuje těla Páně (Ot. 625).

Nehodné přijímání svátosti oltářní jest svatokrádež. Řadu svatokrádcův otvírá Jidáš.

Jaký osud čeká svatokrádce, vysvítá ze slov Ježíšových o Jidášovi: „Lépe by bylo člověku tomu, kdyby se byl nenarodil“ (Mat. 26, 24).

Nehodné přijímání mívá smutné následky již zde na zemi; zvláště zaslepenost rozumu a zatvrzelost srdce, někdy i náhlou smrt, nemoci a jiné tresty časné.

„Proto jsou mezi vámi mnozí nemocní a mdlí a mnozí spí (v hrobě)“ (I. Kor. 11, 30).

Účinky hodného i nehodného přijímání líčí krásně hymnus: *Lauda Sion.*

Pobožnost srdce záleží ve vzbuzování: 1. víry, naděje a lásky; 2. pokory a lítosti; 3. nejhlubší úcty ke Kristu a vroucí touhy po spojení s ním (Ot. 626).

Pěkné příklady pobožnosti srdce jsou pohanský setník v Kafarnaum (Mat. 8, 5—13) a Zachheus (Luk. 19, 1—10).

b) Příprava k svatému přijímání podle těla záleží v tom, 1. abychom kromě nebezpečné nemoci byli úplně podle těla.

lačni, t. j. abychom od dvanácti hodin v noci ničeho nepoživali; 2. abychom v počestném oděvu k svatému přijímání přistoupili (Ot. 627).

Nařízení o úplné lačnosti (od jídla i pití) před svatým přijímáním vycházela již v dobách nejstarších. Sněm hipponský z r. 393 c. 28 stanoví: „Svatá tajemství oltářní buďte slavena pouze od lidí lačných, vyjma jediný den v roce (ve který se slaví večeře Páně)“.

Příčina, pro kterou byl vydán zákon ten, jest úcta ke svátosti oltářní.

Úcta ke svátosti oltářní žádá, aby křesťan dal přednost pokrmu nebeskému před pokrmem pozemským.

Od tohoto zákona osvobozuje papež kněze i laiky, ale pouze nemocné. Zdravým tato dispens nedává se nikdy.

Poučení. „Kdybys očekával do domu svého příchodu knížete světského, s jakou péčí by ses vynasnažoval příbytek vyčistiti, vyzdobiti a dáti mu vzezření přívětivé! Nemá-li býti ještě větší péče o důstojné přijetí, přichází-li k tobě kníže nebeské?“ (Sv. Ambrož † 397, Sermo 6).

§ 37. O svátosti pokání.

Slovo „pokání“ má trojí význam: 1. kající smýšlení, jímž člověk lituje hříchů svých a obrací se k Bohu; 2. trest, kterým člověk činí dosti za hříchy spáchané; 3. svátost pokání.

Co jest
svátost
pokání.

Svátost pokání jest svátost, ve které kněz ke zpovídaní zplnomocněný jménem božím hříšníku odpouští hříchy po křtu svatém spáchané, když jich srdečně lituje, upřímně se z nich zpovídá a opravdovou vůli má se polepsiti a za hříchy dosti učiniti (Ot. 634).

Sv. otcové nazývají tuto svátost: Sacramentum poenitentiae (svátost pokání), Baptismus laboriosus (křest lopotný), Secunda post naufragium tabula (druhé prkno po ztroskotání lodi) — Tertullian † 240, De poen. 4; *ἑξομολόγησις*, confessio (vyznání) — Irenej † 202, Tertullian † 240, Cyprian † 258.

Odpůrci
svátosti
pokání.

Odpůrci této svátosti jsou reformátoři 16. století. Nesprávně smýšleli o této svátosti také montanisté ve 2. století a novatiáni ve 3. století.

Reformátoři jsou toho přesvědčení, že církev vůbec nemá moci odpouštěti hříchy.

Montanisté a novatiáni učili, že církev nemůže odpouštěti hříchů těžkých, spáchaných po křtu.

Proti nim stanovil sněm tridentský (Sess. 14, can. 1), že pokání v církvi katolické jest pravá svátost, ustanovená od Pána Ježíše na odpuštění hříchů spáchaných po křtu sv.

Ježíš Kristus ustanovil svátost pokání, když se po svém zmrtvýchvstání ukázal apoštolům, na ně dechl a jim řekl: „Přijměte Ducha svatého! Kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadrženy jsou“ (Jan 20, 22—23) — (Ot. 635).

Ustanovení
svátosti
pokání.

Moc hříchy odpouštětí přešla od apoštolů na biskupy a kněze, kteří však musí, aby ji platně vykonávali, řádně k tomu býti zplnomocnění (Ot. 636).

Udělovatelé
svátosti
pokání.

Moc odpouštětí hříchy dostává kněz, přijímaje svátost svěcení kněžstva. Nemůže však tuto moc platně vykonávat, dokud mu nebyl vyměřen okrslek podřízených. Kristus ustanovil totiž svátost pokání ve způsobu soudu. Apoštolé a jich řádní nástupci mají rozhodovati v jednotlivých případech, mohou-li hříchy odpustiti, a potom teprv hříchy odpouštětí nebo zadržovati.

Papež má právo odpouštětí hříchy celého světa katolického, biskup svých diecesánů. Kněží bývají zplnomocnění od biskupa nebo papeže. Zplnomocnění papežské platí pro celou církev, biskupské jen pro diecesi nebo jisté místo v diecesi. Proto missonáři, hodlající podniknouti cestu missionářskou, obraceli se dříve do Říma pro pravomoc (iurisdikci), na př. sv. Patricius († 493), sv. Bonifác († 755), sv. Vojtěch († 997) a j.

Papež, uděluje biskupům a kněžím pravomoc odpouštětí hříchy, může si některé případy vyhraditi pro sebe. Takové případy slují případy vyhrazené papeži (*casus reservati papales*). Rovněž biskup, uděluje pravomoc knězi, může si některé případy vyhraditi pro sebe. Takové případy nazývají se případy vyhrazené biskupovi (*casus reservati episcopales*).

Biskupové vyhrazují si: odpadlictví od víry katolické, křivou přísahu před soudem, krádež v kostele, vraždu a žhárství.

Jest-li kdo v nebezpečení smrti, může obdržeti rozhřešení od každého kněze i z případů vyhrazených.

Svátosti pokání jest ke spasení třeba, protože jest po křtu jediný řádný prostředek, kterým od Boha odpuštění těžkých hříchů dosáhnouti lze (Ot. 637).

Účinky
svátosti
pokání.

Svátost pokání jest tak potřebná pro hříšníka jako křest pro člověka nepokřtěného. Proto svatí otcové nazývají svátost pokání „druhým prknem po ztroskotání lodi“ a „křtem lopotným“.

Nemůže-li kdo přijmouti svátost pokání, může ji nahraditi dokonalou lítostí spojenou s úmyslem přijmouti svátost pokání, jakmile naskytne se mu příležitost. Takový případ podobá se křtu žádosti (*contritio cum voto sacramenti*).

Že dokonalá lítost očišťuje člověka od hříchův i bez svátosti pokání, vychází odtud, že dokonalá lítost jest nerozlučně spojena s dokonalou láskou k Bohu. Ve které duši však jest dokonalá láska k Bohu, tam nemá místa hřích.

„Bůh jest láska, a kdo zůstává v lásce, zůstává v Bohu a Bůh v něm“ (I. Jan 4, 16).

Dokonalá lítost musí býti spojena s úmyslem přijmouti svátost pokání, protože svátost pokání jest po křtu jediný řádný prostředek, kterým lze od Boha dojíti odpuštění hříchů těžkých. Kdo by tudíž netoužil po tomto prostředku, nemohl by dojíti odpuštění.

Účinky
svátosti
pokání.

Svátostí pokání nabýváme: 1. odpuštění hříchů; 2. prominutí trestů věčných a alespoň části trestů časných; 3. posvěcující milosti nebo jejího rozmnožení; 4. obživnutí zásluh pro nebe, o které nás smrtelný hřích oloupil; 5. zvláštních milostí k životu bohumilému; 6. pokojného svědomí (Ot. 638).

Ve svátosti pokání odpouštějí se všechny hříchy. „Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim“ (Jan 20, 23).

Pravil-li Kristus o hříších proti Duchu svatému (Mat. 12, 31), že nebudou odpuštěny ani zde ani na onom světě, nechtěl tím říci, že církev nemá moci odpouštěti hříchy takové, nýbrž že lidé nekající nemohou dojíti odpuštění.

Částky
svátosti
pokání.

K hodnému přijetí svátosti pokání náleží 5 částek: 1. zpytování svědomí, 2. lítost, 3. opravdové předsevzetí, 4. zpověď, 5. dostiučinění (Ot. 639).

Podobenství o marnotratném synu (Luk. 15, 11—32).

Poučení. Ustanovení svátosti pokání jest zvláštní důkaz lásky boží k nám. Kristus věděl, že málo kdo zachoval by si nevinnost nabytou na křtu svatém, proto poskytl lidem příležitost, aby ještě potom se očišťovali od hříchů.

I. O zpytování svědomí.

Co jest
zpytovati
svědomí.

Svědomí zpytovati jest vážně přemýšletí, kterých hříchů jsme se od jisté doby dopustili (Ot. 641).

Svědění své musíme zpytovat: 1. při první zpovědi za dobu uplynulou od času, kdy jsme počali hříchy poznávat; 2. při obyčejných zpovědích za dobu uplynulou od poslední platné zpovědi; 3. při zpovědích za delší dobu právě za tuto dobu (Ot. 642).

Svědění zpytujeme takto: 1. rozpomínáme se, kdy jsme se naposled platně zpovídali a zdali jsme vykonali uložené pokání; 2. připomínáme si desatero přikázání božích a patero přikázání církevních jakož i sedmero hlavních hříchův a při tom se tážeme, zdali jsme zhřešili myšlením a žádostmi, slovy a skutky neb opominutím dobrého; 3. rozpomínáme se, zdali jsme se dopustili hříchů cizích a zdali jsme konali povinnosti svého stavu (Ot. 643).

Kterak
zpytujeme
svědomí.

Sedmero hříchů hlavních zakazuje sice již desatero přikázání božích. Přes to připomínáme si sedmero hříchů hlavních ještě zvlášť, abychom seznali, nemáme-li hříšných návykův a náruživostí.

U hříchů těžkých musíme se zvláště rozpomínati: 1. na jejich počet; 2. alespoň na okolnosti, které druh jejich proměňují nebo hřích jinak všední v těžký mění (Ot. 644).

Čeho jest
si všimati
u hříchů
těžkých.

Toho žádá sněm tridentský (Sess. 14, De sanct. Poenit. Sacr. can. 7).

Při zpytování svědomí můžeme se na počet hříchův upamatovati, když se rozpomínáme, stal-li se ten hřích každý den, každý týden nebo měsíc a kolikrát za den, za týden nebo za měsíc (Ot. 645).

Okolnosti týkají se osoby, předmětu, místa, času, způsobu.

Okolnosti, které proměňují druh hříchu, jsou takové okolnosti, jež převádějí hřích z jednoho přikázání božího ještě do jiného, na př. krádež spáchaná v kostele není pouze proti 7. přikázání, nýbrž zároveň proti druhému (znesvěcení místa posvátného).

Na zpytování svědomí máme vynakládati tolik pílě, kolik jí vynakládáme na díla důležitá. Nemáme při tom býti ani povrchní a lehkovážní ani příliš úzkostliví (Ot. 646).

Píle při
zpytování
svědomí.

Nedbalost při zpytování svědomí jest hřích těžký, když se jí člověk vydává vědomě v nebezpečení zapomenutí hříchů smrtelných (Ot. 647).

Zpytování svědomí si usnadníme, když je budeme zpytovati každý den a často se zpovídati (Ot. 648).

Poučení. Znáti sebe sama jest nezbytná podmínka pokroku mravního. Kdo není si vědom, co hyzdí duši jeho a čeho se jí nedostává, nemůže se státi mravně lepší. I pohané viděli v poznání sebe samého prostředek k dokonalosti. — Poznej sebe samého!

II. O lítosti.

Co jest
lítost.

Lítost jest nejpotřebnější částka při svátosti pokání, protože bez lítosti žádný hřích nemůže býti odpuštěn (Ot. 649).

„Nebudete-li činiti pokání, všichni zahynete podobně“ (Luk. 13, 3).

Ani otec pozemský neodpouští dítě dříve, dokud dítě nejeví lítosti.

Lítost (contritio) jest bolest a ošklivost duše nad spáchanými hříchy (Ot. 650).

Vlastnosti
lítosti.

Lítost musí býti: 1. vnitřní, 2. nade všecko, 3. obecná, 4. nadpřirozená (Ot. 651).

Vnitřní.

1. Lítost jest vnitřní, když hříšník nejen ústy kající modlitbu říká, nýbrž hřích též skutečně v ošklivosti má a upřímně sobě žádá, aby se ho byl nedopustil (Ot. 652).

„Roztrhněte srdce svá a ne roucha svá“ (Joel 2, 13).

Nade
všecko.

2. Lítost jest nade všecko, když pokládáme hřích za největší zlo a více ho v ošklivosti máme než každé jiné zlo (Ot. 653).

Ztráta rodičů, zdraví, cti, majetku bolí nás velice. Avšak máme-li míti lítost nade všecko, musíme hřích pokládati za větší neštěstí, nežli jest kterákoli ztráta tuto jmenovaná, a musíme býti ochotni raději vytrpěti kteroukoli ztrátu tuto jmenovanou, nežli dopustiti se hříchu.

„Kdo miluje otce nebo matku více nežli mne, není mne hoden“ (Mat. 10, 37).

Obecná.

3. Lítost jest obecná, když se vztahuje aspoň na všechny hříchy těžké (Ot. 654).

Těžké hříchy se odpouštějí ve svátosti pokání buď všechny nebo žádný z nich, protože odpuštění děje se vlitím milosti posvěcující. Milost posvěcující nemůže však vniknouti do duše, ve které jest ještě jeden hřích těžký. Hřích těžký a milost posvěcující vylučují se navzájem, jako se vylučuje tma a světlo. Proto mají-li ve svátosti pokání býti odpuštěny všechny hříchy těžké, lítost musí se vztahovati na všechny.

Když se zpovídáme toliko ze hříchů všedních, platí o lítosti toto: 1. zpověď jest platná, i když jen jednoho z nich opravdu litujeme; 2. máme se však přičiniti, abychom litovali všech hříchů všedních, ze kterých se zpovídáme; 3. radno jest také, v lítost a zpověď zahrnouti hříchy, z nichž jsme se už dříve zpovídali, abychom tím jistěji pravou lítost měli (Ot. 655).

Všední hříchy nevylučují milosti posvěcující, proto může býti odpuštěn jeden všední hřích bez druhého.

4. Lítost jest nadpřirozená, když hříšník pomocí milosti boží a z pohnutek nadpřirozených hříchu lituje (Ot. 656). Nadpřirozená.

Milostí boží lituje hříšník, pohnula-li jej k lítosti milost boží. Bez milosti boží nelze konati skutků nadpřirozených.

Nadpřirozenými pohnutkami k lítosti rozumíme pohnutky, které nám udává víra (Ot. 657).

Víra nám udává tyto hlavní pohnutky k lítosti: 1. že Bůh nekonečně dokonalý a vši lásky hoden jest, a hříšník jím pohrdá; 2. že Ježíš Kristus pro hříchy naše přehořké utrpení a smrt podstoupil; 3. že hříchem ztrácíme nebe; 4. že hříchem si zasluhujeme trestu v pekle jakož i jiných trestů; 5. že hřích už sám sebou ošklivý jest (Ot. 658).

Lítost jest pouze přirozená, když hříšník toliko z přirozených pohnutek hříchu lituje, na př. že hříchem do časného neštěstí, do hanby nebo škody upadl (Ot. 659).

Lítost pouze přirozená nestačí k odpuštění hříchů (Ot. 660).

Takovou lítost měl král syrský Antiochus Epifanes, když se těžce poranil, spad s vozu (II. Makk. 9).

Lítost nadpřirozená jest dvojí: dokonalá a nedokonalá (Ot. 661). Dokonalá.

Lítost jest dokonalá (contritio), když hříchu litujeme z dokonalé lásky k Bohu, protože jsme totiž Boha, nejdokonalejší a lásky nejhodnější dobro, urazili (Ot. 662).

Takovou lítost měl Petr (Luk. 22, 62), Maří Magdalena (Luk. 7, 36—50) a j.

Abychom snadněji vzbudili lítost dokonalou, máme uvažovati: 1. že Bůh, jejž jsme urazili, nejdokonalejší a

vší lásky nejhodnější dobro jest a že nám tolik dobrého na těle i na duši prokázal; 2. že Ježíš Kristus na kříži za nás umřel a nám tak ochotně hříchy odpouští (Ot. 663).

Dokonalou lítostí nabýváme hned, také již před zpovědí, odpuštění hříchů; jsme však povinni v nejbližší zpovědi z nich se vyznati (Ot. 664).

Dokonalá lítost vychází z dokonalé lásky k Bohu. Dokonalá láska k Bohu spojuje nás dokonale s Bohem, takže my jsme v Bohu a Bůh v nás. Takovým dokonalým spojením ruší se veškeré odvrácení a odloučení od Boha, totiž hřích.

„Láska přikrývá množství hříchů“ (I. Petr 4, 8).

„Bůh jest láska, a kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává a Bůh v něm“ (I. Jan 4. 16).

Lítost dokonalá musí však býti spojena s úmyslem přijmouti svátost pokání, protože svátost pokání jest ustanovena od Ježíše Krista za jediný řádný prostředek k odpuštění hříchů těžkých, spáchaných po křtu svatém.

Lítost dokonalou jsme povinni vzbuditi: 1. v nebezpečnosti života, zvláště když na sobě máme hřích těžký a nemůžeme se zpovídati; 2. kdykoli máme přijmouti některou svátost živých, ale jsme ve stavu nemilosti a nemáme příležitosti se zpovídati (Ot. 665).

Vzbuditi lítost dokonalou jest velice radno, když jsme se dopustili těžkého hříchu a nemůžeme hned se zpovídati; velmi prospěšno jest vzbuzovati ji každého dne večer, než jdeme spat (Ot. 666).

Nedokonalá. Lítost jest nedokonalá (*attritio*), když hříchu litujeme z nedokonalé lásky k Bohu, protože jsme jím totiž nebe ztratili a pekla jakož i jiných trestů zasloužili, nebo že hřích ve světle víry velice ošklivý se ukazuje (Ot. 667).

Lítostí nedokonalou nabýváme odpuštění hříchů, přijímáme-li zároveň svátost pokání (Ot. 668).

Kdy jest vzbuditi lítost při svátosti pokání. Při svátosti pokání musíme vzbuzovati lítost před zpovědí neb aspoň před rozhřešením (Ot. 669).

Poučení. Jak vyniká lítost nadpřirozená nad lítost přirozenou, poznáváme ze slov sv. Pavla: „Zármutek, který jest podle Boha, působí pokání stálé ke spasení, ale zármutek světa způsobuje smrt“ (II. Kor. 7, 10).

III. O opravdovém předsevzetí.

S lítostí musí nezbytně býti spojeno opravdové předsevzetí, protože bez předsevzetí skutečná lítost jest nemožná (Ot. 670).

Opravdové předsevzetí (propositum) jest upřímná vůle život svůj polepsiti a nikdy už nehřešiti (Ot. 671). Co jest opravdové předsevzetí.

Z opravdového předsevzetí poznává se nejlépe pravá lítost. Kdo lituje hříchu opravdu, má jej v ošklivosti nejen pro minulost, nýbrž i pro budoucnost. Proto dítě, odprošujíc otce, dává na jevo pravou lítost slibem, že už nikdy nedopustí se činu toho.

Kdo činí opravdové předsevzetí, musí sobě umíni: Čeho se týká opravdové předsevzetí.

- 1. že se bude varovati alespoň všech těžkých hříchův a každé dobrovolné blízké příležitosti k nim;**
- 2. že bude zlým náklonnostem a pokušením ke hříchu statečně odpírati a k zachování milosti potřebných prostředkův užívati;**
- 3. že odpustí ze srdce svým nepřátelům a všem, kdo mu ublížili;**
- 4. že cizí statek, seč bude, navrátí a že napraví dané pohoršení i škodu, kterou bližnímu na jeho cti, na časných jeho statcích nebo jinak způsobí;**
- 5. že bude pečlivě konati všecky povinnosti stavu svého (Ot. 672).**

„Pohoršuje-li tě ruka tvá nebo noha tvá, utni ji a vrz od sebe . . . Pohoršuje-li tě oko tvé, vylup je a vrz od sebe . . .“ (Mat. 18, 8—9). Tím chtěl Kristus říci: „Kdyby ti nějaká osoba nebo věc byla tak milá a potřebná jako ruka, noha neb oko, ale sváděla by tě ke hříchu, zřekni se jí.“

„Obětuješ-li dar svůj na oltář a tu se rozpomeneš, že bratr tvůj má něco proti tobě, nechej tu daru svého před oltářem a jdi prve smířiti se s bratrem svým. Potom přijď obětuj dar svůj“ (Mat. 5, 23—24). Zacheus slibuje nahraditi škodu učiněnou (Luk. 19, 8).

Blízkou příležitostí (occasio proxima) ke hříchu rozumíme osobu, společnost, místo a vůbec všecko, čím upadáme do velikého nebezpečství zhřešiti (Ot. 674).

Od příležitosti blízké jest rozeznávati příležitost vzdálenou (occasio remota).

Příležitost vzdálená jest vše, co člověku může býti podnětem ke hříchu, ale obyčejně nebývá. Při příležitosti vzdálené jest tudíž nebezpečství hříchu malé.

Blízké příležitosti ke hříchu jest se člověku varovati, a přijde-li do ní mimovolně, ihned ji opustiti.

Nelze-li člověku blízké příležitosti ke hříchu opustiti, proměň ji vhodnými prostředky ve příležitost vzdálenou.

Hlavní prostředky, jichž máme k zachování milosti užívati, jsou: modlitba a rozjímání o pravdách věčných, vzpomínání na přítomnost boží, častější přijímání svátostí, poslouchání slova božího, čtení dobrých knih a podobné (Ot. 675).

Každé vzdálené příležitosti ke hříchu vyhnouti se nelze.

„Jinak byste musili z tohoto světa vyjít“ (I. Kor. 5, 10).

Kdo se jenom ze hříchů všedních zpovídá, musí učiniti předsevzetí, že se alespoň jednoho z nich už nedopustí neb alespoň vynasnaží, aby počet jejich umenšil (Ot. 673).

„Kdybychom každého roku jednu nepravost odstranili, brzy bychom se stali muži dokonalými.“ (De imitatione Christi I, 11, 5.)

IV. O zpovědi.

Co jest
zpověď.

Zpověď (confessio) jest zkroušené vyznání spáchaných hříchů knězi ke zpovídání zplnomocněnému, abychom od něho rozhřešení dostali (Ot. 676).

Potřebu zpovědi nebo božské ustanovení zpovědi popíraly nejprve jednotlivé sekty středověké: kataři, pikarti, flagellanti, valdenští, potom Viklif a reformátoři.

Jan Kalvin († 1564) první vystoupil s tvrzením, že zpověď jest původu lidského. Zavedl prý ji papež Innocenc III. na IV. sněmě lateránském r. 1215.

Jan Viklif († 1384) tvrdil, že k odpuštění hříchů dostačí lítost a že všeliké vyznání vnější jest zbytečné a neužitečné (Prop. damn. 7).

Zpověď jest
původu
božského.

Avšak zpověď jest původu božského a proto nevyhnutelně potřebná k odpuštění hříchů.

1. Slova, jimiž Pán Ježíš ustanovil svátost pokání, ukazují k tomu, že jest třeba zpovídati se ze hříchů (Jan 20, 22—23). Apoštolé obdrželi moc odpouštět hříchy všechny, ale ne všem. Komu mají hříchy odpustiti a komu zadržeti, nemohli seznati jinak, než odhalil-li jim kající nitro své, protože nebyli vševědoucí.

Musíme se ze hříchů svých zpovídati, protože svátost pokání jest také soud, a kněz jenom skrze zpověď věděti může, z čeho nás má souditi a má-li nám hříchy odpustiti nebo zadržeti (Ot. 677).

2. O zpovědi zmiňují se již apoštolé a žáci jejich.

„Mnozí z věřících přicházeli, vyznávající a vypravující skutky své“ (Skut. 19, 18).

„Budeme-li vyznávati hříchy své, věrnýť jest (Bůh) a spravedlivý. aby nám odpustil hříchy naše a očistil nás od všeliké nepravosti“ (I. Jan 1, 9).

3. Že zpověď byla již v prvních stoletích, dosvědčují svatí otcové a církevní spisovatelé dob nejstarších.

„Plerosque tamen hoc opus, ut publicationem sui, aut suffugere aut de die in diem differre praesumo; pudoris magis memores quam salutis... ita cum erubescencia sua pereunt.“

„Domnívám se, že mnozí tomu dílu, jako jest zpověď, buď se vyhýbají anebo jím odkládají den ode dne. Jsouce pamětlivi více studu nežli spásy, hynou se studem svým.“ (Tertullian † 240, De poen. c. 10.)

4. Svědectví z dob pozdějších, ale ještě před IV. sněmem lateránským r. 1215 jsou: zmínky o zpovědnících u dvorů královských a o zpovědnících ve vojště, předpisy zpovědní (libri poenitentiales) a pojednání učená o zpovědi. Sekty východní, které se odtrhly od církve katolické již v prvních stoletích, jako nestoriáni a monofysité, mají zpověď.

5. Zpověď vyhovuje požadavkům přirozenosti lidské. Přirozenost lidská sama pobádá člověka, aby vyjevil, co jej tíží, a tím ulehčil svědomí svému. Také lidé mají útrpnost s člověkem, který se přiznal k vině, ale jsou neúprosní k tomu, kdo, byv usvědčen ze zločinu, nechce se přiznati. Proto se zpovědí setkáváme se u židův i pohanů.

Zpověď všeobecně známou a uznávanou za věc prospěšnou Kristus povýšil na svátost, tím že dal moc odpouštěti viny naše tomu, komu se svěřujeme.

Ustanovení IV. sněmu lateránského z r. 1215 za papeže Innocence III. nařizuje aspoň jednou do roka se zpovídati. Tím nařízením neustanovuje se teprv zpověď, nýbrž uvádí se na mysl věřícím, aby nezanedbávali zpovědi.

Zpověď musí býti: a) úplná, b) upřímná (Ot. 678). Vlastnosti zpovědi.

a) Zpověď jest úplná, když se zpovídáme alespoň ze všech hříchů těžkých, které jsme poznali, i z jejich počtu a těch okolností, ze kterých jsme povinni se zpovídati (Ot. 679).

Z kterých okolností jsme povinni zpovídati se, viz § 37, I.

Povinni jsme se zpovídati alespoň z těch okolností, které 1. druh hříchu proměňují; 2. hřích jinak všední v těžký hřích mění (Ot. 680).

Nejsme povinni ze všedních hříchů se zpovídati, ale jest to velice radno a užitečno (Ot. 681).

Kdo vlastní vinou, na př. z bázně, z lichého studu nebo proto, že svědomí své příliš nedbale zpytoval, z některého hříchu těžkého se nezpovídá, zpovídá se neplatně a dopouští se nového těžkého hříchu (Ot. 686).

Kdo vlastní vinou z některého těžkého hříchu se nezpovídal, musí 1. ze zamlčeného hříchu se zpovídati; 2. udati, v kolika zpovědích hřích ten zamlčel; 3. všechny tyto zpovědi, když se v nich vyznával i z jiných těžkých hříchů, zevrubně opakovati; 4. zpovídati se, kolikrát ve stavu tom přijal nejsvětější svátost oltářní a stalo-li se to i v čas velikonoční; 5. udati, přijal-li ve stavu tomto i jiné svátosti (Ot. 687).

Kdo bez vlastní viny z některého těžkého hříchu se nezpovídal, musí se z něho dodatečně vyznati. Radno jest, aby to učinil ještě před svatým přijímáním, ale není toho třeba, protože vykonaná zpověď byla platná (Ot. 688).

Zpověď, ve které se opakují všechny zpovědi nebo několik zpovědí dřívějších, jmenuje se zpověď generální (Ot. 689).

Zpovědi generální jest třeba, když dřívější zpovědi byly neplatné (Ot. 690).

Zpověď generální jest radno vykonati: 1. když se připravujeme na první svaté přijímání; 2. když vstupujeme do nového stavu; 3. v čas jubilea nebo missií; 4. v nebezpečné nemoci, abychom byli na smrt připraveni (Ot. 691).

b) Zpověď jest upřímná, když na sebe žalujeme právě tak, jak se před Bohem vinni poznáváme, aniž co zamlčujeme neb omlouváme (Ot. 682).

Ve zpovědi se máme vyjadřovati: 1. počestnými slovy; 2. zřetelně a tak hlasitě, aby nás slyšel sice zpovědník, ale neslyšeli okolostojící (Ot. 683).

Když jsme náhodou z cizí zpovědi něco zaslechli, jsme zavázáni k nejprísnější mlčelivosti (Ot. 684).

Kdo by se styděl upřímně se zpovídati, má uvážiti:
1. že se nestyděl hřešiti před Bohem, který všechno vidí;
2. že jest lépe hříchy své zpovědníku tajně vyznati, nežli ve hříchu nepokojně žiti, nešťastně umříti a při posledním soudu pro to před celým světem zahanbenu býti;
3. že zpovědník jest pod těžkým hříchem a pod velmi přísnými časnými i věčnými tresty k mlčelivosti zavázán (Ot. 685).

Zpovědník jest povinen podstoupiti raději smrt, než by vyjevil ze zpovědi věc sebe menší.

Sv. Jan Nepomucký († 1393), generální vikář arcibiskupa pražského Jana z Jenštejna, byl umučen od krále Václava IV., protože nechtěl vyžraditi, z čeho se mu zpovídala královna Žofie.

Bl. Jan Sarkander († 1620), farář holešovský na Moravě, byl umučen od protestantů, protože jim nechtěl vyžraditi zpovědi pana Ladislava z Lobkovic.

Povinni jsme se zpovídati: 1. alespoň jednou za rok; Čas zpovědi.
2. kdykoli v nebezpečení života jsme si vědomi těžkého hříchu. Ale i mimo to máme častěji se zpovídati (Ot. 692).

Poučení. O zpovědi mluví s pochvalou i jinověrci. Protestant Bohumír Vilém Leibnitz († 1716) praví: „Jest-li co krásného a milování hodného v náboženství křesťanském, jest to zajisté zpověď“ (Systema theologiae).

Nevěrec François Marie Arouet de Voltaire († 1778) dí: „Zpověď jest mocná uzda zdržující od nepravosti“ (Diction. philos.).

V. O dostiučinění.

Se hříchem odpouští se sice vždy trest věčný, neodpouští se však vždy také všecken trest časný (Ot. 698).

Časnými tresty za hříchy rozumíme tresty, které nám vytrpěti jest za naše hříchy buď zde na zemi nebo na onom světě v očištění (Ot. 697).

Tresty časné neodpouštějí se vždy.

Že Bůh, odpouštěje člověku hřích a trest věčný, neodpouští mu vždy také trestů časných, máme mnoho dokladů z dějin národa israelského.

Bůh odpustil prvním rodičům hřích i trest věčný (Moudr. 10, 2), ale trestů časných jim neodpustil (I. Mojž. 3, 16—19).

Když David činil pokání, zvěstoval mu prorok Nathan: „Hospodin promíjí hřích tvůj“, ale dodal: „Syn, který se ti narodil, smrti zemře“ (II. Král. 12, 13—14).

Jenom ve
křtu.

Ve svátosti křtu odpouštějí se nám všechny hříchy a všechny tresty, věčné i časné, ale ve svátosti pokání ne vždy odpouští se nám celý trest časný zároveň s vinou a trestem věčným. Z časného trestu bývá nám vykoupiti se vlastními skutky pracnými, opírajícími se o zásluhy Kristovy. Proto svátost pokání sluje křest lopotný.

Co jest
dostiučinění.

Této trýzni, které se podjímáme, abychom se vykoupili z trestů časných, říkáme dostiučinění (*satisfactio*).

Dostiučinění jest dvojí: svátostné a mimosvátostné.

Svátostným dostiučiněním rozumíme konání skutků kajících, které nám ukládá zpovědník.

Dostiučiněním, jehož jest ke svátosti pokání třeba, rozumíme konání kajících skutků, které ukládá zpovědník (Ot. 695).

Mimosvátostné dostiučinění jest to, které si ukládáme my sami nebo Bůh, sesílaje na nás rozličná utrpení.

Nemáme konati jenom pokání, které nám zpovědník uložil, nýbrž máme se vynasnažiti, abychom také dobrovolnými kajícími skutky, zvláště pak trpělivostí v souženích zasloužené tresty odkáli (Ot. 702).

Svátostné dostiučinění, jsouc součástíkou svátosti pokání, má větší moc nežli dostiučinění mimosvátostné. Tuto moc čerpá ze svátosti.

Dostiučiněním svým nechceme doplniti ani zastítni dostiučinění Kristovo, jak nám vytykají protestanti. Dostiučinění naše bere sílu z Krista, od Krista obětuje se Otci nebeskému a skrze Krista bývá přijato u Otce nebeského (Con. Trid. sess. 14, cap. 8).

Že si Kristus přeje, abychom se mu připodobnili také v utrpení, vysvítá ze slov apoštola Pavla:

„Budeme-li spolu trpěti, budeme spolu i oslaveni“ (Řím. 8, 17).

„Doplňuji na těle mém to, čeho se nedostává z utrpení Kristových“ (Kol. 1, 24).

Proč se
ukládají
skutky
kajicné.

Za hříchy, z nichž jsme se zpovídali, ukládají se kajicné skutky, aby hříšník: 1. za urážku, kterou učinil Bohu, alespoň nějakou náhradu dal; 2. vytrpěl časné tresty za hříchy; 3. budoucně byl opatrnější a již tak snadno nehřešil (Ot. 696).

Skutky kajicné, jež ukládá zpovědník, musí míti povahu trestu (*satisfactio vindicativa*) a léku (*satisfactio medicinalis*). Mimo to musí míti moc odvrátiti od nás tresty časné za hříchy.

Za pokání se obyčejně ukládají: modlitba, půst, almužna a jiné skutky velikosti a povaze hříchu přiměřené (Ot. 700).

Modlitba, půst, almužna hodí se za pokání, protože mají povahu i trestu i léku. Mimo to mají moc odvrátiti od nás tresty časné za hříchy.

Příklad Ninive.

Modlitba, půst a almužna mají povahu trestu, protože jimi dáváme Bohu náhradu ze všech statků svých (ducha, těla a majetku). Modlitba, půst a almužna mají povahu trestu také proto, že jsou skutky pracné žádající velikých obětí. Modlitba žádá, aby hříšník odtrhl mysl svou od světa a povznesl se k Bohu; půst, aby odpíral tělu požitků příjemných; almužna, aby přál z majetku svého také jiným.

Modlitba, půst a almužna jsou zároveň lék, protože ničí trojí žádostivost hříšnou: žádost těla, žádost očí a pýchu života. Lékem proti žádosti těla jest půst, proti žádosti očí almužna, proti pýše života modlitba.

Za našich časův ukládá se pokání malé. Za starých dob ukládalo se pokání daleko větší. Mimo to se za hříchy veřejné ukládalo pokání veřejné.

Veřejné pokání trvalo až do XIV. století. Sněm tridentský (Sess. 24, cap. 8 de reformatione) nařídil, aby opět bylo zavedeno veřejné pokání pro veřejné hříšníky, ale dal zároveň biskupům plnou moc zaměňovati veřejné pokání v tajné, uznají-li to za výhodnější. Biskupové přidržují se praxe mírnější.

Uložené pokání máme vykonati: 1. právě tak, jak bylo uloženo; 2. bez odkladu, t. j. co nejdříve (Ot. 701).

Jak jest vykonati uložené pokání.

Kdo uložného pokání svou vinou nevykonal, ale při zpovědi je vykonati zamýšlel, zpovídal se sice platně, ale dopouští se hříchu a připravuje se o mnohé milosti (Ot. 699).

Poučení. O svátostném dostiučinění lze užití slov žalmistových: „Milosrdenství a pravda potkaly se spolu; spravedlnost a pokoj líbají se“ (Žalm 84, 11). Pokáním činíme dosti spravedlnosti boží a stáváme se účastni milosrdenství božího.

§ 38. O odpustcích.

Abychom si časné tresty za hříchy odkáli, přichází nám církev na pomoc odpustky (Ot. 703).

Co jsou odpustky.

Odpustky (indulgentiae) jsou odpuštění časných trestů, které církev po odpuštění hříchů mimo svátost pokání uděluje (Ot. 704).

Odpustky nejsou odpuštění hříchů. Odpuštění hříchů spáchaných po křtu sv. uděluje církev pouze ve svátosti pokání. Tím méně jsou odpustky rozlřešení od hříchů budoucích.

O odpustcích máme věřiti: 1. že církev obdržela od Ježíše Krista moc odpustky udělovati; 2. že jest velice užitečné odpustky získati (Ot. 705).

Církev má
moc udíleti
odpustky.

Moc odpustky udělovati dal Ježíš Kristus církvi slovy: „Tobě (Petrovi) dám klíče království nebeského. Cokoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi; a cokoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi“ (Mat. 16, 19). (Ot. 706).

Podobně promluvil Ježíš Kristus k apoštolům všem: „Zajisté, pravím vám, cokoli svázete na zemi, bude svázáno i na nebi; a cokoli rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi“ (Mat. 18, 18).

Slovy: „cokoli rozvážete“ církev obdržela od Krista moc odstraňovati všechny překážky, jež by bránily vejíti do království nebeského. Překážky ty jsou: hříchy a tresty věčné a časné. Protože ve svátosti pokání neodpouštějí se se hříchem a trestem věčným vždy také tresty časné, církev musí míti moc odpouštěti tresty časné mimo svátost pokání, t. j. musí míti moc udíleti odpustky.

Církev skutečně udílela odpustky od prvních dob.

První příklad odpustků máme z dob apoštolských. Sv. Pavel odpustil Korinťanu zbytek pokání, když se polepšil a když ostatní Korinťané přimlouvali se za něho. „Co jsem odpustil, . . . pro vás v osobě Kristově jsem odpustil“ (II. Kor. 2, 10).

Po příkladu sv. Pavla církev udílela odpustky od dob nejstarších.

Na čem se
zakládají
odpustky.

Odpustky se zakládají na nevyčerpatelném pokladu, jež má církev v zásluhách Ježíše Krista, blahoslavené Panny Marie a svatých a z něhož může božské spravedlnosti dávatí náhradu za časné tresty za hříchy (Ot. 707).

Zásluhy Kristovy jsou nekonečné, proto nevyčerpatelné. K zásluhám Kristovým druží se zásluhy Panny Marie a ostatních svatých v nebi i na zemi. Protože na základě obcování svatých (communio sanctorum) věřící na zemi a svatí v nebi jsou jedno tělo, jehož hlava jest Kristus (Kol. 1, 18), přebytek jedněch může prospěti nedostatku druhých (II. Kor. 8, 14). Proto tento poklad jest společný majetek všech.

Tento duchovní poklad jest svěřen církvi (thesaurus ecclesiae) a spravovati jej náleží těm, kterým náleží spravovati

církev boží (Sk. 20, 28), totiž papeži a biskupům. Papeži náleží moc udělovati odpustky pro celou církev, biskupům jenom pro jejich diecese.

Církev uděluje odpustky, 1. aby v nás vzbudila ducha kajícího a odměnila horlivost, s kterou kající skutky konáme; 2. aby přispěla na pomoc naší slabosti, protože málokdy můžeme Bohu tak dostiučiniti, jak bychom měli (Ot. 708).

Proč církev uděluje odpustky.

Církev, udílejíc odpustky, nezbavuje nás povinnosti činiti pokání, naopak povzbuzuje nás, abychom konali pokání, protože jenom člověk kající může dojíti odpustků. Vidí-li církev, že někdo koná pokání horlivě, odměňuje horlivost jeho tím, že mu ulehčuje pokání. Jsou tedy odpustky pobídka ke kajícímu a odměna kajícímu.

K získání odpustků se vyžaduje: 1. abychom byli ve stavu milosti; 2. abychom vykonali předepsané podmínky zevrubně a s úmyslem získati odpustky (Ot. 709).

Čeho se žádá k získání odpustků.

Tresty za hříchy odpouštějí se teprv tehdy, když byla odpuštěna vina hříchu. Proto kdo chce získati odpustky, musí dříve býti zproštěn hříchu, musí býti ve stavu milosti.

Za podmínky k získání odpustků církev předpisuje modlitbu, půst a almužnu. Někdy také svátost pokání a svaté přijímání, i když člověk jest ve stavu milosti.

Odpustky jsou dvojí: plnomocné a neplnomocné (Ot. 710).

Koliké jsou odpustky.

Plnomocné odpustky jsou odpuštění všech časných trestů za hříchy (Ot. 710).

Neplnomocné odpustky jsou odpuštění části časných trestů za hříchy (Ot. 712).

Plnomocné odpustky může udíleti pouze papež. První odpustky plnomocné udělil papež Urban II. r. 1095 na synodě clermontské křižákům. „Kdokoli potáhne do Jerusalema osvoboditi církev boží z pouhé zbožnosti, nikoli ze ctižádosti nebo ziskuchtivosti, cesta ta budiž počítána za celé pokání.“ (Sbírka sněmů jesuity Harduina VI., 2, col. 1718.)

K plnomocným odpustkům náležejí: odpustky milostivého léta, odpustky v hodinu smrti, odpustky o slavnosti porciunkuly, odpustky křížové cesty, odpustky oltáře privilegovaného a j.

Církev, udílejíc odpustky neplnomocné, zaměňuje dřívější kázeň přísnou v pokání mírnější. Vypisuje-li tudíž na nějakou modlitbu od-

pustky 40 dnů, promíjí tomu, kdo tu modlitbu zbožně se pomodlí. tolik trestů časných, kolik by ten člověk jich odkál, kdyby činil pokání po 40 dnů podle dřívější kázně církevní.

Odpustky mohou býti **Odpustky mohou na způsob přímluvy (per modum suffragii) také duším v očistci přivlastněny býti, ale jenom ty, o kterých to církev výslovně prohlásila (Ot. 713).**
 přivlastněny
 duším v
 očistci.

Udílání odpustkův obsahuje dvojí úkon: zproštění od trestů časných (absolutio iudicaria) a přivlastnění zásluh z pokladu církevního (solutio e thesauro ecclesiae). První úkon (zprošťování od trestů časných) církev může konati pouze nad těmi údy, kteří jsou na zemi, ale nikoli nad těmi, kteří jsou v očistci. Kristus řekl: „Cokoli rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“ (Mat. 16, 19). Druhý úkon (přivlastňování zásluh z pokladu církevního) jest však možný také u duší v očistci. Můžeme totiž prositi Boha, aby ráčil odpustky, které jsme získali my, přivlastniti duším v očistci. Tomu se říká přivlastňování odpustky na způsob přímluvy (per modum suffragii).

Poučení. Uvážíme-li, jaké užitky plynou z odpustků, ptáme se s podivením: „Proč tak mnozí lidé zavrhuji odpustky?“ Činí tak, protože nevědí, co jsou odpustky. Sám Luther přiznal se: „Ich verstand gar nicht, was Ablass ist“ (Kühnl, Glaubenslehre. Teplitz-Schönau, 1905, str. 163).

§ 39. O svátosti posledního pomazání.

Co jest
 poslední
 pomazání.

Poslední pomazání (extrema unctio) jest svátost, ve které nemocný skrze mazání svatým olejem nemocných a skrze modlitbu kněžskou nabývá milosti boží ke spasení duše a častěji i ku prospěchu těla (Ot. 714).

Jméno „poslední pomazání“ nepochází odtud, že by po něm nutně měl nastati konec života, ani odtud, že by nemocný tu svátost směl přijmouti až teprve v posledních okamžicích života, nýbrž odtud, že toto pomazání bývá obvykle poslední ze všech pomazání, jež církev člověku uděluje. Ostatní mazání konají se při křtu, břimování a svěcení kněžstva.

Jméno „poslední pomazání“ pochází ze 12. století. Dříve slula tato svátost: *ἅγιον ἔλαιον* = svatý olej; *εὐχ-έλαιον* = modlitba s olejem; *oleum benedictionis* = olej požehnání; *sancta unctio* = svaté pomazání; *sacramentum infirmorum* = svátost nemocných; *sacramentum exeuntium* = svátost umírajících.

Ježíš
 Kristus
 ustanovil
 svátost po-
 sledního
 pomazání.

Že Ježíš Kristus ustanovil svátost posledního pomazání, víme ze slov sv. apoštola Jakuba: „Stůně-li kdo z vás, uveď (k sobě) kněží církve a ať se nad ním

modlí, mažice jej olejem ve jménu Páně; a modlitba víry uzdraví nemocného a polehčí jemu Pán, a jest-li ve hříších, budou mu odpuštěny.“ (Jak 5, 14–15.) (Ot. 716.)

Protože o ustanovení svátosti posledního pomazání nemluví žádný evangelista, reformátoři (Luther a Kalvin) odvozovali z toho, že Kristus pán této svátosti neustanovil a že to, co v církvi katolické přichází pod jménem svátosti posledního pomazání, není svátost. Tvrzení jejich zavrhl sněm tridentský (Sess. 14, De Sacram. Extr. Unct. can. 1).

O posledním pomazání mluví papež Innocenc I. († 417) v listě biskupovi Decentiovi:

„Není pochybnosti, že slova sv. Jakuba jest bráti a rozuměti jím o nemocných věřících, kteří mohou býti mazáni sv. olejem křížmem. Tento olej musí býti svěcen od biskupa a mohou ho užívatí nejenom kněží, nýbrž i všichni křesťané tím způsobem, že oni nebo domácí jejich dají se jím mazati v nemoci své.“

Poslední pomazání mají a uznávají za svátost všechny sekty východní, jako rozkolní Řekové, Rusové, Armeni, koptové, nestoriáni.

Poslední pomazání působí: 1. rozmnožení posvěcující milosti; 2. odpuštění hříchů všedních; 3. mimořádně též odpuštění hříchů těžkých, když se z nich nemocný nemůže už zpovídati, ale upřímně jich lituje; 4. osvobození od časných trestův a jiných pozůstatků hříchů již odpuštěných; na př. náklonnosti ke hříchu a slabosti vůle; 5. posílnění nemocného v pokušeních a bolestech, obzvláště v zápase smrtelném; 6. častěji i tělesné zdraví, jestliže duši nemocného ke spasení prospívá (Ot. 717).

Co působí poslední pomazání.

Poslední pomazání jest svátost živých, proto vyžaduje, aby nemocný již měl milost posvěcující. Jest-li však nemocný ve hříchu těžkém a nemůže-li se již zpovídati, pak poslední pomazání nahrazuje svátost pokání, působíc odpuštění i hříchů těžkých. Ovšem nemocný musí litovati hříchů svých.

Poslední pomazání jest doplněk svátosti pokání, tak jako biřmování jest doplněk křtu. Svátost pokání ničí hříchy, poslední pomazání pozůstatky hříchů. Proto tyto svátosti jdou po sobě. Poslední pomazání mimo to jest dokonání celého života křesťanského, protože celý život křesťanský má býti neustálé pokání (Trid. Sess. 14, Doctrina de Sacram. Extr. Unctionis).

Zdraví tělesné vrací tato svátost jenom tehdy, prospívá-li to duši nemocného ke spasení. Neuzdravuje-li poslední pomazání úplně, zjednává aspoň klid, a to jest hlavní podmínka uzdravení. V dobách apoštolských bývalo více příkladů náhlého uzdravení při posledním pomazání nežli nyní, tak jako svátost biřmování mívala tehdy vedle účinků neviditelných také účinky viditelné.

Kdo uděluje
poslední
pomazání.

Poslední pomazání může udělovati pouze kněz, a to jen olejem od biskupa posvěceným (Ot. 718).

Nařízení sv. Jakuba: „Uvedliž k sobě kněží“ neznamená několik kněží, nýbrž někoho z kněží.

Podle práva církevního může udělovati poslední pomazání pouze farář a se svolením jeho jiný kněz. V nebezpečenství smrti může udělovati poslední pomazání každý kněz i bez předchozího svolení farářova.

Poslední pomazání se uděluje takto: Kněz maže nemocného na jednotlivých smyslech modle se zároveň:

„Skrze toto svaté pomazání a své předobrotivé milosrdenství odpustiž ti Bůh, cokoli jsi zavinil zrakem, (sluchem atd.) Amen.“ (Ot. 719).

Kdo může
přijmouti
poslední
pomazání.

Poslední pomazání může přijmouti každý katolický křesťan, který už přišel do rozumu a nebezpečně onemocněl (Ot. 720).

Protože poslední pomazání jest ustanoveno k tomu, aby ničilo hříchy osobní a následky jejich, neudílí se nemluvňatům, která ještě nemají hříchův osobních.

Poslední pomazání nemůže se udíleti lidem zdravým, kteří jsou v nebezpečenství života, na př. vojákům jdoucím do bitvy, odsouzencům vedeným na popravu a pod. Může se však udělovati lidem starým beze zvláštní nemoci, protože stáří samo již jest nemoc.

Poslední pomazání můžeme přijmouti, kolikrátkoli nebezpečně onemocníme nebo v téže nemoci do nového nebezpečenství života upadneme (Ot. 721).

Nemocný má přijmouti poslední pomazání, možno-li, pokud ještě jest při dobré paměti (Ot. 723).

Protože poslední pomazání vrací také zdraví tělesné, nesmíme odkládati s posledním pomazáním, až by uzdravení bylo pravým zázrakem. Mimo to jest třeba přípravy k této svátosti.

Nemocný se má k poslednímu pomazání takto připraviti: 1. má se zpovídati, a nemůže-li se zpovídati, má se vynasnažiti, aby vzbudil dokonalou lítost; 2. má míti živou víru a pevnou důvěru v Boha a zcela se oddati do vůle boží (Ot. 724).

Posledního pomazání není ke spasení nevyhnutelně třeba; přece však nemá nemocný opominouti je přijmouti, aby se právě pro hodinu smrti nepřipravil o tak veliké milosti (Ot. 722). Jest třeba posledního pomazání?

Poučení. Onemocníme-li vážně sami nebo někdo z domácích našich, zavolejme kněze. Vzorem buďte nám sestry Lazarovy. Když Lazar onemocněl, poslaly posla k Pánu Ježíši se vzkazem: „Pane, aj, ten, jehož miluješ, jest nemocen“ (Jan 11, 3).

§ 40. O svěcení kněžstva.

Svěcení kněžstva jest svátost, kterou se uděluje kněžská moc a zvláštní milost k řádnému konání úřadu kněžského (Ot. 725). Co jest svěcení kněžstva.

Svěcení kněžstva slulo původně vzkládání rukou (impositio manuum, χειροτονία, χειροθεσία). Od středověku sluje Sacramentum ordinis = svátost řádu, protože uděluje zvláštní důstojnost a moc a odděluje posvěceného od ostatních věřících.

Odpůrci této svátosti jsou reformátoři 16. století.

Svěcení kněžstva ustanovil Pán Ježíš, neboť:

1. při poslední večeři dal apoštolům moc konati obět novozákonní a po vzkříšení svém dal jim moc odpouštětí hříchů. Kdo ustanovil svěcení kněžstva.

„To činite na mou památku“ (Luk. 22, 19).

„Přijměte Ducha svatého. Kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadrženy jsou“ (Jan 20, 22—23).

2. Apoštolé vykonávali skutečně úřad kněžský. Konali mši svatou a udíleli svátosti.

„Máme oltář, s něhož nemají moci jísti, kteří slouží stánku“ (Zid. 13, 10).

„Tak o nás smýšlej člověk jako o služebnících Kristových a rozdávajících tajemství božích“ (I. Kor. 4, 1).

3. Apoštolé přenášeli moc kněžskou na jiné a nařizovali jim, aby tu moc přenášeli opět na jiné.

„Postíce a modlíce se (duchovenstvo v Antiochii) a vzkládajíce ruce na ně (Šavla a Barnabáše), propustili je“ (Sk. 13, 4).

„Zanechal jsem tebe (Tita) na Kretě, abys spravil, čeho se nedostává, a ustanovil po městech kněží, jakož i já jsem tobě nařídil“ (Tit. 1, 5).

4. Svatí otcové nejstarších dob znají svěcení kněžstva a uznávají je za svátost.

Lev Veliký († 461, Ep. 12 ad episc. provin. Mauritanae c. 3) a Řehoř Veliký († 604, In I. Regum l. 4, c. 5 n. 4) nazývají svěcení kněžstva výslovně svátostí.

Sv. Jeronym († 420, Dial. adv. Luciferianos n. 11) a sv. Augustin († 430, Contra epist. Parmeniani l. 2, n. 28) srovnávají svěcení kněžstva se svátostí křtu.

Také církev řecká a všechny sekty východní, které se odštípily od církve římské v dobách nejstarších, uznávají svěcení kněžstva za svátost.

Co působí
svěcení
kněžstva.

Svěcení kněžstva 1. uděluje moc kněžskou; 2. rozmnožuje milost posvěcující; 3. uděluje zvláštní milost k řádnému konání úřadu kněžského; 4. vtiskuje duši nezrušitelné znamení kněze Kristova (Ot. 726).

„Napominám tě, abys opět vzbudil milost boží, která jest v tobě skrze vzkládání rukou mých“ (II. Tim. 1, 6).

Odpadne-li kněz od církve katolické, zůstává knězem a podrží veškeru moc, kterou obdržel svěcením. Proto slouží mši svatou platně, ale nedovoleně. Odpadlý biskup rovněž slouží mši svatou, birmuje a světí na kněze platně, ale nedovoleně. Rozhřešovati od hříchů platně nemůže však ani odpadlý kněz ani odpadlý biskup, protože k platnému zastávání úřadu zpovědnického svěcení kněžstva nedostačuje. K platnému zastávání úřadu zpovědnického jest třeba ještě zplnomocnění zákonitého představeného duchovního.

V čem
záleží moc
kněžská.

Moc kněžská záleží hlavně v tom, že kněz může 1. konati obět mše svaté; 2. udělovati svátosti (Ot. 727).

Že svěcení kněžstva uděluje moc konati obět mše svaté, naznačuje biskup nastávajícímu knězi slovy:

„Přijmi moc obětovati obět Bohu a sloužiti mše za živé i za mrtvé. Ve jménu Páně.“

Že svěcení kněžstva uděluje moc odpouštěti hříchy, naznačuje biskup slovy:

„Přijmi Ducha svatého. Kterýmž odpustiš hříchy, jsou jim odpuštěny, a kterým je zadržíš, jsou zadrženy.“

Kdo může
udělovati
svěcení
kněžstva.

Svěcení kněžstva mohou udělovati toliko biskupové, protože jen na ně přešla tato moc od apoštolů svěcením na biskupství (Ot. 728).

Že jenom biskupové mají moc udělovati svěcení kněžstva, vysvětluje z Písma svatého i tradice.

V Písmě svatém čteme, že jenom apoštolé světili na biskupy a kněze a že jenom biskupům dávali instrukce o svěcení kněžstva. Tak sv. Pavel upozorňuje žáka svého Timothea, jež ustanovil biskupem v Efesu:

„Rychle na nikoho rukou nevzkládej“ (I. Tim. 5, 22).

„Co činí biskup, čeho by nečinil kněz, vyjma svěcení kněžstva?“ (Sv. Jeronym † 420. Epist. 146 ad Evang. n. 1).

Odtud pravidlo: „Na kněze bývají ruce vzkládány, ale kněz ne-vzkládá rukou na nikoho.“

Vrchnosti světské ani obce křesťanské nemohou udíleti moci duchovní, protože jí samy nemají; mohou však označiti vrchnostem duchovním osobu, kterou si přejí míti dosazenu na uprázdněné obročí (právo patronátní, praesentační).

Svátost svěcení kněžstva může přijmouti muž od Boha Kdo může povolaný a od církve za způsobilého uznaný. přijmouti svěcení kněžstva.

Církev žádá od čekatelů stavu kněžského zdraví tělesného i duševního, určitého věku, předepsaných vědomostí a bezúhonného života. Hlavní věc však jest povolání.

„Nikdo neosobuj si té cti, ale kdo povolán bývá od Boha jako Aron“ (Žid. 5, 4).

„Ne vy jste vyvolili mne, ale já jsem vyvolil vás“ (Jan 15, 16).

Kdo neznamená v sobě povolání ke stavu kněžskému a přece se dere do něho, hřeší a vydává se do velikého nebezpečenství záhuby věčné. Nad takovými kněžími běduje Bůh: „Neposílal jsem prorokův, a oni běhali, nemluvil jsem k nim, a oni prorokovali“ (Jer. 23, 21). Také rodiče hřeší těžce, nutí-li syna do stavu kněžského.

Svěcení kněžstva uděluje se takto: Biskup vzkládá ruce na ty, kteří mají býti svěcení, modlí se nad nimi, maže jejich ruce svatým olejem a podává jim kalich s vínem a patenu s hostií, aby se jich dotkli (Ot. 729). Kterak se uděluje svěcení kněžstva.

Mimo svěcení kněžstva jsou ještě jiná duchovní svěcení, a to: 1. svěcení, která na kněžství připravují, totiž čtvero nižších svěcení jakož i svěcení na podjáhenství a jáhenství; 2. svěcení na biskupství, kterým se svěcení kněžstva dovršuje (Ot. 730). Stupně svěcení kněžstva.

Podjáhenství (subdiakonát) a čtvero svěcení nižších (ostiařů = vrátných, lektorů = předčitatelův, exorcistů = zaklínačů, akolythů = sluhů) jsou původu lidského, církevního, a svěcení na tyto úřady jest tudíž jenom svátostina. Scholastikové však připouštěli i těmto svěcením ráz svátostný, tvrdíce, že tato svěcení jsou obsažena v jáhenství a že teprv později od jáhenství byla oddělena. Podjáhenství církev latinská od dob papeže Innocence III. († 1216) počítá ke svěcením vyšším, protože toto svěcení zasvěcuje člověka službě boží již trvale a ukládá mu povinnosti svěcení vyšších (coelibát a breviář). Církev řecká počítá podjáhenství ke svěcením nižším.

Jáhenství (diakonát), kněžství (presbyterát) a biskupství (episkopát) připomínají se již v Písmě svatém a jsou původu božského. Svěcení na tyto důstojnosti jest svátost.

V dobách apoštolských měli sice biskupové i kněží společné jméno, totiž u křesťanů ze židovstva „starší“ *πρεσβύτεροι*, seniores, presbyteri), u křesťanů z pohanstva „biskupové“ (*ἐπίσκοποι*, episcopi = dozorci). Avšak věcně lišilo se kněžství od biskupství.

Poučení. Víra v kněžskou moc a důstojnost má v nás vzbuzovati úctu, poslušnost a vděčnost ke kněžím. Také máme Boha často, zvláště o suchých dnech, za dobré kněze prositi (Ot. 731).

§ 41. O svátosti stavu manželského.

Co jest
svátost
stavu man-
želského.

Svátost stavu manželského jest svátost, kterou se dvě svobodné křesťanské osoby, muž a žena, nerozlučně spojují a od Boha nabývají milosti, aby povinnosti stavu manželského až do smrti věrně plnily (Ot. 732).

Manželství (matrimonium) jest původu božského. Bůh sám ustanovil manželství již v ráji, když dal Adamovi za manželku Evu.

„Bůh stvořil člověka k obrazu svému . . . muže a ženu stvořil je. I požehnal jim a řekl: Rosťte a množte se a naplňte zemi“ (I. Mojž. 1, 27—28).

Pán Ježíš manželství povýšil na svátost.

Manželství bylo již v ráji od Boha ustanoveno. V Novém zákoně pak Ježíš Kristus je povýšil na svátost a na milostiplný obraz svého nerozlučného spojení s církví (Ot. 733).

Že řádné manželství křesťanské jest svátost, vysvětluje *a)* z Pisma svatého i *b)* z tradice.

a) Sv. Pavel vidí v manželství křesťanském obraz spojení Kristova s církví (Ef. 5, 22—31) a nazývá je „velikým tajemstvím“ (Ef. 5, 32). Spojení Kristovo s církví není pouze přirozené, nýbrž i nadpřirozené, milostiplné, proto i spojení mezi manžely křesťanskými není pouze přirozené, nýbrž i nadpřirozené, milostiplné.

b) Svatí otcové nazývají manželství křesťanské svátostí. Sv. Jan Zlatoústý † 407, In Eph. hom. 20, 4; sv. Ambrož † 397. De Abrah. l. 7; sv. Augustin † 430, De bono coniug. 24, 32.

Rozkolní Řekové, nestoriáni, monofysité mají manželství mezi sedmi svátostmi.

Co působí
svátost
stavu man-
želského.

Svátost stavu manželského působí: 1. rozmnožení posvěcující milosti; 2. zvláštní milost, aby manželé povinnosti stavu manželského věrně plnili (Ot. 734).

Povinnosti manželů jest: 1. aby ve svornosti, lásce a manželské věrnosti spolu živi byli, dokud jich smrt nerozloučí; 2. aby křesťanským životem vespolek se vzdělávali a podporovali; 3. aby své děti v bázni boží vychovávali a o jejich časné i věčné blaho pečovali (Ot. 735).

Manželství nemůže býti rozloučeno jinak než smrtí jednoho z manželů. Duchovní vrchnost může však z důležitých příčin dovoliti, aby manželé odloučení od sebe žili (Ot. 736).

„Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“ (Mat. 19, 6).

Od učení o nerozlučnosti manželství církev neupustila, ani když tím uvalila na sebe hněv mocnářů.

Král anglický Jindřich VIII. žádal papeže Klementa VII. (1523 až 1534), aby rozvázal prvé manželství jeho s Kateřinou Aragonskou, aby mohl vejíti v nový sňatek s Annou Boleynovou, ale marně.

Snoubenci přijímají svátost stavu manželského tím způsobem, že prohlašují před svým farářem nebo jeho zástupcem a dvěma svědky, že se za sebe berou (Ot. 737).

Jak se vchází ve stav manželský.

Způsob vcházení do stavu manželského určil přesně sněm tridentský (Sess. 24, Decretum de reform. matrimonii cap. 1 „Tametsi“).

V některých zemích předpisují zákony světské, aby snoubenci prohlásili také před úředníkem světským, že vstupují ve sňatek manželský. Takovému sňatku říká se manželství občanské.

Rozeznáváme trojí druh manželství občanského: *a)* závazné (obligátní), *b)* nezávazné (fakultativní), *c)* výpomocné (Notzivilehe).

Závazné manželství občanské mají tam, kde stát uznává za platné jenom manželství občanské (v Německu, Francii, Holandsku, Belgii, Itálii, Švýcarsku).

Nezávazné manželství občanské jest v těch zemích, které ponechávají snoubencům na vůli vejíti ve sňatek občanský nebo církevní (v Anglii, v Sev. Americe).

Výpomocné manželství občanské jest určeno pro takové snoubence, kteří nemohou vejíti ve sňatek církevní pro nějakou překážku, již stát neuznává (v Rakousku).

Křesťan katolický nesmí se spokojiti pouze sňatkem občanským, nýbrž jest povinen vejíti také ve sňatek církevní.

Od těch, kdo ve stav manželský vstoupiti miní, se žádá: 1. aby se lehkomylně nezasnubovali; 2. aby mezi nimi nebylo překážek manželských a v náboženství dobře byli vycvičeni; 3. aby po dobu zasnoubení počestně živi byli; 4. aby před oddavkami svátost pokání a nejsvětější svátost oltářní hodně přijali (Ot. 738).

Čeho se žádá od snoubenců.

Překážky manželské jsou okolnosti, které činí sňatek manželský buď nedovoleným nebo i docela neplatným. Onyno slují překážky vadící čili závady (impedimenta prohibentia); tyto pak překážky rušící (impedimenta dirimentia) (Ot. 739).

a) Nedovoleným činí sňatek na př. čas zapověděný, rozdíl-nost vyznání křesťanského, platné zasnoubení čili slib manželský, jedno-duchý slib čistoty.

Manželství smíšená jsou sňatky mezi křesťanem katolickým a nekatolickým (Ot. 740).

Při manželstvích smíšených jest dobře uvážiti: 1. že stranu katolickou uvrhují do nebezpečství svoliti v ne-katolické vychování dětí a tak sebe připraviti o spásu duše; 2. že i za příznivých okolností katolické vychování dětí ztěžují; 3. že v rodině způsobují často různice a nábo-ženskou lhostejnost; 4. že jich tudíž církev katolická nikdy neschvaluje a z příčin důležitých jen tehdy je při-pouští, když katolické vychování všech dětí zaručeno a nebezpečství pro spásu duší odstraněno jest (Ot. 741).

b) Neplatným činí sňatek manželský na př. příbuzenství po-krevní a švakrovství ve stupních zapověděných, příbuzenství duchovní a j.

Církev, stanovíc překážky manželské, má na mysli blaho man-želův a blaho dětí.

Stanovic na př. překážku omylu a nespravedlivého nucení, ule-vuje manželům, aby nebyli nuceni žiti v manželství, do kterého je přivedl omyl nebo nespravedlivé nucení.

Stanovic na př. překážku příbuzenství pokrevního, má na mysli blaho dětí. Z manželstev příbuzných pokrevních vycházejí dítky ne-zdravé tělesně a choré duševně.

Moc, rušící překážky manželské stanoviti a o plat-nosti manželství rozhodovati, má pouze církev (Ot. 742).

Moc, rušící překážky manželské stanoviti a o plat-nosti manželství rozhodovati, má proto pouze církev, že sňatek manželský jest svátost a pouze církev od Ježíše Krista obdržela právo v tom, co se týká svátostí, dávatí nařízení a činiti rozhodnutí (Ot. 743).

Překážky vadící předpisuje také občanský zákon rakouský. Jsou to: 1. nedostatek souhlasu politického. 2. povinnost branná. 3. lhůta vdovská.

Poučení. Protože manželství katolické jest svazek nerozlučný. snoubenci jsou povinni rozmysliti si dobře krok, ježž hodlají učiniti. Nerozvážného kroku litovali již mnozí.

D) **O dokonání světa čili o Bohu Dokonateli.**

„Život věčný.“

§ 42. **Pojem dokonání světa.**

Člověk a veškeré tvorstvo viditelné jest ve stavu vývoje. Po tomto stavu vývoje nastane stav dokonání.

„Nemáme zde místa trvalého, ale budoucího hledáme“ (Žid. 13, 14).

„I to stvoření vysvobozeno bude od služebnosti porušení ve svobodu slávy synů božích“ (Řím. 8, 21).

Myslíme-li na dokonání jednotlivého člověka, jest to dokonání zvláštní; máme-li na mysli dokonání veškerého tvorstva viditelného, jest to dokonání obecné.

Dokonání zvláštní začíná se smrtí jednotlivého člověka a uvádí se ve skutek v očištění nebo v pekle nebo v nebi. Kam jest duši odebrati se, o tom rozhoduje soud soukromý.

Dokonání obecné bude zahájeno druhým příchodem Kristovým a provedeno vzkříšením těl, soudem obecným a dokonáním světa.

Učení o dokonání zvláštním obsahuje tudíž učení: o smrti, o soudě soukromém, o očištění, o pekle a o nebi.

Učení o dokonání obecném má za předmět: druhý příchod Kristův, vzkříšení těl, soud obecný a konec světa.

Poučení. Vzpomínka na dokonání světa pobádá člověka, aby se chránil hříchu, činil dobré a vynasnažoval se o dokonalost. „Ve všech skutcích svých buď pamětliv na poslední věci své a na věky nezhřešíš“ (Sir. 7. 40).

I. **O dokonání zvláštním.**

§ 43. **O smrti.**

Smrt jest odloučení duše od těla (Ot. 853).

Co jest smrt.

„Navrátí se prach do země své, odkud byl, a duch navrátí se k Bohu, který jej dal“ (Kaz. 12, 7).

O smrti víme, že všichni musíme umřít, neboť „uloženo jest lidem jednou umřít“ (Žid. 9, 27); nevíme však, kdy, kde a jak umřeme (Ot. 854).

Co víme o smrti.

Všichni lidé musí umřít, protože všichni v Adamovi zhřešili a protože s vinou přešel na všechny i trest hříchu, totiž smrt (Ot. 855).

„Skrze jednoho člověka hřích na tento svět přišel a skrze hřích smrt“ (Řím. 5, 12).

„Odplata za hřích jest smrt“ (Řím. 6, 23).

Protože nevíme, kdy, kde a jak umřeme, máme často na smrt vzpomínati a na ni stále býti připraveni (Ot. 856).

„Buďte připraveni, neboť v kterou hodinu se nenadějete, Syn člověka přijde“ (Luk. 12. 40). — Podobenství o 10 pannách (Mat. 25, 1—13).

( ) smrti víme také, že činí konec zásluhám lidským.

„Padne-li strom na poledne nebo na půlnoc, na kterékoli místo padne, tam bude“ (Kaz. 11, 3).

„Přichází noc, kdy nikdo nemůže pracovati“ (Jan 9. 4).

Na čem při smrti nejvíce záleží.

Při smrti záleží nejvíce na tom, aby nás smrt nepřekvapila nepřipraveny. Proto církev modlí se v litaních ke Všem svatým: „Od náhlé a nenadálé smrti vysvobod' nás, Pane!“

Duch svatý praví o smrti člověka: „Draháť jest před očima Hospodinovýmá smrt svatých jeho“ (Žalm 115, 6); „smrt hříšníků (však) jest nejhorší“ (Žalm 33, 22). — Ot. 857.

Poučení. Protože smrt není úplné zničení člověka, nýbrž pouhé odloučení duše od těla, neoddávejme se zoufalému nářku na hrobě svých milých, jako pláčí ti, kteří nemají naděje, nýbrž těšme se opět ným shledáním v životě lepším.

§ 44. O soudu soukromém.

Co jest soud soukromý.

Soud soukromý nebo zvláštní (iudicium particulare) jest ten, na kterém souzena bude duše každého člověka hned po smrti (Ot. 175).

„Uloženo jest lidem jednou umřít a potom jest soud“ (Žid. 9, 27).

Podobenství o boháči a chudém Lazaru“ (Luk. 16, 19—31).

Že po smrti nastane soud, tu víru nalézáme u všech národů.

Dle mythologie řecké konají soud v podsvětí tři soudcové: Aiakos, Minos a Rhadamanthys.

Jak se koná.

Soud soukromý koná se hned po smrti každého člověka a na tom místě, kde člověk zemřel.

Soud soukromý koná Kristus, protože Otec veškeren soud dal Synu (Jan 5, 22).

Kristus vykonává soud soukromý tím způsobem, že všemohoucností svou uvádí člověku na mysl všechny skutky jeho, dobré i zlé, takže člověk vidí jako v zrcadle mravní stav svůj a zároveň odplatu náležející stavu tomu.

Každý člověk bude souzen z celého svého života, a to ze všech svých myšlenek a žádostí, slov a skutků jakož i z toho, co dobrého konati opominul (Ot. 859).

Hned po soudu soukromém vykonává se na duši rozsudek a duše přichází buď do očistce nebo do pekla nebo do nebe (860).

„Snadno jest před Bohem v den skonání odplatiti každému podle cest jeho“ (Sir. 11, 28).

Poučení. Živá víra ve spravedlivý soud boží jest nejmocnější pohnutka, aby člověk neustával konati povinnosti své, i když bývá zde na světě zneuznáván.

§ 45. O očistci.

Očistec (purgatorium) jest místo, kde trpí duše dočasné tresty za hříchy, za které v tomto životě dosti ne- učinily (Ot. 861).

Co jest
očistec.

Očistec popírali ve středověku kathaři a valdenští, později reformátoři.

Církev stanovila na sněmě florentském (Decretum unionis) a na sněmě tridentském (Sess. 25, Decretum de Purgatorio), 1. že jest očistec a 2. že lze duším v očistci pomoci přímluvami věřících, zvláště obětí mše svaté.

1. Že jest očistec, víme: *a)* z Písma svatého, *b)* z ústního podání, *c)* z rozumu, *d)* z přesvědčení národů. Zdali jest
očistec.

a) II. Makk. 12, 39—45 vypravuje o Judovi Makkabejském, že učinil sbírku 12.000 drachem stříbra a poslal ji do Jerusalema, aby byla obětována obět za hříchy vojáků padlých v boji. Čin ten chválí spisovatel knihy té slovy: „Svatá a spasitelná jest myšlenka za mrtvé se modliti, aby od hříchů zproštěni byli“ (II. Makk. 12, 46).

U sv. Matouše 12, 32 praví Kristus: „Kdo by mluvil proti Duchu svatému, nebude mu odpuštěno ani v tomto věku ani v budoucím.“ Z těch slov vysvítá, že na onom světě jest místo, na kterém se hříchy odpouštějí. Místo to není ani nebe, protože do nebe nevejde nic poskvrněného (Zjev. 21, 27), ani peklo, protože v pekle nic se neodpouští. Jest tudíž na onom světě ještě jiné místo, kde se hříchy odpouštějí, a to místo jest očistec.

b) Viru v očistec potvrzují staří spisovatelé a otcové církevní, nápisy v katakombách, liturgie mešní, svátek Dušiček a j.

Dle Tertulliana († 240) vdova se má modlití za polehčení duše manžela svého a obětovati za něho obět skrze kněze ve výroční den smrti jeho (De monog. c. 10; De anima c. 58).

c) Že jest očistec, domýšlíme se také rozumem svým. Podle Zjev. 21. 27 „nevejde do nebe nic poskvrněného.“ Avšak mnoho lidí umírá v milosti sice, ale ne úplně bez poskvrny. Tací lidé nemohou přijíti do nebe, protože nejsou úplně bez poskvrny, ale ani do pekla, protože zemřeli v milosti. Proto jest třeba místa třetího, kde by se duše ty očistily od skvrn svých a vešly potom do nebe.

d) Představu očistce mají všichni národové. Všichni věří nejen v peklo, nýbrž i v místo očistné a rozeznávají přesně tresty věčné od trestů časných.

Dle mythologie Řekův a Římanů soudcové v podsvětí Aiakos, Minos a Rhadamanthys vykazují spravedlivým místa v Elysiu, aby tam trávili život blažený, ale nespravedlivé dávají k potrestání Erinnyím. Ti pak, jimž minul na světě život prostřední, protože nebyli ani dobří ani zlí (a těch prý jest množství převeliké), obcházejí na louce asfodelové, podobající se stínům beztělým.

Duším v
očistci
můžeme
pomáhati.

2. Duším v očistci můžeme v jejich utrpení pomáhati, protože jsme s nimi obcováním svatých spojeni (Ot. 864).

Duším v očistci můžeme pomáhati na způsob přimluvy, totiž a) můžeme dobré skutky činiti za tím úmyslem, abychom učinili dosti nikoli za hříchy své, nýbrž za hříchy duší v očistci; b) můžeme Boha prositi, aby podle milosrdenství svého naše skutky přijal v náhradu za ono dostiučinění, jež duše v očistci ještě mají vykonati.

Z křesťanské lásky k bližnímu jsme povinni všem duším v očistci pomáhati, zvláště však svým rodičům, příbuzným a dobrodincům (Ot. 865).

„Slitujte se nade mnou, slitujte se nade mnou aspoň vy, přátelé moji, neboť ruka Páně dotkla se mne“ (Job 19, 21).

Které duše
přicházejí
do očistce
a co tam
trpí.

Do očistce přicházejí duše těch, kteří sice v milosti boží umřeli, ale časných trestů za své hříchy ještě nevytrpěli (Ot. 862).

Duše v očistci trpí: 1. nesmírnou bolest, protože vroucí jejich touha patřiti na Boha ještě se nesplnila; 2. rozličné muky, které jim spravedlnost boží přisoudila (Ot. 863).

Tresty v očistci jsou tudíž dvojí: trest ztráty (poena damni) a trest citu (poena sensus).

Trest ztráty jest dočasné vyloučení z patření na Boha. Tento trest jest pro duše v očistci největší, protože duše v očistci, nejsouce mateny půvaby a klamy světa smyslového, poznávají mnohem jasněji než my, že Bůh jest dobro nejvyšší, a touží tudíž nesmírně, aby už na něho patřily.

V čem záleží trest citu v očistci, církev určitěji se nevyjádřila a na sněmě tridentském (Sess. 25, Decretum de Purgatorio) důrazně nařídila biskupům, aby nedovolovali o té věci přednáseti nic, co jest neurčité a co dává podnět ke všetečnosti nebo pověře.

Muka očistcová básnicky vylíčil Dante Alighieri († 1321) ve svém Očistci.

Útěchou duším v očistci jest 1. vědomí, že jsou ve stavu milosti a že z tohoto stavu nikdy nevypadnou; 2. jistota, že budou patřiti na Boha; 3. naděje, že jim pomohou věřící na zemi, zvláště příbuzní jejich.

Očistec přestane docela soudným čili posledním dnem a pak bude jenom nebe a peklo (Ot. 866). Jak dlouho bude očistec.

Poučení. Učení o očistci těší a sílí ty, kteří se ubírají od nás na věčnost, a zmirňuje bolest těch, kteří tu zůstávají.

§ 46. O peklu.

Peklo (infernus, gehenna) jest místo, kde zavržení tresty věčné trpí (Ot. 867). Jest peklo.

Do pekla přijde, kdo ve smrtelném hříchu umře (Ot. 868).

Že jest peklo a že přijde do pekla, kdo umře ve hříchu smrtelném, církev prohlásila slavně na II. sněmě lyonském r. 1274.

Tam stanovila: „Duše těch, kteří odcházejí odtud ve hříchu smrtelném nebo s pouhým hříchem dědičným, sestupují ihned do pekla. Jsou však trestány tresty nestejnými.“

Že peklo trvá věčně, víme: 1. z jasných výroků Ježíše Krista a apoštolů; 2. z ustavičného učení církve (Ot. 870). Peklo trvá věčně.

1. „Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného“ (Mat. 25, 41).

2. V listu církve smyrnské o umučení sv. Polykarpa († 155) čteme: „Prokonsul pravil (Polykarpovi): Ohněm tebe dám ztráviti, ne-usmyslíš-li sobě (= nerozmyslíš-li se) zvířaty divokými pohrdaje. Hrozíš, dí Polykarp, ohněm chvilku hořícím a brzo hasnoucím, neznaje ohně budoucího soudu a věčného trestu zlým uchovaného“ (Sušil, Spisy svatých otcův apoštolských. V Brně 1837, str. 103).

Pátý všeobecný sněm církevní (II. cařihradský) r. 553 (can. 1.) zavrhl učení Origenovo († 254) o vykoupení zavržených.

Že tresty pekelné jsou věčné, věří všichni národové.

V mythologii Řekův a Římanů nejčastěji bývají jmenováni tito provinilci, kteří trpí v pekle tresty věčné: Tityos, Tantalos, Sisyfos, Ixion.

Tityos leží v podsvětí na zemi povalen a dva supi vyklovávají mu játra věčně zase narůstající.

Tantalos jest trápen žízní a hladem. Stojí až po kolena v jezeře a nad hlavou jeho visí ovoce překrásné. Kdykoli se sehne, aby se napil, voda ustupuje před ním. Kdykoli sáhne po ovoci, ovoce vzdaluje se od rukou jeho.

Sisyfos válí ohromný kámen na vrchol hory. Dovalí-li jej s velikým namáháním až k samému vrcholu, potměšilý kámen vyklouzne mu a kutálí se zase do roviny. Sisyfovi počíná se útrapa na novo.

Ixion jest v podsvětí přivázán ke kolu věčně se otáčejícímu.

Tato všeobecná víra, že peklo trvá věčně, jest jednak pozůstatek z prazjevení, jednak požadavek zdravého rozumu.

Rozumové důvody pro věčné trvání trestů pekelných jsou tyto:

a) Hřích těžký jest hrubá urážka bytosti nekonečné, tudíž urážka nekonečná. Urážka nekonečná zasluhuje trestu nekonečného — věčného.

b) Smrtí končí se doba zkoušky a doba zásluhy. Kdo tudíž umírá ve hříchu těžkém, umírá jsa odvrácen od Boha a ve stavu tom zůstane věčně.

c) Jenom bázeň z trestů věčných jest dostatečná pohnutka člověku, aby se varoval zla a konal dobro. Trest časný nedovedl by člověka udržeti na cestě ctnosti, protože člověk jest příliš slabý, vrtkavý a lehkomyšlný.

Které jsou
tresty
zavržených.

Tresty zavržených jsou tyto: 1. Zavržení jsou vyloučení na věky z patření na Boha; 2. trpí nejhroznější muky ohněm pekelným, neustálé výčitky svědomí a úzkost, nevýslovnou opuštěnost a zoufání; 3. všecko to trpí věčně bez naděje na vykoupení neb úlevu; neboť „hrozná jest upadnouti v ruce Boha živého“ (Žid. 10, 31). — (Ot. 869.)

Trest zavržených v pekle jest dvojí: 1. trest ztráty (poena damni), t. j. vyloučení z patření na Boha, a 2. trest citu (poena sensus), t. j. muka vnitřní a vnější.

Muka pekelná Písmo svaté znázorňuje rozličnými výrazy, na př. „temností zevnitřní, kde bude pláč a skřípění zubů“ (Mat. 22, 13), „červem, který neumírá“ (Mar. 9, 43), „místem muk“ (Luk. 16, 28), ale nejčastěji „ohněm“ (Mat. 5, 22), „ohněm neuhasitelným“ (Mar. 9,

42 a jinde). Některé z těchto výrazů jsou obrazné. Avšak výraz „ohně“ často s důrazem se opakuje a také ve výroku Krista soudce (Mat. 25, 41) jest a ve výroku soudním slova mají význam doslovný, proto právem církevní otcové a bohoslovci všeobecně rozumějí ohněm nejen bolesti vnitřní, nýbrž i skutečný (jakýsi) ohně. Církev mínění tohoto za článek víry výslovně neprohlásila.

Muka pekelná básnický vylicil Dante Alighieri († 1321) ve svém Pekle.

Zavržení nebudou stejně trpěti; trápení jejich bude tím větší, čím tíže a čím častěji kdo zhřešil a čím více milostí zneužil (Ot. 871). Muky pekelné nejsou stejné.

„Kterýž odplatí každému podle skutků jeho“ (Řím 2, 6).

Dante představuje si peklo jako výkroj kuželovitý, jehož hrot tkví ve středu země a jehož stěny sklánějí se v osmi mohutných odstavcích do hloubky. Na každém odstavci jest jeden z devíti kruhů pekelných. Každý kruh obsahuje jiné hříšníky a má jiné tresty.

Poučení. Uvažování muk pekelných má nás nabádati k tomu: 1. abychom vůbec každého hříchu, zvláště pak každého hříchu těžkého se varovali; 2. abychom za spáchané hříchy pokání činili a používali boží shovívavosti, by nás jednou netrestala boží spravedlnost (Ot. 872).

§ 47. O nebi.

Nebe (caelum) jest místo, kde andělé a svatí věčné blaženosti požívají (Ot. 873). Jest nebe.

Do nebe přijde, kdo v milosti boží umřel a za hříchy, které snad spáchal, dosti učinil (Ot. 874).

Že nebe jest a že přijde do nebe, kdo v milosti boží umřel a za hříchy, které snad spáchal, dosti učinil, církev prohlásila slavnostně na II. sněmě lyonském r. 1274.

„I půjdou tito (bezbožní) do trápení věčného, ale spravedliví do života věčného“ (Mat. 25, 46).

Radosti vyvolených v nebi jsou tyto: 1. Vyvolení patří na Boha tváří v tvář, milují a požívají ho po celou věčnost; 2. jsou navždy zproštěni každého, i sebe menšího zla; 3. mají na věky všecko dobré na těle i na duši, neboť „ani oko nevidalo, ani ucho neslýchalo, ani na srdce lidské nevstoupilo, co připravil Bůh těm, kteří jej milují“ (I. Kor. 2, 9). — (Ot. 875.) Které jsou radosti v nebi.

„Nyní vidíme skrze zrcadlo v podobenství, ale tehdaž tváří v tvář; nyní poznávám z částky, ale tehdaž poznám, jako i poznán jsem“ (I. Kor. 13, 12).

„A setře Bůh všelikou slzu s očí jejich; a smrti už nebude, ani kvílení ani křiku ani bolesti už nebude, neboť první věci pominuly“ (Zjev. 21, 4).

Na zemi poznáváme Boha nepřím o, ze skutků jeho. Pozorujíce tvorstvo, vidíme v něm všemohoucnost, moudrost a dobrotu boží. Již toto poznání naplňuje nás blahem.

Na onom světě, v nebi, budeme Boha poznávati přím o, budeme viděti podstatu jeho. „Viděti jej budeme tak, jak jest“ (Zjev. 3, 2). Toto patření na bytost nekonečnou bude nás naplňovati blahem nevýslovným (visio beatifica). Obdiv náš nebude míti konce, protože bytosti nekonečné nepochopíme nikdy. Bůh zůstane nám tudíž neustále předmětem obdivu.

Básnicky vylíčil blaženost nebeskou Dante Alighieri († 1321) ve svém Ráji.

Míra blaženosti v nebi není stejná.

Vyvolení nebudou pžívatí stejné míry blaženosti; kdo více dobrého vykonal, obdrží také větší odměnu (Ot. 876).

„Kdo skoupě rozsívá, skoupě i žíti bude; a kdo rozsívá v požeňání, v požeňání i žíti bude“ (II. Kor. 9, 6).

Také Dante rozeznává ve svém Ráji rozličné stupně blaženosti.

Kdo bude míti v nebi větší stupeň blaženosti, bude Boha dokonaleji poznávati a milovati a z tohoto dokonalejšího poznávání a milování bude míti větší blaženost.

Poučení. Uvažování radostí nebeských má nás nabádati k tomu: 1. abychom statků pozemských příliš necenili a jen po věčných dychtili; 2. abychom v boji proti hříchu věrně vytrvali; 3. abychom všecka utrpení trpělivě snášeli, jelikož „utrpení tohoto času nejsou rovná budoucí slávě, která se zjeví na nás“ (Řím. 8, 18). — (Ot. 877.)

II. O dokonání obecném.

§ 48. O druhém příchodu Kristově.

„Odtud přijde soudit živých i mrtvých“.

Kristus přijde ještě jednou na svět.

Pán Ježíš přijde zase s nebe v poslední den, to jest na konec světa, s velikou mocí a velebností (Ot. 171).

„Uzří Syna člověka přicházejícího v oblacích nebeských s mocí velikou a velebností“ (Mat. 24, 30).

Kdy nastane konec světa, nevíme. Když učedníci ptali se Pána Ježíše: „Pověz nám, kdy ty věci budou?“ (Mat. 24, 3), řekl jim: „O tom dni a hodině nikdo neví, ani andělé nebeští, toliko sám Otec“ (Mat. 24, 36).

Pán Ježíš udal pouze znamení příchodu svého:

1. Vystoupí falešní proroci (Mat. 24, 4—5); 2. nastane soužení národů (válkami, hladem, morem, zemětřesením — Mat. 24, 6—7); 3. ukáží se znamení na nebi (Mat. 24, 29—30); 4. věřící budou pronásledováni (Mat. 24, 9); 5. mnozí odpadnou od víry a z těch, kteří neodpadnou, mnozí ochabnou v lásce (Mat. 24, 10—12); 6. evangelium bude rozšířeno po celém světě (Mat. 24, 14).

Pán Ježíš přijde zase v poslední den, aby soudil všechny lidi, živé i mrtvé, dobré i zlé (Ot. 172).

Proč?

„Syn člověka přijde ve slávě Otce svého s anděly svými. Tehda odplatí každému podle skutků jeho“ (Mat. 16, 27).

Poučení. Druhý příchod Kristův bude hrozný, ale pouze pro hříšníky. Spravedliví nemusí se druhého příchodu Kristova obávat. Proto žijme spravedlivě a nemusíme ani my obávat se druhého příchodu Kristova.

§ 49. O vzkříšení těla.

„Těla vzkříšení.“

Ježíš Kristus v den poslední tělo naše vzkřísí, to jest duši opět s tělem spojí (Ot. 243).

Kristus
vzkřísí nás

„Vím, že Vykupitel můj živ jest a že v poslední den vstanu ze země a zase budu oblečen koží svou a v těle mém uzřím Boha svého“ (Job 19, 25—26).

„Přichází hodina, ve kterou všichni, kteří jsou ve hrobích, uslyší hlas Syna božího. I půjdou, kteří činili dobré, na vzkříšení života, kteří pak činili zlé, na vzkříšení soudu“ (Jan 5, 28—29).

Ježíš Kristus spojí duši naši s tělem, jež bylo vloženo do hrobu a zpráchnivělo, nikoli s nějakým tělem jiným.

s týmž
tělem, které
jsme měli
za živa.

„Oblečen budu koží svou a v těle mém uzřím Boha svého“ (Job 19, 26).

„Toto tělo porušitelné musí obléci neporušitelnost a toto smrtelné obléci nesmrtelnost“ (I. Kor. 15, 53).

Také Ježíš Kristus vstal z mrtvých v tom těle, které bylo vloženo do hrobu, a přesvědčil o tom učedníky, ukazuje jim rány své.

Tělo naše rozpadne se po smrti v atomy, ale ani jeden atom neztratí se, protože hmota jest nezničitelná. Tyto atomy Ježíš Kristus opět spojí v celek v den poslední. Toto spojení atomů nestane se však pochodem přirozeným, nýbrž nadpřirozeným, zázračným.

Na námitku, že bude těžko spojití atomy roztroušené po celém světě, odpovídá sv. Cyril Jerusalemský († 386, Cat. 18, 3) takto:

„Pro tebe Indie jest daleko od Gotska a Španělsko od Persie, protože jsi člověk nepatrný a slabý. Bohu však jest všechno blízké, protože Bůh má celou zemi v ruce své. Proto neobviňuj Boha z malomoci, bera si měřítko ze slabosti své, ale pomýšlej raději na moc jeho . . . Představ si, že bys držel v hrsti rozličné zrní smíšené mezi sebou. Bylo by tobě, člověku, těžko či lehko oddělit od sebe tuto hrst zrní, vybrati jednotlivá zrna podle přirozenosti jejich a připojiti je opět ke druhu jejich? Tedy co ty máš v hrsti své, dovedeš od sebe rozeznati a Bůh by nedovedl od sebe rozeznati a opět spojiti, co drží v ruce své?“

Proč Ježíš
vzkřísí
tělo naše.

Ježíš Kristus vzkřísí tělo naše: 1. aby i tělo bylo účastno odměny nebo trestu, jako za živa bylo účastno skutků dobrých nebo zlých; 2. aby vítězství Ježíše Krista nad hříchem a smrtí bylo úplné (Ot. 244).

„Všichni my zajisté musíme se ukázati před soudnou stolicí Kristovou, aby každý přijal vlastní věci těla, jak činil, buď dobré nebo zlé“ (II. Kor. 5, 10).

„Když toto smrtelné obleče nesmrtelnost, tehdy naplní se řeč, která jest napsána: Pohlčena jest smrt u vítězství. Kde jest, ó smrti, vítězství tvé? Kde jest, ó smrti, osten tvůj?“ (I. Kor. 15, 54—55).

Všichni
lidé vstanou
z mrtvých.

Všichni lidé, dobří i zlí, vstanou z mrtvých (Ot. 245).

„Přichází hodina . . .“ (Jan 5, 28—29. Nahoře.)

Těla vzkříšených nebudou stejná. Těla zlých budou ohyzdná, těla pak dobrých velice krásná a oslavená (Ot. 246).

„Všichni zajisté vstaneme z mrtvých, ale ne všichni budeme proměněni“ (I. Kor. 15, 51).

Vlastnosti
těl oslavených.

Vlastnosti těl oslavených líčí sv. Pavel takto:

„Rozsívá se tělo porušitelné, vstane neporušitelné; rozsívá se nejsličné, vstane oslavené; rozsívá se nemocné, vstane mocné; rozsívá se tělo živočišné, vstane tělo duchovní“ (I. Kor. 15, 42—44).

Sv. Pavel připisuje tělům oslaveným čtyři vlastnosti: 1. neporušitelnost (*impassibilitas*), 2. jasnost (*claritas*), 3. rychlost (*agilitas*), 4. zduchovnění (*subtilitas*).

Co v nás

budí
myšlenku
na vzkříšení.

Myšlenku na vzkříšení budí v nás obřady církevní (církevní pohřeb, svěcení hřbitova) a pojmenování hřbitovů „Svaté pole“; potom některé zjevy přírodní: vycházející slunce, probouzející se jaro, vzcházející zrna, vylétající motýl, lihnoucí se ptáče. Odtud vejce jest symbol vzkříšení.

Poučení. Víra ve vzkříšení z mrtvých pobádej nás, abychom měli ve cti tělo své a neužívali ho ke hříchu. „Oslavujte a noste Boha v těle svém“ (I. Kor. 6, 20).

§ 50. O soudu obecném.

Mimo soud soukromý bude ještě soud obecný (iudicium universale). Soud obecný bude se konati v den poslední.

Soud, který se bude konati v poslední den, jmenuje se poslední neb obecný soud, protože po něm už nebude žádného jiného soudu a protože na něm všichni lidé celého světa souzeni budou (Ot. 173). Co jest soud obecný.

Ježíš Kristus bude v poslední den lidi takto souditi: 1. oddělí dobré ode zlých; 2. vyjeví skutky jejich dobré i zlé před celým světem; 3. spravedlivé vezme do nebe, hříšníky pak zavrhne do pekla (Ot. 174).

Jak poslední soud bude se konati, vyličil Pán Ježíš sám (Mat. 25, 31—46).

Těm, kteří budou na pravici, Pán Ježíš řekne: „Pojďte požehnání Otce mého, vládněte královstvím, připraveným vám od ustanovení světa“ (Mat. 25, 34).

Těm, kteří budou na levici, Pán Ježíš řekne: „Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného, který jest připraven ďáblu a andělům jeho“ (Mat. 25, 41).

Tento rozsudek bude ihned vykonán. „Nespravedliví půjdou do trápení věčného, ale spravedliví do života věčného“ (Mat. 25, 46).

Kromě soudu soukromého bude ještě soud obecný: Proč bude 1. aby boží moc a spravedlnost, láska a moudrost před celým světem zjevena byla; 2. aby Ježíš Kristus ode všech lidí uznán a oslaven byl; 3. aby spravedliví zasloužené cti, bezbožní pak zaslouženého zahanbení došli (Ot. 176). soud obecný.

Při posledním soudu objasní se všem lidem záhady života pozemského, proč nevinný trpěl, proč hříšník žil v blahobytu, proč Bůh hříšníků šetřil, jaké milosti udílel jednotlivým lidem a celým národům.

Při posledním soudu všichni lidé, i nevěrci, budou nuceni uznati Pána Ježíše za Syna božího a vzdáti mu poctu božskou. „Ve jménu Ježíšově bude klekati každé koleno nebeských, zemských i pekelných a každý jazyk bude vyznávati, že Pán Ježíš jest ve slávě Boha Otce“ (Fil. 2, 10—11).

Při posledním soudě ukáže se, jakou cenu má ctnost. Tehdy bezbožní budou lkáti: „Toť jsou ti, kteří nám byli kdysi

k posměchu a za přísloví potupné. My nesmyslní měli jsme život jejich za pošetilost a konec jejich za nectný. Aj, jak jsou počtení mezi syny boží a mezi svatými jest los jejich!“ (Moudr. 5, 3—5).

Hrůzy posledního soudu vyličil básnicky františkán Tomáš z Celana († kolem r. 1255) v sekvenci „Dies irae“.

Poučení. Vzpomínka na poslední soud jest nejmocnější pobídka, abychom nestyděli se zpovídati. Lépe jest svěřiti se jednomu člověku v tajnosti, nežli býti pro hříchy zahanbenu před celým světem.

§ 51. O konci světa.

S posledním soudem souvisí konec světa.

Co jest
konec
světa.

Koncem světa nemyslí se zničení světa, nýbrž konec dosavadní podoby světa a dosavadního řádu světového. Při druhém příchodu Kristově i neživá příroda bude vysvobozena z kletby hříchu, t. j. zbavena pomíjejícího a porušitelnosti, a oslavena, t. j. připodobněna oslavenému tělu Kristovu. Tato proměna světa bude provedena ohněm.

„I toto stvoření bude vysvobozeno od služebnosti porušení ve svobodu slávy synů božích“ (Řím. 8, 21).

„Viděl jsem nebe nové a zemi novou. Nebo první nebe a první země pominuly“ (Zjev. 21, 1).

„Přijde den Páně jako zloděj. Tehdy nebesa s velikou prudkostí pominou a živlové horkostí se rozplynou, země pak a díla, která jsou na ní, shoří“ (II. Petr 3, 10).

Věda učí, že konec světa nastane. Způsoby, kterými se to stane nebo státi může, udává hlavně dva: vychladnutí vesmíru nebo srážku země s jiným tělesem nebeským.

Dle prvního způsobu vyhasne slunce, vyčerpá se poneáhlu životní síla jeho, totiž teplo, a nastane smrt na všech oběžnicích.

Dle druhého způsobu vrazí do naší země nějaké těleso nebeské (kometa, vlasatice).

Poučení. Vzpomínka na konec světa pobádá nás, abychom správně cenili svět a všechno pozemské. „Marnost nad marnost, řekl Kazatel, a všecko marnost“ (Kaz. 12, 8).

OBSAH.

Strana

Úvod.

§	1. Co obsahuje a jak se dělí učení náboženství katolickému .	3
§	2. Co jest věrouka katolická	3
§	3. Jak se dělí věrouka katolická	6

ČÁST PRVNÍ.

O Bohu.

§	4. Jsoucnost boží	7
§	5. Podstata boží	9
§	6. Vlastnosti boží	10
§	7. Bůh jest jeden	18
§	8. O třech osobách božských	20

ČÁST DRUHÁ.

O působení božím na venek čili o skutecích božích.

A. O stvoření světa čili o Bohu Stvořiteli, Zachovateli a Řediteli.

§	9. O stvoření světa	25
	I. Stvoření světa	25
	II. Materialismus a pantheismus	28
	III. Uspořádání světa	31
	IV. Jak se vykládala a jak se vykládá zpráva Mojžíšova o stvoření světa	34
§	10. Péče boží o svět	36
§	11. O andělech	38
§	12. O lidech. Jak vznikl člověk a čím se liší od zvířete . . .	43
§	13. Vlastnosti duše lidské	45
§	14. Jednota a stáří pokolení lidského	50
§	15. Jací byli první lidé, když je Bůh stvořil	52
§	16. Zkouška a pád prvních lidí	54
§	17. Hřích dědičný	56
§	18. Neposkrvněné početí Panny Marie	57
§	19. Bůh slíbil Vykupitele a připravoval lidstvo na něho . . .	59

Strana

B. O vykoupení světa čili o Bohu Vykupiteli.

§ 20. Jména Vykupitelova	61
§ 21. Osoba Vykupitelova	62
§ 22. Jak Syn boží stal se člověkem	69
§ 23. Pozemský život Ježíšův	71
§ 24. Utrpení Ježíšovo	72
§ 25. Účel utrpení Ježíšova	73
§ 26. Dvojitý stav v životě Vykupitelově	74

C. O posvěcení světa čili o Bohu Posvětiteli.

§ 27. Kdo jest Duch svatý	77
§ 28. Kterak působí Duch svatý	79
§ 29. O milosti boží	80
§ 30. O milosti pomáhající	81
§ 31. O milosti posvěcující	85
§ 32. Čím milost posvěcující se uděluje a rozmnožuje	87
§ 33. O svátostech vůbec	89
I. Co jsou svátosti	89
II. Kolik jest svátostí	91
III. Kdo přísluhuje svátostmi	92
IV. Jak se rozdělují svátosti	93
§ 34. O svátosti křtu	94
§ 35. O svátosti biřmování	98
§ 36. O nejsvětější svátosti oltářní	102
I. O přítomnosti Ježíše Krista v nejsvětější svátosti oltářní	105
II. O oběti mše svaté	111
1. O oběti vůbec	111
2. O oběti mše svaté	112
3. Pokračování	114
III. O svatém přijímání	116
1. Co jest svaté přijímání	116
2. Jak máme se připravit na svaté přijímání	118
§ 37. O svátosti pokání	120
I. O zpytování svědomí	122
II. O lítosti	124
III. O opravdovém předsevzetí	127
IV. O zpovědi	128
V. O dostiučinění	131
§ 38. O odpustcích	133
§ 39. O svátosti posledního pomazání	136
§ 40. O svěcení kněžstva	139
§ 41. O svátosti stavu manželského	142

D. O dokonání světa čili o Bohu Dokonateli.

§ 42. Pojem dokonání světa	145

I. O dokonání zvláštním.

§ 43. O smrti	145
§ 44. O soudu soukromém	146
§ 45. O očištění	147
§ 46. O pekle	149
§ 47. O nebi	151

II. O dokonání obecném.

§ 48. O druhém příchodu Kristově	152
§ 49. O vzkříšení těla	153
§ 50. O soudu obecném	155
§ 51. O konci světa	156
Ukazatel osob a věcí	160

Ukazatel osob a věcí.

	Strana		Strana
A.		B.	
Adoptovaný syn P. Ježíš není	67	Bathybius Hackelii	33
Agnostická nauka	8	Bernard † 1153, opat cisterciáckého kláštera Clairvaux	43
Ahriman	19	Biřmování	98
Aiakos	16, 146	Blaženost prvních lidí	52
Albigenští	19, 94	Blumenbach Jan † 1840, přírodoppytec	50
Ambrosie	12	Bonaventura † 1274, františkán	114
Ambrož, arcibiskup milánský † 397	98, 112, 120, 142	Bopp František † 1867, jazykoppytec	51
Analogické poznání	9	Bory de Saint-Vincent Jean Baptiste (vysl. Bori de sen Vensan) † 1846, přírodoppytec	40
Andělé	38	Bratři Ježíšovi	70
Angelophania	39	Bůh (jsoucnost)	7
Anselm † 1109, arcib. kanterburský	22	Bůh (podstata)	9
Anthropomorfismus symbolický čili formální	11	Bůh (vlastnosti)	10
Antitrinitáři	21	Bůh (jeden)	18
Apollinaristé	64	Bůh (tři osoby)	20
Aristipp Kyrenejský, filosof řecký (400—365 př. Kr.)	28	Büchner Bedřich, Ludvík, nar. 1824. přírodoppytec	28, 44
Arius, kněz egyptský † 336 po Kristu	63	C.	
Artaxerxes Longimanus, král perský 465—425 př. Kr.	68	Cařhradský sněm I. r. 381	64, 78
Attributy absolutní a relativní	22	Cařhradský sněm II. r. 553	41, 150
Augustin, biskup v Hippo v Numidii v sev. Africe † 430, 9, 12, 44, 57, 58, 81, 83, 88, 89, 92, 98, 105, 111, 140, 142.		Cařhradský sněm III. r. 680	66
B.		Casus reservati	121
Bajovo († 1589) učení	83	Celsus, filosof	63
Balbi Adriano † 1848, geograf italský	51	Cicero Marcus Tullius † 43 př. Kr., spisovatel římský 8, 11, 13, 14, 15, 47.	
Balzám	101	Cíl člověka	27
Baronius, kardinál † 1607	31	Clermontská synoda r. 1095	135
		Communicatio idiomatum	66
		Cuvier (vysl. Kyvié) Georges † 1832, zoolog	50

	Strana
Cyprian Caecilius, biskup karthaginský † 258	19, 91, 99, 110, 120
Cyrill Jerusalemský † 386	108, 115, 153

Č.

Činy Kristovy mají cenu nekonečnou	67
Článek víry katolické	3
Člověka vznik	43
Člověka rozdíl od zvířete	44

D.

Dante Alighieri † 1321	149, 151, 152
Dary Ducha sv.	80
Dary přirozené	81
Darwin Karel Robert † 1882, anglický přírodovědec	29, 33, 44
Darwinismus	33
Đábel	41
Deisté	37
Demokrit, filosof řecký, nar. kolem r. 460 př. Kr.	28
Diderot (vysl. Didro) Denis † 1784, filosof francouzský	37
Disciplina arcani	108
Dobrotivost boží	16
Dogma	3
Dokéti	64
Dokonalá láska	126
Dokonalá lítost	126
Dokonání světa	145
Donatisté	92
Dostiučinění	131
Dualismus theologický	19
Du Bois-Reymond (vysl. Dybova-remo) Emil, nar. 1818, fyziolog	33
Duch sv.	77
Duchovní bytost andělé	39
Duchovní bytost Bůh	11
Duchovní bytost duše lidská	45
Důkazy rozumové jšoucnosti boží	8
Duše lidská, zvířecí, rostlinná	45

E.

Efesský sněm r. 431	65
Epiklesis	108
Epikuros, řecký filosof, nar. kolem r. 342 př. Kr.	28
Etherické tělo	39
Eutyches	66
Exorcismus	43

F.

Fatalisté	37
Feuerbach Ludvík, filosof německý (1804—72)	28
Fichte Jan, filosof něm., † 1814	30
Fick Adolf, fyziolog něm., nar. r. 1829	33
Filioque	23
Flagellanti	128
Florentský sněm roku 1439	95, 104, 147
Fraas Oskar, nar. 1824, geolog	44

G.

Generatio aequivoca, spontanea	33
Gnosticismus	19, 39

H.

Häckel Arnošt, nar. 1834, zoolog	28, 44
Hartmann Karel, něm. filosof, nar. r. 1842	30
Hedonismus	28
Hegel Jiří Vilém Bedřich † 1831, filosof německý	30
Helvetius Claude Adrien, filosof francouzský (1715—71)	28
Hervas Lorenzo † 1809, španělský jezuita	51
Hiero, vladař syrakuský (478 až 467 př. Kr.)	9
Hippolyt sv. † asi 235	115
Hipponský sněm r. 393	120
Holbach baron, filosof franc. (1723—1789)	28
Horatius Flaccus, básník římský (65—8 př. Kr.)	28

	Strana
Hřešiti Ježíš nemohl	67
Hřích dědičný	56, 95
Hřích prvních lidí	54
Humboldt Vilém † 1835, státník a učenec německý	51
Hus Jan † 1415	92, 99
Hutton (vysl. Hetn) James † 1797, geolog anglický	32
Huxley (vysl. Heksli) Thomas Henri † 1895, přírodopys- tec	33, 44

Ch.

Chalcedonský sněm r. 451	66
Cherbury (vysl. Čerbery) Edward Herbert † 1648	37
Chléb kvašený a nekvašený	104

I.

Ignác Antiochenský († za Tra- jana)	63
Impanatio	104
Incaratio	65, 69
Innocenc I., papež 402—417	137
Innocenc III., papež 1198—1216	119
Intelligence zvířat	48
Irenej † 202, biskup lyonský	13, 120
Ixion	150

J.

Jagić Vatroslav, n. 1838, slo- vanský filolog	51
Jahve	10
Jan Nepomucký † 1393	131
Jan Sarkander † 1620	131
Jan Zlatoústý † 407	93, 109, 142
Jansenisté	74
Jazykozpyt	51
Jednost boží	18
Jednoduchost boží	11
Jednota pokolení lidského	50
Jeronym † 420	140, 141
Ježíš	61
Ježíš pravý Bůh	62
Ježíš pravý člověk	63
Ježíš nemohl hřešiti	67

	Strana
Josef, pěstoun Páně	70
Jsoucnost boží	7
Julian Odpadlík, císař římský 361—363	95
Juppiter	16
Justin sv., mučedník † 166	108, 110, 115

K.

Kalvin Jan † 1564	65, 74, 84, 86, 90, 91, 93, 105, 128
Kant Emanuel † 1804, filosof německý	37
Kasualisté	37
Katakomby	108, 115
Katechismus Římský, vypraco- vaný z rozkazu sněmu trident- ského (1545—1563)	23, 76, 92
Katechumenát	96
Kathari	99, 128, 147
Klad	9
Klement Římský, papež † 100	63
Klement VII., papež (1523—34)	143
Klement XI., papež (1700—21)	59
Kmotři biřmovací	102
Kmotři křestní	97
Konec světa	156
Kostnický sněm r. 1414—1418	117
Křístus	61
Křest dítek	94
Křest dospělých	96, 132
Křest krve	98
Křest svatý	94
Křest žádosti	97
Křížmo	100

L.

La Mettrie, filosof francouzský (1709—51)	28
Laplace (vysl. Laplas) Pierre Simon † 1827, matematik a astronom francouzský	32
Lateránský sněm IV. r. 1215 (Laterán, chrám a palác v Římě)	39, 117, 129

	Strana
Leibnitz Bohumír Vilém † 1716, filosof německý	131
Lessing Gotthold Efraim † 1781, filosof německý	37
Lev Veliký, papež (440—461) 65, 98, 140	
Lítost	124
Liturgie	108, 115, 119
Locke John † 1704, anglický filosof	8
Lucian ze Samosaty	63
Lucretius Carus, básník římský (99—55 př. Kr.)	28
Ludwig Karel Bedřich Vilém, fysiolog něm., nar. r. 1816	33
Lurdy	59
Lustrace	15
Luther Martin † 1546, 54, 56, 85, 86, 90, 91, 93, 103, 110, 136	
Lyonský sněm II. r. 1274, 149, 151	

M.

Macedoniáni	78
Manicheismus	19, 39
Manželství	142
Maria, matka boží	70
Maronité	104
Materialismus	28, 46
Materialisté	46
Messiáš	61
Miklosich (vysl. Miklošič) Fran- tišek † 1891, slovanský fi- lolog	51
Milosrdenství boží	17
Milost boží	80
Mimořádné dary prvních lidí	52
Minos	16, 146
Missa praesanctificationum	117
Modlářství	19
Mojžíšova zpráva o stvoření světa	34
Moleschott Jakub, filosof něm., nar. r. 1822	28
Monofysité	66, 104
Monotheismus	18
Monotheleti	66, 104

	Strana
Montanisté	120
Moudrost boží	13
Mravouka	3
Mše svatá	112
Müller Jan † 1858, fysiolog	50

N.

Nadpřirozené dary prvních lidí	52
Nanebevstoupení Páně	76
Nástiny (typy) Vykupitelovy	69
Nebe	25, 151
Nektar	12
Nemožno hřešiti Bohu	14
Nemožno hřešiti Kristu	67
Neposkvrněné početí Panny Marie	57
Neptunisté	32
Nesmírnost boží	12
Nesmrtelnost duše lidské	46
Nestoriáni	65
Nestorius	65
Nevěřící dobré a zlé vůle	84
Neviditelná milost	90
Nezměnitelnost boží	11
Nezrušitelné znamení	93
Nicejský sněm I. r. 325	63
Novatiáni	99, 120
Novokřtěnci	94

O.

Obět	111, 116
Obřady církevní	90
Obrazy (nástiny, typy) messi- ánské	69
Očistec	147
Odpustky	133
Okolnosti hříchu	123, 130
Oltářní svátost	102
Origenes † 254, církevní spi- sovatel	39, 41, 57, 58, 94
Ormuzd	19
Osoba	21
Ospravedlnění	85
Osud	19, 37
Ovidius Naso † 17 nebo 18 po Kr., římský básník	45

	Strana		Strana
P.			
Pád prvních lidí	54	Předpekli	75
Pán náš	62	Předurčení	84
Pantheismus	29	Překážky manželské	144
Pasteur (vysl. Pastér) † 1895, chemik	33	Přepodstatnění	103
Patření na Boha	151	Prichard (vysl. Pričerd) James † 1848, fyziolog anglický	50
Patronátní právo	141	Příchod Kristův druhý	152
Peklo	75, 149	Přijímání	116
Pelagiáni	54, 56, 81, 94	Přijímání duchovní	118
Peyrère Isák † 1676	50	Příležitost	127
Pikarti	128	Připisování vlastností božských a lidských Kristu	66
Písmo svaté	4	Příprava na svátosti	88, 90
Pius IV., papež 1559—1565	117	Příprava na sv. přijímání	118
Pius IX., papež 1846—1878, 58, 59, 70		Přirozenost	22
Pius X., papež od r. 1903	116	Přítomnost Kristova ve svátosti oltářní	105
Platon † 347 př. Kr., filosof řecký	60	Prorocství messiánská	68
Plemena lidská	50	Protestanti	54, 86, 87, 88, 99, 107, 113, 117, 132
Plinius Mladší	63	Prozřetelnost boží	36
Plození bezrodičné, samovolné	33	Působení Ducha sv.	79
Počet svátostí	91		
Podstata	22	R.	
Podstata boží	9	Rationalisté	50
Pohnutky nadpřirozené	125	Reformátoři v 16. věku 56, 91, 105, 119, 120, 128, 137, 139, 147	
Pokání	120, 133	Rhadamanthys	16, 146
Poklad církevní	134	Rodička boží	67
Polykarp † 155, biskup smyrn- ský	63, 149	Rousseau (vysl. Rusó) Jean Jacques † 1778, filosof fran- couzský	37
Polytheismus	18	Rozdavači svátostí	92
Pomáhající milost	81	Rozum lidský	48
Pomazaný Páně	61		
Pomůcky milosti boží	81	Ř.	
Posedlí	43	Řeč lidská	51
Poslední pomazání	136	Řehoř I. Veliký, papež 590 až 604	140
Posvěcující milost	85	Řehoř XVI., papež 1831—46	59
Pott August Bedřich † 1887, německý jazykozpytec	51		
Pozemský život Ježíšův	71	S.	
Praeadamité	50	Sedí na pravici boží	76
Praedestinatio	84	Semipelagiáni	81
Praedestinatiáni	74	Sergius, patriarcha cařihradský	66
Prameny víry	3	Sfingy	12
Pravdomluvnost boží	17		
Pravidlo víry	3		
Pravomoc	121		

	Strana
Shovívavost boží	17
Schelling Bedřich † 1854, filosof německý	30
Schopenhauer Arthur † 1860, filosof německý	30
Simonides † 469 př. Kr., básník řecký	9
Sisyfos	150
Skutky boží na venek	23
Sláva boží vnější a vnitřní	27
Slib křestní	96
Smírné oběti	15
Smrt	145
Soud obecný	155
Soud soukromý	146
Spasitel	61
Spojení božství se člověčen- stvím Kristovým	65
Spravedlnost boží	16
Stáří pokolení lidského	50
Stav ponížení Ježíšova	75
Stav povýšení Ježíšova	75
Stav prvních lidí	52
Stupně svěcení kněžstva	141
Stvoření světa	25
Suetonius Gaius Tranquillus, dějepisec římský, nar. kolem r. 80 po Kr.	60
Svatokrádež	91
Svatost boží	15
Svatost Ježíšova	67
Svátosti	89
Svátosti mrtvých a živých	93
Svěcení kněžstva	139
Svoboda boží	14
Svobodná vůle lidská	49
Syn boží	61

Š.

Šafařík Pavel † 1861, slavista	51
Štěpán I., papež 254—257	91

T.

Tacitus Cornelius, dějepisec římský, narozen kolem r. 54 po Kr.	60

	Strana
Tantalos	150
Taurobolium	95
Tertullian Quintus Septimius † 240, spisovatel římský 18, 19, 99, 110, 120, 129, 148	
Těla lidského přednosti	44
Těla lidského součástky	44
Theorie descendenční	33, 44
Thyestovy hody	108
Tityos	150
Tomáš Aquinský † 1274, domi- nikán	91, 110
Tomáš z Celana († kol. 1255), františkán	156
Tradice	4
Transformismus	33, 44
Transsubstantiace	103
Tresty v očištění	148
Tresty v pekle	150
Tridentský sněm r. 1545—63, 56, 83, 85, 86, 87, 88, 90, 92, 94, 95, 97, 103, 104, 105, 110, 113, 115, 116, 117, 119, 120, 123, 132, 133, 137, 143, 147, 149.	
Trojice boží	20

U.

Úcta božská náleží Kristu	67
Účel andělů	40
Účel člověka	27
Účel stvoření	26
Účel utrpení Ježíšova	73
Učení náboženství katolickému	3
Učitelský úřad v církvi	4
Urban II., papež 1088—99	135
Úřad učitelský v církvi	4
Úřady Ježíšovy	71
Uspořádání světa	31
Ustanovení svátostí	91
Utrpení Ježíšovo	72
Užitky mše svaté	116

V.

Valdenští	94, 99, 128, 147
Vatikánský sněm 1869—70 4, 7, 9, 18, 26, 31	

	Strana		Strana
Věčnost boží	11	Vulkanisté	32
Věčnost trestů pekelných . .	149	Vykupitel. Příprava na něho . .	59
Vergilius Publius Marro † 19 př.		Vykupitel. Jména jeho	61
Kr., básník římský	60	Vykupitel. Osoba jeho	62
Věrnost boží	17	Vzkříšení těla	153
Věrouka, pojem a rozdělení .	3, 6	Weber Eduard † 1871, fyziolog .	50
Vchlebení	104	Werner Bohumil † 1817, geo-	
Viditelné znamení	89	log	32
Viklif Jan † 1384	92, 93, 99, 128		
Vlastnosti boží	10		
Vogt Karel, přírodozpytec, nar.			
r. 1817	28, 44		
Voltaire (vysl. Voltér) François			
Marie Arouet de, filosof fran-			
couzský † 1778	37, 56, 131		
Všemohoucnost boží	14		
Vševědoucnost boží	13		
Všudypřítomnost boží	12		
Vtělení Syna božího	65, 69		

Z.

Zalidnění země	51
Zápor	9
Zázraky při smrti Ježíšově . .	72
Zkouška prvních lidí	54
Zlo na světě	37
Zmrtvýchvstání Páně	75
Zpověď	128
Zpytování svědomí	122
Zwingli Oldřich † 1531	56, 90, 91, 105